

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Cooper, James Fenimore.; oversatte fra
Originalsproget

Titel | Title:

Cooper's Samlede Skrifter.

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Vol. 74-79

Udgivet år og sted | Publication time and place: Köbenhavn : S. Trier, 1831-1861

Fysiske størrelse | Physical extent:

29 bd.

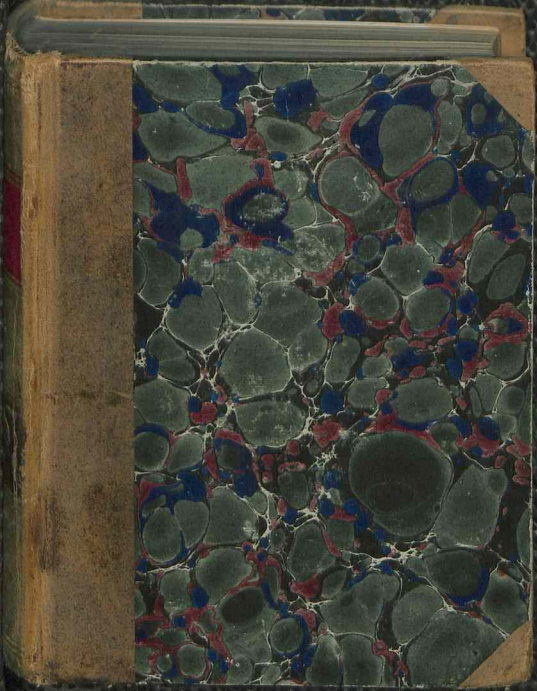
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

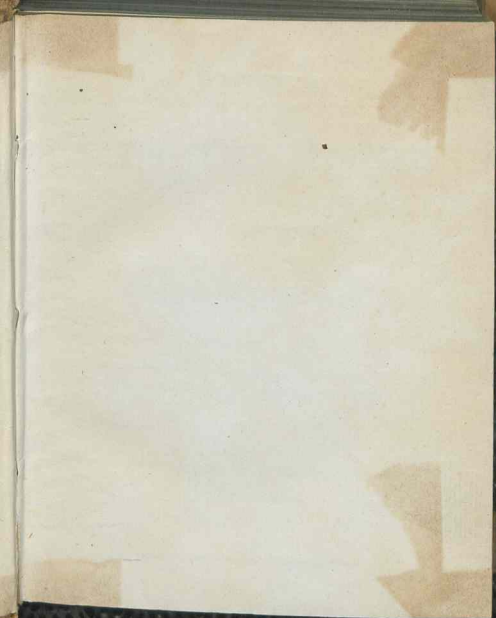
58, - 49
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 58 8°

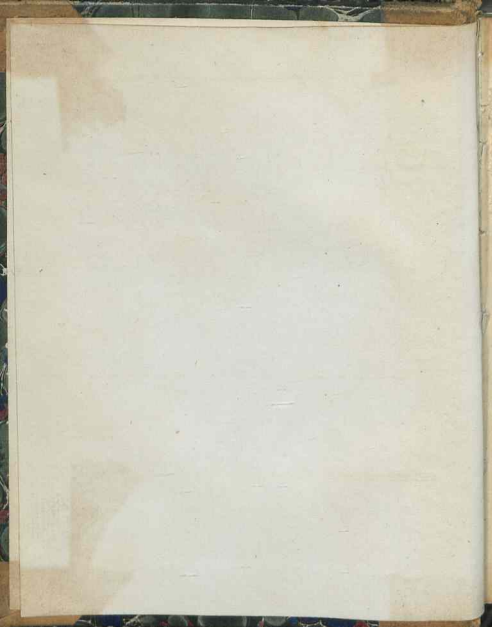

1 1 58 0 8 02061 6

+Rex

Cooper's
Samlede Skrifter.

Oversatte fra Originalsproget.

Fire, til sex og halvfjerdsindstyvende Hefte.

Kjöbenhavn.
Forlagt af og trykt hos S. Trier.

1838.

Copyright

Samlede Skrifter

Udgivne af Ordre

Udgivne af Ordre

V a n d r i n g e r

i

Schweitz.

Efter det Engelske

ved

J. C. Magnus.

Første Hefte.

Kjøbenhavn.

Forlagt af og trykt hos S. Lier.

1837.

Fortale.

De Brudstykker af Reiseerindringer, som her fremlægges for Læseren, ere udtagne af et Værk af langt videre Omfang, hvilket Forfatteren oprindeligen havde til Hensigt at offentliggjøre. Bevæggrunde, som det her er unødvendigt at nævne, bevirkede at dette Forsæt for største Delen blev opgivet, uagtet Motiver, der muligen vilde kunne sees af selve Værket, fornemmeligen af dets anden Deel, bestemte ham til at gjøre det Udvalg, som nu har forladt Pressen.

Den fortællende Form egner sig bedst for en Reisebeskrivelse, fordi den, foruden at opvække den største Deeltagelse, gjør Læseren stiftet til at fatte de Omstændigheder, under hvilke Den, der fremtræder som Bidne, erhvervede sine Kiendsgierninger. Derfor er denne Form benyttet her, uagtet de personlige Enkeltheder venteligen aldrig have været tilladte at fremhæve sig paa Værkets væsentligere Gienstandes Beføstning.

Der gives en særegen Omstændighed som Alle, der have bereist forskjellige Lande, maae have bemærket at findes overalt, af den simple Grund, at den menneskelige Strebhelighed er Uarsag deri. Der gives neppe nogen Nation, i hvilken den større Deel af Folket ikke troer sig bedre begavet, ikke troer sig i Besiddelse af herligere Naturanlæg, end nogen af dets Naboer. Reiser bevirke ofte den Fordeel, at helbrede Enkelte for denne Svaghed; men en ingen Forstiel giørende, Alt fra det samme Synspunkt betragtede Eigegyldighedsfølelse følger ofte efter denne Helbredelse, af hvilken de saakaldte „Verdensmennesker“ ifkun ere altfor tilbøielige til at være stolte, i det de antage denne Følelse for Liberalitet og Philosophie—medens de virkelige næsten ere ligesaa meget fiernede fra Sandhed, som da de befandt sig i den nationale Selvtilfredsheds Tilstand, fra hvilken de for saa kort Tid siden løsrev sig. Efter som Staterne ere Foreninger indgaaede af menneskelige Væsner, have de, ligesaa vel som hvert Individ, deres eiendommelige og særegne Charaktertræk; følgelig er enhver Beskrivelse af Nationer, saafremt de materielle Betingelser ikke ere tagne i Betragtning, aldeles uden Værdi, fordi Omstændighederne, der frembringe denne Forstiellighed i Nationaleiendommeligheder, ere blevne overseete.

Dog har dette Værk fornemmeligen valgt Skildringer af Naturscener til Stof; thi Schweiz, der visseligen besidder de mest ophøiede, saavelsom de mest afverlende Stionheder af dette Slags, der nogetsteds smykker vor Jord, synes at kunne gjøre Forbring paa at behandles *sui generis*. I et saadant Land er det, at Menneskene næsten nedsynke til en underordnet Vigtighed, og Forfatteren træder i denne Afdeling af sine Reiserindringer lidt tilbage i Baggrunden, for at indtage en Plads i selve Maleriet.

Springene i denne Beretning og den afbrudte Maade, paa hvilken den fremlægges for Læseren, fordre en Forklaring. Forfatteren tilbragte Begyndelsen af Aaret 1828 i Paris. I Foraaret begav han sig derfra til England, men vendte alt i Juni, over Holland og Belgien, tilbage til Frankrige. Efter sin Tilbagekomst havde han begyndt første Deel af sine Reiseerindringer i Paris og fuldendt dem i Mailand. Den øvrige Deel af Aaret 1828, og 1829, 1830, 1831 og 1832, tilligemed noget af 1833 bleve tilbragte i Italien (hvor Forfatteren opholdt sig næsten i to Aar), Tydskland, Belgien og Frankrige. Den anden Deel begynder atter i Paris og fortsætter derpaa sin Gang lige til det Dieblit, da Læserens Interesse sandsynligviis vil ophøre.

Derfom de øvrige af disse Breve vare blevne offentliggiorte, vilde deres Forfatter vist nok have undgaaet nogen Mistanke for Mangel paa Fædrenelandskiærlighed, — thi ved at anstille de Sammenligninger, som hans Emne saa naturligen frembød, har han meget oftere gunstigen omtalt de amerikanske Grundsætninger, end de amerikanske Anliggender; altid dog med Undtagelse af de Forhold, hvor han som Dienvidne havde Grund til at antage, at disse virkelig for-
 tiente Fortrinet. Hvor retfærdig og billig end denne Fremgangsmaade vil synes at være, er den dog meget afvigende fra den Mening, som en talrig Classe amerikanske Critikere bekiende sig til, der synes at antage, at en Mand ikke blot bør fornægte sin Forstands, men endog sine Sandfers Vidnesbyrd, for at vise sig som sit Fædelands trofaste Sen. Dog er Schweiges Overlegenhed, med Hensyn til dets eiendommelige Fortrinlighed saa almindeligen erkjendt, at man ventelig tør vove den Paastand, at et Bierg paa femtentusind

God er heiere end et paa femten hundrede, eller at Mon i Blanc frembyder et mere ophøiet Syn end Butter Hill!

Forfatteren gjør ikke Regning paa særdeles Bifald paa Grund af de politiske Meninger, der af og til forekomme i disse Breve. Han har det uheld ikke at høre til noget af de to store Partier, som staae fiendtlige imod hinanden i hans Fødeland, og som, deres haardnakkede og ødelæggende indbyrdes Kampe uagtet, ikke ville tilstede nogen Neutralitet. Det, at man overalt er tilboielig til at forudsætte lave Bevæggrunde der, hvor Borgeren ikke føler Gang til at styrte sig i den Malstrøm, der opstaaer ved politiske Partiers Bevægelser, er et ildevarslende Tegn. En anden Følelse ledsager denne om sig gribende Følelse, der saa aldeles strider imod det, som Enhver er tilboelig til at antage, at burde være Staternes ledende Princip, at det vist ikke kan skade i Forbigaaende her at omtale den. Det staaer nemlig Enhver frit for, at sætte et eller andet halvofficielt Organ for den offentlige Mening, et saakaldet Tidsskrift, i Virksomhed; og hvor uvidende, lav, fuldkommen fordærvet han end kan være, hvor aldeles han end kan have tabt al sine Medborgeres Agtelse og Fortrolighed, tør han dog dagligen vove, at paaanede Publikum sine Usandheder, Modsigelser, Uvidenhed og fordærvede Tænkemaade, tør vove saa fortroligen at besætte sig med Nationens Interesse, som om det var „Husholdningens Anliggender,” blot fordi han optræder i sit lovlige Kald; Offentlighedens Tjenere, hvem det er overdraget at udføre den offentlige Villie, tør endog optræde imod sine Herrer og ikke alene sige dem, i hvilket Lys de skulde betragte ham og hans Handlinger, men ogsaa i hvilket Lys de skulde betragte de, tilligemed ham, anbetroede Embedsmænd — Fort sagt, tør foreskrive dem, hvorledes de bør sælde Dom

om ham og Andre — og han tør giøre dette, fordi han er Offentlighedens Tiener, og Folket er hans Herre: hvorimod Privatmanden, der ifkun udgjør en Deel af Folket, bliver tiltalt for sin Forvovenhed, hvis han skulde vove at omtale Anliggender, der berøre den almindelige Interesse, med mindre han beskyttes af et saadant ophøiet Privilegium, eller optræder som Organ for et eller andet Parti.

Det er vistnok rigtigt ligesremt at tilstaae, at denne eiendommelige Følelse ikke er bleven tilstedet nogen Indflydelse paa Tonen i nærværende Breve, der i enhver Henseende ere blevne affattede saaledes, som om vor Republik ikke havde kunnet fremvise en eneste af disse privilegerede Personer, der æres som „Patrioter og Andægtige (godlikes);“ men som om begge disse Glasser virkeligen vare saa ube-kiendte i vort Land, som de sikkerligen ere det i vor Constitutions Aand og Bogstav.

Da Forfatteren ankom til Europa, havde han næsten daglig Leilighed til at bemærke de talrige og forbausende Bildfarelser, der næredes med Hensyn til Forholdene i Amerika. I Løbet af disse Breve gøres hiit og her Antydninger med Hensyn til denne Gienstand; dog forraade de ikke overalt en lige stor Forundring, eller udbrage deraf lige vigtige Slutninger. Denne tilsyneladende Bakken, ikke blot heri, men maaskee ogsaa i høist enkelte Meningsyttringer, ere opstaaede som en naturlig Følge af Tids-Forskielligheden i hvilken de ere skrevne. Paa den Tid, da første Deel begynder, havde Forfatteren ifkun befundet sig to Aar i Europa, og hans Ophold der havde alt forlænget sig til sex Aar, da den i anden Deel fortalte Reise blev tiltraadt. Han antog det for rigtigst, uforandret at gjengive de af ham fælte Indtryk, saaledes som de oprindeligen fandtes i hans

VIII

Dagbog eller, rettere sagt, hans Breve, eftersom mange af disse virkeligen bleve skrevne strax eller dog snart efter at de Begivenheder hændtes, som indeholdes i samme.

Da saa meget i anden Deel berører andre Lande foruden Schweiz, anseer Forfatteren det for billigt og rigtigt, saafremt Nogen, mislebet af den af ham valgte Titel, heri skulde finde Grund til Dadel, at indrømme denne Riendsgierning i Fortalen. Schweiz er vissefælg Grundideen i det hele Værk, og han troer hermed tilstækkeligt at retfærdiggjøre Brugen af dets Navn paa Titelbladet.

Förste Brev.

Afreise. — Postillonens Hændelse. — En gammel Fransmand. —
Auxerre. — Avalon. — En flig Naturscene. — Dijon. —
Dsagerne.

Kære — — —,

Det Dieblif, da Vognen rullede giennem porte cochère
i rue de Sèvres, og vi mageligen befandt os paa Veien
til Schweiz, var opfyldt af herlig Forudnydelse. To
Aarstider tilbragte i Paris og en i London, havde giort
os, lige indtil sløv Overmættelse, bekendt med vore Ege;
og, foruden Nyhedens Tillokkelser, skulde nu Hverdags-
Forbindelserne med Mennesker vige for Naturens ophøiede
Selskab. Reisen giennem Holland, der endnu var i frist
Minde, bidrog ogsaa til at forhøie vor Tilfredshed; i det
vi ligesom forenede de to med hinanden mest mobsatte Na-
turskildringer til et eneste Maleri, llede vi fra de mest konst-
lede og tvungne blandt alle Landskabs-scener, der dog kunne

gjøre Forbring paa Skionhed, til den oplivede Dmgivelse af alt det Største og Herligste i den skabende Natur. Gaderne i Paris syntes ikke at ville faae Ende, og først da vi havde barriere du trône bag os og begyndte at rulle hen af Landeveien, som fører til Charenton, troede jeg at kunne aande friere. Vi kjørte forbi den lille teglklædte Bygning, hvor, efter hvad man siger, den ridderlige Henrik den Fjerdes skionne Gabrielle boede, og, i det vi vare komne ned af Bøkken, paa hvis Skraaning Landsbyen ligger, havde passeret Marne, befandt vi os atter paa aaben Mark.

Det havde regnet lidt om Morgenens, og da det, som man kalder le gras de Paris, virkelig ogsaa kan gielde om hele Pariser Omegns gras, saa kunde Veiene lignes med et Dynd — jeg kiender ikke nogen bedre Betegnelse — og befarede med Heste, der aldrig blive beslagne, ikke uden Fare. Vi havde en Befordring à la limonière, det vil sige, istedetfor Vognstang vare et Par Skagler fæstede til Vognen, og vort Forspænd bestod af tre, paa de franske Landeveie saa vel bekendte, stærke normandiske Heste; Postillonen red paa den nærmere Hest med saa lange Toiler, at han, skiondt temmelig bortfiernet fra de andre, dog kunde styre enhver Bevægelse. Hans Hest gled ud og styrtede. I Faldet kom Rytterens ene Been ind under Hesten. Den prægtige Kareth fra Gorcum, som De tidligere har hørt

omtale, var, som et ubrugeligt Stykke Møbel, bleven tilbage i Paris for at sælges, og vi havde anskaffet os en fransk Reisevogn i dens Sted. Denne var forsynet med et udbendigt Sæde og en Galesche. Paa hiint sad jeg, da denne Ulykke hændtes. Jeg sprang ned, trængte Hestene tilbage, og den for hjælpeløs liggende Postillon blev istand til at faae sit Been frit. Den stakkels Karl brummede nogle sacr-r-r-es i Skiæget, fortrak Ansigtet lidt og sprang atter op i Sæden. Ved næste Bedested kunde han vel gaae, dog med Vanskelighed.

I Mellem gav denne Hændelse Stof til Samtale imellem Postillonen og Statskarlene, lutter Unglinge, der, ikke længere hyldende deres Fjordomme, vare Beundrere af den nye Philosophie og de nymodens Rideskøvler. Dog var en eneste Tilhænger af l'ancien régime tilstede i Skikkelse af en gammel Mand, med en Toppee saa tyk som en Rødbede og hvis hele Udortes bar Præg af le recherche, der altid adskiller Franskmanden fra 1786 fra den, hvis egentlige Element synes at være Revolution. Den gamle Mand lyttede med megen Alvorlighed til Fortællingen om Postillonens Fald, uden dog at yttre et Ord, førend han havde den tilfredsstillende Visshed, at intet Been var blevet brudt. Derpaa nærmede han sig med en Høflighed, der vilde være bleven anseet for ultra i Washington, og spurgte om Monsieur vidste, hvad enten Postillonen, hvem dette

uheld havde rammet, har gammelbags eller nymobens Støvler?" Svaret lød: „gammelbags;“ da vendte han sig om til sine støiende, revolutionaire Kammerater og udbød med en spottende Mine: „Aha! voyez-vous, mes enfans, — les anciennes modes ont aussi leur merite!”*

Den gamle Mand havde Ret. Hvis de saa vel bekendte Støvler, over hvilke Reisende saa gierne giøre sig lystige, ikke havde været, da vilde Benet sikkert være blevet knækket liig en Pibestilk. Hvo som seer, hvorledes de franske Heste glide frem og tilbage paa den slibrige Wei, fatter øieblikkeligen den hele Hemmelighed ved denne forunderlige Deel af en Postillons Paafladning.

Vi havde foresat os, at see os omkring i Fontainebleau, da vi kiørte ind i Skoven, der, i Korbigaaende, ikke kan udholde Sammenligning med Skoven i Compiègne, som jeg alt tilforn har omtalt for Dem. Byen er, næsten ligesom enhver fransk Landsby, hverken særdeles stion eller reenlig, uagtet den maaskee udmærker sig lidt mere end sædvanligt med Hensyn til den sidst omtalte Egenskab. Vi bestilte Middagsmad og skyndte os op paa Slottet.

Dette Pallads blev fornemmeligen bygget af Frants

* Ah! seer I, mine Børn, — de gamle Moder have ogsaa deres Fortieneste!

ben Første i hans Tidsalvers velbekendte Franske=Elisabeths Stiel. Efter Bourbonnernes Thronbestigelse er det ikke blevet meget besøgt, skøndt Henrik den Fjerde, den første af denne Stamme*, pleiede der at tilbringe

- * Enhver veed, at den franske Throne ikkun er arvelig i den mandlige Linie. I Aaret 1270 sad Ludvig den Niende, i Almindelighed kaldet den Hellige, paa Thronen. Denne Konge efterlod sig mange Sønner, hvoraf den Eldeste, som sædvanlig, fulgte ham i Regieringen. Robert, Greve af Clermont, den flette og yngste af disse Brødre, formalede sig med Baronnen af Bourbons Datter, der hørte til Kongerigets fornemste Adel. Deres Søn, Ludvig af Clermont, blev i Aaret 1327 ophøiet til Hertug af Bourbon og Pair af Frankrige. I det fiortende Aarhundrede formalede Anton, Hertug af Bourbon, sig med en Prindsesse af, og Arving til det lille Kongerige Navarra; og antog selv Kongetittlen. Efter de tre Brødre, Frans den Anden, Carl den Niende og Henrik den Tredies Død, blev Henrik, Konge af Navarra, Familiens Hoved, og besteg Frankriges Throne 1589, som Henrik den Fjerde. Han var altsaa, nedstammende fra den gamle Slægt, den første Souverain af det bourbonske Huns. Fra Svardsiden, det vil siige, fra den til Thronfølgen berettigede Side, var han ikkun i det 21de Led beslagtet med sin Forgænger, endskøndt flere gienfides Formælinger havde fundet Sted. Ved den qvindelige Linie var han meget nær beslagtet med de tre sidste Konger. Tre hundrede og nitten Aar vare for-

nogen Tid. Det kan neppe kaldes kongeligt uden med Hensyn til dets Omfang, da det ikkun har faa pragt-

løbne siden Ludvig den Helliges Død og den fra ham nedstammende Henrik den Fierdes Thronbestigelse. Prindserne af Condé nedstammede fra en Hertug af Bourbon, Henrik den Fierdes Bedstefader; og Prindserne af Conti nedstammede fra Prindserne af Condé. Prindserne af Conti vare alt uddøde i nogen Tid; men den sidste Prinds af Condé (Hertugen af Enghiens Fader) dræbte sig selv i Aaret 1730. Han var den Sidstfødte af Huset Bourbon, og afledede ikke sit Slægtstøb fra Sværdslinien med nogen fransk Konge efter Ludvig den Hellige, eller giennem et Tidsløb af 560 Aar. Huset Orleans opstod, som en Green af Ludvig den Trettende, i Aaret 1655, eller 187 Aar førend dets Thronbestigelse. Det lykkedes Ludvig den Tiortende, Henrik den Fierdes Sønnesøn, at sætte sin næstældste Sønnesøn, Philip af Anjou, paa den spanske Throne. Fra ham nedstamme (bestandigen i Sværdslinien, eftersom dette Slægtstøb ikkun regnedes i denne Familie, med Undtagelse af Donna Isabella den Andens uylige Thronbestigelse) Kongerne af Spanien og Neapel og Hertugen af Lucca, der har nærmest Fordring paa Hertugdømmet Parma. Deraf følger, at Ludvig-Philip den Første i Frankrige er sin Stammes yngste Prinds, med Undtagelse af hans egne Børn; Carl den Tiende, Dauphin, Hertugen af Bordeaux, alle Spaniens, Neapels og Luccas Prindser komme forud for ham. Da Europas øvrige Magter sammentræde i

fulde Bærelser, og, det forekommer mig, ingen, der vidne om megen Smag — idet mindste vistes os ingen saadanne. Det fornemste Gemak var en Salle de Diane, en temmelig stor Soile = Halle, men med langt mere Flitstads end virkelig Smag. Vi saae naturligviis Napoleons Bærelser, det Bord paa hvilket Fragsigelsesacten blev skreven, og det Been, der blev sparket til. Paa mig gjorde det keiserlige Bæstefad langt stærkere Indtryk end noget Andet. Det var af en fuldkommen kongelig Størrelse. Keiseren synes at have været Kiender med Hensyn til dette Huusgeraad, thi dette var det fjerde eller femte af hans Bæstefade, som jeg havde seet og ønsket mig, efter som de alle vare af en onskelig Dimension, uagtet det endnu aldrig er lykkedes mig at finde deres Lige i nogen Krambod, undtagen i en Punschbolles Skikkelse.

De Gemakker, som Pave Pius den Syvende beboede, ere store, lustige og bekvemme — virkelig de bedste

Philip af Anjous Thronbestigelse, betingede de sig med Ludvig den Fiortende, hans Bedstefader, at han og hans Efterfølgere skulde opgive enhver Fordring paa Frankriges Throne. Ludvig undertegnede Tractaten, men protesterede paa samme Tid, fordi, som han sagde, Forstefødselsretten udgjorde Monarkiets Grundlov, og saaledes ingen Thronfølger kunde blive tvungen til Resignation af den før ham regierende Monark.

paa Slottet; uagtet de dog ere langt fra at være rigeligt udsmykkede eller kongelige.

Jeg syntes ikke om det Libet, jeg saae af Haverne. Vel er det ingen let Sag at gjøre Træer, Søer og Enge ubehagelige for Diet, men at gjøre Anlægget mere behageligt end det findes her, vilde vistnok ikke være vanskeligt. Endog to Indsigter (vistas) i Skoven vare intet mindre end heldigen anlagte.

Der fandtes et Galleri opfyldt med Bűster, der lignede bedre en vandrende Udstilling af et Bor-Kabinet, end Noget jeg hidtil har stuet af et lignende Slags. Her var ogsaa Washingtons Hoved at see. Vi saae ikke det Gemak, der var Skueplads for det monalbeschifte Sørgeespil. Man berettede os, at det laae under den oven omtalte Salle de Diane. Hvilken Menings Revolution er der foregaaet siden hine Dage, da en Dronning, efter at have frasagt sig sin Krone, vovede at lade En af sit Følge, som ei engang var hendes egen Undersaat, henrette i en Fyrstes Slot, hos hvem hun ikkun opholdt sig som Giest.

Vi forløbe Slottet giennem Hovedgaarden, en Plads, der er af to eller tre Acres Omfang og, bogstaveligen talt, bevoren med Græs, et sikkert Tegn paa at dette Slot ikke nyder nogen betydelig Gunst; thi blandt alle mulige Tilfælde, holder jeg det for det usandsynligste, at Græs nogensinde vilde kunne trives under en Hofmands Fodder. Hofmand

og Demogoger, ved De, ere fornemmeligen min Anthipathie. De ere Dyr af den samme Klasse, kun af forskjellig Art, foraarsaget ved det Tilfældige i deres Stilling.

Den følgende Dag reiste vi meget mageligt med Posten til Auxerre og passerede Yonne over dens berømte Bro. Denne Flod, hvis Strømning ligner Moshavet i Styrke, brusede foran Indgangen til Vertshuset, hvor vi boede.

Nu befandt vi os udenfor Pariser Indflydelsens Gebeet og vare virkeligen i Provindserne. Frankriges Landlighed er, sandt at sige, meget landlig! Her begyndte Egnen at udfolde sig til Biinbierge, og til vor store Trøst begyndte den at blive mærkeligen ujevne. Men Regn, og atter Regn, og vedvarende Regn. Jeg vedblev dog at holde mig paa Forsædet; men saae mig endeligen nødsaget til at standse, forklejet og med Febergysen, i en By, som hedder Avallon. Min Feber ophørte af sig selv efter en Times Hvile, men vi besluttede at tilbringe den tredje Nat, hvor vi vare, det vil sige, i fem og tyve Poststationers Afstand fra Hovedstaden. Det kan nu i Sandhed ikke kaldes at ile vor Bestemmelses ophøjede Gienstand imøde, men Vertinden forsikrede os alvorligt om, at Stedets Omegn ikke blot kaldtes, men virkeligen var værdig at kaldes, la petite Suisse. Vi tilbragte en Time tid med at besej Forstæderne, der vel

vare nydelige, men fiernede langt mere fra Schweiz ved deres Naturbestaffenhed, end ved deres Afstand. Der salon i Bertshuset var prydet med sindbilledlige, flere Ende fremstillende, Malerier. Her var en Skønhed med blonde Haar og rosenrøde Kinder, hist en Skønhed med ravnsorte Haar og farvede Dienbryn, og en tredie med brune Pøkker og himmelblaae Dine. Det Charakteristiske ved Les Etats Unis (den nordamerikanske Fristat) var fremstillet — for at betiene mig af et lavt Udtryk i Syden — som en Dvinde, saa sort som Kul.

Dersom det var muligt at spørge Folk i Europa om deres Mening med Hensyn til denne Gienstand, er jeg overbevist om, at af ti Personer troe de ni, at Amerikanerne ere alt mere end hvide. De erindrer sikkert den Beretning, jeg har givet Dem om vort Ophold ved Seines Bredder paa et lille Landssted, der engang var et Slags Jagtbølg for Ludvig den Femtende. Da jeg en Dag i Haven betragtede Gartnerens Anlæg, kom en Tiener løbende, for at underrette mig om, at „hans Excelence“ den amerikanske Ministers Vogn var kjørt ind i Gaarden. Jeg bød ham vende tilbage og sige, at jeg om saa Minutter skulde indfinde mig hos „hans Excelence.“ „Monsieur l'ambassadeur est un grand?“* spurgte

* Er Herre Gesandten en stor Mand?

Gartneren, den ærlige Pierre. Jeg fortalte ham, at Gesandten maalte sex Fod, fire Tommer engelsk Maal, naar han stod paa Hosesokker. Pierre havde seet ham engang paa Boulevarderne i Paris. Da jeg var nysgjerrig efter at vide, hvorledes han under nærværende Omstændigheder havde kunnet kende Ministeren, opsatte jeg endnu en Minut at giøre min Opvartning hos „hans Excellence,” for at spørge ham derom. Pierre, som var meget indtagen af Amerika paa Grund af hans Beskendskab med os, havde hørt fortælle at Ministeren var „un grand,” og da han en Dag mødte en mandhaftig Reger paa Boulevarden, var han snart paa det Rene med sig selv. For os lyder Eligt i Sandhed besynderligt, og jeg kan mindes den Tid, at jeg regnede saadant til opdigtede Reiseventyr, men De kan tro min Forsikring, at det er bogstavelig Sandhed.

Efter at vi havde flærnet os fra Vallon, blev Egnen behageligere, og undertiden — hvilket i Frankrige er en stor Sielendhed — endog malerisk. Benævnelsen „la belle France” burde forandres til „la france utile;” thi Ordet „Nion” kan her kun tages i den Betydning, som en Landmand tager det; nemlig: let at pløie, og godt oppleiet.

En Miit fra Landeveien, det mindes jeg meget tydeligt, eftersom det var den første lille Naturscene, som jeg her havde truffet paa, skar en dyb og dristigt be-

liggende Dal sig ind imellem en besynderlig formet Klippe-
 Masse og en brusende Strøm. Udsigten oplivedes endnu
 mere af en lille Flekke, der, halvt skjult bag Træerne, laae
 paa en fremspringende Skrent og endtes med nogle Ruiner,
 med noget højt og her adspredt Krat og ingen Diet
 trættende Wiinbierge; thi Wiinranken, hvor høitravende
 og østerlandsk den end kan oplive Siderne i en Bog,
 formindsker altid, ligesom Oliven træet, et Landstabs Skien-
 hed, med mindre den klynger sig op til Biergenes Sider;
 thi ikkun saaledes formaaer den at gjøre et malerisk Ind-
 tryk, og dog end mere ved Hielp af vore Ideeforbin-
 delser end ved selve Synet.

I Løbet af den foregaaende Dag havde vi ofte seet
 Køer trække for Ploven, og eengang saae vi endog et
 Fruentimmer udgiøre en Deel af Forspændet. Og saa
 Landlægerne, med deres Sadel-Oppakning og stærke Kleb-
 perter, havde et landligt Udseende. Hvo som har reist
 mange, mange Mile giennem uendelige Rækker af næsten
 bladløse Træer, over steenlagte Veie og Stetter, hvor
 neppe et eneste Huus frembyder sig som Hvilepunkt for
 den Reisendes Dø, med Undtagelse af dem, der ere sam-
 mentrangte i urenlige, smudsige og eensformige Lands-
 byer, han vil vide endog at sætte Priis paa, at en
 ridende Apoteker kommer tilsyn. De fleste af disse
 reisende Blodtappere havde Pistolhyftere paa deres Sadel

ler, men om de indeholdte Pistoler eller endnu farligere
Baaben, har jeg ikke været istand til at forviise mig om.

Vi ankom i rette Tid til Dijon, Burgundiens
gamle, historisk berømte Hovedstad, for at kunne spise
til Middag. Osagerne, om hvilke jeg fortalte Dem i
mit forrige Brev, vare komne os i Forkiøbet og havde
vakt megen Opsigt. Dog troer jeg, at jeg forglemt
at meddele Dem disse vore røde Brødres Historie.
De havde ladet sig overtale af en Fransmand, at drage
paa Speculation til Europa. Da denne Bevæggrund
imidlertid var altfor lav til at man aabenlyst turde til-
skrive Mænd den, der nu engang skulde giælde for Kri-
gere og Helte, blev denne forandret efter Omstændig-
hederne. For at soie de Hellige, vare de komne hertil for
deres Siæls Frelses Skyld; de Dannede sagde man, at
de ønskede at lære europæiske Kultur at kende; og Po-
litikerne gjorde man det indlysende, at Talen var om
indledende Forhandlinger til en Alliance-Traktat til den
Krig, som de snart vilde føre imod Amerika! Hvor uris-
meligt det Sidste end synes, har man dog udtrykkeligen
fortalt mig det og troet, det var sandt. Det er ingen
let Sag at gjøre en Amerikaner, som aldrig har været
i fremmede Lande, den paafaldende Uvidenhed begribelig,
der hersker over hele Europa med Hensyn til vor Stil-
ling. I Paris viste man mig en Memorial, som den

ovenomtatte Speculant havde indleveret til den franske Regjering, i hvilken han lægger stor Vægt paa den Fordeel, som Frankrige kunde drage af en Handelsforbindelse med denne mægtige Stamme, en Forbindelse, der, hvad Enhver veed, aldrig kan finde Sted, saalænge som Republikken haandhæver sin nærværende Magt over dette, af den beherskede, Land. Mrs. ***, en Landesmandinde af os, der har Afgang til de fornemste franske Cirkler, fortalte mig et morsomt *contro-temps*, som hændtes hende selv med Hensyn til disse Osager. Hun aflagde et Morgenbesøg, og eftersom hun meget flydende talede fransk, antog En, der ligeledes var kommen for at besøge, hende ikke for en Amerikanerinde. Denne Person, der netop var kommen fra disse Herrer's Morgenselskab, var uudtømmelig i deres Roes, og fra deres malede Ansigter, store Øren og Tomahawker, vilde hun netop gaae over til deres skjulte politiske Planer, som stode i Forbindelse med deres Besøg i Frankrige, da Fruen i Huset, der kjendte vor Mrs. *** og frygtede den Andens Indiscretion, gav hende Bink at tie. Dog var denne Dame gaaet saa vidt, førend hun blev standset, at hun vidtløftigen havde udbredt sig over disse reisende Heltes Hengivenhed for Frankrige, og deres inderlige Afsty for Amerikanerne*.

* Det er nu over otte Aar siden, at disse Vilde opvakte visse franske Statsmænds Forhaabninger, og endnu svinger Re-

I Dijon seer man endnu nogle Minder om Middelalderen; men hvilken Interesse kunne slige Gienstande have for Den, som ikke er fyrretyve Mile fjernet fra Schweiz, og for hvis Blik Jurabiergene ligge udbredte.

publikken sit Scepter over Louisiana og Sjagerne; og Carl den Tiende — hvor er han? Amerika har aldrig erfaret Følgedelen af det, som blev opspundet imod det; thi ikkun nogle dumme og naragtige Lovtaler have gjenskydt hos os, da lidet Andet, det er at befrygte, blev fundet en Modtagelse værdig.

Hvad endeligen vore røde Brødre angaaer, saa troer jeg, det er lykkedes dem, i al Hellsighed endog at bedrage Havnen.

Andet Brev.

Genlis. — Biergfieder. — Auronne. — Grandsforter. — Mont-Blanc seet i det Fierne. — Salins. — Bestigelse af Jura-biergene. — En romantisk Egn. — Pontarlier. — Biergdæmninger. — Slottet de Jour. — Loussaint. — Navosion. — Afværende Egne. — Schweiges Grøndser. — Bestuelse af Landet. — En malerisk Dal. — Biergvasset. — Val Travers. — Schweizerhytter. — En eensom Fodgænger. — Ankomst til Neuchâtel.

Min Kære — — —,

Vi frivde den 17de Juli 1828, og den 18de Juli 1826 betraadte vi Frankrige for første Gang. Altsaa efter to Aars Forløb, paa samme Dag, skulde vi forlade det. Hvormeget Mærkværdigt frembyder dette store Land os; for hvormeget ønske vi ikke at lukke vore Dine med Afsty!

Det første Sted, paa hvilket vi standjede, efter at have forladt Dijon, var en ubetydelig Flekke, ved Navn Genlis. Opmærksomgjorte af Navnet, som og ved Synet af en Flok Køer og et lille Slot i Nærheden af Posthuset, indgav en besynderlig Ideeforbindelse os det Spørgsmaal, om dette var Stedet, hvor Mesdames de Sil-léry et de Genlis brugte Melkebade. Bertinden i Huset loe af vort Spørgsmaal og forsikkrede, at der ikke var tilstrækkelig Mælk i hele Landsbyen, til at to saa for-

nemme Damer kunde bade sig deri. Uagtet disse to Steder forveksles, var dette dog ikke det rette Genlis, der ligger langt nordligere, ikke langt fra Paris.

Foreløbigt sagt, bliver Ordet: Slot nuomstunder ofte misbrugt. Saavidt jeg veed, betegnes dermed en befæstet, med Grave omgiven Bygning, men nu bliver det uden Forskiel brugt om Alt, hvad som blot nogenlunde ligner en Herremands Aaening. De Franske kalde sædvanligen Tuilerierne: Slottet (le chateau). Det gamle Louvre var et Slot; usformærligen, troer jeg, blev Navnet anvendt paa Kongernes mere moderne Opholdssteder.

En vidt udstrakt Slette laa for os, hvis østlige Grændser bleve betegnede af en bleg, blaaagtig Stribe. Dette var Begyndelsen til hine mægtige Biergkieder, der, i næsten lodrette Klippewægge, begynde ved Middelhavets Kyster, og først i Europas sierneste østlige Lande aftage i Høide. Vel vare de for os liggende Biergkieder ikkun ligesom Alpernes Udenværker: nemlig Jurabjergene; men de staae i en lignende Berøring med denne ophøiede Biergformation, som Bastionen med Eltabellet. Vi fandt os tilbøielige til at antage, at nogle af de sierne Biergrækker berørte Neuschâtel, et lille Land, der ifølge de seneste politiske Begivenheder hører med til Schweigersforbundet.

Ved Middagstid ankom vi til Enden af Sletten,

vandet af Saone, som vi passerede over og holdt vort Indtog i Auxerre, en Grændsefæstning og berømt som det Sted, hvor Napoleon erholdt sin militaire Opdragelse. De veed, at Frankrige er beskyttet ved en tredobbelt Befæstningslinie mod Fastlandets Grændser, uagtet de i Nærheden af Biergene liggende Forter ikke i Styrke og Størrelse kunne maale sig med Fæstningerne ved de belgiske og tydske Grændser. I hine Egne spiller Diplomatiikken Bolde og Mures Rolle; da Schweiz i Benneres Hænder er saa god en Fæstning, som man kan ønske sig.

Efter at vi havde forladt Auxonne, gik det langs somt op af Bakke; snart vare vi udenfor Burgundien's Grændser og betraadte Franche Comté. Denne store og vigtige Provinss var en af de Erobringer, som Ludvig den Tiortende vidste at haandhæve Besiddelsen af. Paa en Høi, der laae i ringe Afstand til Benetre, stod en Ruin, som, ifølge den trykte Beretning, vi førte med os, tilforn havde været et af Rolands Slotte. Det synes som om denne Fyrste og Cæsar dele Frankriges Ruiner imellem sig, saaledes som det staaer i de gamle Documenter: „Enhver efter lige Andeel.“ Virkeligen ere de Grundbesiddere af næsten Halvdelen af de runde Taarne, som man træffer paa imellem Calais og Marseilles.

Veiret var stiont, og jeg havde overtalt A*** til at bele det udvendige Sæde paa Bognen med mig. Da vi havde kiørt om den lille Høi, fra hvilken Ruinen hæ-

vede sig, udbrød hun: „Hvilken glindsende hvid Sky!“ Da jeg fulgte den Retning, hendes Finger angav, blev jeg en Masse med nogle betegnede Omrids vaer, der lignede en i de høieste Regioner svævende Sky, hvis Omfang stuites af Jurabiergene, som nu laae for os i tydelig Nærhed. Dog havde dette Syn noget ikke skyagtigt ved sig. Dets Omrids lignede en med Meislen udhuggen Klippe, og dets Hvidhed overtraf langt et blot Taagebillede's Glænde. Jeg kaldte paa Postillon'en og pegede hen paa denne høist forunderlige Gienstand. „Mont Blanc, monsieur.“ Efter Kortet vare vi i det Mindste halvfiertsedstyve (engelske) Mile i lige Linie fiernede fra dette Bierg!

Aldrig forglemmer jeg den Fornemmelse, der gienemfoer mig i dette Dieblif. Der gives en med den almindelige Tilboielighed til det Hemmelighedsfulde beslægtet Følelse, der leder os til med Glæde at beskue enhver siern Gienstand, som usformærkeligen fører Aanden med sig, paa Betragtningernes Vinge, til det Usynliges Rige. Gangs med bortfiernede Biergtoppes Afhang glider Indbildningskraften umærkeligen ned i Dalene og er tilbøielig til at befolke dem ifølge Sagn og Grindringer, eller maaskee ved Hielp af dens egen skabende Magt. Dette Glimt af Gletscherne, det var ifkun et Glimt, thi det lysende Syn forsvandt bag Jurabiergenes Top, som vi hurtigen fore ned af Bakke til Dole,

hensatte os Alle, for en stor Deel af Beien, midt ind i det Land, som vi nu ilede imøde. Det er vel sandt, Montblanc ligger ikke i Schweiz, men det udgjør dog en Deel af den samme vidunderlige Formation, der gjør Schweiz saa mærkværdigt, og Diet svævede hen over to af Kantonerne og Halvdelen af Savoyen, for grant at opfatte det pragtfulde Syn af denne imod Himmelen stræbende Herlighed. Udbrig tilforn længtes jeg saa inderligt efter Binger, uagtet Besiddelsen af disse altid havde været Gienstand for mine Ungdoms Sværmerier.

Efterat vi havde forladt Dole strede vi atter igien-
nem en vidt udstrakt Dal, gennemskiaaren af Doubs og dens Bifloder, indtil vi ankom til Jurabiergenes Fod. Her saae vi Mais for første Gang i Europa, uagtet den stod langt tilbage for den yppige Væxt, vi see i vort Piem. Det var særdeles behageligt at blive befriet fra Synet af det franske Landvæsens Censformighed, og at disse Diet-trættende Sletter afværlede med en, den men-
neskelige Flid ofte forhaanende, vildere Omgivelse. Ds
afstigningen var snarere jevn end pludselig, dog tilbages-
lagde vi to Stationer, uden blot en eneste Gang at bevæge os i Trav. Biergreifens Besværligheder bleve formildede ved mangt et tilbageskuende Blik paa de Egne, som vi nys havde forladt, og da Ratten saldt paa, kjørte vi meget nær forbi en vild Klost (den første af de hundrede, som vi tidligere havde den Lykke at see og drø-

le ved), der forenede denne behagelige Blanding af Natur og Kunst, som vi savne i Amerika, og paa hvilken de ældre Egne paa den østlige Halvkugle ere saarige. Klipper, som truede med at styrte ned over vore Hoveder, hævede sig til en svimlende Heide paa begge Sider af Biergpasset, (det Eneste, der kunde benyttes som Vej) deres Linder vare omgivne med Borgruiner og besaaet med Fæstningsværker, der endnu ikke betragtes som ubenyttelige. Midt i Biergpasset, som ifflun er nogle hundrede Fod i Bide, ligger Landsbyen Salins sammentrængt. Dette Sted var for største Delen bleven tilintetgjort af en Ildbrand, og omendstient bedre Bygninger havde reist sig af Ruinerne, erindrer jeg dog ikke at have betraadt en Skueplads, der vidnede om større Forvirring og Ødelæggelser, end den nærværende, som vi i Skumringen fortsatte vor Vej gennem dets smalle og paa Steenbro blottede Gader.

Med Salins staaer, hvilket Navnet ogsaa viser, et Saltværk i Forbindelse. Staden var saa overfyldt, at vi ifflun med Vanskelighed erholdt Logie. Tilslidst toge vi ind i et ringere Vertshuus, hvor vi som sædvanligen, maatte betale mere, end efter den almindelige Skik og Brug og bleve slettere bekvæmte, end man ellers pleier. Følg De en gammel Reisendes Raad, og tag aldrig noget Sted, med mindre det er i en Hovedstad, ind i et Vertshuus af anden Rang, hvis De ikke

useilbartigen vil angre det. Vi forlangte Thee, og da vi lode et Vink falde om, at dens Farve ikke var saa mørk som vi ønskede, forsikkrede Bertinden i Huset os alvorligen om, at den maatte være meget god, eftersom hun i dette Dieblis havde kjøbt den paa Apotheket! Den gode Kone troede, hun lavede et Lægemiddel til os. Theens fortrinlige Egenskaber, som en almindelig Drik, ere endnu ubekjendte i Jurabiergenes Omegn.

*Les chevaux de renfort** gave os den følgende Morgen Vink om, at vi skulde reise op af Biergene; og op af Biergene gik det, næsten paa en flattrende Maade, i de første Par Timer. Uagtet vi arbejdede os langsomt fremad, havde vi os dog snart op til en seldkommen ny Verden. Vandgravene vare ikke længere grumsede og urenlige, som vi næsten overalt, lige fra Calais til Dole, havde fundet dem. Husene, skjøndt ikke altid hyggelige, beholdt et mere malerisk og landligt Udseende: disse Dele af en Landstabsscene fattes næsten overalt i Frankrige. Dagenes vare fremstaaende, for at forhindre Sneen fra at falde ned for Dørene, og Skifersten vare lagvis befestede til Tværbiællerne med Stænger og betyngede med store, flade Stene. Panoramaer og Robberslik havde alt lært os, at dette var Brug i Schweiz. Hele Egnens Charakter var forandret, thi uagtet vi et Sted giennekrydsede en vid

* Extraspadet.

Dal, var Landskabet, som et Hele betragtet, dog skovfuldt og biergrigt. Derpaa kiorte vi langs ad Skranten af en Høi og trængte ind i en mørk Lærkeskov, der pludseligen hensatte os i Amerika. Jeg vil hermed ikke paaftaae, at Lærkeskræer ere almindelige i vore Skove, men Jurabiergenes vilde Egne harmonere saameget med vore med Gran bevoxne Skovstrækninger, at de tillade denne Lignelse. Endeligen ankom vi til et Punkt, hvor Landeveien atter ragede ud over en anden bred Dal eller Slette, giennem hvilken flød en betydelig Strøm, og længere borte laae en Stad. Bagtil hævede Bierget, lig en Muur, sig til en større Høide, end vi endnu havde seet. Strømmen stried sig nordlig, det var Doubs, en af Rhonens Bifloder. Imellem disse Høie gior den en Bøining og vender sig mod Syden, førend den naaer Besangon.

Det begyndte at regne, og Skyerne leirede sig i en tæt Laage om Lærkeskovens mørke Toppe. I denne Tingenes Stilling fore vi pludseligen ind i Pontarlier, den sidste By og Poststation i Frankrige. Dette Sted, der fornemmeligen for Dieblisset var rigtigt afvadt, havde et ret reenligt og net udseende, som ikke er almindeligt i Frankrige. Dets Hovedgade var bred og reen, Husene syntes at være langt hyggeligere indrettede end sædvanligt; jeg maa rose denne Deel af Frankrige for at den udmærker sig fremfor den vestlige Deel ved Mangel paa Smudsighed.

Der gives ingen af Staten anordnet Postbefordring i Schweiz, men ved enhver Landevei, der staaer i Forbindelse med andre Lande, er der truffen Anstalter til at befordre de Reisende til den nærmeste Stad. Postmesteren i Pontarlier viste sig beredvillig til at forstaae os Befordring til Val Travers, altsaa halvveis til Neuchâtel.

Det regnede, da vi forlode Posthuset, dog ikke stærkt nok til at fordrive U— og mig fra det udvendige Sæde paa Vognen. Indhullede i gode Klædeskapper og beskyttede af en Paraply, besluttede vi, trods Veiret, at holde vort Indtog i Schweiz med aabne Øine. Den mørke med usikre Omrids for os liggende Biergskillesvæg, som dæmrede os i Møde giennem den lumre Taage, opvakte mægtigen vor Skuelyst, og vi længtes efter at Tæppet skulde gaae op.

Snart ankom vi til Foden af Hojene, hvor Veien dreier sig mod Syd. Nu og da steg Taagen næsten ned til vor egen Syneskreds, (vi vare alt paa et høit Standpunkt, uagtet vi befandt os i en Dal) og skjulte fuldkomment Synet af Biergene for os. Snart faldt Regnen strømmeviis, og vi vare glade ved at kunne indhulle os i vore Klapper. Pludseligen blæste Vinden os lige i Ansigtet, som om den udgik fra en kæmpemæssig Blæsebalg, og Vognen dreiede sig mod Østen. Men i denne Blanding af Storm, Taage og Regn bemærkede

jeg, at vi i fuld Fart foer igiennem et Biergpas; Veien var overalt fortræffelig og saa jevn som et Stuegulv.

Stormen lagde sig, Luften forblev fugtig, Hoiene indhyllede i Taage og Veierliget mildt og roligt. Vi kastede Rapperne fra os, sloge Paraplyen ned og skuede med Begiærlighed rundt om os. Det Svælg, giennem hvilket vi nyligen vare komne, og som uden Overdriivelse kunde kaldes en Biergport, førte os ind i en bred og jevn Dal, som snart deelte sig i to Retninger, hvoraf den Ene vendte sig mod Nordost. Paa det Punkt, hvor Delingen gik for sig, trængte en hoi, fremspringende Klippe sig frem, stille sig næsten lige i vor Wei og beherskede ved sin Stilling begge Biergpasene. Lange, uregelmæssige, med Mure og Taarne omgivne Bygninger, som truende hævede sig paa selve Afgrundens Rand, kronede dens Tinder. Dette var Château de Joux, Frankriges sidste befæstede Punkt i denne Retning, og berømt som det Fængsel, hvor Napoleons haardhiertede Politik lod den ulykkelige Tausaint hensmægte sit imellem Vende Krebsene begyndte Liv. Pensattelsen fra St. Domingo's Klima til Jurabiergenes var i og for sig selv en grusom, og i dette Tilfælde, en uretsfærdig Straf.

Naar vil Menneskeslægten ophøre med ikkun at betragte Eyepunkterne i denne overordentlige Feldtherres Historie og veie ham og hans Løbebane paa den evige Retfærdigheds Vægtstaalet? Jeg kan selv besvare mit Spørgs-

Vandringar i Schweiz, I. H.

maal. Dette vil skee, naar Menneskene ophøre med at sige: „Disse eller hine Handlinger ere til min Fordeel,” og istedet derfor: „Dette er min Pligt.” Vort eget Land vrimler med Napoleonier i en mindre Maalestok. Hvor ofte klinger Ordet: „Fordeel,” for vore Øren, og hvor siældent opfordres vi til at erindre os, at der gives Noget, som kaldes Grundsætninger! Jeg er fuldkommen enig med den engelske Reisende, som paastaar, at den Fripostighed, med hvilken egenlystige og urene Bevæggrunde og Handlinger tilstaaes i vort Land er høilighen at forundres over. Jeg troer ikke, at vi ere meget værre, end de bedste blandt vore Naboer, og jeg troer, at vi ere meget bedre, end de værste iblandt dem; men jeg kiender intet Folk, som bortkaster det Slør, der burde bedække de menneskelige Skrøbeligheder, med en halv saa ryggesløs Eigegyldighed.

Boguen hvirvlede ned af de steile Klippesforspring, der omgive Tour og vendte sig mod Norden. Taagesdækket begyndte at hæve sig, og der gaves Dieblis i hvilke det afflorede Eærkestove, som skimrede tusinde God over vore Hoveber, lig en dunkel Stribe, og overlode Phantasiens frit Spillerum, at bestemme deres lustomkrandsede Grændser. Under slige asoerlende Scener forløb en halv Time, i hvilken det var ubestemmeligt, om Diet eller Indbildningskraften mest bleve tilfredsstillende; den overbeviste os tilstrækkeligt om, at vi hørte til det pittoreske Jægersamsund, der foretrakker Taage for Sol-

Min. Men jeg har alt tilkiendegivet Dem min For-
 tiærlighed i denne Henseende i min Beskrivelse af Paris,
 seet fra Montmartre.

Urligheden udfordrer, at jeg maa tilstaae, at vi
 endnu befandt os i Frankrige, et Land hvis Bestaaffenhed,
 som De veed, af mig ikke er bleven omtalt med nogen
 Fortale. Men Sveitserkantonernes større Berømmelse
 besejrede alle med dem kæmpende Forbringere af dette
 Slags, og saa Menneſter tænke, troer jeg, paa Mont-
 blanc, uden at henregne det til Schweiz's Herligheder.
 Saaledes pleie vi jo ogsaa, at regne Vandfaldet ved
 Niagara som os tilhørende, uagtet saavel Englændere
 som Franskmænd hensatte det til Canada; hine, fordi
 de besidde dette Land, disse, fordi de eengang besadde det.

Snart standsede vi i en ubetydelig Flække af for-
 trinlig Nethed, ja, endog af landlig Skionhed, og dog
 var det Frankrige. En Gendarme undersøgte Passene,
 og vi kjørte videre. Postillonene pegede paa et Slags
 Indhug i Lærkeſkoven, der fra Skyerne strakte sig ned
 paa Stetten, og meddeelte os den behagelige Efterret-
 ning, som vi kom til det betegnede Sted, at dette var
 begge Landenes Grændseſtiel. Et Huus stod ved Veien
 — lige siden vi havde forladt Salins, smykkede enkelte
 Bøndergaard og Landsteder hist og her Udsigten — og
 dette Huus, sagde man os, laae i Frankrige, medens de
 til det stødende Marker hørte til det sveitserske Gebeet

Republikken har ingen Accisehuse, ingen Indførselstold, og vi fore over Grændserne i et hurtigt Trav. For at forherlige vort Indtog, havde Solen netop begyndt at sætte Taageskyerne i Bevægelse, og vi glædede os ved deres Ledfølgelse, uden at behøve at befrygte Regn.

Uagtet det Biiirlige og Maleriske ved Egnen grades viis havde tiltaget ved de otte eller ti sidste Stationer, var dog nu en sand fortryllende Ynde udbredt over den for os liggende Scene. Beundringsværdigt byggede og nydelige Hytter strakte sig i yndig Afserling langs Landeveien, der aldrig udvidede sig mere, end det om sig stuede Blik fordrede det. Grønsværet i Dalen kappedes med Smaragden i Skionhed, medens Biergene steg frem af Taagesløret bag Klippemassernes og Lærkeskovenes dunkle Mosaik. Man taler meget om Grønsværet i England, men jeg har alt sagt Dem, at det snarere er det Grønne om Vinteren end om Sommeren i dette Land, som opvækker vor Forundring. Englands mest frodige Græsmarker kunne ikke sammenlignes med Græsmarkerne og langt mindre med Skovene i New York; men Phantasien kan neppe tænke sig nogen med renere Farver og Sammensmeltninger begavet Vegetation, end den, der beklædte Markerne, saa langt som Dalen, giennem hvilken vi kørte, strakte sig, medens Landeveien Intet manglede, for at kunne kaldes god og

behagelig. Hvilken Forandring fra de trættende paves af routes royales, deres evindelige Gensformighed og bestøvede Elmealeer!

Bygningerne stode alle i ringe Afstand fra Landeveien, og saa omhyggelige ere disse Biergbeboere for deres Jord, at ikke en Tomme udyrket Land var synlig, undtagen hist og her en Fodsti, der slynge sig fra Hytte til Hytte giennem de smaragdgrønne Marker, hvilket meddeelte hele Dalen Udseende af et vidt udstrakt, paa simpleste Maade anlagt Lyststed.

Birkningen af en sliq overraskende Overgang paa os Alle, kan lignedes med Indtrædelsen i en ny Verden. Aldrig havde vi tilforn skuet et saadant Naturværk, og det forekom mig, at Konfinesbegeistring aldrig havde afløret noget Eignende for mit Blis. Muntert travede Hestene giennem denne lille Dal, og ligesom Byron ved en lignende Anledning overgivet spillede en engelsk Rovers Rolle, saaledes deeltog vi i deres Lyst med en lydelig Jublen.

Vi bemærkede nogle af Befolkningen, der vare langt forskiellige fra den til Markarbeide vante, brunlige og halv vilde franske Bondestand. Fruentimmerne sadde flittige ved Vinduerne, bestiaetigede med nette kvindelige Arbeider, istedet for at de hist arbeidede sig igiennem Dyndet med Træsto, eller slæbte Kurve liig Lastdyr; og Mændene synes at have lidet Andet at gjøre paa Markerne, end at forhoie disses Ynde med deres

smukke Floiststrøier. Paa disse høitliggende, frodige Marker indskrænker Landmandens Arbeide sig fornemmelig til Aværgavlen, og Neuschatels Beboere beskæftige sig meget med Forsærdigelse af Uhre. Ifølgelig for at forsamle sig i Steder, bliver Arbeidet udført i Bønderhusene, og det er ingen Tvivl underkastet, at den Hyggelighed og Ziirlighed, som overalt smilede os i Møde, havde sit Udspring af denne Kilde.

Vi forlode denne Dal giennem et saa snevert Biergpas, at der ikkun var Plads til Veien imellem den steile Klippevæg paa den ene Side, og et mørk Svælg paa den anden. Giennem dette brusede den lille Strøm, der erholder Tillob fra de omliggende Høie. Ved den sidste, store Angrebskrig havde Sveitserne trukket en vældig Kiede tværs over dette Biergpas, i den Hensigt, saaledes at afstærke Fiendens Artilleri og Bagage; men Franskmændene sprængte denne Kiede, ved at tørne imod den med Munden af en Kanon, medens deres lette Tropper holdt Riffelstykkerne, som forsvarede dette Pas, i Ave. Nogle af Kiedens mægtige Ringe ligge endnu indhugne i Klippen.

Da vi ankom ved det nys nævnte Punkt, begyndte vi at stige ned ad i korte og steile Wendinger og nærmede os det berømte Val Travers. Her tog vor franske Postillon Afsted og overlod os i de næste tre Maaneder til Sveitserne.

Uagtet denne Dal er større, ja endog flønnere, end den nys forladte Les Verrières, uagtet Husene vare bedre, medens Ziirligheden og Vegetationen overalt var den samme, bleve vi dog her ikke saameget overraskede som hift. Vi bleve her ikke saa fuldkomment henrevne af Beundring, og der var begaaet nogle Misgreb ved de architectoniske Forbedringer, hvormed vi kunde have været forstaaede. Mange, der havde bereist fremmede Lande og vare vendte rige tilbage, havde vovet at anbringe Soilegange og pragtfulde Forskionnelser iblandt Hytter af Naaletræ. En simpel Sveitserhytte staaer i ligesaa megen Harmoni med et Sveitserlandskab, som den gothiske Bygningsmaade med Andagtens hellige og ophoiede Følelser; og vee over den Time, da disse Bierges Beboere nærede det ærgierrige Onske, at efterligne Phibias! Vi ere selv ikke frie for denne Brøde, thi der gives neppe en eneste Landsby i vort Fødeland, som ikke mere eller mindre er i Besiddelse af disse classiske Caricaturer, og Halvdelen af de Andægtige synes at troe, at deres Religionstærdomme ere ufuldkomne, med mindre de kunne forkyndes under en Kuppel, der ligner en sprukken Theekop eller omgivne af slet proportionerede, giennemspaltede Gransøiler.

Aftenen var stien, da vi forlode Val Travers. Taagen havde forenet sig med Skyerne eller var forsvunden i det uendelige Rum, og Solen farvede Hori-

zonten med en guulagtig Glans, der harmonerede herligt med de mørke Skove og de grønklædte Enge. Da Bognen begyndte at kjøre op af et Bierg, steg vi Alle ud og gik i det mindste en Mil tilfods, for rigtigheden at nyde et saadant Skuespils Skønhed, lige indtil „vore Kraftanstrengelsers høieste Maal.” En eenlig Fodgænger arbejdede sig mojsommeligen op af Bierget, og jeg nærmede mig ham, i det jeg lod den øvrige Deel af Selskabet blive tilbage, og indledede en Samtale. Hans „bon soir, monsieur,” Udseende, Stemme og „tournure” uagtet de vidnede om, at han var en Haandværker, viste tillige afgjørende, at han var en Franskmand. „Kommer monsieur fra Paris?” spurgte han, efterat vi vare blevene lidt fortroligere.

„Oui.”

„Apparement monsieur est Anglais?”

„Non; Américain.”

„Ah! Anglo—Américain, n'est ce pas, monsieur?”

— Med disse Ord kastede han et forstødt Blik tilbage paa den øvrige Deel af Selskabet, sandsynligviis for at see om de vare sorte.

„Des Etats Unis, mon ami.”

„Cest un beau pays, là bas?”

„Ma fois, comme ça; ce n'est pas à comparer avec celui-ci pourtant.”

„Comment! — monsieur croit que ceci est beau! moi, je ne le crois pas beau; c'est pittoresque, mais

pas beau; à mon idée, un pays comme celui auprès de Dijon est beau; là les champs sont plats et dignes d'être cultivé."

Der har de en Gransmands Afskillelse imellem beau og pittoresque. Der var Intet at indvende derimod, og jeg gav Samtalen en anden Vending, medens jeg stiltiende var nødt til at indrømme, at Neuschâtel er pittoresk, men ikke skönt. Mattens Komme nødsagede os Alle til at tage vor Tilflugt til Bognen. Snart blev det meget mørkt, hverken Maane eller Stjerner bestraalede os med deres Lys, og vi arbejdede os frem i enTime, uden, bogstaveligen talt, at kunne see hverandres Ansigter. Enhver af os var overbevist om, at vi reiste giennem Egne, hvis Syn vilde have frydet os, hvilket endnu mere forhøiede Veiens Besværlighed, og virkeligen erfarede jeg kort Tid efter, at vi, paa denne utilsfredsstillende Maade, omgivne af Mørket, havde passeret et af de mest overordentlige coups-d'œil i Europa. Jeg besluttede derfor at udmaale mine étapes, saa at jeg aldrig oftere vilde reise en eneste Meil i Schweiz efter at Mørket var faldet paa; hvilket Forsæt vi trosligen fuldførte.

Vi mærkede, at vi reiste ned af Bierget — ned — ned — indtil vi endeligen befrygtede, at vi vendte tilbage til de lavere Regioner, eller til det Standpunkt, fra hvilket vi grædvist havde hævet os i de sidste to

Dage; men i Virkeligheden vare vi ikkun komne ned til Jurabiergenes sidste og høieste Biergrug. Klokken ni holdt Vognen foran det fornemste Giestgiversted i Staden Neufchatel.

Tredie Brev.

Staden Neufchatel. — Dybsiet Syn af Alperne. — Bemærkning over Kanton Neufchatel. — Vidtudsstræt Stette. — Floden Aar. — Aarberg. — Sveitsjer Stot. — Kanton Bern. — Landeveienes Fortrinlighed. — Ankomst til Bern.

Min Kiære — — —,

Da vi stode op i Morges, besandt vi os atter i en ny Verden. Neufchatel ligger paa den vestlige Side af den Indsø, der har givet Staden og Kantonet Navn, lige ved Foden af de sig mod Østen strækkende Jurabierge, der hæve sig som en Muur langs Søen og Stetten paa en Strækning af hundrede Mile. Staden selv, stiondt ikke af betydelig Størrelse, har et hyggeligt Udseende og ligger behageligt; Handelsbygningerne befinde sig langs med Strandbredden, medens de bedre Baaninger ere

fiernede fra denne. Mange af disse flynge sig op til Biergenes Sider og ere halvt skjulte af Wiingaarde. Stedet har et venligt og vindstibeligt Udseende.

Men iblandt de ophøiede Gienstande, som her overalt tiltræf sig vor Opmærksomhed, blev Staden neppe lagt Mærke til. W — — — var først paa Benene, og neppe havde han været fem Minuter borte fra Vertshuset, førend han kom stønnende tilbage, for at slynbe paa os, at vi skulde nyde Udsigten. Vi fulgte ham, saa hurtigt som muligt, og bleve i Sandhed belønnede for vor Umage.

Indsøen, som er nogle og tredive Mile lang og fem til sex Mile bred, var natursigviis den første Gienstand, paa hvilken vor Opmærksomhed sæstede sig. Vort eget Standpunkt var Jurabiergenes Formuur, der hist fremspringende, her skærende sig ind i dybe Kløfter, frembød et overraskende Syn. Paa den modsatte Strands bredde udbredte bølgefornige, men dog dyrkede Marker sig, og i Baggrunden hævede Oberlandets Rækker af Høie sig majestætiske; i en Afstand af tredsindstyve til firsindstyve Mile låae de udstrakte for vore Blik.

I Sammenligning med dette ophøiede Syn sank Alt, hvad vi hidtil havde seet, endog Montblanc's glindsende Top, tilbage i Ubetydelighed. Det er ingen let Sag at udkaste en blot nogenlunde tro Skildring af et saa op høiet Syn med Pennen, og jeg veed neppe, hvorledes

jeg skal komme ud deraf; thi jeg indseer fuldkomment,
 at hvor velvilligen De endog kan være stemt til at tage
 til Takke med en mangelfuld Skilbring, saa kan En,
 der selv har været Dienvidne, mindst blive tilfredsstillet
 derved. De maa derfor forestille Dem, saa godt deres
 Indbildningskraft formaaer det, hvorledes Synet af
 haardtrossen Snee, der taarner sig mod Himmelen til
 en Milis Høide og som tiente, i en Strækning af over
 tyve Mile, til Hegn for et i enhver anden Henseende
 smilende Landskab, hvis Sider erholde Lys og Skygge
 fra utallige Kløfte og Dale, medens hist og her mørke
 og nøgne Klipper fremspringe og den øverste Linie dan-
 nes af Klinter, Biergotte og tallede Biergrygge, liig
 Bølgerne paa det oprørte Hav, vilde virke paa deres
 Sind. Idealet af den mest glindsende Hvidhed er ikke
 renere, end det til Snee hærbede Element, ei engang
 Billedhuggerens Marmor afgiver et træffende Billed derpaa.

Noget sagt, indtil dette Dieblis havde vi Intet seet,
 Intet erfaret om Schweiz! Endog det, vi her skuede,
 var nogle og tredsindstyve Mile fiernet fra os, og atter
 onskede jeg Binger, for at kunne flyve de glimrende Gis-
 masser imøde; Neuschâtel, Soen, den yndige Omegn,
 Alt, hvad som laa os nærmere, formaaede ikke et Die-
 blis at bortvende Sindet fra saa ophøiede Gienstandes
 Studium.

Hele Dagen, en Søndag, som bragte os meget

smukt Veir, formaaede vi neppe at losrive vore Blik fra dette herlige Syn, der syntes ligesaa meget at tilhøre Himmelen som Jorden; og saa udmattede vi endog vare af den sidste Reise, frygter jeg, — dersom det ikke netop havde været en Dag, paa hvilken ingen Forretninger blive foretagne, medens min Pung var saa tom, at et Besøg hos en Banquier var nødvendigt, — vi havde illet affted, for at komme disse vidunderlige Alpers Fod nærmere. Nu nøiedes vi med at betragte dem i Afstand og bestiaeftige vor Phantasie med Tanken om, hvad vi vilde faae at se, naar vi befandt os midt imellem disse sneedækte Masser.

Nu kunde jeg give Dem en trættende og alvorlig Beretning om Neuschatel; men det er min Hensigt, saa meget som muligt at spare Dem for at læse Hverdagsberetninger angaaende Hverdagsbegivenheder. Dog er der een Omstændighed, med Hensyn til dette lille Gebeet, som er værd at omtale. Uagtet det i enhver Henseende udgjør et af Sveitsjerforbundets to og tyve Kantoner, er det dog et Fyrstendømme, som beherskes af Kongen af Preussén. Denne Souverain kan saaledes, ligesom Kongen af Storbrittanien, komme i en saadan Situation, at han kunde blive nødsaget til at føre Krig mod sig selv. Neuschatel var forðum en uafhængig Stat, som regieredes af en ubetydelig Fyrste; da dette Huus uddøde, omtrent for et Aarhundrede siden, gik

det, enten ved Familieforhold eller Balg (jeg troer det Sidste var Tilfældet), over til Huset Brandenburg. Ligesom de fleste smaae Stater, der ligge paa Grænserne af Schweiz, havde det længe været Republikkens Bundsforvandte, men ved Freden 1814, da Forfatningen atter blev omdannet, blev Neuchâtel, tilligemed andre Lande, optaget blandt Kantonerne. De indseer sikkert, at en Bundsforvandt ikke knyttes ved noget andet Baand, end en Tractat, medens Kantonet udgjorde en Deel af Forbundet og havde en Stemme ved Folkeforsamlingerne. Nu troer jeg ikke, der eksisterer nogen Bundsforvandt. Napoleon udnævnte Marschall Berthier til Hertug af Neuchâtel, uagtet han var bedre bekendt som Prinds af Wagram. Endnu finder man Mynter, som bleve prægede under hans korte Herredomme*.

Indbyggerne af Neuchâtel tale Fransk, og dette Kanton, tilligemed de med det nøie beslægtede: Geneve, Vaud og Valais kunne regnes blandt dem, i hvilke den franske Charakter er fremherskende, uagtet

* Under de stormfulde Begivenheder i Maret 1831, ophævede Neuchâtel formeligen sin Forbindelse med Sveitsforbundet, og nu udgjør det ikkun en Deel af de preussiske Stater, uagtet det endnu sandsynligviis er i Besiddelse af sine særegne Privilegier. Som Kanton betragtet, var Regieringsformen fuldkommen aristokratisk.

denne er meget modificeret efter Beliggenheden, Religionen Regjeringsformen og Forretningernes Indflydelse.

Mandag Morgen forsynede vi os med Landkort, med et Exemplar af *Chel*, et meget nyttigt, siøndt ikke feilfrit Værk, og med rede Penge, hvilket isærbeleshed er vigtigt i Helvetien. Men hvilken Reisebog er fri for grove Feil? Jeg smigrer mig ikke med at disse Breve ville gjøre en Undtagelse, uagtet det har været, og skal vedblive at være Gienstand for mine Bestræbelser, at gjøre dem saa overeensstemmende med Sandheden, som Omstændighederne, min egen Uvidenhed deri indbefattet, ville tillade det.

Efter at have spist Frokost, forlode vi Neuchâtel for at trænge dybere ind i Schweiz, om hvilket alle Skionhederne i *Val Travers* bragte mig til at troe, at Synet deraf endnu havde været svækket ved Afstanden. De tre Heste vare spændte, til Galeschen saaledes, at den ene gik foran, de to andre nær til Vognen, à la mode de l'Allemagne, og afsted travrede vi paa en saa skøn Dag, som nogensinde tilsmilede Skabelsen.

Imellem Jurabiergene og Alperne ligger en ti til femten Mile udstrakt Slette, igiennem hvilken Landeveien løber i en Diagonal. Den er dyrket, dog ikke saaledes at Diet trættes ved Synet af eensformige Marker, og overalt bryde Krat og Skove yndigen frem. Igiennem denne brede Dal flyder Aar, en af Schweiz's fornemste

Floder. Dens Bøb er nordligt, indtil den forener sig med Limmath og Neuf; da udgyde disse tre Floders samlede Strøm sig i Rhinen, ikke langt fra Basel.

Beiene ere saa gode som muligt, og Egnen er saa frion som vore frionnere Egne, medens hist og her et Mindesmærke fra Middelalderen hæver sig. Noget som vi ikkun kende til af Historien. Vi havde et Glimt af Bienne Søen og af Rousseau's D; dog forekom hiin os ubetydelig, endog sammenlignet med dens Nabo, Neuschateller Søen, som i ingen Henseende staaer i nogen Anseelse blandt Søerne imellem disse Bierge.

Vi nåde en gouûter i Narberg, en lille af Narfloden omslynget By; og en eller to Mile hiinsides denne, kom vi forbi eller, rettere sagt, igiennem det første Sveitser-Château, (Slot) som vi hidtil havde seet. Beien gaaer virkeligen igiennem Gaarden paa denne Bygning, som er en flet og ret Steenhob, ligesom de fleste Sveitserbygninger, uregelmæssig og uden architectonisk Værd. Fordum var det dog en Lehnsharons Baaning; da Adelen, ligesom de fleste verdslige Egenstaber, ikkun sammenlignelsesviis, men aldrig udtrykkeligen burde bestemme Mandens Stand. Den engelske Gentleman er i enhver vigtigere Henseende langt mere Adelsmand end Halvdelen af Fastlandets øvrige Adelsmænd, og dersom ikke Fordringerne med Hensyn til Gentilitet vare blevne svækkede ved den fjerne Afstand, kunde man

paastaae det Samme med Hensyn til vore egne Gentlemen. Dog vil min Sætning blive langt mere iøinefaldbende, naar jeg ikke siger andet, end at en Konge over Pottowatomierne og de Franskes Konge indtage meget forskellige Stillinger i Livet.

Efter at have kjørt to Mile, kom vi til Kanton Bern, og i det Mindste med Hensyn til Gebetet besøgt vi os nu i det virkelige, gamle Schweiz, thi Bern var det ottende Kanton, der traadte ind i Forbundet; hvilken Begivenhed indtraf i Aaret 1353. Bern indtog i lang Tid, ved sin Størrelse, Rigdom og Folkemængde, den vigtigste Plads blandt Kantonerne og anden Rang blandt Forstanderskabets gamle Følgerække. Det er Forbundets regierende Kanton, ligesom vi i New York bestodent kalde vor kraftige, politiske Stamme, der, for kort Tid siden fremstaaet af de vilde Skove, nu omfatter tifold saamegen Rigdom, boppelt saa meget dyrket Land og langt flere Hielpetilber, end Helvetien i det nærværende Dieblif.

Hele Dagen igiennem saae vi aldeles ikke noget til Alperne, fordi Weiens betydelige Ujevnhed og Mængden af de langs med Dalen adspredte Skove meget indskrænkede vor Udsigt. Men da vi, som Aftenen nærmede sig, dreiede om bag nogle Bakker, stod den hele Biergkæde, eller rettere sagt det Hele af dens stionnefle Dele, pludseligen for os. Vi havde tiendeligen

Wandring i Schweiz. I H.

formindstet Afstanden imellem os og Biergtoppene, siden vi havde forladt Neuschâtel; og da Solen kastede sine Straaler bag os, var det ikke vanskeligt at bemærke de sneeklædte Kloster, som sure deres Sider. Dette Syn var aldeles uventet, og det var som om en electrisk Gnist giennemfoer mig. Disse ophoiede Gienstande laae for os paa hele vor øvrige Vej til Bern, fra hvilken Stad man heller ikke taber dem af Sigte.

Som vi nærmede os Staden, sandt vi langs Kansbeveien Spadsereveie og Alleer beplantede med skønne Træer; intet Haveanlæg kunde være bedre vedligeholdt. Førend Revolutionen hørtes Klager over, at Berns Beboere forsømte Veiene i de af dem erobrede Lande, medens de vedligeholdte dem, der nærmest omgave Staden, i den fortrinligste Tilstand. Den første Deel af Klagen vil jeg forbigaae med Læshed; men Intet er efter al Sandsynlighed mere grundet, end den sidste Deel af samme.

Vi kjørte ind af Porten paa dette Aristokratiets gamle Sæde i en Borgerregjerings Stikkelse, netop da Solen gik ned og begave os til et af Stadens bedste og mest besøgte Gæstgiversteder, le Faucon, der, ligesom Fleertallet af de bedste og mest besøgte, var saa opfyldt med Menneſter, at vi sandt langt færre Bequemmeligheder der der, end vi havde ønsket.

Fjerde Brev.

Bern. — Dens Historie og Forsatning. — Sveitser Adel. —
 Sand Adel. — vidtsfarende Begreber med Hensyn til en
 Republik.

Min kære — — —,

Bern er sikkert en saavel malerisk som skion Stad. Den ligger paa en af Nar's Krumninger dannet Halvø, og da denne Fjord selv har gravet sig en Kanal næsten hundrede Fod under det tilstødende Lands Overflade, synes Staden at ligge paa en Bakke, medens den snarere ligger lavere, end de fleste store Dale i Kantonet. Stadens Historie udgjør ogsaa Kantonets og i visse Henseender ogsaa hele Sveitserforbundets Historie.

Hele denne Biergegn faldt i forskiellige store Baro-
 ners eller ringe Fyrsters Hænder, blandt hvilke Huset
 Habsburg var det mægtigste, efter at det burgundiske
 Kongerige var tilintetgjort, — her tales ikke om Her-
 tugdommet, en sammenlignelsesviis meget nyere Stat.
 Greverne af Habsburg vare af ægte sveitserst Her-
 komst, og fra dem nedstammer det nuregierende øste-
 rigste Huus, skiondt ikkun ved den qvindelige Linie.
 Landet umiddelbart rundt om Bern blev af denne Fa-
 milie overdraget til en af dens fornemste Lehnsmænd,

som et uafhængigt Fyrstendømme i Aaret 1200, og var i nogen Tid bekendt som Hertugdømmet Zähringen. Denne Stat bestod ikkun i kort Tid, thi i Løbet af det trettende Aarhundrede blev Bern behersket af sine egne Borgere.

Oprindelsen til og Charakteren af det særegne Aristokratie, som saa længe herskede i dette Kanton og i de af det afhængige Steder, og som endnu regierer i selve Kantonet* skal ikkun et Dieblik bortlede deres Opmærksomhed fra interessantere Gienstande. Thi jeg har lovet at fremhæve Særegenhederne i fremmede Staters Forsatning, og i Amerika kender man ikkun lidet til Schweiz's sande Forsatning, dersom jeg kan dømme efter min egen fuldkomne Uvidenhed med Hensyn til denne Gienstand, førend jeg besøgte dette Land.

Staden Bern blev opført paa sit nærværende Standpunkt, formodentlig dets heldige Beliggenhed til Forsvar. Aars Flodsengs store Dybde, og denne Strøms eiendommelige Vendinger omgave Stedet med en fortrinlig naturlig Grav, med Undtagelse af en smal Landstrækning. En tvers over denne opført Muur og faste

* Dette var virkelig Tilfældet i 1628, paa hvilken Tid disse Breve bleve skrevne. I Aaret 1831 skete en Forandring i Forsatningen, som skal blive omtalt paa sit Sted.

Steentaarne opbyggede langs med Strømmens steile, Afgrunde lignende, Bredder, gjorde Staden, paa en Tid da Brugen af Kanoner var ubekendt, til en stærk Fæstning.

I Middelalderen pleiede Vindstibelighed gjerne at søge Tilflugt og Beskyttelse bag stærke Volde og Mure. Tidens Lovløshed, Friherrernes røveriske Voldsgierninger, hvis Slotte ængstede næsten hele Europa's Fastland, og Maaden paa hvilken Retten maatte vige for Magten, gjorde en saadan Beskyttelse uundværlig for enhver Fremgang i Civilisationen. Bern blev et af disse Handels- og Konsternes Tilflugtssteder, uagtet disse altid stode i Forhold til et Land som Schweiz's Stilling og Fornødenheder; og i Løbet af et halvt Aarhundrede vare endog mange af de i Nærheden boende Adelsmænd glade ved at kunne slutte Forbund med disse mægtige Borgere, som hævede sig bag Aarflodens Beskyttelse, og lode sig optage blandt deres Tal, for at søge Bærn mod andre af deres Stand, hvis Styrke de ikke kunde bekæmpe.

Saaledes var, i Korthed fortalt, Stadens Berns Oprindelse. Lidt efter lidt udstrakte den sine Grændser udenfor sine Mure, i det den snart bemægtigede sig et, snart et andet af Adelsens Herresæder, indtil den næsten havde indtaget hele sit nærværende Territorium. Men ikke tilfreds med disse Besiddelser, indlød Bern sig i

Krig og Waadtland tilligemed Aargau bleve erobrede og haandhævedes lige indtil den franske Revolution, da disse Lande atter bleve uafhængige og ombannede til et eget Kanton. Sorgelige Stampletter paa Frihedens Skjold! Den ene af dens Tilbedere lader Negere, den anden hele Stater bøje sig under Slaveaaget!

Berns Regiering bestod i hele denne Tid af et „Bürgerschaft,” en Korporation af privilegerede Borgere, der kunne sammenlignes med vore „freemen,” saaledes som de fandtes, førend vor nærværende Constitution blev grundfæstet, paa en Tid, da en Stads Privilegier stode i Forbindelse med politiske Rettigheder. Da disse Borgeres Antal var ringe og Rettighederne arvelige, var Cantonet's Regieringsform fuldkomment aristokratisk. Denne Rettighed kan erhverves; for Dieblisket bliver den endog aabenlyst kjøbt. Blandt alle Midler til at forene Magt og Privilegier i Enkeltes Hænder, er et aabenbart Aristokratie det finbrigste og mest vedvarende, dersom blot de, som hørte Fordelene, vide at holde Maade med deres Forlangender. Den hele Hjemmelighed bestaaer i flogetligen lidt efter lidt at fremkomme med Paaløgene.

Bern besidder ikke tilstrækkelig Rigdom og der findes altfor liden Anledning til Paalæg, til at dets Aristokratie kunde blive særdeles trykkelige. Maaskee er denne Stads Regiering den mest retfærdige og maade-

holdende af dette Slags, som har existeret i de nyere Tider; kort sagt, den kan betragtes som udelukkende Forrettighedens beau idéal. Man siger, at Lovene blive nøiagtigen fulgte, Politiet er strengt og retfærdigt, imedens at det neppe lener sig Umagen at tvistes om Sinecurerne. Det er sandt, visse Familier have beklædt visse Embeder giennem Aarhundreder, men denne Sag er af langt mindre Bigtighed for det store Publikum, end for enkelte ærgjerrige Personer. Der gives ingen Sø- eller Landmagt, ingen Repræsentation, som kunne foraarsage Udgifter, og Folket befinder sig efter al Sandsynlighed i en saa lykkelig Stilling, som det kan vente, indtil Dannelse vil blive almindeligere og hver Enkelt's Foretagender aabnes et friere Spillerum. En af Aristokratiets mest flovende Virkninger er Frygt for at undertrykke visse; denne Politik, der er beregnet paa at underkue Dplysningen, hensætter den Fattige i en uheldbringende Stilling. Bern er, ligesom alle Stater, der ikke besidde en fuldkommen Frihed, ikke brodefri i denne Henseende, thi den blotte Underviisning i Lydighed og Prædikener om Underkastelse og Taalmodighed, som foredrages i europæiske Lande, hvor Regjeringen vil opbrage dens Borgere, maa ikke forveksles med den liberale Opdragelsesmaade, som, idet den frigjør Aanden, udvikler de skjulte Kræfter i deres eiendommelige Retning.

Uagtet Bern's politiske Aristokratie strængt talt
 ikkun er i Borgernes Hænder, gives der dog enkelte,
 ældgamle adelige Familier, der have haft en vedvarende
 politisk Indflydelse i Kantonet. Gelacherene have i
 femhundrede Aar været berømte i Forbundet: en Erlach
 var det, som i det tiende Aarhundrede førte sine
 Landsmænd mod de østerigske Skarer, og en Erlach
 befalede i Slutningen af det attende Aarhundrede over
 Kantonets Tropper, da de Franke brød ind i Landet.
 Det sveitserske Ridderskab siges at nedstamme fra nogle
 af Tyrkerne, isærdeleshed fra Kaiseren; uagtet der,
 som sædvanligt, gives Nogle iblandt det, der paaataa at
 være ældre, end den øvrige Deel af Menneskeheden.
 Imod denne Forliarlighed for Grindringen om ældgam-
 mel Herkomst, kan der ikke gøres nogen væsentligere
 Indvending, end mod en undskyldelig Glæde over endnu
 levende Slægtingers Størhed. Jeg troer, at de tiene,
 saafremt de holdes indenfor de tilbørlige Skranke, til
 at gøre Menneskene bedre; og Gud forbyde, at den
 Dag nogensinde skal oprinde i Amerika, paa hvil-
 ken Forsædrenes ædle Bedrifter ikke skal være Gien-
 stand for deres Efterkommeres Fryd. Alt hvad For-
 nuften og de strengeste Grundsætninger kunne fordrø med
 Hensyn til at nære slige Følelser, er Omsorg for at
 Følelsen ikke forvandles til en indskrænket og fornærme-
 lig Fordom. Dersom jeg var en Sveitser, vilde jeg

være stolt af at være en Erlach; men, dersom jeg var en Erlach, vilde jeg troe at handle en Erlach værdig, ved at give alle mine Næbborgere en fuldkommen og lige Andeel i mine politiske Rettigheder. Det forundrer mig, at det ikke er uridderligt at nægte noget Menneſte „aaben Mark og lige Ret” i en politisk, ſaa vel ſom i enhver anden Kamp. Privilegier kunne hente nogle Beviisgrunde for ſig fra den Green af verdselig Klogskab, ſom undertider henværnes: Egennytte, men at opſtille dem, liig en Antikke, paa Ridderſkabets Spileſod, for at beundres, er et ligefremt Blendværk! Der er ikke et Stovgran ſandt Udeligt uden der, hvor Alt gaaer ærligt til. Hvilken mere nedværdigende Fordeel kunne vi tage i Væddeløbet til Storhed, end at ſætte af fra Maalet i Beſiddelse af den bedre Deel af Banen, blot fordi det Tilfældige ved en bedre Herkomst begunſtigede os.

Den Foreſtilling, man i Almindelighed gjør ſig om Republikker, er alſor ofte vaklende og urigtig, hvilket jeg troer, De vil indrømme, efter at have læſt denne ufuldkommen Beretning om Berns Forfatning. Dog vil De altid erindre, at Waadtland og Aargau ikke længere ere underkafte dette Kantons Herredømme, uagtet nogen Lighed med en ſaadan Tingenes Stilling endnu findes i Schweiz, den helvetiſke Friheds egentlige Brændepunkt. Men Frihed betegner ſom ofteſt ikkun Nationaluafhængighed. Hvormange Bildſarelſer herſke endog iblandt

os med Hensyn til Forfatningen. Ni ibladt ti af vort ærværdige Børgerschaft, fornemmeligen iblandt den oplyste og dannede Klasse, der inbefatter dem, der ere i Besiddelse af Talenter, den ydre Anstand og Velstand (ifølge deres Beretning om Sagen) ville helligen forsikre Dem om, at borgerlig og religiøs Frihed er sikket ved Forbunds Constitutionen, da, saa vidt denne Act gaaer, de fire og tyve Stater kunne oprette fire og tyve forskellige Religioner, saasnart det maatte behage dem, og Indbyggernes borgerlige Frihed kan paa en lovlig Maade blive given til Pris for et langt mere indskrænket Aristokratie, end det, som hersker i Bern. Jeg troer ikke, at det vilde være mod selve den amerikanske Statsforfatning at besidde en Colonie eller et erobret Territorium. Jeg vil antage et Tilfælde. Nationen fører Krig. New York udruster en Armee og en Flaade, foruden den til den fælleds Sag bestemte Contribution, og erobrer en Ø fra Fienden. Vilde denne Erobring ikke tilhøre denne Provinds? — og har ikke en Stat al mulig Ret til at bestemme sine egne politiske Forhold, forudsat at den vedbliver at føre Republikkens Chameleonfarve? Dersom Massachusetts, for Exempel, havde foretrukket at herse paa denne Maade over Maine, var der da Noget i Forbundsforfatningen, der kunde have forhindret det?

Femte Brev.

Berns Omegn. — Offentlige Spadseretoure. — Bygninger. — Befolkning. — Sveitsers Riketsai. — Agerdyrkning. — Dværgbjorder. — Arsamlere. — Hindelsbank. — Hofvyst. — Franskmænd og Sveitsere. — Opdagelse af en Gletscher. — Bangekædet i at meddele ophøjede Natursceners Indtryk. — Alperne ved Solens Nedgang. — Oberländeralperne. — Europæiske Reisendes Skrifter over Amerika.

Kære — —,

Man taler saameget om de herlige Bierge i Schweiz, medens der siges saa lidet om dets lavere liggende Græssanges seldne Skønheder, hvis Noget kan kaldes lavt i et Land, der ligger to tusinde Fod over Havets Overflade. Uden at regne Alperne og Jurabiergene, (der begge virkeligen danne fremherskende Punkter i de fleste af dette Kantons Landskabs-scener) vilde Bern være omgivet af de mest smilende Egne i Europa. Landet er giennemploiet, men dyrket som en Have, og de rige Skovpartier giver det Udseende af en stor Park. Der kommer de mange Hegn, noget som i Almindelighed savnes ved Fjellandets pitoreske Egne, der meddele det hele et yndigt Anstreg.

Om selve Staden har De alt en Idée. Skiondt

den indtog en saa fordeelagtig Forsvarstilling, forend Artilleriet blev opfundet, bliver Stedet behersket af Høie, som nu vilde gjøre Bolde og Bastioner temmelig unyttige. Derfor ere hine viseligen blevne forvandlede til offentlige Spadseregange: og yndige ere de i hver Henseende. Nagtet Alperne ikke behøves for at gjøre Udsigten fra dem behagelig, staae de dog der, som en ophøiet Baggrund til en høist elskelig Forgrund.

Plateformen er det mest besøgte Sted, og stiondt den er lille og smykket efter den gamle, tvungne Stil, er Stedet fortryllende. Den rager ud over Strømmen paa den Side af Staden, der grændser mod Oberlandene, og bæres af en over hundrede Fod høj Muur. Tagene paa Husene i en lille Forstad, som sniger sig langs med Strømmens Bredder, ligge underneben i en svimlende Dybde, og Karflodens uophørlige Brusen, alt som den stummende bryder sig mod Klipperne, stiger op, som var det fra en Hule. En mirakuløs Begivenhed udbreder ogsaa sit Trylteri over Stedet. En Hest, fortælles der, sprang over Lindingerne paa den øverste Deel af Muren, og Rytteren kom levende derafra!

En lille Bæk, hvis Strømning er stærk nok til at sætte et Mollehuul i Gang, glider, ved Hjælp af et Slags Vandledning, midt igiennem Hovedgaden og leverer Vand til Reentligheds Fornødenheder og i Ildes brandstillsælde. Dette hurtigt rindende Vand, som

er bedækket med Bræder, er klart og friskt, og jeg fandt ingen Grund til, at det ikke skulde kunne drikkes.

Staden besidder en Mængde Buegange, et godt Børn mod Sneen, men de ere mørke. Staden er, troer jeg, fuldkomment bygget af Steen; mange af disse ere udhugne og have en meget skøn Farve. Den lavere liggende Deel af Bern, det vil sige, den Deel, som savnes af Klar ved Foden af Hoene, med iberegnet omfatter den nogle og halvfjerdsindstyve tusinde Indbyggere.

Siden vor Ankomst have vi ikke været orkesløse. Omendkjendt endnu ikke tiorten Dage ere forløbne, have vi besøgt de fleste i Nærheden liggende Landsbyer og desuden indrettet os en landlig Bolig for de næste tre Maanedes. Vi befinde os paa et af disse smukke, smaa, eensomt liggende Eysteder, som udgjøre Omegnens Pryd, og blot en halv Milj fiernede fra Staden. Den bugtede Klar flyder sig forbi os, men paa dette Sted har den boret sig saa dybt ned i Jorden, at ingen Deel deraf er synlig, førend vi staae ved dens Bredder. Vndige Fodstier snoer sig om Markerne, der kun lidet kiende til Grøfter og Gierder, og Beiene ere ikke bredere, men ligesaa bekvemme, som de findes i nogen Eystskov eller Haveanlæg. Kaleschen staaer i sit Skuur, og i dens Sted har jeg leiet et godt, mageligt Sveitserkjøretøj, som i Noeds Tilfælde kan rumme os Alle, uden udvendigt Sæde eller Fordæk. Vort Forspænd bestaaer af

to stærke Stude, som i det mindste have den gode Egenskab, at de usfortrødent gaae op af Bakke og med Sikkerhed ned af Skrænterne, — to uundværlige Ting ved et Sveitsersforspand. Hertil søiede vi endnu en char-à-banc, for hurtigen at komme til og fra Staden med en eneste Hest. En char-à-banc har fire lave Piul, med et Sæde, der er anbragt paa Siden, saaledes at den Reisende kan komme op og ned deraf, mens Hesten strider frem. Tre Personer kunne mageligt sidde deri, men dens stødende Bevægelse er ubehagelig, indtil man vænner sig dertil.

Bort Huus er omtrent saa stort, som en af de almindelige Hytter paa Manhattan-Den. Det er bygget af Sten og, i det Hele taget, ret beqvemt. Saa vel Huset som Møblerne fandt vi upaaklageligen reenslige. Stedet var nyligen blevet beboet af den spanske Minister, men tilhører Greve Portales i Neuschatel, en anden Herre Lonson med Hensyn til Besiddelse af Landeiendomme, da man overalt hører ham blive nævnet. En Forpagterbolig hører til Eiendommen, hvis Forber bestyres af en særdeles agtvardig Mand, som er et hæderligt Billede paa Sveitsers-Bondestanden, og af hvem, det tilstaaer jeg beredvilligen, jeg har erholdt mange nyttige Underretninger med Hensyn til hans Fædrelands Vedtægter og Love. Han hører til „Die Bürgerschaft,”

er Kapitain ved Landeværnet og desuden temmelig aristokratisk findet.

Agerdyrkningen bliver dreven i denne Deel af Schweiz, som i andre Lande, da de fleste almindelige Kornsorter og Kjøkkenurter blive dyrkede; men det forholder sig ganske anderledes imellem Biergene, som blive benyttede til Græsgange og Dyrkning af Foderurter, og hvoraf store Strækninger ere Comünernes fælleds Eigendom. Ordet Alp betyder en Bierggræsgang. De mægtige Gnanitmasser i denne Egn, hvis colossale Tindes herovre Skyerne, ere bedækkede med yppigt Grønt, trods de evigtvarende Tisfletter, som i uansægtet Størhed udstrække sig i de høiere Regioner; Intet kan overgaae Alpernes Græs i Skønhed og Herlighed. Da det eneste mulige Middel til at høste Fordeel af disse vidt udstrakte Græsgange ikkun frembydes ved Kvægavlen, staaer det Enhver frit for, at lade et vist Antal Køer græsse paa samme, og da Osten og Smørret læses under eet af Sennehyrder og Hyrbinder, som tilbringe den Tid af Aaret, da Kvæget gaaer paa Græs, omgivne af Skyerne, er det nødvendigt at bestemme, hvor rig hver enkelt Ko er paa Mælk, for retfærdigen at kunne fordele det Producerede. Dette skeer fra Tid til anden af kyndige Folk, Resultatet bliver optegnet. Ved Sommerens Slutning bliver denne Beretning un-

dersøgt, og Enhver især erholder sin Andeel, overeensstemmende med hans Kreaturers Godhed.

I mange af Landets Biergegne ernære Indbyggere, der dog, ligesom vore udannede Grændseboere, nære megen Forkærlighed for deres vilde Hiem, sig kun kummerligt, da de høste lidet eller næsten intet Korn, og, uagtet deres Hiorder, ikke ere særdeles rige paa Kiødspiser. Indførelsen af Kartoffelværten har i de sidste tredive Aar høiligen forbedret deres Stilling, og man siger, at de siden den Tid have mærkeligen besejret deres før saa udsle Stilling. Da vi i forrige Uge foretog os en af vore smaae Udflugter, talte jeg hundrede og ni og tyve Afsamlere paa en Mark, der ikke var ser Acres i Omfang. En Gendarme, som kom os forbi, fortalte os, at de kom fra Oberlandet og at alt Korn, de fortærede, erholdtes paa denne Maade. Han tilføiede, at i en Uge havde Syv hundrede passeret hans Wei. Disse stakkels Folk ere nødsagede til at hjælpe sig med Kartofler og Ost, istedetfor Brød. Høsten var næsten overalt bragt i Huus, og denne Samtale fandt Sted den første August. Da Staden Bern ligger i en Dal paa et meget høit Bierg, atten hundrede Fod over Havets Overflade, maae vi ansee nærværende Høst som særdeles heldig.

Dagen efter vort Møde med denne Flok Afsamlere af begge Kion og enhver Alder, begave vi os til

Spindelbank, for at see det berømte Monument i Landsbykirken. Dette Monuments Historie er saa rørende sion, at den nok fortjener at gientages.

Spindelbank er ifkun en eensomt liggende og ubetydelig Flekke, to Mile fra Bern. Kirken er ogsaa en af de mindste og mest ydmyge Sogneskirker, jeg nogensinde erindrer at have seet i Europa. Saa lille den er, omslutter den dog Erlacherne's Familiebegravelse, hvis fornemste Herresæde ligger i ringe Afstand fra Landsbyen. En tydsk Kunstner, ved Navn Nahl, erholdt en Bestilling af denne berømte Familie, og medens han var beskæftiget med Arbeidet, op slog han sin Bopæl hos Sognets Præst, hvis Navn var Langhans. Den gode Geistlige havde giftet sig for kort Tid siden, og Sagnet fortæller, — jeg haaber med god Grund, uagtet jeg har seet nok, til at nære stor Mistillid til disse upaalidelige Efterretninger, — at hans unge Kone var udmærket smuk. Hun døde, da hendes eenbaarne Son blev født, og medens at Billedhuggeren endnu var Medlem af Familien. Kort ved sin Berts Sorg og begejstret af den Af dødes Skønhed og Dyder, udkastede Nahl Ideen til dette Monument med Varme og udførte den siebliffeligen, som et Venstabs og ægtefæbelig Kiærlighed helliget Minde; medens han hos Erlacherne ifkun tænkte paa

Bandringer i Schweiz. 1 H.

den almindelige Virak, der saa ofte erholder Indflydelse paa Konfinaaanden.

Vi saae Erlacherne's Slot i ringe Afstand til Høire, førend vi ankom til Landsbyen. Det var ingen stor, men en ved sin Forbindelse med denne gamle Familie historisk mærkværdig Bygning. Den ydmyge lille Kirke blev beredvilligen aabnet for os, og vi traadte ind opfyldte med Forventning. Et stort, rigeligt udziiret og pragtfuldt, men efter min Mening smagløst, Monument optog næsten den ene Side af Bygningen. Det var rigeligt udarbejdet i Marmor af forskellige Farver, men Stilen var forvirret og smagløs og fattedes vistnok den Simpelt, som en Gienstand af dette Slags bør have, for rigtigheden at opvække vor Beundring. Jeg tænkte netop ikke paa Præstefamiliens Historie, men var kommen herhvid i den Forventning, at stue et Billedhuggerarbejde af sieldent Værd, uden netop at vide hvilket. I dette Dieblid var det mig ubekendt, at Erlacherne havde en Familiebegravelse i Hindelbank, og da jeg ikkun saae en landlig, simpel Kirke, som næsten syntes at være opfyldt af dette majsommeligt udarbejdede Kunstværk, formodede jeg, at dette var Gienstanden for vor Udflugt. Jeg bestræbte mig allerebe for at opdage Hvedekornet i denne Hob Avner, da jeg blev kaldet hen til den øvrige Deel af Selskabet.

Klokkeren var stegen op paa en lille ophøiet Plads,

øverst oppe i Kirken, som syntes blot at være bedækket
 med løse, ovenpaa Blækler lagte Bræder. Da han løf-
 tede et eller to af disse i Beiret, faldt vore Blik øieblik-
 keligen paa det virkelige Monument. En almindelig
 flad Gravsteen, med Baabensforziiringer og Inscriptioner
 laae omtrent sex Tommer under Gulvet. Den forestil-
 lede Graven, der aabner sig for de Døde paa den yderste Dag.
 Stenen var revnet paa langs, indtil den øverste Ende, hvor et
 Stykke deraf var saa itubrukket, at Deres Ansigter og Begemer,
 der bleve kaldede til Opstandelse, vare synlige. Barnet
 ligger roligt ved Moderens Bryst, et Sindbillede paa
 den lidende Ustyldighed, medens dennes Anslyn straal-
 af hellig Glæde. Hendes ene Haand var noget hævet,
 som om hun med Urefrygt hilsede paa sin Forløser.
 Udsørelsen er liig Ideen, og Kunstneren har, for-
 modentligen fordi han dannede Ansigtstrækkene efter den
 Dødes Anslyn, paa samme Tid som han bevarede den
 herligste Symmetries Skønhed, tillige medbeelt dem et
 til Gravens Mystorium fuldkomment passende Indtryk.
 Slige Gienstande overvælde ikkun altfor ofte den Be-
 tragtende, og efter at den øieblikkelige Beundringsfølelse,
 af hvilken man maastee lader sig overraske, har lagt sig
 noget, vender Anden med forhoiet Lust tilbage til den
 klassiske Smags strengere Monstere. Saaledes er ikke
 Tilfældet med hiint overordentlige Monument. Det
 indprenter sig i vor And ved en nøiere Betragtning,

og dets sielbne Simpelt ved er ligesaa mærkværdig som Undfangelsens Driftighed og Poesie. Selv Stoffet, for-
giængeligt og simpelt, som det er, bidrager til at for-
høje Interessen; thi det forraader Fattigdom, som ikke
formaaede at tilbagestrække, men ikkun at lænkebinde
Geniet. Der laae det, i ædel Modsætning til Erlacher-
nes brammende Sorg! Jeg vilde ikke have forvandlet
det til Marmor, om det end havde staaet i min Magt,
omendstiondt det ikkun bestaaer af den skrøbelige graa-
blaa Sandsteen, hentet fra de nærliggende Høie, hvoraf
Halvdelen af Husene i Bern ere opførte.

Jeg har hørt Folk paaftaae, at Ideen til dette
Monument ikke er original. Derom vil jeg ikke stride;
dog troer jeg, at det har al mulig Anseelse af at være
bleven frembragt af Phantasiens luttrede Begeistring,
oplivet af stærke og ædle Følelser. Sielbent seer eller
hører man noget særdeles Fortræffeligt, uden at man
strax begiver sig paa Sagt efter Originalen dertil; thi
de mest naturlige og skionne Ideer virke i Almindelighed
kraftigen paa os, som gamle Bekjendtere, netop paa
Grund af deres Vælselighed og Sandhed.

I Westminster-Abbedie findes et Gravmæle, hvor
Døden, i en Beenrads Skikkelse, kommer tilsyne og
aabner en Grav, for at fælde sit Offer. Dette er en
Idee af Roubillac, og blot en Idee. Dette Værk
forstyrrende Allegorie kan ikke bedre udholde en Sammen-

ligning med Naths ophoiede og evangeliste Tanke, end Racines affilede Stropher med Shakspeare's kraftfulde Billeder. Intet Konstværk — nei, ikke engang den berømte Apollo — gjorde nogenfinde et saa stærkt Indtryk paa mig, som dette Monument, hvilket jeg — paa Grund af de naturlige og menneskelige Følelsers Sammensmeltning med den overnaturlige og aabenbarede Anelse om et tilkommende Liv — antager at være den mest ophoiede Frembringelse af sit Slags i Verden. Det er Graven, som giver sine Døde tilbage. Udførelsen staaer ikke tilbage for Ideen.

Vi kom forbi Hofwyl, da vi vendte tilbage og besøgte os i Nærheden af Bygningerne. Hr. Tellenberg mødte vi til Hest, men da jeg ingen Brev havde med til ham, ei heller var hidført af nogen anden Forretning end Nysegierrighed, holdt jeg mig ikke besøiet til maaskee at falde ham besværlig. Gudsset syntes at være betydeligt og godt dyrket; dog forekom det os ikke at være bedre, end det, som vi beboede.

Da vi kom fra Frankrige, bleve vi forundrede over den physiske Forskiel imellem Frankmændene og Sveitserne. Iblandt de fire og halvfiersindstyve Individer, som vi i Dag mødte paa Weien, havde de otte og halvtredsindstyve lyse Haar, eller Haar, der eengang havde været lyse, uagtet det hos Mange havde antaget en mørkebruun Farve. I Frankrige vilde Forholdet

fikket have være omvendt. Indbyggerne af Bern ere vel egentligen Tydskere, da de tale en tydsk Dialect og ere i Besiddelse af den teutoniske Stammes fleste Vedtægter og Egenheder. Dog blive de egentlige Tydskere kun lidet afholdte af deres Brødre!

Jeg har opdaget et Bierg! W y n d h a m og hans Ben P o c o c k e opdagede ikkun en Dal, en Gienstand, som meget let kunde ligge skjult for Diet, og over hvilken en Mand kunde snuble i Mørke; men det er bleven mig forundt, at opdage en Gletscher, som er en stor Deel hvidere end Skyer, og ligesaa høi som disse. Nærved La Porra i n e (vort Landsked) findes en høitliggende Mark, paa hvilken y — — — netop var bleven indviet i Hems meligheden, hvorledes man faaer en Drage til at stige til Weirs. Jeg var hans Væremester; og da vi for nogle Dage siden hengave os til denne lustige Bestiæftigelse, med Vinene fæstede mod Himmelen, gif denne Opdagelse for sig. En glindsende Spids kom tilsyne imellem Høiene i en næsten østlig Retning; den var flere Gange passstræger siernet fra Oberlandet, der fra dette Sted tydeligen kan sees i sydøstlig Retning. Den kunde ikkun bemærkes fra et eneste Punkt, og paa det selv samme Punkt håndtes det mig at kaste et Blik til Høire, og Underværket var fuldbragt. Jeg omtaler denne Sag, fordi Ingen i Nabolandene nogensinde havde hørt, at en Gletscher var synlig i denne Retning, ei heller kunde den

af mig giorte Opdagelse finde Indpas, førend de Vantroende vare blevne overbeviste ved Dienvidner. Ifølge Landkortet og Compasset maa denne Biergspids være Toppen af Tittlis, som ligger i denne Retning, imellem Kantonerne Unterwalden og Uri, nogle og halvtredsindstyve Mile borte fra Bern. Hvorledes maa det Lands Bestaafenhed være, i hvilket den Riendsgierning, at en stion Gletscher er synlig, oversees eller forglemmes af de nærmeste Indbyggere! I Amerika vilde man reise flere hundrede Mile, for at kunne kaste et eneste Blik paa dette mærkelige Syn.

I Bern, fra hvilken Stad, saavel som fra ethvert ophøiet Punkt i dens Nabolag, Oberlandets hele Biergkæde, med deres glindsende Toppe, bestandigen møder vort Blik, opvækker Synet af een Gletscher mere eller mindre ingen Interesse. Tilskuerne, der vare tilstede ved denne Leilighed, nikkede blot samtykkende med Hovedet og indrømmede stiltiende, at jeg virkeligen havde opdaget et Bierg.

Det er altid en meget vanskelig Opgave, at gien- give levende og tillige nøiagtigen de ved Synet af et stort Naturmaleri opbevarede Indtryk ved Hjælp af Ord. Naar den Person, for hvis Skyld Meddelelsen stæer, har seet Gienstande, der have en almindelig Lighed med det Beskrevne, bliver Foretagendet vistnok mindre vanskeligt; thi den, der taler eller skriver, kan for-

klare sin Mening ved Hjælp af Billeder, som ere kjendte af dem Begge; men hvo i Amerika, som aldrig har forladt denne Verdensdeel, kan have en rigtig Idée om disse Egnes Naturscener? En Sveitser vilde letteligen fatte en Beskrivelse af uhyre Granitmasser, bedækkede med en evig Snee, thi slige Gienstande har han bestandigen for Øie; men for dem, der aldrig have betragtet et saa ophøiet Skuespil, maae skrevne Beretninger, naar de komme den for dem valgte Maalestok nær, svare ligesaa ufuldkomment til den dermed tilsigtede Virkning, som Udtrykkene ere svage i Sammenligning med de Begreber, som de betegne. Med fuldkommen Bevidsthed om Vanskeligheden af dette mit Foretagende, vil jeg gjøre Forsøg paa at give Dem et Begreb om to af de mest ophøiede Syn, som Alperne, leet fra dette Sted, frembyde; thi det synes at være et Slags poetisk Forræderi, at skrive om Schweiz og forbigaae Norge, der vistnok kan regnes til dets mest afgjørende Fortrinlighed.

Et af disse Syn er ofte blevet omtalt, men jeg erindrer ikke nogeninde at have hørt det Andet nævnes. Det Første frembringes af den nedgaaende Sol, hvis Straaler paa en stift Aften frembringe høist fortryllende Farver og Svæverlunger. I flere Minuter dvæle Gletschernes pragtfulde Farver, forend de forsvinde og gaae lidt efter lidt over i det Rosenrøde,

som, fordi det udbreder sig over en saa glindsende Masse, gaaer over i et Slags „Rosenflær,“ der frembringer bløde og ubeskriveligt yndige Sammensmeltninger over disse Bjerg-
 klæders Omrids. Dette Syn afverler, snart i stærkere, snart i
 svagere Belysning, hver Aften med forandret Farveglands,
 ifølge Atmosfærens Bestaendighed. I samme Stund
 vi med største Henrykkelse dvæle ved dette overordent-
 lye Syn, forsvinder det maaskee. Ingen scenist Forandring
 sker hurtigere, end den, som nu paafølger. Alle Om-
 ridsene blive uforandrede, men Farverne afverle, som
 om det var Biergaanderne, der satte sig i Bevægelse.
 Endnu stille de samme, uhyre Klippemasser, bedækkede
 med evig Snee, sig os imøde, men overjordiske og spø-
 gelseagtige fremstaae de for vort Blik. Alpernes
 Biergaander træde frem i mægtige Skarer; endnu et
 Dieblis holde de Bagt paa Klippernes Linder, og lang-
 somt forsvinder Lyset. Spøgelserne blive blegere og
 blegere, lig Phatasmagoriens forstørrede Billeder, meer
 og meer uformelige og taageagtige, indtil de tilsidst
 smelte sammen med det uendelige Rum. Hvad der end-
 nu mere forhoier Indtrykket af dette Syn, er den
 Omstændighed, at disse Forvandlinger ikke gaae for sig,
 førend at Aftenen har bedækket den lavere Verden med
 sit Elør, som om Naturen spøgede i de høiere Regio-
 ner med sit fiendne og affondrede Stof.

Dette Syn er langtfra ikke ualmindeligt. Om

Sommeren kan det iagttages, i høiere eller ringere Fuldkommenhed, i det mindste to til tre Gange om Ugen. Det Forstømtalte er meget mindre almindeligt; thi uagtet jeg, hver Gang Atmosfæren blev gunstig, var en opmærksom Jagttager, havde jeg ikkun to Gange den Lykke at beundre dette Skuespil, og kun den ene af disse Gange svarer til den Beskrivelse, jeg nu staaer i Begreb med at forsøge.

Det er nødvendigt at sige Dem, at Aarfloden, idet den vender sig mod Bern, gennemstrømmer en temmelig bred og flere Mile lang Dal, i en nordvestlig Retning. Denne Omstændighed aabner Bernerne Udsigt til Oberland-Alperne, som netop strække sig, ligeoverfor Mundingen af Søet, syrrætte engelske Mile i en østlig Linie. Disse Kampe synes at være forstændede bag en Række Udenværker, som hvert for sig vilde frembyde et Skuespil i et andet Land. Den ene af disse Forposter udmærker sig isærdeleshed ved sin Stikkelse, som er kugelformig. Dette Bierg ligger næsten i samme Retning som Jomfruen*, Oberlandets Jomfruelige Dronning. Dets Navn er Niesen. Det staaer otte til ti Mile foran den mægtige Biergrætte, uagtet alle disse Udenværker i Bern forekomme os at være uordentligen faste imellem hverandre ved Hovedet.

* Dette Bierg kaldes „Jomfruen“, fordi det aldrig er blevet bestøget.

bjergenes Fod. Niesens Top anslaaes af Ebel at staae 5584 franske eller henved 6000 engelske Fod over Thunersøen, ved hvis Bredder det ligger; og 7340 franske eller næsten 8000 engelske Fod over Havets Overflade. Kort sagt, det er høiere end det høieste Punkt af vore egne: „Hvide Bierge.“

Himmelen, paa den Dag jeg nu omtaler, var opfyldt med Skyer, og da en stor Deel af Laagen flyngede sig til de mindre Bierge, var den lavere Atmosfære opfyldt med Dunster. Niesens Fætte var aldeles skjult, og en viid Stribe Regnskyer omgave den nærmere Biergkreds Toppe, medens Biergenes brune Sider vare omtaagede, men dog synlige. Kort sagt, Niesen og dens nærmeste Omgivelser lignede enhver anden herlig Biergkæde, hvis Toppe vare skjulte i Skyerne. Jeg troer, at Laagen forarsagede megen Straalebrydning, thi over disse Skyer havde Oberlands-Alperne sig til en Høide, der endog syntes at overgaae deres sædvanlige. Enhver Spids og hele den majestætiske Biergformation vare fuldkomment synlige, omendstiondt den høie Niede syntes at være adskilt fra Jorden og at svæve i Luften. Skydækket skjulte Biergenes Basis, og medens Alt forneden var regnsfuldt og omtaaget, kastede Gletscherne Solens blendende Lys tilbage med herlig Farveglands. Afspilletsen fra den lavere Verden blev fuldkommengiort ved Modsætningen mellem de mørke

Skatteringer forneden og den rolige, men klare Glæde foroven. Indbildningskraften formaaede neppe at fatte, at disse to forskellige Syn kunde udgiøre Dele af den samme Bue. Virkningen af det Hele frembragte et Maleri, om hvilket jeg ikke formaaer at give nogen Fremstilling, uden ved at sige, at det lignede en Skimten giennem Himmelen's Binduer, hvis herlige overjordiske Klarhed var saaledes, som Phantasien formaaer at fremtrylle. Der gaves Dieblif, paa hvilke det nysnævnte overjordiske Syn formørkede Snees-Krystallernes Glæde, uden at forandre deres Skikkelse, og intet Spræg formaaer at tolke de ophøiede Virkninger deraf. Det var umuligt at betragte dem uden religiøs Værfrygt; og hvor besynderligt det endog maa synes, kunde jeg neppe overtale mig til at troe, at jeg ikke stuede et af hine ophøiede Mysterier, der ligge hinsides Graven.

Tiorten Dage, som vi tilbragte med at betragte slige Skuespil i en Afstand af sexten Mile, havde givet vore Ønsker, at bestue disse Underværker i Nærheden, fornyet Kraft, og det er blevet besluttet, at saamange af vort Selskab, hvis Alder tillader dem at deeltage i en saadan Udflugts Rydelse, skulle forlade dette Sted nogle Dage, for at drage til Oberlandet.

Vi have indgaaet Forbindelse med et Leiebibliotheks Eier og fluge alle de Værker, der indeholde Beskrivelser over dette Land; thi sandt at sige, med Undtagelse

af nogle dunkle Begreber om Telt og nogle veiledende historiske Beretninger, har Amerikaneren i Almindelighed ligesaa suheldomme Meninger om Schweiz, som Sveitseren om Amerika.

Iblandt flere Bøger fik jeg tilfældigviis fat paa en fransk Reisendes Beretninger, som for kort Tid siden havde opholdt sig i de forenede Stater. Hiemme læse vi for største Deel blot engelske Bøger og blive letteligen forledebede til Udsald mod engelske Reisende, paa Grund af deres Uredelighed; men, at domme efter dette Exempel paa galliske Meninger, saa staa vore gamle Allierede os ligesaa ringe, som vore fordoms Medundersaatter. Siuennelæsningen af det omtalte Værk har ledet mig til at undersøge Sagen noiere, og nu studerer jeg to tydske Forsattere, der have skrevet over det samme interessante Emne. Saameget maa jeg sige, at jeg har fundet Tidet, der kunde smigre vor Nationalsfængelighed, og jeg begynder at frygte, (Noget jeg altid anede, efter at have tilbragt sex Maaneder i Europa), at vi befinde os i en sørgelig Witdsfarelse angaaende den Naade paa hvilken den øvrige Deel af Christendommen betragter den Civilisation, med Hensyn til hvilken vi ere saa ømsindillige. Det er nogen Tid siden, jeg gjorde den Opdagelse, at: „Navnet Amerikaner ikke er et Anbefalingsbrev over hele Europa,“ men at det tværtimod, hvor man tager noget synligt Hensyn dertil, med=

fører i Almindelighed intet mindre, end noget Smigr
rende og Behageligt for os. Saa Nationer ere i saa
høi Grad smidige Tungers Bytte, som vor; og saa overs
vældende er den offentlige Menings Magt, at vore egne
Skrivere ikke vove at bringe Sandheden for Lyset,
af Frygt for at blive sammenblandet med Uesklans
derne. Thi hvor saa Amerikanere kiende virkeligen
noget til Europas bedre Indsigt i denne Henseende?
Jeg vil forfølge Sagen, som jeg har optaget, og sand
synligviis vil De saae mere at høre herom, førend disse
Breve blive sluttede.

Siette Brev.

Fortsat Reise til Rhin. — Storhertuginde Anna. — Staden Rhin
og Indspen. — Udsigt til denne. — Fæstningen Speich. —
Amerikanernes og Europæernes gienfaldige Uvidenhed. —
Zomsruen. — Neuhaus. — Unterseen. — Lauterbrunner-Dal.
— Vandfaldet ved Staubbach. — Byen Lauterbrunnen.
Besigtigelse af Oberländer-Alperne.

Min Kjære — — —,

I den milde Værs Tid forløbe vi La Corrairie og
reiste paa en fortræffelig Landevei og giennem yndige

Egne, i det vi fulgte Karflodens Løb, i halvtredie Time, indtil vi ankom til Thun. Udsigten til de høiere Alper var skjult af de lavere Biergsformationers Nærhed, og Landstabet havde nogen Lighed med de skønnere Egne i England. Vi saae fortrinligt Hornqvæg, solide Bøndergaarde, med fremragende Tæge efter sveitserske Bygningsmaaade, og overalt Tegn paa Velhavendehed og Overflødigheid. Et lille Landsted nærved Floden, hvis Ydre og Størrelse kun lidet overgik det, vi nyligen havde forladt, blev betegnet for os som Storhertuginde Anna's Opholdsted. Denne Dame er Datter af den sidst afdøde, og Søster til den nærværende Hertug af Sachsen-Koburg. Hun er følgelig ogsaa Søster til Prinds Leopold af Sachsen-Koburg. I sin Ungdom blev hun formælet med Storhertug Constantin, fra hvem hun blev skilt; efter denne Begivenhed opflog hun sin Bopæl i denne Dal, hvor man siger, hun tilbringer sin Tid i større Tilfredshed, end da hun levede omgivet af det kaiserlige Hof's Glans. Slige tilfældige Møder med kronede Hoveder hændes oftere i Europa, end man i Almindelighed troer i Amerika. Medlemmer af kongelige Familier møde ofte hinanden paa Landeveiene, da Verdens nærværende fredelige Stilling begunstiger deres saa naturlige Ønske, at besøge fremmede Lande. Thun, som vi nærmede os samme, frembød et malerisk Landskab. Et lille Slot, som man næsten skulde troe

var bygget for at forhøje Scenens Skønhed, behersker fra en Høi Eggen rundt omkring og afgiver Hovedpunktet i Maleriet. Husene klynge sig sammen ikke langt fra Søen af samme Navns Bredder, og Aar, som flyder ud derfra, snoer sig gennem de smaae og sammentrængte Gader, lig den travle Kjøbmand, der trænger sig gennem Mængden.

For første Gang saae vi en virkelig Sveitsersindsee. Thunerseen er meget mindre end Neuschätelsseen, men den omfatter alt det Charakteristiske ved skønne Landskabsmalerier, da Der i Almindelighed snarere kunne henregnes til det Skønne, end til det Dyrkelige. Forbjerg, Sandtunger, Bugter, Kirker, Borge og Landsbyer omkransede dens Bredder, medens det Hele er omgivet af en Granitramme, der var værdig til at omgiorde et Verdenshav.

Da det var seent paa Aaret, og Oberlandet kan ansees for Schweiz's Mark, var Staden opfyldt med Reisende. Et Antal Baade ligge bestandigen beredte til at befare Søen, og det er Brug, her at tage en Rejse. Baadene staae, ligesom Hyrevogne, under en særdeles Opsigt, og Færgelønnen bliver bestemt af Dyrigheden. Det er Glæde, den ikke gik et Skridt videre i sin Dmhu og forstaaede sig en Model af en god Baad, med Befaling at bygge alle de Fartøier, der bestemtes til det Offentliges Brug, efter samme Plan.

De nu brugelige ere plumpe, uregierlige Baade, der flyde altfor hoit paa Vandet, der hverken bevæge sig hurtigt eller ere uden Fare at seile i, naar det blæser stærkt. De sveitserske Indføer ere saa dybe, og Luftstrømmingerne fra de høie Dale, der omgive dem, ere saa mægtige, at man ofte maa kæmpe imod meget høie Bølger, saa at Baadens gode eller flette Egenskaber ikke er nogen ligegyldig Sag. At de ere fladbundede er godt nok, men Takkeladsen er uforholdsmæssig, og Vandgangen bør være dybere, for at kunne giøre større Modstand mod de heftige Vindstød. Thuner Fartøjerne have et lille Bord i Midten, overspændt med Lærred, hvorunder Passagerernes Pladser befinde sig. Dette er det Bedste ved den hele Indretning. Fruentimmerne roe saavel som Mændene; et af hine blev ikke lidet berømt, formodentlig sit smukke Ansigt, efter den sidste Færd; hun blev i Almindelighed kaldet: la belle batelière.

Vi bestilte en Rejse, leiede en Baad og stødte fra Land. Det er Mode at anke over den Ligegyldighed, med hvilken man bliver betient i et amerikansk Vertshuus; men, medens jeg indrømmer at denne Bestyrelse kun altfor ofte er fortient, erindrer jeg dog neppe et værre Exempel paa amerikansk nonchalence, end vi i Dag paa Vertshuset i Thun, havde paa sveitsersk nonchalence. Vi erholdt den nødvendigeste Opbærtning, det er sandt, men mere kan man heller ikke sige. Jeg

vilde stielve ved Tanken om Fristater, dersom jeg troede, der var nogen nødvendig Forbindelse imellem Raahed og Frihed. Men den herafte Republikanisme er mere fiernet fra Demokratie end fra Despotisme*, og jeg troer, at Feilen maa tilskrives den Omstændighed, at Borten nyder et Monopol, saavel ved Stedets Veligheds som formedelst Mangel paa Concurrence. Monopoler og Savn af Driftighed harmonere kun slet med den sande Frihed. Vore Levnetsmidler tilligemed de forlangte Dækner bleve bragte ned i Baaden, og underveis toge vi os en lille Forfriskning.

En halv Miils Bei maatte vi kæmpe mod Aarsflobens stærke Strømning; først da løb vi ind i Indsøen. Da Beiret var skönt, Vinden gunstig, og vore to Roekarle og ene Roekone, som foreløbigen sagt, ikke var „la belle batelière,” vare begavede med megen Kraft om end ikke med megen Dygtighed, foere vi hurtigen hen over den blaae Bandflade. Rudolph, Beisviseren, viste sig som en dygtig Mand i sit Fag, og jeg troer ikke, Skylden var hans, om Noget blev overseet.

Strømningen i denne velbekiendte lille Sø gaar fra Sydbøst til Nordvest, og vor Fart var rettet fra hiint til dette Punkt. Størstedelen af den nordlige Strandbred dannes af et steilt Bierg, uagtet der gives Steder, som ere saa brede, at nogle Meierier ere op-

* Dette blev skrevet i Aaret 1828.

forte paa samme, og hist og her sees en ydmyg Landsby. Man viste os et Sted, hvor en saadan var bleven revet ned eller begravet af en Jordbystelse. Ikkun en eneste Hytte blev frelst. Vi kom forbi nok en Landsby, som kaldes „Narrens Landsby,” fordi dens Indvaanere antages at være mindre begavede med Hierne, end deres Naboer. Mig forekom de at være yderligen fattige, en Glendighed, som ofte fører haardere Betydninger med sig, end for Naragtighed. De fleste Landsbyer ere lavt liggende, nærved Vandfladen, og Alle have et mørkt udseende, saa at de næsten forveksles med de brune Fielde. Dog see de særdeles landlige ud og staae i Harmoni med deres Omgivelser.

Den sydlige Strandbred er livligere. Flere vide Dale udbrede sig i denne Retning, og Biergene hæve sig i enkelte, let fra hinanden adskillelige Masser i Reiret. Her taler jeg blot om den middelbare Forgrund; naar man først befinder sig midt paa Thunerseen, er hele den synlige Horizont begrænset af de mindre Alper. Et af de mest berømte smøitseriske Monumenter smykke denne Side af Indseen. Det er Slottet Spiez, som gjør et meget malerisk Indtryk. Det sees blot i Afstand, da Overfarten fleer nærmest ved den nordlige Breddes; dog er det et Spørgsmaal, om den Reisende taber Noget ved denne Omstændighed. Om dette Slots Hovedtaarn fortælles, at det skal have

vebligeholdt sig siden det niende Aarhundrede, og dette befæstede Sted antages at have været en af Kongerne over det gamle burgundiske Riges Yndlingsopholdssteder. Dette Rige omfattede een gang hele den vestlige Deel af det, som nu kaldes Schweiz og udgjorde et Kongerige, om hvilket jeg til min Skam maa tilstaae aldrig at have hørt tale, førend min nærværende Indtrædelse i et Leiebibliothek i Bern. Vore Kundskaber kunne i mange Henseender sammenlignes med Oldtingens Hukommelse, der kan mindes de sidst forløbne Aars Begivenheder og derpaa med et pludseligt Spring vendes tilbage til Ungdomsaarene. Vi Amerikanere formaae neppe at tæmme vor Fortrydelse, naar en europæisk udsæl Styrper tilfældigvis kalder Massachusetts en By, eller Kennebunk en Stat, og hvor mange af vore Landsmænd vare vel istand til at opregne Navnene paa de to og tyve Sveitserkantoner, de otte og tredive tybste Forbundsstater, eller endog de ti Riger, hvoraf Italien bestaaer? Har De nogensinde hørt tale om et Kongerige Austrasien? Jeg ikke heller, det maa jeg indrømme, førend jeg kom forbi Ruinerne af et af dets Beherskeres Slotte, da man ikke godt kunde undlade at spørge, hvem det havde tilhørt. At de Mænd, som styre Europa's Anliggender ere uvidende, ja endog strafbare uvidende med Hensyn til Amerika, er sandt; thi de synes at have besluttet ikke at lære Noget, med mindre de kunne erfare det, som

staaer i Overeensstemmelse med deres egne forudsatte Meninger og Ønsker; men efter fornuftigviis at have indrømmet den lidet synlige Vigtighed af vore Annales, som Forandringernes Hurtighed har bevirket — jeg siger synlige, fordi jeg troer, at Christenheden tilsidst vil føle vore Gierningers hele Indflydelse — og vor Literaturs nødvendige Fattigdom, veed jeg ikke, at vi, hvad de Glasfer angaae, til hvilke Kundskaber af dette Slags i Almindelighed indskrænke sig, i denne Henseende have meget forud for den gamle Verden. Det er sandt, vi kende Englands Historie, medens saa Englændere kende mere end Ledetraadene i vor; men i det Mindste bør vi erindre og tilstaae vor Uvidenhed med Hensyn til det øvrige Europa.

Jeg troer, at Borgen Spiez er kommen i Familien Erlach's Besiddelse. Det er, i Sandhed, et passende Opholdssted for en saadan Stammes Efterkommere, omgivet, som den er, af en Natur, ligesaa ophøiet og stien, som Minderne, der ere forbundne med dette hæderlige Navn. Jeg haaber af mit ganske Hierte, at den nærværende Besidder er saa frisindet (det vil sige, hævet over de Personers Snedighed og Hyklari, som viligen indrømme deres Medskabninger Rettigheder, blot for selv at optages blandt Antallet, og som gierne, dersom det var muligt, vilde standse med den Klasse, hvortil de høre), som enhver ægte Adelsmand burde være.

Efter at være seilede over to Trebiede af Søen,

saae vi Iomfruens Top i det Fierne; glimfende som Sølv hævede den sig over den lavere Biergkiede, der ragede ud over Havsladen, liig en uigiennemtrængelig, maastee to tusinde Fod høi Muur. Jeg veed Intet, der giver en mere levende og imponerende Idée om hine sneedækte Toppes umaadelige Høide, end at besøgte dem paa denne Maade rage over mægtige Bierge, der synes at tiene dem som Fodstammel, medens Diet stuer paa disse vidunderlige Masser. Himmelen var bleven skyfuld og vi saae Glimtet af Biergtoppen i det gunstige Nieblis, da den, liig et Brudstykke af en anden Verden, kastede en Strøm af iiskold Glands tilbage; thi endog Solens Straaler synes at blive frosne, som de kastes paa disse evige Sneemasser.

Vi vare tre Timer om at reise fra Thun til Neuhaus, der, i bogstavelig Overeensstemmelse med Navnet, ifkun er en eenlig Bolig. Her findes en lille, konstig Havn, som dannes af Stene, løst henkastede i en næsten paralel Linie med Søens Bredder. Vag denne gammeldags Dæmning laae en heel Flaade af plumpe Baade sammentrængte, hvis Mandskab ørkesløse gif omkring ved Strandbredden og ventede paa Passagererne. Hiint bestod som sædvanligt af Personer af begge Køn. En Baad, besat med Englændere, løb ud af Havnen, da vi nærmede os den. „Chars“ og Røretøier af betydeligere Størrelse stode i Beredskab, og inden faa Minuters Forløb sadde vi Alle i et af disse,

med Befaling at drage hen til Foden af hine Bierge, som saa længe havde opfyldt os med pünlig Forventning ved deres sjerne Herlighed. Jeg troer, at Kiøretøjerne staae i visse Henseender under Politiets Opsyn, thi vi kom uden Støi og Skænden fra Baaden til Bognen. Ved at holde sine Maaltider „en route“ bliver man istand til at komme langt hurtigere afsted, end det ellers vilde være Tilfældet, og ved Hjælp af Veivisernes, Baadsførernes og Rudskenes Hurtighed bliver en Reise giennem den Deel af Oberlandet, hvor der findes Kiøreveie, snart tilendebragt.

Hurtigt ankom vi til Byen Unterseen, som har en ægte sveitsersk og derfor ogsaa en fuldkommen pittoresk Beliggenhed. Derpaa vendte vi os mod Syden, lode Interlachen ligge til Venstre, og kom pludseligen ind i et mørkt Svælg. Ethvert Skridt fremad forhoiede vor Interesse, som kunde sammenlignes med den, vi sølte ved Reisen over Jurabiergene; dog tiltog den ved Naturscenernes forøgede Herlighed og vedligeholdtes ved Nyhedens Tillokkelser, endog efter alle de Indtryk vi havde modtaget paa denne vore Sandser udmattende Dag. En mægtig Strøm brusede til Venstre; til Høire, saa nær at vor Rudsks Pibst kunde naae det, boiede et Bierg sig truende over vore Hoveder. Alt synes at harmonere og at være anlagt efter en Alpe-Maalestok. Efter at have tilbagelagt nogle Mile, kom vi til et Sted hvor Dalen, eller rettere sagt Kløften deelte sig, og den ene af disse Afde-

linger vendte sig mod Norden, den anden mod Østen. Enhver af disse havde sin Strøm, enhver sit vilde og skionne Udseende; dog frembød hiin et mere gyseligt Maleri end denne. Vi trængte derind, stige lidt efter lidt op af Bierget og begravede os, som vi troede, i Alpernes dybeste Mysterier. Snart fik vi Die paa en af Skum dannet Traad, der faldt ned fra en umaadelig Høide i den snevre Kabning foran os, og øieblikkeligen standsede vi udenfor et meget anseeligt Giestgiverssted. Vi befandt os i den berømte Lauterbrunner Dal, og med saamegen Hurtighed var vor Reise gaaet for sig, saa stor var Forandringen, saa vidunderligt, materist og vildt var Stedet, at jeg ikke erindrer nogensinde at have følt en saa overvældende Henrykkelse, som i dette Dieblif.

Lauterbrunnen ansees i Almindelighed for at være den mest smuktse af alle de i Schweiz beboede Dale. Den indgyder i Sandhed den Nysankomne større Forundring og Henrykkelse, end nogen Anden, jeg kiender; men vor Smag forandres og forbedres ligesaa meget med Hensyn til Naturscener, som til andre Ting, og den samme Gienstand, seet for anden Gang, og efter at have havt hyppig Leilighed til at anstille Sammenligninger, frembringer ikke altid det stærke Indtryk, som første Gang vi stuede den.

Til Fods begave vi os hen til Wandschalbet, det berømte Staubbach, som ikke ligger langt fra Giestgiverstedet. En Vandmasse, stor nok til at drive en

betydelig Mølle, styrtede ned over en Gysen opvækkende Klippe, medens selve Bandsalbet, seet gennem det Tusmørke, der hersker i den snævre Dal, frembringer et imponerende Indtryk. Det lodrette eller lavere Fald skal være otte hundrede Fod. En Trediedeel af Veien forekommer den flydende Masse for vort Blik som tykt Skum; derpaa opløser den sig som til en nedfaldende Saage, indtil den berører et Fremspring af Klippen, hvor den atter antager Elementets synlige Egenheder og styrter ned, i det den bespytter Klippens Fod og flyder sig forbi Tilskueren som en klar og gienemsigtig Strøm. Navnet er betegnende; thi saa åtherist og og støvligt er dette Bandsald, at det gientagne Gange syntes at seile bort som en Sky i Aftendæmringen, baaret paa Vindens Vinger.

Jeg tvivler om det vil lykkes mig, at meddele Dem en Skildring af Lauterbrunnen gennem det aandelige Die, dog vil jeg udkaste Grundridset til denne mærkværdige Dal, medens jeg overlader til deres Phantasie at fuldføre Maleriet.

Bed at vælge Foden af Staubbach til Standpunkt, bemærker De i Forgrunden en ægte landlig og romantisk Landsby, sparsomme, men yndigt grønne Marker, en lille Kirke og Giestgiverstedet. Det Sidste kan ikke benyttes om Sommeren, og hvor sveitsersteds Udvortes end er, kunde det dog gierne udelades i Maleriet. Det har tre Etager og tolv smaae Vinduer

foran — alt for ligt et Høtel, til at være pittoresk; — men det bemærkes neppe iblandt de beundringsværdige Gienstande, der omgive det. Dalen er vistnok en halv Meil bred, uagtet den ikke forekommer saaledes for Diet. Dens ene Side, den, der er Staubbach nærmest, synes ifflun at bestaae af en eneste øde Klippevæg, medens den Anden bestaaer af et Slags grønlig Jordstørpe, af hvilken noget Græs sparsomt strøder sig frem, og som endog hist og her er opdyrket; men dog er den i det Hele taget saa steil, at der udfordres den højeste Grad af Behændighed til at flattré ned deraf. Den hele Dal og den hele Biergstrente paa denne Side ere besaaede med disse fuldkomment landlige Gienstande, Sennehytter, det vil sige, smaae, mørke og maleriske Hytter af Værketræ, saaledes som De ofte har seet dem afbildede i Kobberstik. Fra Gieslgiverstedets Vinduer talte jeg hundrede og halvtredssindstyve af disse Hytter. Ved Interlachen, som laae i den Retning, fra hvilken vi vare komne, laae et uhyre Bierg lige foran Indgangen til Dalen og syntes aldeles at spærre den; uagtet vi Pygmæer, ved at følge Strømmen, havde sneget os forbi dets Fod. I den modsatte Retning udfoldede en af disse ærefrygtbydende, hemmelighedsfulde og herlige Udsigter, der undertiden bemærkes i Schweiz, sig for vore Blik; en besynderlig og chaotisk Samling af de mest ophøjede Naturgienstande vare saaledes fastede imellem hverandre, at Phantasien erholdt Herres

dømmet over det til at opfatte disse Gienstande for svage Dine.

I denne Retning trængte vi en eller to Mile frem i Dalen. I denne, det dunkle Tusmørkes Stund, var det ikke vanskeligt at forestille os, at vi nærmede os et Sted, hvor den Almægtige endnu ikke havde fremkaldt Orden og Nytte. Vi stuede fra den snevre Dal, hvori vi befandt os, giennem et Svælg, ned i et Slags Biergbassin, som danneedes af de høiere Alper. Gletscher begrænsede Udsigten, og vilde Biergstrømme styrte sig ned i Afgrunden under os. Alt forsvandt efterhaanden med det aftagende Lys.

Ikke langt fra Vertshuset findes et uhyre, isoleret Bierg, i en mørk Klippes Skikkelse, som ikke kan være mindre end tusinde til femten hundrede Fod i lodret Høide over Dalens Glade. Da jeg fra mit Windue betragtede denne mørke Masse, hvis øverste Deel var skjult af Taagen, opløste denne sig, og det i Solens Straaler herligt glindsende Jomfru fremstod bag ved og over den. Høiden af den i vor Nærhed fremragende Klippe gav os en mere ophøiet Idee om denne jomfruelige Gletscher, end ethvert Syn deraf, som vi endnu have nydt.

Forløbigt jagt staaer Jomfruen i Fare for at tabe sit i saa lang Tid velfortiente Navn; thi det synes som om flere Planer end nogensinde nu ere i Værk, for at afløre hendes iisfolde og endnu aldrig seete Barm. Flere Selskaber, bestaaende af engelske amateurs,

have forsøgt at bestige det; men de følge næsten aldeles Veiviserne og offentliggjøre senere pralende Bærter om denne Gienstand. Dog sagde man, at en Herre fra Solothurn, Dagen førend vor Ankomst, var stegen elleve tusinde Fod i Weiret og blev dreven tilbage af en Sneestorm. Disse forskiellige Forsøg have opægget Gemsejægerens Stolthed, og det Rygte er udbredt i Dalen, at Jomfruen inden kort Tid vil ophøre at være Jomfru. Tiden vil vise det.

Tidligt den følgende Morgen var hele Giestgiverstedet i Bevægelse, og da disse sveitserske Biergvaaninger ikke ere meget mere, end Hytter af Bærketræ, ræslede de som Trommer, eller snarere som vore egne Spaans Paladser. Flere gestjærftige Reisendes Fødder sloge Reveille. Klokken halv syv havde vi spist Frokost og begave os afsted. W—— og jeg rede som sædvanligt; men de to Damer sadde paa Siden af deres Heste og lænede sig imod et lavt, rundt Rygstod, uden Sabelhorn, og begge Fødderne hvilede paa et smalt Bræt, der var anbragt som en Stigboile. Til hver af Hestene hørte en Veiviser, som det paalaae at sørge for deres Sikkerhed, og som skulde vende tilbage med Dyrene, saasnart vi vare komne til Meyrenge, paa hiin Side Store- og Lille- Scheidek. Veien gik op igiennem Dalen lige indtil Staubbach, der paa dreiede den om, ned af Bakke, til den anden Strøm, som flyder sig igiennem Dalens Middelpunkt.

Klokken slog syv, da vi kom forbi Kirken, og da vi først fik den femte August, sank Solstraalerne ikke dybere ned i denne Dal, end til Staubbachs halve Høide.

Opadstigningen begyndte umiddelbart efter at vi havde skienet os fra Strømmen; thi Dalfladen bestaaer blot af Bevninger af Bierge, som ere mindre steile end sædvanligt og frugtbargiorte af Tiden. Veien fører lige op af Biergskrenten, og uagtet den hævede sig i korte Bendinger, gaves der dog Steder, paa hvilke vi ikke skammede os ved at holde os fast ved Mankerne. Det mindste Ryk i Toilerne havde bevirket en med Dødsfare forbunden Standsning. To amerikanske Herrer* reiste nogle Dage tidligere ned af den samme Bei, og en af deres Heste snublede, rullede ned af Bierget og blev sonderknuust. Da Ingen her tænker paa Nedstigning, uden tillige at stige af Hesten, var Tabet af det stakkels Dyr den eneste Skade, som blev anrettet.

Vi vare fyrretyve Minuter om at klatre op af den første Biergskrente, hvor vi standsede paa en straaende Slette, besat med Senneshytter og belagt med yndigt Grønsvær, som var det et Tæppe; en Alp i Ordets strenge Betydning. Flere beboede Hytter fandtes ogsaa paa denne romantiske Bierggræsgang. Vor Bei førte os over Sletter bevorede med kort, men herligt Græs, og hyppigt kom Smaapiger os i Møde

* De Herrer A — — — og L — — — fra New York.

og tilbøde os Roser eller Kirsebær, der hang paa en Green, eller Jordbær som laae paa Blade; et Slags malerist Betleri, som, om det maaskee ikke smykkede, dog aldeles ikke vanzirede denne Landstabsscene. Det kostede mig en Krone, i Bagner og halve Bagner, førend vi paa en stikkelig Maade bleve af med disse idylliske, smaae Betlerpiger. Disse Børn havde i Almindelighed lyse Haar, smukke, ovale Ansigter og ikke sieldent sorte, funkende Dine, paa hvilke en Bagen, det gjør mig ondt at maatte tilstaae det, gjorde et levende Indtryk. I de barnlige Ansigtstræk viste sig Spor til Skionhed hos Mange; men den, der stuede omkring sig paa dedunkle, iisklædte Klipper, som de beboede, sølte, at denne Skionhed var for dømt til at lues som Knop.

Sauterbrunnen, seet fra dette Sted, havde Ubseende af en Biergkloft. Floden og Husene vare som nedstunkne i Jorden, og Dalen tog sig blot ud som en bred Revne blandt Biergaasene, der omslutte denne berømte Flække. Klippen, hvorsfra Staubbach falder, udgjorde ikkun Foden af et uhyre Bierg, der taarnede sig over den, indtil det naaede en af Middelsalpernes Høide. Længere end en Miil fulgte vi Strømmens Vendinger langs med den steile Skrent, som den brød sig imod Klipperne eller bugtede sig imellem Krat og Fyrretræerne; her risslede en funkende Bæk, hist brusede en Strøm, indtil den naaede Randen af Brinken, styrte sig deri og forsvandt, liig en Solotraad, i Afgrunden.

Meget af det, som vi Dagen i Forveien havde skuet op til med Ubesrygt, saae vi nu ned paa med Forundring og erfarede Rigtigheden af den gamle Sandhed, at enhver Ting har to Synspunkter.

Efter en i nogen Tid fortsat Opadstigning blandt disse Stetter, dreiede Veien, i en Retvinkel, sig atter om til sin første Retning og løb næsten paralel med Lauterbrunner-Dalen op i en lige Linie til Jomfruen. Biergets Top straaede i den klare Himmel, og, som det forekom os, ikke i en Milis Afstand. Først da vi forsøgte at opdagte Enkelthederne, bleve vi fuldkomment bragte ud af vor Viltsfarelse. Vi stige i en lige Linie opad i en Time, og dog undergik den glindsende Masse ingen tilsyneladende Forandring i Form eller Afstand. Alle vore Opdagelser begrændsede sig ifflun til at ubfinde, at en Deel af Biergets egentlige Masse var synlig imellem det froene Sneelag, og at det, som i Graastand havde taget sig ud som en heel Gletscher, for en Deel bestod af en Klippe.

Snart kom vi til et Punkt, hvor næsten ethvert Spor af Dalen tabte sig. Intet blev tilbage uden en Spalte, tværs over hvilken det forekom os let at kaste en Steen, saa nøie syntes de ligeover for hinanden opstablede Biergmaasser at være forbundne med hinanden. Paa den anden Side opdagede vi ikke blot Gienstande i det Fjerne, men de syntes endog at ligge ved vore Fødder. Iblandt disse bemærkede vi Underseen, Inter-

lachen og Karfloben, medens Biergets Side dannede Baggrunden til Maleriet. Jeg kan ikkun sammenligne Fornemmelse af egen Kraft, som den elastiske Luft og den Høide, hvor jeg nu befandt mig, indgav mig, med den Følelse, som bemestrer sig en Rytter, der har bestøget en Hest, hvis Gang og Muskelstyrke vidne om usædvanlig Kraft. Det forekom mig, som om jeg red paa et Bierg.

Høiene, der laae under os i en betydelig Dybde, vare paa enkelte Steder bedækkede med Sne, og paa den Side af Dalen, hvor vi befandt os, laae Sneen ikke langt oven over os. Standpunktet havde i Sandhed ikke ringe Indflydelse paa de enkelte Træk i Maleriet. Den vældige Klippemasse, oven over hvis mørke Top jeg den foregaaende Aften havde skuet Jomfruen, viste nu sit dunkle Hoved i lige Høide med os og udgjorde nu blot Udenværket til det over den fremragende Bierg, saaledes som jeg alt har beskrevet.

Tre Timer tilbragte vi, efter at have forladt Alpen og de smukke Betlerpiger, førend vi naaede Senneshytten paa Wengern, hvor de Reisende i Almindelighed hvile sig. Her forfristede vi os med et Biergmaaltid, hvis Bestanddele vare Mælk, Ost og Brød.

Paa dette Sted er den ene og skønneste Side af Jomfruens Top synlig, lige fra det Sted, hvor Sneen begynder og indtil dens yderste Pynt. Det Bierg, som i det Fierne alt saa længe havde opvakt vor Beundring og Forventning, laae nu ligeover for os, og

vi tabte os i Beskuelsen af dets Pragt, dets straalende Sider, dets nøgne Klippemasse og dets nu ikke længere dulgte Mysterier. Edle Naboer omgave det; til Høire strakte sig en af hine Rædsel opvækkende Dale, saa vidt udstrakt at den kunde omfatte et lille Kanton, i hvilken Jis, Klipper, Biergstrømme og Vandfald ere blandede sammen i en Forvirring, som ingen Pen formaer fuldkomment at skildre — et malerisk Chaos.

Vi vare adskilte fra det Sted, som kunde kaldes Biergets Basis (De maa erindre, at vi befandt næsten, om ikke fuldkomment, syv tusinde engelske Fod i Luften) ved Noget, som forekom os at være en hverken dyb eller bred Huulvei, men som virkelig vilde have erholdt Navnet: Dal paa ethvert andet Sted. Jeg sølte den drengagtige Lyft, at klattre derover, for saaledes for første Gang at staae paa Overalpernes Snee. En i fem Minuter fortsat Anstrængelse overbeviste mig om, at altfor stor Forsinkelse vilde foraarsages derved og ugierne opgav jeg Forsøget.

Kort Tid førend vi naaede Sennehytten, hørtes en Lyd fra Bierget, som, efter en mere ophøiet Maalestok, ikke var ulig et af vore egne høie Træers Omstyrten i Skoven. Lyden kom fra den nysomtalte Dal, som egentligen danner Udgangen af Lauterbrunner-Dalen, og ledsages af et drønende Ekko. Det var en Savine. Medens vi vare i Sennehytten, og medens

vi kom forbi Toppene af Jomfruen, Munch og Eger, hørte vi tyve forskiellige Raviners Fald og saae nogle. De vil letteligen kunne forestille Dem, at disse Raviner have ligesaa mange forskiellige Stikkesser og Særegenheder, som nedfaldende Sneer, ifølge Mars-tidernes Foranderlighed og Alpernes vilde Formationers Forskiellighed, formaaer at antage. Undertiden bestaae de af nysfalden Sneer, der har dynget sig sammen i uhyre Bolte ved egen Tyngde eller er bleven løsrevet ved Luftens Rystelse; til andre Tider opstaae de ved fra oven kommende Tryk; Sneens Smelten ved Tøveir og smaae Bække, som rinde ned i Dalen, frembringe Andre. Kort sagt, alle disse Marsager, som De saa let vil kunne forestille Dem, bidrage i Forening til at tvinge det frozne Element fra dets Plads i de høiere Regioner ned i Dalen.

Gientagne Gange var den Lyd, vi hørte, liig en fiern Storms Brusen, og vi vare næsten fristede til at troe, det var et Bierg, som løsrev sig af sin Stilling. Et Biergs Stonnen har et vidundertligt Udtryk.

Mit Die var fæstet paa Toppen af Jomfruen, da jeg saae en Plet Sneer løsrive sig fra en Masse, som danne et Slags Afgrund, og lod en meget lille Nabning blive tilbage, som ikke forekom os at være større end en Birkub. Snart derpaa hørtes Knaldet; det var som en Rytterpistol blev affyret et Sted, hvor der var stærk Gienlyd. Sneen gled to eller tre hun-

brede Fod ned og standsede derpaa. Alle hørte Anslaget, men Ingen, uden jeg, saa denne lille Ravine. Jeg stød i Begreb med at vise mine ledsagere Stedet, da en Mængde Sne, fint som Støv, brød frem af det samme lille Hul, ledsaget af en Strøm, der oversvømmede en straaende Glade af ti eller tolv Acres Udstrækning. De gientagne Drøn overbeviste os om, at Sagen ikke var endt hermed. Strømmen tiltvang sig Bei giennem et saævert Svælg i Klippen og kom atter tilsyne, for endnu en Gang lodret at nedstyrte sig, fra en Høide af to hundrede Fod, paa en anden straaende Glade. Efter at have giennemkrydset denne, forsvandt den atter; men snart steg den frem af et andet klippe-
rigt Svælg, styrtede sig igiennem en tredje Dal og tabte sig derpaa i Græsgangene; thi i denne Kærtid voxer Græsset endog umiddelbart under det fra Gletscherne neddryppende Sneebånd.

Dette var en for Diet materisk Ravine, uagtet Eyden kom i en saa lige Retning, at den lignede Sneens Fald fra et Huus, skiondt med forøget Styrke. Strømmens Brede aftog saameget ved at bryde igiennem Svælget, at den erholdt en stor Lighed med Staubbach, og saavidt jeg kunde beregne, var dens hele Nedstyrting ikke langt fra tusinde Fod. Hulen fra hvilken hele denne Sneemasse brød frem og, bogstaveligen talt, bedækkede mange Acres, var ikke større, end en stor

Don! Vi ryttede paa vore Hoveder efter at have undersøgt den og begyndte bedre at kunne bedømme Høider og Afstande iblandt Alperne.

Vi forlode Sennehytten vendte os til Wengern, og snart efter at vi havde omgaaet Wengern, eller rettere sagt, Lillescheidet, begyndte vi at stige ned. Herfra betragtede vi Grindelwaldalen, vor Dagreises Maal. Den laae i en Fordybning bestaaende af Græsgange, omgivet af vældige Bierge, og dens Overflade var bestrøet med Bønderhuse og Sennehytter, hvilket ogsaa var Tilfældet med Storescheidets Side, der laae lige over for os, og som vi næste Dag skulde bestige. Her fandtes en Kirke, men ingen Landsby. Vi opdagede ogsaa Glimtet af en Gletscher, eller et Sted, hvor Isen stiger ned giennem Alpevælgene fra Sneemarkerne til de ubeboede Dale.

Rejsningen var ujevn, hurtig og ikke aldeles uden Farer, uagtet Veien langt fra er saa steil, som den, der fører ned i Lauterbrunner-Dalen. Det følger af sig selv, at man her til Lands hverken kan reise op eller ned af Biergene uden Besværligheder og nogen Fare; isærdelesked ikke Fruentimmer. Dog vare Veierne meget agtpaagivende, og W — — og jeg sure ned, saa godt vi kunde. Vi forlode os paa vore Dyr, hvilket i Almindelighed er det Kløgeste, og naaede Dalen i bedste Velgaaende.

V a n d r i n g e r

i

Schweitz.

Efter det Engelse

ved

J. C. Magnus.

Andet Hefte.

Kjøbenhavn.

Forlagt af og trykt hos S. Lier.

1837.

1801

1801

1801

1801

1801

1801

1801

1801

1801

Syvende Brev.

Grindelwald. — Dets Gletscher. — Bierg Musik. — Eiger. —
Reise til Meyringer Dalen. Store-Scheide's Besigtigelse.
Biergvandsfald. — Meyringer Dalen. — Brienz. — Aarso-
den. — Vandfaldet Giesbach. — Interlachen. — Neuhaus-
— Unterseen. — Tilsagevenden til La Vorrairie. — Oberlau-
dens Beboere.

Kære — — —,

Grindelwald har lidet tilfælleds med Lauterbrunnen,
med Undtagelse af de landlige Baaninger og de maleri-
se Sænehytter. Det indgiød os ikke ved første Syn
den Forbauselse og Beundring, hvormed vi havde be-
tragtet dets Naboe; dog tiltage dets Skønheder jo
mere vi betragte det, og Bierget har i det mindste den
Fortieneste, at besidde en fuldkommen originale Charak-
ter. Alene dets to Gletscher vilde være tilstrækkelige
til at lokke Reisende derhen, om det end ikke var i Be-
siddelse af høiere Skønheder.

Disse Gletscher ere blevne sammenlignede med plud-
seligt til Is forvandlede Søer. Sammenligningen er

phantastisk og kan være træffende nok for dem, som, uden at være fortrolige med Oceanet, ei have et meget tydeligt Begreb om dets sande Udseende; men den maa ikke forstaaes bogstaveligen. En Gletschers Overflade besidder ikke Bølgernes rullende Regelmæssighed; uagtet man undertiden paa de Steder, hvor hurtige og hinanden modsatte Strømninger mødes, seer Havet kruse sig i smaa, pyramidale Bøer, som nøiagtigen ligne Gletscherens frogne Overflade, skøndt aldrig efter en saa ophøiet Maalestok som disse. Dog er denne yndede Sammenligning nøiagtig nok til passende at kunne benyttes i en poetisk Beskrivelse.

Seete fra Giesigverstedet ere Grindelwald's Gletscher istand til i Begyndelsen at slukke den Reisendes Forventninger. Biergenes høide formindsker alle andre Gienstandes tilsyneladende Størrelse, og, ligesom i alt Andet, udfordres der Øvelse til at danne sig et rigtigt Begreb om disse Gletschers Omfang. Først da jeg havde forladt Stedet, opfyldte netop disse umaadelige Jismarkers vide Udstrækning mig med Beundring. For at give Dem en Idée om hvad de egentligen ere, er det nødvendigt at beskrive dem.

For det Første maa De forestille Dem, at hele Schweiz, Savoyen, Tyrol og andre tilgrænsende Lande ligge paa et eneste uhyre Bierg. Hvert Land har sine Dale, det er vel sandt, men disse Dale ligge høiere,

end de lavere Regioners Bierge. Bern, der saaledes
 ligger i en Dal, befinder sig atten hundrede Fod over
 Havets Overflade; Interlachen ligger høiere end Bern,
 og Grindelwald, eftersom De kommer Over-Alperne nær-
 mere, hæver sig endnu mere. Uagtet denne Formation
 fortsættes lige indtil de høieste Biergtoppe, som adskilles
 fra hinanden ved deres Dale, hersker der dog mindre
 tilsyneladende Forvirring, som man nærmer sig de høieste
 Bierges Spidser; — disse pleie nemlig at taarne sig
 i Beiret i affondrede, men dog i Nærheden af hverandre
 staaende Maaser, saa at man er istand til at give dem
 forskjellige Navne og at betegne deres særegne Egen-
 skaber. De høieste Toppe danne ogsaa Biergrygge, og
 følgerigen gives der en vidt udstrakt Overflette eller en
 Følgerække af med hinanden forbundne Dale, fra hvilke
 Biergtoppene udstøde sig i høist forskellige Former —
 Nogle ere regelmæssige, Andre mere tallede, men Alle afgive
 et ophøiet Syn — i en Udstrækning af mere end hun-
 drede Mile. Disse Stetter eller øverste Dale ere natur-
 ligvis bedækkede med evig Sne. Min Mening er ikke,
 at det i Ordets strengeste Betydning er muligt, at finde
 en eneste fortsat Fismærk af en saa betydelig Udstrækning,
 som den, jeg før omtalte, thi hist og her giennembrys-
 des Kieken af Dale, eller Klippevægge opstille sig un-
 dertiden ogsaa i Beien; men det er bekjendt, at disse
 Gletscher have en meget betydelig Udstrækning. Hyp-

pigt bereises de, fra den ene beboede Dal til den anden, og Beretningerne om disse Reisers Besværligheder ere blevne offentliggjorte og vække samme Interesse som særlige Søreiser. Fra Biergtoppene nedrulle Laviner og forene sig med Sneemasserne, som, hvis de ikke forøges, i det mindste ikke formindskes. Der gives Forsættere, som paa staae, at Gletscherne tiltage i Størrelse, formedelst deres eiendommelige Kulde, og at de med Tiden, uden et nyt Naturphænomens Mellemkomst, ville lidt efter lidt udstrække sig til de underneden liggende Dale, tilintetgjøre Vegetationen og beseire den levende Natur. Flere Kolde Sommer, der fulgte lige efter hinanden, vilde i Sandhed udvide Gletscherne Grændser, men det er neppe muligt, at Solens Varme kunde overvælde paa denne Maade. Et Sted maae Grændserne være for Sneens Tiltagen, og det er næsten afgjort, at disse Grændser maae være blevne afstukne i de Aars hundreder, som Schweig's nærværende physiske Formation vides at have existeret. Locale Omstændigheder kunne have foranlediget locale Forandringer, men i det Hele taget, maa man antage som afgjort, at der hersker en fuldkommen Ligevægt i Kampen mellem Hede og Kulde.

Hist og her har Isen banet sig en Udvei, giennem de høiere Biergtoppes Kløfter, til de ubeboede Dale. Disse Fjeldkløfter ere de naturlige Kanaler, giennem

hvilke Vandet, som samler sig, naar Solen smelter Sneen, (thi endog i de høieste Dale fryser det ikke altid) er holder Aflob. Isen undermineres af de under samme rindende Strømme, og store Isblokke glide ned, indtil de, i den lavere Dal, komme til Enden af Skrenten, hvor deres videre Fremstriden maa standse. I Tidens Længde forstorres disse Masser ved nye Isblokke, indtil der opstaaer en Egevægtstilstand, i hvilken enhver væsentlig Forøgelse eller Formindskelse af Masserne ophører. Paa denne Maade ere Grindelwald Gletscherne opstaaede. De ophøre pludseligen og begrænses af tyve til tredive Fod høie Isklipper, fra hvilke Strømme, der alt ved deres Udspring have opnaaet deres fulde Størrelse, styrte sig ned. Engene ere bedækkede med Græs lige indtil Isens yderste Grændser, og vi plukkede Jordbær nogle Alen derfra.

Afstanden fra den nedre Gletschers laveste Grændser (de kaldes Over- og Neder-Gletscher, efter deres forfællige Stilling i Dalen) til Isfletterne ovenfor er omtrent en halv Meil, og Bredden af Svælget, giennem hvilket Ismasserne bane sig Veien, synes ikke fuldkomment at udgiøre Halvdelen af denne Afstand.

Forlum fandtes et lille Capel paa en Klippespids nær Grændserne af Over-Dalen, i selve Svælget, hvor Gemsejægerne og Andre, som vilde foretage sig Overfarten til den anden Side af den store Biergkæde, kunde

opfende deres Bønner om Sikkerhed. Capellet forsvandt — thi to eller tre strenge Vintere, som fulgte efter hinanden, kunne udrette større Underværker, end at opsluge en lille Steenhob, og — (et sikkert Beviis paa hvorledes disse lavere Iisblokke tiltage) Capellets Klokke fandt Bei ned til Engene og er nu ophængt i Grindelwald Kirken.

Det er ingen let Sag at stride hen over de Gletschers Overflade, som befinde sig paa de skraanende Glæder, det vil sige, imellem Afgrundene og Markerne. Klosterne imellem de spaltede Masser ere saa dybe og brede, at man langt lettere kan trænge derind, end atter komme ud derfra. Dog gaaer der et Sagn om en Jæger, som styrtede ned i en af disse Afgrunde og dog reddede sig ved at krybe igiennem de Hvelvinger, som dannes i Dybet ved Sneevandets Bortflyden; jeg troer, hans Been blev brudt. Det er muligt, men høist usandsynligt, at et saadant Foretagende vilde lykkes.

I Grindelwald traf vi atter paa et Huus af Tætræ med den samme trommeagtige Tæthed og Lyd. Maaltidet var ret godt, og Sengene reentlige. Her hørte vi en Prøve paa Bierg Musik, da et Chor Grindelwalder Piger besøgte Giestgiverstedet for at underholde Gæsterne. De sang tydske Sange, ovenikjøbet Biergtydske, og om de end ikke sang med Smag, var dog Tacten god. Melodierne vare blide, deres Stemmer

stærke, Tonerne ikke flette, men Ordene vare affhyelige, dog uden Hensyn til deres Betydning, thi vi forstode dem aldeles ikke.

Vi anmodede dem om at synge *Kuhreigen*, (*Ranz des Vaches*), som vi ansaae for en bekendt Melodi, og erfare nu for første Gang, at der gaves næsten ligesaa mange Sange og Melodier, der føre dette Navn, som der gives Dale i Schweiz. Grindelwald Dalen har sin egen *Kuhreigen*, og den lode de os høre. Jeg synes mindre om den, end om nogle af de Andre, jeg senere hørte.

I Aften nøde vi et herligt Skuespil: *Eiger*, tildeels omhylllet af Taage. Taage — Taage — og atter Taage; — lad Taage være udbredt over de Landskabsscener, jeg skal beskue. Naturskønheder forherliges ligesaa meget ved det Dunkle og Gaadefulde af et Taagesløv, som Menneskets moraliske Skønhed forhoies ved at afholde sig fra Enkelthedernes altfor angstelige Undersøgelse. Jeg har truffet paa Udsigter, hvor min Nysgierrighed blev saaledes opægget, at det Døste opstod hos mig, at Sløret aldeles maatte blive draget tilside; men jeg erindrer ikke et eneste Tilfælde, hvor jeg ikke ønskede, at det atter maatte bedække meget, efter at Diet fuldkomment var blevet tilfredsstillt. Stærkt Solkin er mindre ubehageligt i lavere liggende og varmere Egne, hvor den skønne Himmel harmo-

nerer med Solens Gløden; men i høit liggende Egne meddeeler det stærke Eys Klipperne og Græsgangene et altfor skaldet og fattigt Udseende. I flige Egne er et halvt tilflørende Taagedække af uflaaterligt Værd.

Veiviseren kom os den følgende Morgen i Møde med en flaabnesvanger Kysten paa Hovedet. Toppen af det i Grindelwald som Barometer betragtede Wetterhorn havde skjult sig i Skyerne. Dette var et sikkert Varsel om Regn, en Begivenhed, der syntes temmelig sandsynlig, da hele Firmamentet havde et mørkt og regnsfuldt Udseende. Nattet disse Varsler sadde vi dog i vore Sadler Klokken sex og begave os paa Weien til den i Oberlandet næst mærkværdige Meyringer-Dal.

Vi gjorde en lille Omvei, for at besøge Dvergletscherne. Den er mindre og ikke saa giennemspaltet som den lavere liggende, men har, i det Hele taget, et lignende Udseende. Opadstigningen begyndte snart efter at vi havde forladt vort Standquarteer, og vor Fremstriden blev oplivet af enkelte Solglimt.

I det De følger os paa disse Bjergstier, maa De ikke formode, at vi reise paa sædvanlige Landeveie, forsynede med Broer, Grave og Hiulspor, saaledes som det i Almindelighed er Tilfældet. Lvertimod strede vi ofte hen over Gronsværet, eller, om der endog gives en banet Wei, hvilket som oftest er Tilfældet, maa

De erindre, at den slynger sig giennem Græsgange, grønklædte Marker og, ikke usædvanligt, giennem Blomsterpartier, som udbrede en særdeles Vnde over disse høiere Regioner. En Koft, med Skafstet nedstøkket i Jorden, er Tegn paa, at en Mark ikke maa oversrides, og en Slagbom, hvis ene Ende hviler paa Jorden, medens den anden, gaffelformige Ende staaer nær ved Stien, advarer imod at forlade den banede Vej. Dog findes disse Bartegn kun paa enkelte Steder, maaskee for at beskytte en et Fløielstæppe lignende Mark; ellers er Overbeviisningen om, at Gødstien er den nærmeste Vej, den eneste Bevæggrund til ikke at forlade samme. Hegn fandtes der sjældent eller aldrig; et enkelt, usuldførement Stakit sees hist og her i Dalene.

Opadstigningen til Store-Scheideck er aldeles ikke besværlig, skøndt Veien er lang og snoer sig i Beiret til en betydelig Høide. Omtrent en Time efter at vi havde forladt Giesstgiverstedet, ankom vi til et Sted, hvorfra der aabnede sig en udsigt over de høieste Gletschers Gisletter, og bag disse stuede vi Eiger, Mettenberg og Wetterhorn, det vil sige, de nye omtalte ubegrænsede, sneeklædte Marker. Det var et herligt Syn, og det stod i en besynderlig Modsætning til de andre Dele af Maleriet. Nede i Dalen, naar man undgik at beskue Biergene, var Alt mildt, grønne og idyllisk skønt. Phantasien formaaede neppe

at danne sig et Billede, der var mere overeensstemmende med vore Begreber om landlig Ro, Simpelhed og Fred. Det var i Sandhed nødvendigt at forglemme, at Dalens Corydoner og Floraer speculerede i det Maseriske, og at hele Omegnen maatte leve af de Reises des Beundring; men dette Landskab er saa yndigt, at det ikke var vanskeligt, at drage et Slør for disse det Romantiske siendtlige Betragtninger. Ved en liden Bevægelse med Hovedet forsvandt pludseligen Alt, der stod i Forbindelse med Livet, med Vegetationen eller med det Vandlige, og Diet hvilede paa en vidt udstrakt Snees ørken, som paa eengang hensatte os til Jordklodens fierneste Dele. Gletschernes Rande vare synlige. De, som vore Blik opdagede, kunde ikke være mindre end hundrede Fod i Tykkelse. Man siger, at de paa nogle Steder ere tre hundrede Fod, ja, endog af endnu større Dybde. En Fugl af en uhyre Størrelse svævede over de kolde og tause Ismarker, og vi forsøgte at indbilde os, det havde været en Vammegrib.

Biergpasset ved Store = Scheideck er nok ikke fuldkomment saa høit, som det ved Lille = Scheideck, uagtet vi, da vi naaede Sennehytten, atter befandt os næsten syv tusinde Fod i Heiet. Store = Scheideck er bredere og har faaet sit Navn formedelst Biergbringens større Udstrækning. Vi gjorde noiere Bekjendtskab med Wetterhorn, som var det Bierg, der laae os nærmest

ved Opadstigningen. Dets Veirforudsigelser bedrog os ikke, og snart efter at vi havde forladt Sennehytten gik dets Regn forkyndende Spaadom i Opfyldelse. Den til Regn fortykkede Taage staaer ikke længere det Maaleriste bi. Vi bleve bævne hen til vore Kapper og Paraphyer, og at Modtagelighed for det Ophoiede forvandlede sig til en nedtrykkende Mismobigheds Følelse. Vore Fornemmelser vare blevne saa blases, at vi ikke lode høre den ringeste Jublen, naar det gjaldt om atter at udholde et Skyllebad. Siennemblødte, udmattede og glade ved at være komne under Tag, naaede vi det Giestgiversted, fra hvilket de Reisende i Almindelighed begive sig til den berømte Rosenlaui-Gletscher.

Et varmt Arnested — det var den fiette August — Forfriskninger og tørre Klæder bragte snart vort gode Lune tilbage; men den vedholdende Regn tillod os ikke at begive os paa Veien til Gletscheren. Efter et Ophold af nogle Timer bleve vi nødsagede til Skyndsomst at bryde op, for at kunne komme til Meyringen, endnu forend Natten faldt paa.

Da vi forlode Giestgiverstedet (ogsaa en Biergvaaning, som bliver tillukket om Vinteren) havde Regnen ophørt, og den herlige Taage lod sig atter see, liig legende Drengs Klynge de den sig op til Biergenets Gider, eller liig Bølger, der brøde frem af enhver Kløft.

Det syntes ogsaa, som om den nyfaldne Regn havde sat alle sveitserste Bandsald i Bevægelse; thi smaa Cascader sprublede frem af halvtredsindestyve Huler. Flere af disse Bandsald vare upaatvivleligen vedvarende, da deres Straaler vare bredere, end det ved Staubbach's, og deres Høide ikke var meget mindre betydelig, end dets. De vil indsee, hvor let et Bandsald kan opstaae i Schweiz, naar de erindre den uhyre Sneemasse, som evigt bedækker Biergene i en Høide, som ikke forhindrer den fra at smelte om Sommeren, og Vandet saaledes er tvunget til paa bedste Maade at søge Udløb ned af de klippefulde Afgrunde i en Høide af to til tre tusinde Fod. Et lodret Fald paa hundrede Favne og derover er derfor en meget sædvanlig Begivenhed. Vi saae sex eller syv Cascader af denne Høide i Dag, foruden alle de smaae, temporaire Bandsald, der skylde den sidste Regn deres fortvarende Tilværelse.

Vi saae Rosentau i det Fjerne, og uagtet det blot var et flygtigt Syn, bleve vi dog overbeviste om, at Reiviserne havde Ret, da han paastod, at denne var seeværdigere, end alle Grindelwald=Gletscherne.

Da vi naaede Sennehytten, stuede vi ogsaa den Klippemuur, som begrænsrer Meyringer=Dalens andre Sider. Den er ikke Hudsonsflodens Palisader ullig, uagtet den er høiere, mørkere og oplivet af Vand=

salb. Nu stege tætte Taageskyer frem af det svælgende Dyb, som vi saae udbredt imellem os og denne lange Biergrække; men intet andet Tegn til Dal var synligt, førend vi ankom til Randen af samme, paa den Grindelwald nærmest liggende Side. W — — — var lidt i Forveien, da vi traadte henimod dette Punkt, og han svingede med sin Pidsk og udbød i Jubelraab, da han ankom dertil. Vi vidste, at han bar sig saaledes ad, naar hans ungdommelige Følelser stærkt bleve tiltalte; derfor ilede vi hen til ham og spuede en af Naturens mest elskelige Landskabsscener.

Mosfat Lauterbrunner- og Grindelwald-Dalen frembyder Meyringer-Dalen en fuldkommen jevn Overflade og ligner de lavt liggende Flodbredder i Amerika. Den bestaaer af en udstrakt Flade, som begrænses af næsten lodrette Klippevægge og har det dyrkede Anstrøg, hvormed en Lusthave er anlagt. Den mærkelige Charakterforskjellighed imellem disse tre Rabsdale udgjør en af Tillokkelserne ved en Udflugt til Oberlandet. Den første Dal er et vildt Svælg i en ophøiet Maalestok, oplivet af en Kunst, der harmonerer vidunderligt med de Gysen opvækkende Omgivelser; den anden er et Hyrdeopholdssted af en fuldkommen forskiellig Character; den tredje Dal er landlig, venlig og smilende, thi den ligger omgivet af en altid alvorlig og ophøiet Natur. Her laae en Landsby og en Kirke,

hvis fegledannebe Taarn lignebe en spinkel Byseflucker. Taagen satte sig i Bevægelse, formildebe alle Omridsene og vedligeholdte vore Forventninger. Weiviseren betragtede os med velmeent Glæde ved at høre vore Frydesraab, som vi stode ligesom høiede over dette flionne Syn; thi den hele Dal laae udbredt liig et Landkort for vore Fødder, og Rudolph Wunster erindrebe os med Selvtillfredshed om, at han havde forudsagt os, det Bedste var endnu tilbage. Dog var det ikke selve Landskabet, men Taagens Bistand, der gjorde, at vi ikke havde seet noget Lignende, siden den i Val Travers tilbragte herlige Dag. I den Retning, hvor Thun ligger, begrændser Brienzerseen Udsigten.

Siden vi forlobe Giestgiverstedet, havde vi redbet langse med en Strøms Bredder, som, saavidt jeg troer, kommer fra Rosenlauri, men som dog erholdes Tilløb fra ethvert flummenbe Bantfald, der findes paa dens Bei. Denne Strøm, en klar, brusende, sprublenbe Bæk af første Rang, der gierne kunde tillægges Navn af Flod, dersom dens Bane var længere, styrtebe sig pludseligen fra det sidste Bierg Forspring (det paa hvilket vi stode) ned i Dalen. Dette Bantfald er med Rette et af de meest berømte i Schweiz. Dets Navn: Reichenbach, (den rige Bæk) er betegnende, thi dets Bantkolonnes Størrelse og dets afverlende Udseende

gjør det til en af de rigeste Cascader, for at benytte det tydste Udtryk, som jeg nogensinde erindrer at have seet. Vi begave os til Randen af samme; Damerne bleve nødte til at benytte sig af Bærestole, mere paa Grund af det vaade Græs, end formedelsk det Vanstelige ved Tilnærmelsen.

Da vi havde forladt Badsbaldet, steg vi atter til Hest og skred langsomt ned af Bakke lige indtil Dalsfloden. Her overlode B — — — og jeg igien vore Ledsagere til Veivisernes Omhu, og i hurtigt Trav begave vi os til Landsbyen, for at sørge for Varme og et Aftensmaal. Vi kom til et Sted, hvor en Biergstrøm havde anrettet Obelæggelser i Dalen, trods de for at hæmme dens Løb oprettede Dæmninger, og rede ind i Landsbyen.

Inden en halv Times Forløb sadde Alle mageligen omkring et luunt Arnested og stuede med rolig Tilfredshed tilbage paa de Syn og Herligheder (ikke vore egne, men Naturens) og Besværligheder, som Dagen havde medført. Vi afstedigede Mennesker og Heste og begave os til No.

Vor næste Bevægelse Klokken sex om Morgenen, stætte paa Hiul, som førte os med sig ned til Brizen, en Landsby der ligger i Dalen af samme Navn, ved Indsøens, Bredde. Narfloden, som udspringer imellem Gletscherne, løber forbi Meyringen, giennem

Brienzer- og Thunerseen og besøger Berns Mure. Naagtet vi vare over fyrgetyve Mile borte fra La Porraïne, gjorde Synet af denne Flod nogle af Selstabet utaalmelige efter atvende tilbage til dem, som vi havde ladet blive tilbage; vi roede derfor, uden videre Ophold, til Interlachen og spiste Frokost i Baaden.

Vi kastede længselsfulde Blik paa et vidunderlig skönt Bandsald, (Giesbach) som styrtede ned i Indseen, men havde ikke Tid til at betragte det i Nærheden. Farten ned af den blaa og glindsende Nar til Interlachen var herlig, og bidrog til hurtigen at fore os afsted. Her toge vi en Bogn og kørte uden at standse til Neuhaus. Medens den til Lauterbrunnen førende Biergkøst laae for os, kastede vi nysgierrige Blik paa Jomfruen, der, seet fra Dalen, frembød et ophøiet Syn. Vi opbagede ogsaa Stebet paa Wengern-Alperne eller Vile-Scheideck i Nærheden af Sennehytten; men det forekom os lavt og ubetydeligt i Sammenligning med de Jisklipper, som overskyggede det.

Underseens romantiske Beliggenhed og vort Ønske, at nyde lidt Thee, en Drik, som ikke stemmer med Farten i Baade, bevægede os til at standse i denne Landsby. Intet kan være mere romantisk end denne lille Stads Beliggenhed og Bygningsmaade. Her traf vi atter paa syngende Piger, der løbe os

høre skønnere Toner og en anden Kuhreigen, end Høret i Grindelwald.

Vinden var gunstig, og uagtet Baaden blev ubehændigen styret og var forsynet med klobsede Seil, foere vi hurtigen hen over Thunerseen, hvis Slotte, Kirker og Taarnspiir afveklede paa en høist malerist Maade, som vi atter seilede ind i Karfloden. Vort eget Kiørstol ventede os her, og Klokken sex om Aftenen holdt vi udenfor Døren i La Corrairie.

Denne lille Reise paa omtrent hundrede Mile førte os giennem de smukkeste Natursceners Middelpunkt. Den Reisende, som ikke skuede disse, for ham er et af dette hertige Lands mest ophøiede Gienstande gaaet tabt, uagtet han endnu ikke har betragtet Halvdelen af de Vidunder og Seeværdigheder, som her ligge udbredte for hans Blik.

Oberlandet, uagtet det hører til Bern, er i Besiddelse af politiske Privilegier, som gjøre dets Stilling gunstigere, end de andre af dette store Kanton afhængige Landes. Det er befolket af over sytten tusinde Indvaanere, som i Almindelighed have et smukt og kæmpemæssigt Udseende. Fruentimmerne ere i Gærdelighed skønne og indtagende og synes at være kraftfulde uden at mangle Gratie. Deres Stemmer ere, ligesom alle Indbyggers af Kolde Lande, bløde og klangfulde, og man siger om Mændene, at de ere troe

og paalidelige Tienere, uden nogensinde fuldkomment at tabe Biergbeboernes medfødte Eigeskembed. De ere, som en Menneſſerace betragtet, aldeles forſkiellige fra alle deres Naboer, og de ſiges, beſynderlig nok, naar man betragter deres Opholdſteds Beliggenhed, at være af ſveuſk Herkomſt! Dog vare de fleſte af de mandlige Betiente i Gieſtgiverſtedet ikke Indfødte, men Speculanter, ſom Pengebegjærlighed friſter til at tilbringe Sommeren paa Biergene. Diſſe ſmaa pecuniaire Omſtændigheder ere ſørgelige Tilbageſtød fra det Pittoreſke; thi i et ſaadant Land kunde man ønske, ikke at møde noget Udenlandſk, undtagen Wiin.

Ottende Brev.

Søn af Alperne. — Wengerns Top. — Begravelsessteder i Bern. — Sveitsers Amerikansk Dal. — Cretinere. — Drufkenskab. — Pasquinader over Amerika. — Anecdote. — Lydsfere i Amerika. — Badene i Bern. — Et amerikansk Landskab.

Min Kiære — —,

Dagen efter vor Tilbagekomst skuede jeg med fornyet Interesse tilbage paa Alperne. Steder, som jeg nu vidste at være nøgne Klipper, syntes at være bedækkede med Sne, og da de indtog betydelige Strækninger, erholdt jeg nu et bedre Begreb om Afstand og Størrelse, da jeg iagttog, hvor fuldkomment de opslugtes af de glimrende Maasser. Toppen af Wengern — ikke det Punkt, vi betraadte, men en nogle hundrede Fod høiere beliggende Biergspids — ragede frem med sit mørkebrune Hoved over den forvirrede Biergklynge, som havde leivet sig rundt om Jomfruens Fod, og satte mig endnu bedre istand til at danne mig et rigtigt Begreb om denne jomfruelige Klippemaasses umaadelige Høide. Der gives Biergtoppe, som ere høiere end Jomfruen, men i sammes Nærhed findes intet Bierg af et lignende Omfang eller som frembyder et saa her-

ligt Syn. Skikkelsernes Mangfoldighed bidrager sikkert meget til det ophoiede Totalindtryk, der bemægtiger sig den Tilfuer, som i Afstand betragter Biergskæden.

Vi tilbragte de sidste Par Dage med at betragte Bern og dens Omgivelser. Iblandt andet opvakte Begravelsesstederne vor Opmærksomhed. Indhegningen er deelt i Pladse til Grave, som ere betegnede ved smaa, sorte Pæle, anbragte for oven og neden af samme. De Grave, som ere blevne benyttede, forsynes med en større Pæl paa Midten og en Metalplade, indfattet i en cirkelformig Ramme, paa hvilken Indskriften er anbragt. Undertiden er denne skreven paa Papir, beskyttet med Glas eller ogsaa malet med hvid Farve paa Træ. Men hyppigst findes Metalplader. Paa høist enkelte Steder saae vi trykkede Vers under Glasset. Meget faa Monumenter vare af Steen. Dog havde de fleste af disse ogsaa Inscriptionerne graverede i Metalplader, som vare indfattede i Stenen. Flere af disse Mindetavler vare beskyttede af et lille sveitsersk Tag, hvilken Forsigtighed, hvor besynderlig og smaalig den end maa synes, dog var nødvendig med Hensyn til Papirgravskrifterne, hvoraf flere alt vare ulæselige. Gravpælene i Midten vare henved fem Fod høie og strøgne med hvid og sort Farve, ligesom vore Barbeerskildte. Vi saae enkelte visne Kransse, og hist og her

opbagede vi en Grav, som var prydet med friske Roser. Nogle Grave kunde aldeles betragtes som Bede bevoxede med Evighedsblomster eller, som de Franste langt mere træffende kalde dem, „immortelles.“ Det Hele frembragte et høist besynderligt Indtryk, og da Aften-solen faldt paa de glindsende Metalplader, lignede Rækkerne, ligesaa mange bevæbnede Spøgelse, som holdt Bagt over detause Selvskab forneden. Denne saaledes indrettede Kirkegaard ligger ikke to Mile fra Madam Langhans's Monument.

Nysgierrigheden førte os i et ledigt Dieblif hen til det høitliggende Steenbrud, som forsyner Staden med alle Stenene til dens Bygninger. Paa dette Sted aabnede en Udsigt sig mod Vesten og omfattede Indgangen til Val Travers, Narflobens Løb og en stor Deel af de skønne Egne af den til denne Strøm grændsende vide Dal. Paa Tilbageveien beregnede jeg atter Forholdet imellem de mørke og lyshaarede Folk og talte alle de Mennesker, vi mødte eller kom forbi. De udgjorde Hundrede og ti; af disse havde syv og halvfemsindstyve Individuer Haar i kastaniebrun Schatering, fra den lysebrune til den fuldkommen blonde Farve. Ingen havde røde, og kun høist Enkelte sorte Haar. Jeg troer endnu, at i Frankrige vilde Forholdet have været omvendt.

Paa en anden af vore Udflugter rebe vi giennem

en Dal, som gierne kunde have ligget i D t s e g o, havde Hytterne og Noget, som lignede et Slot, beliggende paa en Biergstrente, ikke været. Hviden var virkeligen ikke betydeligere end i vore Dale, hvor, som De veed, den beløber sig tolv eller tretten hundrede Fod. Vore Spilefødder ere temmelig anseelige, men Overdelen af Soilen er høist mangelfuld. Dog fandtes her den samme almindelige Charakter, Biergstubberne med iberegne. Ved denne Velighed talte jeg tre og tyve Høstfolk paa en eneste Mark, hvoraf sexten vare Fruentimmer; dette havde ikke Anstrøg af at være i D t s e g o. Uagtet denne Udsættelse for Veirligets Indflydelse see Fruentimmerne her dog langt bedre ud, end de, som bestæftige sig med Markarbeide i de lavere liggende Egne.

Vi have ogsaa for første Gang seet Alperne i Maanestien. Deres Farve, som de stode i det alt beskrevne spøgelseagtige Tusmørke, gik over i et mat Rosenstær. Slige Afverlinger forhøie Glæden af at dvæle iblandt disse Omgivelser.

Hvad skal jeg sige om dette uheldige Appendix: Grestinerne (goitres)? Her træffes Tusinder af disse, ja, saa Menneſter ere aldes fri for Kierteiknuder paa Halsen, og det er meget almindeligt, at see dem af en mobbydelig Størrelse. De mene iøvrigt, at Karsagen til denne Sygdom maa tilskrives Vandet og

Climatet. Vandet i La Boraine indeholder en fin,
 kornet Masse, der seer ud som halot opløst Topsukker
 eller som Saltets fineste Dele. Endnu frembyder ingen
 legemlig Vanskelighed sig for at vi kunne blive hængte,
 hvilket i Sandhed er mere, end man kan sige om
 alle Sveitsere, med mindre de maatte flynges op ved
 Venene. Her fortælles en morsom Historie om en
 Reisende, der traadte ind i en Kirke i Walliserlandet,
 Kropslygens egentlige Hiemsted. Menigheden lagde en
 utilbørlig Nygeierrighed for Dagen, og Præsten erin-
 drede dem om, efter strengt at have dabled deres Man-
 gel paa Civilisation, at det ikke var den stakkels Mand's
 Skyld, „at han ikke havde Kropsyge.“ Her bekymrer
 man sig næsten slet ikke om dette Onde og paaftaaer,
 at det ikke er vanskeligt at standse i Begyndelsen. Var
 det ikke for Ibeeforbindelsens Skyld, er jeg langt fra at
 være vis paa, at tant soit peu de goitre ikke
 vilde forstionne visse quindelige Hals i vort Fæ-
 deland.

Jeg maa atter sige Dem, at Drukkenstab ingen-
 lunde, som Nogle paaftaae, udelukkende er en amerikansk
 East. Troe mig, kiære — — —, Mand, Qvinder
 og Børn drikke for meget i mange andre Lande. Her
 bemærkede jeg ogsaa denne East, endog hos Qvinderne;
 endnu i Gaar saae jeg et ravenbe, beruset Fruentimmer
 paa Landeveien. I det Hele taget gientager jeg for ellefte

Gang, at jeg er kommet til det Resultat, at hjemme herster denne fornedrende Bane mindre blandt de Indsøgte, end i noget andet Land, jeg endnu har besøgt; vissefælgelig meget mindre end i England og Frankrige.

I dette Dieblif besøgte to gamle Bekjendte fra Manhattens Verne os. De berette, at mange af vore Landsmænd streife om imellem Biergene, uagtet de ere de første, som vi have seet. En Liste over de Ankomne offentliggjøres hver Dag i Bern; og paa en af disse fandtes Navnene: Capitain — — — i Sædeten, og Herr D — — —, en gammel, fortrolig Ven, som jeg nødigst vilde savne i et fremmed Land. Herr og Fru G — — — fra New York ere ogsaa et eller andet Sted i Kantonerne. Vort Antal forøges, og med det ogsaa Anledning til at spotte over os; thi det er ikke ualmindeligt at see i Fortegnelsen paa de Reisende, over hvilke alle Giestgivere ere befalede at holde Bog, paa Engelsk skrevne Satirer over Amerika, ligeover for de amerikanske Navne. Hvilke Følelser maae ikke opvækkes der, hvor en Reisende, for at rette sig efter det Lands Love, i hvilket han befinder sig, ikke engang kan nedskrive sit Navn, uden at udsætte sig for slige Fornærmelser! Jeg har en Fortegnelse paa tre og tyve af slige forfættelige Fornærmelser. Endnu mindre undskyldelige blive de derved, at de, som gjøre sig skyldige i denne Usømmelighed, vilde sikkert betænke sig, førend de udsøgte Sierningen i de af dem Forurettedes Navne.

værelse. Disse tilføjede Fornærmelser ere følgerigen ligesaa mange Exempler paa deres egen Lavhed. Jeg vil ikke fordølge Sandheden: aldrig saa jeg en saadan Forhaanelse, som ikke gjaldt en Amerikaner, og som ikke var skreven paa Engelsk! Straaet viser fra hvilken Kant Vinden blæser.

Dette Gang hos det med os beslægtede Folk til at latterliggjøre og forhaane Amerika, Kiender og omtaler Fastlandets Beboere, som langt fra ikke selv selet nogen betydelig Agtelse for os, alt i lang Tid. Herr W — — —, den agtværdige Besidder af det Landgods, hvortil Huset, vi beboe, hører, fortalte os forleden en ubetydelig Begivenhed, der hører til de oven omtalte Krænkelser; dog vidner denne om mere Belopdragenhed. „Det synes,” sagde han, „que messieurs les Anglais n'aiment pas trop les Américains.” Jeg spurgte om hans Grund til denne Mening. Han fortalte mig derpaa, at en engelsk Herre var ankommen til Landgodsset for et Par Dage siden og havde spurgt, om han her var i La Corraine. Da dette bekræftedes, berettede han, at han var en Ven af den Familie, som havde beboet Huset den foregaaende Sommer og ønskede meget at besee det. Man underrettede ham om, at det var bortleiet, men at det sikkert med Glæde vilde blive ham tilladt at besee det. „Upaatvivleligen,” svarede han; „jeg formoder at det beboes af Englæn-

dere, og det vil altsaa ikke falde mig vanskeligt at giøre mig forstaaelig." „Aldeles ikke, thi endskiøndt det ikke er Englændere, tale dog hele Familien det engelske Sprog: de ere Amerikanere." „Amerikanere." — og efter et Diebligs Betænkning forsøiede Englænderne sig bort. „Disse Englændere," vedblev min iagttageriske og ærlige bourgeois, „føle et saadant Mishag for hinanden, at de see bort, naar de mødes; men denne Herre viste sig beredvillig til at træffe sammen med en Landsmand, for at faae Huset at see, — dog med en Amerikaner kunde han ikke beqvemme sig til at indlade sig."

Vi loe endnu over denne ubetydelige Begivenhed, da en af Herr B — — —'s Naboer kom til os. Da Samtalen blev fortsat, bemærkede han, at man havde underrettet ham om, at der i Amerika herskede et stærkt Had mod Tydskerne, et Had, der var begrundet i Benyttelsen af hedsiste og brunsvigste Tropper under Revolutionskrigen. Denne Mening var mig aldeles ny, og jeg vilde ikke indrømme, at det forholdt sig saaledes. Vor Nabo forsikrede os, at han havde hørt mange Tydskere bekræfte denne Sag. Jeg sagde ham, at „Sindelaget var Tankens Fader," at der fandtes saa Menesker i Amerika, som ikke vidste at stielne imellem Regjeringerne i Europa og deres Offrer; og at vi vare saa vante til at see Fremmede, saa at Omhu for vort eget Bedste maatte forbynde enhver

Stingske. Det var let at bemærke, at min Paastand ikke medførte Overbeviisning.

Bed at overtænke Sagen, finder jeg nogle Grunde, der have givet Oprindelse til denne Mening. Udtrykkene: „Du Hæsser!“ og „Hæsseren!“ som Misbilligelses Udtringer, have vi arvet fra dem, som uden tvivl bare et inderligt Had til Hæsserne; og, uagtet de nu siendent høres, vare de meget almindelige i mine Drengesaar. Dertil kommer, at Amerikaneren af Middelklassen nærer en høist patriotisk Foragt for alle Fremmede, da han troer, (og i Almindelighed har han Retten paa sin Side, saavidt hans egen Caste angaaer) at være de europæiske Emigranter meget overlegen i aandelige og moraliske Egenskaber. Hvor flige Følelser bestaae, der vil det i Sagen mest interesserede Parti ikke længe forblive i Uvidenhed derom. Saaledes har Tydskenen uddraget den Slutning, at han ikke er afholdt i Amerika, og da han ikke formaaede at udfinde nogen anden Grund, sprang han i sine Efterforskninger tilbage indtil Revolutionskrigen. Uden maaskee at have fuldkommen Ret, ere de dog langt fra, strengt taget, at være paa den rette Vej.

Jeg havde forsøgt de langs med Flodens Bredder, ovenfor Staden, liggende Både. De ere aldeles byggede af Træ, og skiondt ikke pragtfulde, ere de dog reetlige og ret beqvemt indrettede. Jeg betalte tyve

Gents for et varmt Bad, med Badelagen, Sæbe, Overflødighed af varme Haandklæder og en varm Værreds Slaabrok — kort sagt, fuldkomment à la française. Dette er det billigste Badested, jeg endnu har seet. Og vilde man, foreløbigen bemærket, kunne erholde et saa godt Bad i hele Amerika, undtagen i Private huse? Jeg idet mindste har aldrig havt den Lykke, at kunne betjene mig af et saadant.

I Dag betragtede jeg netop Bjørnene i Bern, da jeg mødte Herr — — — og Fru — — —. De gik paa Jagt efter skionne Udfigter, ligesom alle deres Landsmænd og Landsmandinder om Sommeren; han besøgte Schweiz for anden, hun for første Gang, og vi passerede lidtom vor Mangel paa Bierge, et Savn, som den oprigtigste Yankee maa indbømme. „Det undrer mig,” sagde vor Navnefætter og Slægtning, Socapitain — — —, forleden til mig, „at der aldeles ikke gives noget ophøiet Naturmaleri i de forenede Stater.” Denne Tanke opstod pludseligen hos ham, efter at han med Phantasiens Die havde overskuet det middellandske Havs Kyster, begge Indierne og Brasilien; og Tanken om vor Mangel i denne Henseende syntes at gribe ham. Han havde Ret: vi besidde Overflødighed af skionne Naturmalerier, men neppe et eneste ophøiet. Selv Hudsonfloden, hvor høit den end staaer over de europæiske Floder, besidder i høi Grad alle Skionhedens

Attributer, men neppe en eneste, der karakteriserer det Dphoiede.

Vi have besluttet atter at foretage en Udflugt, og mit næste Brev skal underrette Dem om Udbyttet af samme.

Niende Brev.

Fart til Solothurn. — Staden og Kantonet Solothurn. — Kors paa Weien. — Kvindeligt Dragt. — Den romerske Kirkes Ceremonier. — Olten. — Narberg. — Aarau. — Badene i Schinznach. — Wülplisberg. — Staden og Slotet Habsburg. — Bruck. — Königsfelden. — Baden. — Rhinen. — Kaiserstosen.

Kære — —,

Mandagen den fem og tyvende August, Klokken otte om Morgenen, forlode vi La Porrairie i vor egen Vogn. Vor Reises Maal var Solothurn, og Weien gik tværs over den vide Slette, som begrænses af Ar, lige indtil Jurabiergenes Fod. Eggen og Landeveien bleve mindre udmærkede, jo mere vi fjerne os fra det søit-

første Aristokraties Brændepunkt og bleve følgerigen
atter mere hverdagsagtige.

I Nærheden af Flecken Frauenbrunn kom vi
forbi et Granitmonument, opreist for at udbødeliggjøre
en Skare engelske Landsedrageres Nederlag i Maret 1576.
Samfundet er væsentligt forandret siden den Tid, da
Englændere gik til Schweiz, for at tjene som Leies
tropper.

Omtrent en Mill fra Solothurn gjorde en fem-
tenaarig Knøs Forsøg paa at standse vor Vogn, ved
at drage en Snor tværs over Veien. Efter en kort
Samtale med Rudsten, blev det os tilladt at kjøre videre.
Vi vare blevne antagne for de først komne af et
Bryllupsselskab, (bag ved os opdagede vi virkelig tre
eller fire Vogne) og vi bleve underrettede om, at det
var Skik og Brug, at Drengene paa denne Maade
indbreve Skat hos de nouveaux mariés. Noget læn-
gere borte stødte vi paa disse unge Stratenroveres Ho-
vedcorps, der, som Opreisning, gave os en Salve med
en Kanon af en Rytterpistols Størrelse.

Vi kjørte ind i Solothurn paa en over Karfloden
slagen Bro, giennem Porte og Mure af tilhugne Steen.
Staden har henved fire tusinde Indbyggere, og, da
disse ere strengt Katholske, besidder den et stort
Antal Kirker og Klostre. Et af disse gjør sig nogens-
lunde gieldende; det ansees for at være et af de fors

trinligste Exempler paa sveitsersk Architectur; men den sveitserske Stil er, ligesaa lidet som den amerikanske, særdeles imponerende, ei heller kan den kaldes Rion, undtagen med Hensyn til Opførelsen af Bønderhytter. Dog meddele Taarnene, Spirene og Murene Stedet et malerisk Udseende, som ikke er uden al Harmoni med Bygningens massive og mørke Indre. De rose Gængslet, hvori den Domsædte indesluttet uden Hjælp af Bænker eller Gangeblokke; dog indrømmer man, at det ikke er godt udlustet. En saadan Indretning have vi alt længe truffet i Amerika og ovenikøbet udlustet Gængslerne. Jeg har hørt et eller andet Sted, at der hersker en Strid med Hensyn til Grænse imellem Solothurn og Trier, da enhver af disse Stæder påstaaer, at være den ældste i Europa. Her findes nogle Taarne, som siges at være, og som sandsynligviis ogsaa ere, romerske; thi Romerne indtog hele denne Dal fra Gensersøen indtil Rhinen; deres fornemste Landevei gik i denne Retning ind i Tydskland, og Spor af deres Herredomme ere ingenlunde uatmindelige. Men selve Rom gjør ikke Fordring paa en saa høj Grænse, medens Trier endnu bibeholder den pralende Indskrift: „Før Rom blev til, fød Trier.“ Men hvilken af disse to Stæder end er den ældste, var Trier, og vil sandsynligviis vedblive at være, den langt vigtigere. Dog maa Solothurn, Vandringer i Schweiz, 2 H.

som den Stad, der eengang var de burgundiske Konges af anden Linies Hovedstad, ei heller foragtes.

Med Undtagelse af de romerske Taarne saae, jeg intet Tegn til særdeles Velde i Solothurn. Den besad mange Minder om Middelalderen, og endnu herskede en klosterlig Afsondringstone paa Gaderne, som harmos neredes med hiin mørke Tidsalder. Vinduerne i Stues Stagerne ere sikrede ved et Jerngitter; dog er denne Skik mere eller mindre almindelig i alle Syd for Rhinen liggende europæiske Lande.

Efter at have spilst til Aften, forlode vi Solothurn. Veien løber parallel med Jurabiergene, ikke langt fra deres Fod. Den var aldeles ievn, thi vi forlode ikke Sletten; men Hojene til Venstre forskaffede os stionne udsigter. Vi saae flere, herligt beliggende, Slotte paa Biergenes lavere Afhang, og hist og her opbagede vi en Ruin. De maa vide, at vi først betraadte Kanton Solothurn, kort Tid efter at vi havde forladt dets Hovedstad. Dette Kanton er strengt katolsk, og vort protestantiske Die begyndte at indbilde sig, at en Forsandring til det Barre med Hensyn til dette Ziirlige og Behagelige fandt Sted. Da Solothure lykkeligtvis er ligesaa aristokratisk som Bern, kan Demokratiet ikke her skylles for denne Kiendgierning. Forbum herskede her et non plus ultra af sveitserske Privilegier og Forrettig-

heder, men Forsatningen er bleven betydeligen forandret siden den franske Revolution.

Et Par omstyrtebe Taarne med en dem begrænsende Muur i samme Forsatning, lidt til Venstre, beliggende, som altid, ved Foden af Biergene, bleve foreviste og som Ruinerne af et Jagtslot, der havde tilhørt Kong Pipin! Kors stode hyppigt paa Weien. Vi talte endnu om denne Sag — thi vi havde ikke seet dem, siden vi forlode Frankrige, hvor de hurtigt atter vare komne i Mode under den hellige Carl — da de pludseligen forsvandt. Dieblikkeligen mødte vi vor gamle Bekjendt, Bierns Biern, fæstet til en Pæl. Ved nærmere Forespørgsel erfarede vi, at vi netop besøgt og paa en smal Strimmel Land, tilhørende dette store Kantton, der, ligesom Kongeriget Preussen, er lidt tilbøielig til at betroe sit Territorium til sine Naboer. Snart kom vi otter ind i Solothurn og mødte hvert Dieblis Korsene igien.

Landmændene og Baaningerne kunne neppe siges at have en sveitsersk Charakter. De havde mere Lighed med Franche Comté, end med nogen Deel af Schweiz, vi hidtil havde seet. Landvæsenet var tilsyneladende ikke slet; og nu begyndte vi at see en ny Bændings Maade, som er langt fortrinligere, end nogen, jeg hidtil har truffet paa. Den er saavel simpel som findrig og maa gjøre en fortrinlig Virkning.

De Fruentimmer, som vi Eftermiddag kom forbi, bære en ny Nationaldragt, i hvilken røde Skjorter, sorte Trøier og hvide Hovedtøier udgjorde de væsentligste Bestanddele. Dog gives der ligesaa megen Forstællighed i Dragterne i dette lille Kanton, som i Bern. Ingen af dem ere smukke, undtagen paa Papiret; og dog bliver den hæsligste af disse Dragter, baaret af det fluggeste Fruentimmer, til at betegne Nationaleiendommeligheden og forhoie det Pittoreske, med mindre man vil betragte Gjenstandene for noie eller i alt for ringe Afstand.

Vi ligede ind i to smaa Kapeller, som høre eller hørte til Klosters og som stode aabne til Afbenyttelse for enhver andægtig Rejsende. I Paris stødte vor Baadning op til et Kloster, men uagtet Tonen ved Hoffet og Carl den Tiendes afgjørende andægtige Sindelag synes den franske Religion ikke at være af det ægte Slags, hvad enten den helder til Overtro eller ei. Den betragtes altfor meget som en Klædebragt, som en Modesag, eller som et Middel til at opnaae en eller anden Hensigt. Selve Fanatismen har Krav paa vor Agtelse, naar den er oprigtig. I Paris formaaede jeg aldrig at opdage noget af det Materiske, som isærdeleshed er de katholske Skikkelser Særkende eller et eneste Dieblut at hælde til deres Overtro, fordi den altid mere eller mindre havde et Anstrøg af populair Philosophie. Det Eneste af dette Slags, som opvakte ærbødige og agtelsesfulde Følelser,

var sex til ette alvorlige kvindelege Ansigtens rolige Misbilligelse, iblandt et Bespiendtskab af sex til syv Hundrede, og de beundringsværdige Barmhiertigheds Søstres (Sœurs de Charité) utrættelige, ydmyge og uforsvarede Selvpoffelse. Men her begyndte vi at bemærke noget af denne mærkelige Troesbekiendelses Poesie og disse ydre Andagts Kiendemerker, som om de end ikke bringe til Opnaaelsen af vor Tilværelses store Formaal, dog tjene særdeles til at smykke et Landskab. Hidtil, og min Erindring hensesatter mig nu fem og tyve Aar tilbage i Spanien, ere mine Forventninger altid blevene skuffede i denne Henseende; men nu begynder jeg at vente meget af Italien.

Vi nåede en herlig Eftermiddag. Himmelen var klar om Aftenen, og Surabiergenes Skove vare yndede og vinkede os indbydende imøde. Vi bleve underrettede om, at Veien til Basel gik igiennem en viid Nabning, som vi bleve vaer i Bjergene. Aagtet vi bestandigen paa vor Reise havde Landkortet for Die, vare vi dog uvisse om, hvorhen vi skulde begive os, vendte os bort fra en Stad, der altfor meget er omgivet af Verdens Tummen til at den skulde harmonere med vor nuværende Stemmning, og netop i samme Dieblis Natten faldt paa, kiorte vi ind igiennem en lille, tætbebygget og franskt udseende By, ved Naan Olten's forfaldne Porte. Man siger, at ogsaa denne By er i Besiddelse af Ruinerne

af romerske Mure. Vi have tilbagelagt henved tredie (engelske) Mill paa denne Dag, eftersom vi vare reiste igiennem en fuldkomment jevntliggende Egn.

Klokken sex om Morgenen befandt vi os igjen paa Landeveien. Atter passerede vi Narfoden over en bedækket Træbro, ganske à l'Américaine, uagtet jeg formoder, at vore meget mere ere à la Suisse, og vendte os mere mod Østen. Glænnem en Nabning i Poienz opdagede vi Narberg, en Stad i Bern, som forudm var et romersk Standquarteer og nu er et af de saa besæfste Steder i Schweiz. Virkningen af dette perspectiviske Syn af Taarne og Bolde var skøn, men dog frembød et lille hvidt Slot, paa Jurabiergenes strænnende Flade, rundt om og over hvilket min elskede Taag, fremkaldt af Solstraalerne, satte sig i Bevægelse, et langt mere henrivende Syn.

Husene ere fornemmeligen af uhugne Steen, opførte mere i fransk end i sveitsersk Stil; ei heller ere de særdeles ziirlige. Kors og smaa Capeller paa Siderne af Landeveien seer man hyppigt. Vi traadte ind i et af disse, som omtrent var sexten Fod langt og ti Fod bredt og som indsluttede et herligt Selstab, bestaaende af tretten Helgens og Madonnabilleder foruden forskjellige andre Materier. Hellige Gaver, bestaaende af Kræmme, Hænder, Næser og andre Dele af det menneskelige Legeme, vare tilstede i stor Overflodighed, og eftersom

disse Gienstande vare forsærdigede med større Andagtsiver end Konstfærdighed, lignede disse Capeller en simpel, velforsynet Vegetabiliskbod, i hvilke Dufferne vare af naturlig Størrelse. Jeg kan ikke sige, at det Pittoreske vandt noget herved, da Smagløsheden fuldkomment opveiede Andagtens Ophøiethed og Simpelhed.

Omtrent en Mil fra Karau kom vi forbi en Pæl, hvortil Aargau's Baaben var fæstet, som Tegn paa, at vi havde betraadt et andet Kanton. I enhver anden Henseende foregik aldeles ingen Forandring, ligesom om det havde været fra en af vore egne Stater, at vi havde begivet os til en anden. Vi havde vel Pæs i vore Kommer, men, med Undtagelse af Ørigheden i Bern, havde Ingen forlangt at see dem.

I Grafsand tog Staden Karau sig godt ud, og Forstæderne vare bedre byggede end sædvanligt. Ligesom i Bern, flød en Strøm midt igiennem Gaderne. En vindstibelig Borger har vidst, ved at anlægge et Piul, sex til otte Fod i Giennemsnit, at drage Fordeel af denne Strøm. Den derved erholdte Vandkraft benytttes til husligt Brug. I det Lieblig vi kom forbi, blev en Koffetromle derved sat i Bevægelse!

Vi spiste Frokost i Karau og reiste videre, eftersom Staden ikke besidder nogen Seeværdighed. Flere Borgere og beboede Slotte laae udbredte for os, som vi lærte videre.

af romerske Mure. Vi have tilbagelagt henved tredie (engelske) Mill paa denne Dag, eftersom vi vare reiste igiennem en fuldkomment jevntliggende Egn.

Klokken sex om Morgenen befandt vi os igjen paa Landeveien. Atter passerede vi Narfloden over en bedækket Træbro, ganske à l'Américaine, uagtet jeg formoder, at vore meget mere ere à la Suisse, og vendte os mere med Østen. Giennem en Åbning i Høiene opdagede vi Narberg, en Stad i Bern, som forudm var et romersk Standkvarteer og nu er et af de saa bestfæstede Steder i Schweiz. Virkningen af dette perspectiviske Syn af Taarne og Volde var skøn, men dog frembød et lille hvidt Slot, paa Zurabiergenes straaende Glade, rundt om og over hvilket min elskede Taag fremkaldt af Solstraalerne, satte sig i Bevægelse, et langt mere henrivende Syn.

Husene ere fornemmeligen af uhugne Steen, opførte mere i fransk end i sveitsersk Stil; ei heller ere de særdeles ziirlige. Kors og smaa Capeller paa Siderne af Landeveien seer man hyppigt. Vi traadte ind i et af disse, som omtrent var sexten Fod langt og ti Fod bredt og som indesluttede et herligt Selskab, bestaaende af tretten Helgen- og Madonna-billeder foruden forstielte andre Materier. Hellige Gaver, bestaaende af Kræmme, Hænder, Næser og andre Dele af det menneskelige Legeme, vare tilstede i stor Overflodighed, og eftersom

disse Gienstande vare forfærdigede med større Andagtsiver end Konstfærdighed, lignede disse Capeller en simpel, velforsynet Vegetabilisk, i hvilke Dufferne vare af naturlig Størrelse. Jeg kan ikke sige, at det Pittoreske vandt noget herved, da Smagløsheden fuldkomment opveiede Andagtens Ophøiethed og Simpeltied.

Omtrent en Mil fra Aarau kom vi forbi en Pæl, hvortil Aargau's Baaben var fæstet, som tegn paa, at vi havde betraadt et andet Kanton. I enhver anden Henseende foregik aldeles ingen Forandring, ligesom om det havde været fra en af vore egne Stater, at vi havde begivet os til en anden. Vi havde vel Paa i vore Sommer, men, med Undtagelse af Dyrigheden i Bern, havde Ingen forlangt at see dem.

I Graustad tog Staden Aarau sig godt ud, og Forstæderne vare bedre byggede end sædvanligt. Ligesom i Bern, sled en Strøm midt igiennem Gaderne. En vindstibelig Borger har vidst, ved at anlægge et Piul, ser til otte Fod i Giennemsnit, at drage Fordeel af denne Strøm. Den derved erholdte Vandkraft benytttes til husligt Brug. I det Øieblik vi kom forbi, blev en Rasketromle derved sat i Bevægelse!

Vi spiste Frokost i Aarau og reiste videre, eftersom Staden ikke besidder nogen Seeværdighed. Flere Borgersruiner og beboede Slotte laae udbredte for os, som vi førte videre.

eller erobrede under dens tiltagende Magt; men her skal være det Habsburg, hvorfra Navnet og Slægten udgik. Borgen opførtes, efter Ebels Beretning, i Aaret 1020, men Slægten blev ikke fyrstelig førend i det følgende Aarhundrede; maaskee endog først i en endnu tidligere Periode. Besidderne af denne Fæstning, vare sikkert, i det ellefte Aarhundrede, vigtige og dannede Personer i Sammenligning med Andre, der levede paa samme Tid og i samme Land; sammenlignet med Rulerende, vilde de komme til at staa langt under de almindelige Godsbesiddere, dog med Undtagelse af det Første hold, hvori de stode til deres Samtidige. Den relative Stilling afgiver Maalestokken for verdslig Storhed.

Det vil vistnok ikke være Dem ubekjendt, at Slægten Habsburg's mandlige Linie ophørte med Carl den Siette, og at, ved hans Datter Maria Theresia's Forædling med Frants af Lothringen, det nærværende Kaiserhus egentligen nedstammer fra en anden Slægt. Dog findes der sikkert ikke en eneste katolsk og saa protestantiske Fyrster i Europa, som ikke nedstamme fra Beboerne og Besidderne af denne lille Ruin; thi, som Dogberry siger: „For Herrens Afsyn tale Begge det samme Sprog.“

Med hvilken Riede af Begivenheder er ikke Tæstningen Habsburg ved historiske Led forbunden med det østerrigiske Kaiserdommes nærværende Stilling! — fra

den Tid af, da Udelmanden ved, fra sit indskrænkede Herresæde, i simpel Rustning, paa Jagt, omgivet af det landligeRidderskabs ydmyge Vasaller, indtil det nærværende Dieblit, da hans Efterkommere indtage alle Europa's Throner! Man fortæller, at den velvillige, men upolitiske Joseph den Anden bemærkede, efter længe og nøie at have betragtet denne Ruin: „I Sandhed, vi have ikke altid været store Herrer.“ Dersom Fyrsterne ligesaa ivrigt vilde bestræbe sig for, at lade deres Blik trænge ind i Fremtiden, vilde det være til Gavn for Verden. Østerriges nærværende Beherskere ere i Almindelighed ligefremme, menneskekærlige og velmenende Fyrster og have sikkert ligesaa liden Grund, som nogen anden Regent, til at nære Frygt for Tilbage- eller Fremadstuen; men det forekommer os Borgere af en Kristat, at de besinde sig i en mislig Stilling, som egentligen den falske Politik, der har bestræbt sig for af modstræbende Elementer at grunde et Rige, i hvilket Ruslands og Frankriges Magt skulde finde en Modvægt, har frembragt. Lykkeligere vilde det være for alle Parter, hvis Menneskehedens Fordæro og Fordomme vilde tilstede en Reorgarnisation af de forskellige Territorier, og Ingen vilde dette være mere heldbringende, end dem, som nu ere kaldede til at beherske saavel Slaver som Italienerne, saavel Germanner som Hunner.

Udsigten fra den lille af Naturen bannede Plats

forme, paa hvilken Ruinerne af Habsburg staae, er udsat. Mod Norden seer man hen over Rhinen, lige indtil Schwarzwald, (den sorte Skov) der, ligesom „den nye Skov“ i England, aldeles ikke mere er nogen Skov. Dog findes der endnu nogle Levninger af hiin, uagtet Navnet snarere betegner det som var, end det som endnu er. Nærmere vort Blik ligger et Sted, som forud var en romersk Colonie af større Bigtighed, end nogen i Schweiz, hvor Aar, Emmath og Reuß forene sig, førend de, som en eneste Strøm, løbe ud i Rhinen; og tre forfaldne Borge viste sig i vor Synskreds.

Kort efter at vi havde forladt Schinzach, kom vi forbi en lille, sammentrængt Stad, som ligger ved Aar: dens Navn er Bruck, Zimmermann's Fødeby. Lidt længere borte laae den oven omtalte romerske Colonie, hvoraf saa eller ingen Levninger endnu ere tilbage. Derimod seer man her Ruinerne af et ikke uanseeligt Kloster, hvortil flere Legender fra Middelalderen knytter sig. Stedet kaldes nu Königsfeld, et Navn, der har sin Oprindelse af den Omstændighed, at en af Keiserne paa en snigmorderisk Maade blev ombragt her.

Vi passerede over Reuß, forløde de Aarsfoden her grændsende Sletter, vendte os mod Østen og betraadte Dalen ved Emmath, som, netop paa dette Sted, snør sig giennem en snever Biergkloft. Efter at være trængte et lille Stykke frem, ankom vi til Baden, ikke det

Baden, om hvilket De har hørt tale, men en lille By af samme Navn. Ordet betyder et Badested. Saaledes et Storhertugen af Baden Storhertug over Baden, og hans Stad Baden-Baden, saaledes kaldet for at adstilles fra dette Baden, er Badenes Bad.

Baden var ogsaa en romersk Colonie, og her staae endnu nogle Ruiner fra denne Tidkalder. Byen er endnu forsynet med Mure, og Levingerne af en Borg, der næsten har ligesaa stor Omfang som selve Stedet, bedækker Toppen af en Klippefuld Høi, hvorfra den, opvækkende vor Beundring, stuer ned paa Byen. Denne Borg har, ligesaa vel som alle Andre, dens eiendommelige Sagn; vi stige op paa Høien, for at undersøge den og blive belønnede for vor Umage. Den havde snarere været en Fæstning, end et Ridderstot. Congressen, som sluttede Freden 1714, der endte den langvarige spanske Successionskrig, blev holdt i Baden. Forsamlingerne holdtes i Byens Sal, et temmelig stort Bærelse, og det Vindue blev os foreviist, hvorfra Prinds Eugen proclamerede Resultatet af Congressens Bestræbelser. Kirketaarnet var af en besynderlig Bygningsmaade, bedækket med Tagsteen af fem forskellige Farver. Denne Besynderlighed erindrede os om vor Hovedstads regnbusarvede Prydelser, hvor de røde Tagsteen, de grønne Vinduesstodder, det sorte Jern og det hvide Mar-

mor, sammentrængt i et Rum af fem og tyve til fyrre tyve Fod, ikke lader Noget blive tilbage at ønske⁺.

Badene i denne By bleve benyttede af Romerne og besøges endnu hyppigt af Landets Indbyggere. Stedet omslutter ikke to hundrede Fuse, som staae sammentrængte i en Huulvei, hvis Grændser endnu mere indskrænkes af Limmath, som glindsende skyder sig forbi Husenes Vinduer.

Nu vendte vi os atter mod Norden og passerede Høiene, som ligge imellem Limmath og Reuß. Landet havde ikke længere et sveitsersk Anseende, endog Bønderne havde et mere tydt og mindre karakteristisk Udseende. Høtte, hvis Skygger ikkun vare ombøiede paa den ene Side, Beenklæder, aabne ved Knæene og stinnende som mørkt Læder, og Knapper, saa store som Daler, begyndte at komme tilsyne.

- * Bagtagaderne af de ni Fuse, som danne Lafayette Stadsens Terrasse i New York, og hvis Forsagader ere af Marmor, ere virkelig maalede med syv forskellige Farver. Forsfatteren har talt syv og fyrretve Farver paa denne Stads Bygninger; Farver, som ikke ere eiendommelige for Bygningsmaterialerne, ei heller Tidens Frugter, men som ere opstaaede paa en kunstig Maade, Opfindelsessevnenes Afkom og Bevis paa til hvor høit Standpunkt Samfundet har opsvunget sig. Phidias var kun en Stømper, ellers vilde han have opdaget Mosaikarbejde til at forklippe sine Statuer med.

Det var alt i Aftenstumringen, da vi, ved at flige ned af Høiene, opdagede Rhinen. Dens første Indtryk svarede ikke til vore Forventninger, thi Strømmen synes ikke at være større end Limmath. Snart naaede vi den sidste Kraanende Flode, som strækker sig lige til Bredden af Vandet, hvor vi, giennem en massiv Port, kom ind i en mørk Landsby, der bestod af en eneste steil Gade, og giennem en dunkel Alee naaede vi en beskættet Bro. Giestgiverstedet stod paa den anden Side af Floden, men vi kunde ikke faae Logis. Vi maatte vende om, mæisommeligen arbejde os op af Skrenten og bleve atter tilbageviste. Der var intet Andet at gjøre, end endnu engang at begive os til Giestgiverstedet hinsides Floden, eller at reise videre. Nu vare vi heldigere, men bleve dog nødsagebe til at finde os i, at behielpe os med en indskrænket Feilighed.

Da vi nu havde Tag over vore Hoveder, havde jeg Tid til at beskue Omegnen. Giestgiverstedet stod, bogstaveligen talt, i Floden, eller saa nær derved, at Vandet flød lige under vore Binduer, og vi hørte dets Brusen, medens vi sadde ved Bordet. Paa dette Sted er Floden ikke bred, jeg troer, henved sex hundrede Fod; men dens mægtige og majestætiske Strømning gjør den imponerende. Vandet er blaat, ikke grumset og har en større Lighed med Oceanets Farve, end Strømmene i Nærheden af Gletscherne.

Et uhyre Taarn, hundrede Fod høit, stod i Nærheden af Giestgiverstedet. Her var fordum et Slot, og jeg troer, at en Bro eller Færge sandtes her fra uinddelige Tider. I Middelalderen gjorde Besiddelsen af et saadant Færgested en Mand til Friherre, thi ved Indkrævning af Told og ved Røverier var han sikker paa at blive rig.

Jeg burde have fortalt, at vi nu befandte os i Tydskland og paa Storchertugen af Badens Territorium; denne Deel af Riget kaldtes fordum Schwaben. Veen paa den sveitserske Side af Floden hedder Kaiserstuhl, eller Kaiserens Sæde; den gode Grants kaldes Kaiser, en forværret Udtale af Ordet „Cæsar“ i hans Under-saatters Dialect. Stuhl er betegnende og udtales som vort „stool.“ Folk, der kunne Engelsk, ville snart, ved at være noget opmærksomme paa Lydene, erhverve saamegen Færdighed i det tydske Sprog, som de behøve paa deres Reiser.

Tiende Brev.

Schaffhausen. — Rhinens Bredder. — Bettler-Dilletanter. — Jersøen. — Reichenau. — Konstanz. — Stort Raadhuus. — Huß's Celle. — Thurgau. — Kouschach. — Kanton Sanct Gallen. — Rheineck. — Besøg i Österrige. — Sveitser Architectur. — Rhinen. — Ankomst til Mistetten. — En mild Stilling. — Unge Liggere. — Røgne Egne. — Gald. — Teufen. — Staden St. Gallen. — Appenzeller Politie. — Herizau. — Lichtensteig. — Qvindlige Pilegrime. — Dybbels Naturscene. — Ankomst til Rapperschwyl.

Kiære — — —

Der gives et lille Kanton i Sveitserforbundet, som ligger Nord for Rhinen. Derhen bezave vi os nu og forlode vort ved Broen beliggende Giestgiversted, saasnart Solen stod op. Vi en forte os gennem en flad og flodssommelig Egn, hvor Tegnene paa den sveitserste Børrelighed for største Delen forsvandt. Vi kom igennem et ubetydeligt Stykke af Kanton Zürich, som ligeledes overstrider Floden, og kom til et Sted, hvor tre Pæle viste, at Baden, Zürich og Schaffhausens Grændser her mødte sammen; det sidst nævnte Kanton var Maalet for vor Dagstæise, og paa dette Sted betraadte vi det første Gang.

Vi forlode Bognen, spadserede gennem en Skov Vandringer i Schweiz. 2 h.

og fulgte en Sti, som snoede sig ned af en Skrenté, indtil vi ankom til et Punkt, hvorfra der aabnede sig Udsigt til Strømmen og til det saa meget omtalte Vandfald. Paa den venstre Strandbred stod et landligt Slot, der ligesom hang ud over Floden; til Høire opstode man Møller og Hammerværker. Mod nogle helt digt beliggende Klipper, bevoxede med enkelte Træer, brød Strømmen sig omtrent midtvejs, medens den hele Vandkolonne snarere styrtede sig end faldt ned af en steil Skrenté, hvis Brede er henved hundrede Yards, medens Vandfaldets hele Høide omtrent beløber sig til halvsierdsindstyve Fod. Det er et afbrudt, uregelmæssigt og stummende Fald, der snarere behøver Klipper og et større Nedfald, end en betydeligere Vandmængde, for at gjøre det til et ophøiet Syn. Mig forekommer det, at Cohoes, naar Mohawkstrømmen er opsvulmet, afgiver et langt mere imponerende Skuespil, uagtet Fordelen, til andre Tider, er paa Rhinifaldets Side. Det er en Mangel ved de fleste store Vandfald, at Omgivelserne sjældent harmonere med Grundtrækkene. Naar en dyb, rivende, milebred Flod falder ned i en hundrede og halvtredsfindstyve Fod lodret Høide, som ved Niagara, tabe de ringere Fald sig, i det vor Opmærksomhed er fæstet paa det ene vidunderlige Phænomen; men ved mindre Vandfald bemærkes det Manglende snart. Af denne Grund troer jeg, vi føle større Glæde ved at besøge

de mindre Bierg Cascader, end ved at skue Faldet ved Rhinen.

Et eenligt Taarn staaer paa en Sandplet under Vandfaldet, og formodentlig en af Flodens Krumninger er dets Beliggenhed saaledes, at det besinder sig ligeover derfor. Her er et Bærelse indrettet til et Camera obscura, og et stiont Billede bliver frembragt, som har den usædvanlige Fortieneste, at være i en bestandig Bevægelse. Da selve Vandfaldets Brusen lyder for vore Øren, bliver den stoffende Følelse fuldkommen. Dog er det virkelige Vandfald stionnere, end Billedet. Jeg troer, at vi utilfredsstillede forlode Rhinfaldet, vagtet jeg var den Eneste af Selskabet, som havde seet Niagara, og A*** den Eneste, som, foruden mig, nogeninde havde seet Cohoos. Men vi kom lige fra Biergstrømmene og Gletscherne; og vor Modtagelighedskæerne var bleven noget sløvet. Jeg erindrer, at Cohoos gjorde et mægtigere Indtryk paa mig, den første Gang jeg stuede det, end selve Niagara. Det usædvanlige Indtryk, det gjorde paa mig, tilskrives jeg den Omstændighed, at hiint første Besøg indtraf i mine Skoleaar, og det andet, efter at jeg havde været flere Aar til Søes og var bleven vant til Synet af det oprørte Hav. Dog gjør Niagara, ligesom alt det virkeligt Dphøiede, et imponerende Indtryk paa vore Sanser, og det har sikkert ikke nogen Medbeiler. Det stuer i sin Storhed ned

paa alle dets Omgivelser. Lys og Skygge forskjønne almindelige Landskabs-scener, men hvilken Virkning kan en eller to Skyer mere eller mindre paa den synlige Horizont gjøre i den Uerfrygt opvækkende Sol- eller Maaneformørkelse?

Vi gik til Staden Schaffhausen, hvor vi, kiendt det var sildigt, spiste Frokost. Staden ligger ved en Havn. Fordum var den stærkt befæstet; Pensigten deraf var indlysende, men en Comline istedet for en Baron har været Følgerne deraf. Det lille Territorium udvidede sig fra otte til henved femten Mile, med en Befolkning af af over 20,000 Siæle. Picot siger, at førend 1798 var Regieringsformen „aristokratisk“, en Forsatning med hvilken jeg er ubekiendt, men som efter min Formodning betyder, at Aristokraterne regierede, medens Democraterne troede de regierede; en maaskee mere almindelig end ønskelig Tingenes Stilling. Hele Konsten ved Bestyrelsen af de saakaldte Fristater, synes nu at nedsynke til en mystificerende Kamp, hvor den store Hemmelighed bestaaer i, at overtale den Beherskede til at troe, at han i Virkeligheden er Herre; et politisk Blendværk, som har den samme Indflydelse paa Skattebetalinger, som Absolution paa Synden.

Staden er ret smuk, stærk befolklet og lille. Her saae vi for første Gang Huse, hvis Facader vare smuk-

tede med Malerier. De gamle Mure og Taarne, der for største Delen ikkun ere Ruiner, meddele Stedet desuagtet et malerisk Udseende.

Vi passerede atter Rhinen over en Bro i selve Staden og betraadte Kanton Zürich. Reien snoede sig langs med Floden, som den største Deel af Reien var synlig, uagtet den undertiden førte os giennem en Skov. Efter faa Miles Riørsel nærmede vi os atter Strømmens Bredder, hvilke vi den hele Dag igiennem ikke tabte af Sigte.

Det var en herlig Eftermiddag. Langs med Rhinbredden kom Klostre, omgivne med Blinbierge og fortrinlige Bøndergaarde, til Synne, og hist og her syntes et forfaldent Slot at vakte paa den modsatte Breddes stejle Fjelde. Vi opdagede Fæstningen Hohentwiel, beliggende paa en høj Klippe i Würtemberg, da en Deel af dette lille Kongerige laae inden for vor Synskreds. Denne Fæstning skal ligge to tusinde Fod over Rhinens Overflade. Et af Klostrene bestod af en stor Steensbygning, opført i Form af et Kors. Vi befandt os nu i Kanton Thurgau. Udenfor et Giestgiversted, lige over for den lille By Stein, forlangte Rudsten Tid til at føere sine Heste og overlod os Valget imellem at tage ind i Vertshuset, at begive os over Broen til Stein eller at gaae i Forveien. Vi valgte det Sidste. Vor Vandring gik for sig selv til otte Mile langs

med den nedre Deel af Constanzer-Seen, der ikke laae langt fra Giesztgiverstedet. Aftenen var stien, og hele Selskabet nød den med Velbehag.

Jeg burde alt tidligere have omtalt, at vi i Dag mødte et nyt Slags Tiggere. Det var kraftfulde, velklædte, unge Mennesker, der travede ved Siden af vor Vogn med en Udholdenhed, der geraadede deres Been og deres Utrættelighed til lige megen Tre. Forundrede over at finde Bettleri i saa gode Klæder, nægtede vi at give, men forgiæves, indtil W**, opbragt over at see et Silkelommelortklæde i en af de mod os udsatte Hatte, efterlignede deres Gebærder og begyndte selv at tigge. Derved bleve Tre af Selskaber afstrækkede, i det de sandsynligviis antog os for at være ligesaa besynderlige og gaadesfulde Personer, som de vare forekommet os. W** var opbragt og gav dem med Bitterhed Ogenavnet *voyageurs amateurs*; thi de syntes Alle at være Rejsende, ligesom vi, da den Omstændighed, at de gik til Fods, ikke var noget usædvanligt i Schweiz. Derfom vi havde kiendt Landets Stille, havde vor Forundring været mindre.

Det er en Vedtægt iblandt Tydsklands unge Haandværkere, efter at have udstaaet en vis Læretid i deres egen Fødeby, at reise fra Stad til Stad, endog fra Land til Land, for at udvide deres Kundskaber i Haandværket og for at see Verden. Medens de saaledes vandre

bre paa deres Profession, taales deres Betsen overalt. Saaledes havde W** ikke aldeles uret i at kalde dem "voyageurs amateurs."

Sildigt paa Dagen ankom vi til Landsbyen Stockhorn, hvor Bognen indhentede os. Veien løb nu langs med Vandet, og vor Reise var herlig; dyrkede Høie, smykkede med Borge, hævede sig over vore Høveder paa den ene Side, medens Indsøen, dens modsatte Bredder og dens Der laae udsprede paa den anden. Denne skønne Vandflade, som kaldes den nedre Indsø eller Zellersøen, efter Staden Zell, som ligger ved dens Bredder, er forbunden med Oversøen ved Rhinen, som flyder giennem dem Begge. Den, som kaldes Reichenau, er tre Mile lang, og over een Mill bred, har tre Landsbyer og ernærer sexten hundrede Indbyggere. Den er bedækket med fortrinlige Viinbierge, og paa den østlige Side staaer en skøn Borgruin. Vi vare endnu beskiæftigede med at betragte dette yndige Syn, da Tusmørket faldt paa, og vi fortsatte endnu en Time vor Reise i Mørke.

Omsider bleve vi pludseligen standsede af en Port. Ved at see ud af Bognen fandt jeg, at vi passerede forbi et eensomt Taarn, som stod paa en Elette. Vi befandt os paa Grændserne og kom atter ind i Tydskland giennem en Port! Nu begyndte vi at indsee, hvor vi vare; Denne Port laae hundrede Alen fra det Sted,

hvor Johan Hus blev brændt. Inden faa Minuters Forløb kom vi giennem nok en Port, som var anbragt i en Muur, og besandt os nu i Staden Konstanz. Tyve til tredive Trommeslagere sloge Toppensregen i en bred Gade; vi adløde Vinket, opsogte l' Aigle d'Or og begave os hurtigt til Sengs efter en udmattende Dagsreise.

Vor lange Reise den foregaaende Dag forhindrede os ikke fra at staae tidligt op og gaae ud, for at bese Staden. Åh! hvor forandret! Konstanz har alt længe ophørt at være den gothiske Tids Konstanz. Dens Folkemængde er aftaget til 5000, og der findes ikkun faa Levninger af den Pragt, hvormed den var smykket paa den Tid, det berømte Concilium blev holdt her, hvilket, som De veed, varede fra 1414 til 1418, og bivaanedes af Kaisere, Paver, Fyrster og Lehnsherrer.

Staden ligger ved Bredden af Indsøen, der, hvor Rhinen pludselig styder sig frem til Zellersøen. Den har en lav og fuldkommen flad Beliggenhed, men dens Omgivelser ere ikke uden Vnde. Udsigten over Indsøen er aldeles fri, og der var noget Romantisk og Henrykkende ved at finde en saadan Vandmasse, med Kyster, som høre til forskiellige Kongeriger, i det Indre af Europa. Vi trække paa Skudrene over Shakespeares Uvidenhed, der lod et Skibbrud foregaae paa Böhmens Kyster,

men for Eftertiben skal jeg nok tage mig i Agt for at betvivle Muligheden deraf, thi Skibe kunne virkelig strandepaa Baden, Würtemberg, Baiern, Schweiz og Østerriges Ryster, uden at berøre det Middellandske Hav, da alle disse Stater begrænses af Konstanzersøen. Bodensøen er omtrent fem og fyrretyve Mile lang og tyve Mile bred: eller stor nok til at drukne alle de Somænd, som Shakspeare's Phantasie nogensinde frembragte.

Stadens Mure ere ubetydelige som Forsvarsmiddel betragtet, og Fæstningsgravene ere næsten opfyldte. Husene ere, hvilket i Almindelighed er Tilfældet, af Steen, simpelt byggede, og jeg saae intet, som vidnede om forðums Pragt. En Garnison paa tusinde Mand badenske Tropper sandtes i Staden, der, skøndt den ligger Syd for Rhinen, dog hører til Tydskland og staaer under Storhertugen af Badens Herredømme. Hovedgaden, skøndt meget kort, er bred.

Men vort Maal var Stedet, hvor det store Concilium blev holdt. Forsamlingen fandt Sted i en nær ved Indsøen liggende Bygning, hvis Stueetage nu benyttes som Vares Magasin. Den oven over liggende Sal er to hundrede Fod lang og mere end hundrede Fod bred. Taget understøttes af simple Træsøiler. Men ved hiin festlige Leilighed var den behængt med pragtfulde Tapeter, ligesom ogsaa et indlagt Gulv den Gang skal have været anbragt. Saaledes som den nu

er, ligner Salen et rummeligt Loft ovenpaa et Bærelse Magasin. I det ene Hjørne forefindes et Bærelse af almindelig Størrelse, hvor Kaiseren og Pavens Thronstole bleve os foreviste. Der paastaas, at disse Stole endnu indtage det samme Sted, som de stode paa under Forhandlingerne; vistnok en forunderlig Stilling, thi de staae ikke i Midten af nogensomhelst af de øvrige Omgivelser. De ere anbragte paa en lille Forhøining, som endnu er beklædt med Tæpper, ligesom ogsaa en Thronhimmel, udsmykket paa samme Maade, forefindes her. Sandsynligviis ere disse Gienstande blevne flyttede ind i dette Bærelse, for desto omhyggeligere at kunne opbevares, da store Forandringer ere foregaaede i de sidste fire hundrede Aar. Aldrig har jeg betragtet flige europæiske Reliquier, uden at sammenligne dem med Amerikanske. Her ere disse to Stole sandsynligviis blevne opbevarede længe før den Periode, da vort Fæstland blev opdaget. De maa erindre det i et foregaaende Brev omtalte Pomeranztræ *). Pavens Stol har Vægspladsen, til Højre, men den er mindst og lavest, skøndt rigest udstyret. Begge ere Armstole, en Forstiel, som endog nu til Dags er af Bigtighed blandt Fyrster.

*) Forfatteren saae et Pomeranztræ i en Have i Versailles, i Aaret 1826, hvorpaa Markstallet 1425 stod skrevet, hvilket var otte og tredsiendstyve Aar før den Opdagelsen af Amerika.

I dette Bærelse findes ogsaa en Model af den Celle, i hvilken Hus saa længe var indespærret. Den har Udseende af at være opført af Steen, thi den virkeligen ikkun er af Træ, og er omtrent tre Fod i Brede, henved ti i Længde og imellem syv og otte Fod høj! en snæver Baaning, endog for en Schismatiker. Den virkelige Celle befandt sig i Dominikanerklosteret, hvoraf en Deel, forvandlet til en Fabrik, endnu staaer paa en Ø i Rhinen, indenfor Byens Territorium. Modellens Bindue er tagen af den virkelige Celle, det er et Slags Lusthul; den virkelige Dør er ligeledes benyttet. Der fandtes ogsaa enkelte Teglstene, i hvilke han havde indgravet nogle Bogstaver; hans Bibel, opfyldt med Anmærkninger, blev ogsaa foreværet os. Den Stol, som blev tilstaaet ham, er et mærkværdigt Exempel paa gothisk Smag. Syndens Fader er udskaaen paa Ryggen af samme, i et Dævehovedes Stikkelse, og, besynderligt nok, omgivet med Blomster. Allegorien var ikke anvendelig med Hensyn til Hus, som, uagtet en forbømt Synder i hine Dommeres Dine, havde intet mindre end en blomsterstroet Vej at betrede.

Paa dette Sted fandtes endnu flere mærkværdige Udsager; men da enhver Stad i Europa besidder noget Lignende, maa De undskyldes, at jeg ikke omtaler flere. I Cathedraalkirken, en temmelig stor Bygning, viste man

»s den Steen, paa hvilken Huf siges at have staaet, da hans Dom blev ham forkyndt. „Sig Sigismund, at jeg kan ikke spigte min Gud, saaledes som han har spigtet sit mig givne Ord.“ Denne standhaftige Martyrs Skiebne opvækker en levende Deeltagelse, der har ledet mig til at dvæle ved Enkeltheder, som De maaskee vil finde ubetydelige. Blandt andre Curiositeter saae vi en med Som velforsynet Pleil, et passende Baasben i en eller anden Bondes Hænder, der havde kæmpet for at befrie sig og sit Fødeland fra Trældom. Hellere vilde jeg kalde denne Pleil min, end Gotsfred af Bouillons berømte Rustning.

Indsøen frembød, i det rolige og yndige Veir, et blidt og oplivende Maleri. Henved et Dussin store Baade flode langsomt hen over dens Flade, med Seilene udsprende paa den mest materiske Maade. De førte et eneste Latinsæil og en lang Vimpel; Raaen var til at hale i Veiret ved Hjælp af et Gietoug, medens et Andet tjente til at opgive Seilet. Virkningen var netop saaledes, som en Maler stræber at frembringe. Flere Baade vare ladede med Sommer fra Tyrolerbjergene og gik søværts. Vi vendte tilbage til l'Aigle d'Or for at spise Bodensøens Fisk til Frokost, hvilke vi fandt at være fortrinlige. I dette Gieftergiversted spise vi, ligesom i Schaffhausen, uden Serviser; en Begivenhed, som er mærkværdig nok paa Europas Fæstland.

Vi reiste sørend Klokken blev elleve, langs med den sydlige Strandbred, gjennem Thurgau. I Begyndelsen saae vi blot Seen i det Fjerne, men om Eftermiddagen kom vi den saa nær, at, bogstaveligen talt, Bognhiulene bestyllede af dens Bølger. Man kan neppe tænke sig en behageligere Reise. En herlig Dag, en vidt udstrakt Havflade, lavtliggende Landsbyer, en flod Egn og en Baggrund, som atter begyndte at udsolde de sveitserske, karakteristiske Kiendetegn. En imponerende Bierggruppe havde samlet sig ved Enden af Indsoen, og, siden den foregaaende Dag, havde vi nu og da i det Fjerne stuet sneedækte Hoie, for første Gang siden vi havde forladt Bern. I Dag kjørte vi flere Mile gjennem en Skov af Ebletræer. Vi kunde see Byer og Borge, paa den modsatte Strandbred, og paa nogle Steder vare de mindre Slotstaarne i Würtemberg synlige.

Klæbedragten i Thurgau er meget afvigende fra den, vi hidtil havde seet. To Fruentimmer, som vi mødte paa Reien, bare smaa Huer, der netop bedækkede Hæsen, hvoraf den ene var forsynet med Gulds, den anden med Sølv-Broderi. Vi saae Drex, hvis Seletøier i enhver Henseende vare indrettede som Hestenes, med Bringtøi, Hintertøi og Svandskapper. Jeg bemærkede ogsaa en Bæregenhed med Hensyn til Bognene, som jeg aldrig

erindrer tilforn at have seet, nemlig, at alle fire Glul næsten vare lige store.

When Steinach betraadte vi for første Gang Ranton Sankt-Gallen, dog havde vi endnu ikke aldeles forladt Thurgau, som vi atter betraadte ved Horn, en af hiint Kantons Territorium omgiven Landsby. Alle disse Omverlinger af politiske Grændsestiel gik aldeles uforstyrret for sig, da Ingen, med Undtagelse af Wagten i Konstanz's Port, spurgte om vore Pas, og Soldat betiente ere aldeles ubekiendte.

I Roschach standsede vi en Time. Det er en smuk lille By med en Haavn, en ved Hensyn til dens Beliggenhed levende Handel og omgiven af de mest fortryllende Egne. Her saae vi en af Bodensøen Dampskibe, et Underværk i sit Slags. Det erindrede mig med Hensyn til Constructionen deraf, om nogle af disse Skonnerter, jeg havde seet paa Ontario og Erie, da jeg gjorde Tjeneste paa hine vestlige Søer for tyve Aarsiden, som bleve sammentømrede i Kornlaber, slæbte ud i Vandet af Drer, og der dog seilede affted, som var det ved Instinct. Et stort Antal ledige Fartøier besandt sig i den aabne Sø, medens det høie Bierg, som havde sig bag ved Byen, var dyrket lige til dets Top. Skove, Enge, Huse og Wiinranker vare udstroede over

dets brede Bringe. Hist og her laae ogsaa et lille Slot paa den høie, grønklædte Skrent.

Farten til Rheineck var yndig. En Borgruin, ikke langt fra Rheineck, stod i Forbindelse med Krigen imellem Appenzell og Sankt Gallen, da den blev ødelagt af sidstnævnte Kantons Beboere. Jeg vil ikke spørge Dem, som er lærd og velerfaren, om de har læst noget Helteedigt om denne Kamp; men svar mig oprigtigt, har De nogensinde tilforn hørt tale om disse Lande? De udgiorde Stater længe førend Deres saa lovpriste Amerika var bekendt, og ere, rigtignok efter en lille Maalestok, Stater endnu. Med Hensyn til Størrelse, Befolkning og Rigdom ere de omtrent lige med et Amt i New York. Dog ere de Begge indlemmede i de to og tyve sveitserske Forbundstater, og, som saadanne, berettigede til deres Agtelse og Kiærlighed. Imidlertid er Sankt Gallen, som siette Kanton med Hensyn til dets Størrelse og fjerde Kanton, hvad Befolkningen angaaer, langt vigtigere, end de fleste af dets Naboer. Det omslutter Appenzell, hvis Gebeet, bogstaveligen sagt, favnes af Sankt-Gallens Besiddelser. Det tæller hundrede og tredive tusinde Siæle, og har i sine Fabrikker og sin Agerdyrkning rige Erhvervstider.

Rheineck er den fornemste By i Rhindalen og har en vakker Beliggenhed paa begge Sider af Floden, ikke langt fra det Sted, hvor den falder ud i Indsøen,

som her dog ikke er synlig. Det er en eensomt liggende, tandlig By, men fattes dog ikke Vindstibetighed. Det Giestgiversted, ved hvilket vi standsede, mindede mig om en af de gammeldags, rolige, hollandske Bertshuse, som tilforn fandtes ved Mohawk, og vare deres støende, tobakstykkende, whiskydrillende, stibensfærdige Yankee's Efterfølgere ligesaa overlegne, som Keenlighed, Paapassetighed og Suurkaal ere at foretrække for et System, der kan begynde en Dag med Besættelse og ende den med Bortflytning. Hvor byrdefuld er en selvstabelig Tilstand, der nedværdiger enhver Følelse for vore Omgivelser og Religion, vor Agtelse for det Forbigangne, vore Forhaabninger til Fremtiden, Fædrelandet, Familie, og Venner til en vindefyg Beregning! Ægyptens Græshoppesværme bevirkede ikke en sliq Landeplage, som en Hob af disse urolige, hielpeløse og dog altid om Hielp søgende Skabninger uden Sjæle, som ikke forblive længe nok paa et Sted, for at satte Kiærlighed til Ansigtet, end til deres eget Jeg, og som altid behandle de herligste Følelser paa samme Maade, som de vilde behandle en Balle Vare eller en Fiord Lædg paa Veien til Slagterbænken. Det er ikke sliqe Mennesker, som ved mandige Foretagender og dristige Ideer forvandle en Ørt til en Have, men det er lave Skabninger, som krybe i hines Ferspor, som gære sig til af deres egne

Bebrister, komme og gaae uophørligen, og, ligesom den rullende Steen, bedækkes aldrig med Mos.

Vi ilede ned til Floden, og idet vi benyttede os af en tilbagevendende Hobaad, soere vi over med den til Boralberg. Vor Indtrædelse i Østerrige vakte ingen Opmærksomhed, endskiøndt en Gendarm lod sig see, et Accisehuus stirrede os stiot i Vinene, og den doppelthovedede Drn vaagede paa sin Stang i Nærheden af Færgestedet. Men paa dette affides Sted findes Lidet, som kunde give Anledning til Mistillid eller opvække Bindsygen. Efter en kort Spadseretour i Kaisrens Besiddelser, vendte vi otter uansøgte tilbage til Schweiz.

Piger sadde under Træer og tambourerede paa Muslin. Damerne undersøgte nogle af deres Arbeider og sædte den Dom, at det var simple, grove Schwabler; dog ere de sveitserste Muslinarbeider berømte. Hvor mærkelig er dog Civilisationen! Denne Bomuld vorede sikkert i Amerikas Ørkener; paa Skibe blev den ført til Rotterdam; derfra transporteret op af den bugtede Rhin til en eller anden i Nærheden liggende Fabrik; her er den i Bønderpigernes Hænder, som sidde under Skyggen af Fodelandets Viinranker; og nu kan den maaſtee otter kommer tilbage og slagre, bevæget af Bindsustet, i vore egne Biergegne!

Her saae vi en ny architectonisk Stilt; th Schweiz, hvor bestemt og eiendommelig det end fremstiller sig, Bændringer i Schweiz. 2 h.

besidder en stor Forskiellighed saavel i dets almindelige Kunstværker, som i dets Naturscener. Ligesom ethvert Kanton besidder sin egen Kuhreigen, saaledes har et hvert af disse ligesaa forskiellig Dragt og Bygningssmaade, undtagen i de Egne, som, formedelsf deres Beslignenhed ved Grændserne, tabe meget af deres Eiendommelighed. Paa dette Sted er den ene Side af Rhinen ligesaa Karakteristisk, som den anden, og Husene ere særdeles nydelige. Jeg vil beskrive et af disse, hvortil et Giestgiversted, som ligger ligeoverfor mit Vindue, tiener som Model.

Bygningen bestaaer af tre lave Etager, hvoraf den underste er lige med Jorden. Den øverste eller tredje Etage rager fire til fem Fod ud over de andre og udgjør Hovedvaaningen. De lavere Stokværk have otte smaa Vinduer, eller ere aldeles Vindue, med Undtagelse af Bygningens Hjørner og Vinduesrammer. Hvert Vindue bestaaer af sex sekskantede Ruder. I Midten af den øverste Etage fattes et Vindue, og en Vinranke er malet paa den tomme Plads, som Stribillede paa Husets Bestemmelse. Imellem Vinduerne i de forskiellige Etager bemærker man et Slags malet Karnis, som er opfyldt med kraftfulde tydske Vers, der lovsprise et godt Maaltid og en sund Moral. Paa den ene Ende af denne Karnis er en bon vivant afbildet med sin Pibe og sit Glas, og lige over derfor holder en Mand Toms

men paa et Væsel, som drikker, ikke Wiin, men Vand af en Kilde; Figurene ere ikke i Begrebsstørrelse. I hvert Hjørne staaer en Soile. Murene ere gipsede, og Malerierne ere udførte med en rødlig Teglsfarve; Stueetagen fattes Svirter. Den her beskrevne Bygning er ingenlunde fortrinlig, thi i de sidste Par Dage have vi seet over halvtredshindstyve Huse, udarbejdede med langt større Flid; dog tillode Omstændighederne os aldrig at betragte disse saa nøie.

Det er et yndigt Sted, hvor Rhindalen begynder. Høiene eller, rettere sagt, Biergene synes at være dannede lige til deres Toppe og ere besaaede med Baaninger, fra Slottet og ned til Sennehytten. En Mængde Kirker sees ogsaa malerist beliggende paa yndige Høie. Kugelformede Spiir og andre af Slikkelse som en Luftbalon blive nu saa almindelige, at jeg næsten troer, vi ere længere mod Østen, end det er Tilfældet, da nogle af disse Kirker virkeligen ligne Moskeer.

I Eftermiddag flod en Sommerflaade, styret af to Mænd, ned af Rhinen. Den havde seilet halvfierdsindstyve engelske Mile. Det maa oppække Korundring, at Strømmen bliver saa lidt benyttet. Jeg troer ikke, vi endnu have seet tyve Fartøier, med Undtagelse af nogle Foller, paa denne store Flod. Vel var Indsoen temmelig vel forsynet med Skibe, men dog var Seiladsen

ingenlunde som den burde og hos os sikkerligen vilde være. Den seilagtige Politik, at sørge for Erhverv ved Hjælp af Midler, der fremstaae formedelst tilfældig Ufuldkommenhed, er herskende overalt i Europa, ja, endog i England. Hvorfor anlægges der ingen Kanaler rundt om Rhinens Fald? Vi mødte Vogne af en uhyre Størrelse, med sex, otte, ja, undertiden ti Heste for, næsten nedboiede under Vægten af deres med tykke Messingplader beslaaede Seletøier; de kjørte paa Reie, der løbe langs med Strømmen; nogle af disse Vogne, fortalte man os, kom fra Tyrol og vare bestemte til Basel, eller muligvis til Amerika; thi sligt handles. I vort Gæstgivers Sted var der ikke blot særdeles hyggeligt, reentligt og behageligt, men ogsaa usædvanlig billigt. At Windespygen ikke har indsnæget sig paa et saadant Sted, opvækker en tilfredsstillende Følelse.

Saa snart det blev Dag, reiste vi videre. Rhinelandet viste sig nu for os, lig en udstrakt Dal, og selve Rhinen, seet fra dette Punkt, som en bred og lav Strøm, der ikke længere flød med den rolige Majestæt, som vi saameget havde beundret nedenfor Indsøen, omdannedt den paa dette Sted var for bred, til at kaldes Flod; midt ude i Strømmen kom nu og da Sandbanker til syne, og dens hele Udseende, med Undtagelse af Vedligeholdelsen af den samme Hurtighed, var aldeles forandret. Endog Vandets Farve lignede snarere Biergstrømmenes, end Ocean

nets dunkle Blaa. Fra Schaffhausen til Constanz var Rhinens Løb vestlig, nu flød den i en nordlig Retning, og den halve Deel af Weien, fra Kaiserstuhl til Schaffhausen, havde den være sydlig. Efter som vi reiste op af Floden, gik vor Wei altid i den modsatte Retning af Compasset.

Floden, som snoer sig fra den ene Side af Daalen til den anden, flyder igiennem vidt udstrakte Marker bedækkede med Mais, Klover og Frugthaver, medens Høienes Sider ere skulte af Wiinranker. Marker, besaaede med andre Kornsorter, saaes sieldent. Vi gik gerne sadde og tambourerede i Morgenlusten under Schatrerne. De vare i Almindelighed meget smukke og besadde yndigere Former, end de Skionne fra Oberlandet. Dækket og Hætte gik ofte Side ved Side for Vognene, og Vognhjulene vedbleve at være lige store; Forskellen var i det mindste umærkelig.

I Alstetten spiste vi Frokost. Det er en net, lille og gammel Stad, ved Foden af Am Stoß, med mange af de oven omtalte malede Huse og brede Buegange af Træ i Hovedgaderne. Her stodte vi paa en Banhelighed af et alvorligt Slags; vi kunde ikke gjøre os forstaaelige. Vort tydske Sprog var ingenlunde klassisk, og Engelsk, Italiensk og Fransk var det Samme som Hebraisk for vore ærlige Bertschuusfolk. Vort Klub var fra en af Berner-Dalene og talte sædvan-

ligviis et saa reent patois, som Noget kunde ønske sig. Men endog hans patois var utilstrækkelig, eftersom dette Landstabs patois ikke vilde indrømme denne Sprogkyndige noget Slægtskab.

I denne Baande tog jeg min Tilflugt til Natursproget. Det var ikke vanskeligt at give Bertinden at forstaae, at vi ønskede at nyde noget; „Kaffe“ er lykseligviis, ligesom „Revolution,” et almindeligt benyttet Ord i disse overdaadige Tider: saa vidt gik alting godt — men „hvad vilde vi nyde?“ Vi vare sultne nok til at spise, hvad det skulde være; men hvorledes skulde man udtrykke dette ved Tegn: man stod let i Fare for at blive misforstaaet. I denne Forlegenhed faldt den længe forsømte Kunst, at gale som en Hane, mig ind. Denne giennemtrængende, konstmæssige Lyd naaede neppe vor ærlige Bertindes Øren, førend den blev besvaret med en Skoggerlatter, saaledes som Landsbylunger ene formaae at frembringe. W., som er en fortræffelig Mimiker, løb efter det lungervæste Selskab, (to til tre Piger havde med spændt Forventning opbejlet Udsaldet) og begyndte at fagle som en Høne. Han blev besvaret med en endnu stærkere Latter, der, troer jeg, maa have gienlydt paa Am Stof's Top. Inden kort Tids Forløb blev en stegt Høne; en Omelette og blodfogte Æg anrettede; men lige til det sidste Lieblif førend vor Afreise kunde intet af Fruentimmerne see paa os, uden at briste ud i en hjertelig Latter. Det var, i Sandhed, puds-

sigt nok, at høre vor Hunger uvilkaarligen udbryde i en
 sig naturlig Beltaenhed.

Til Guds forlode vi Giestgiverstedet; Rudsten ansaae
 det for nødvendigt at leie Heste, for at trække den tomme
 Bogn op af Bierget, da det faldt haardt nok for hans
 egne Heste, at klattre op bag efter den. Det var den
 steilste Bakke, jeg nogensinde, paa en saa stor Strækning,
 traf paa en Landevei. Veien var meget god, men anlagt
 paa en ukonstlet Maade, som ikke nedlod sig at benytte sig af
 Terrainets Beskaffenhed. Vi vare over to Timer om at
 komme op af Bakken. Udsigten, som vi stige op, var
 særdeles flon paa forskjellige Punkter. Langt borte var
 Rhindalen synlig; Alstetten laae ved vore Fødder; i Øster-
 rige bemærkede vi Landsbyer, Badesteder, Kirker og Slotte,
 som sædvanligt, medens den Biergsfide, hvorpaa vi be-
 fandte os, var besaaet med Hytter. Voralbjergene frem-
 stillede sig for os, som en opheiet, stolt og mørk Gruppe,
 giennemstaarne af Dale, som Diet flere Mile kunde følge.
 Den største Deel af den Bei, som vi i denne Morgen-
 stund havde tilbagelagt, laae i en lige Linie under Sveits-
 serbjergene. De os omgivende Marker vare vel dyrkede,
 frugtbare og indhegnede.

Tiggere vare en Plet paa det Maleri, som de sid-
 ste Dage havde fremstillet for os, ei heller syntes det,
 som om det var Rød saameget som Havesyge, der til-
 stændede dem til at forlange Almisse; thi de loe os ofte
 lige op i Dinene, naar vi nægtede at give dem noget.

Da vi standsede paa denne Biergskrente, for at hvile os, kom nogle Børn os imøde fra en Hytte i det sædvanlige Grinde. Det Ældste var ikke fem, og det Yngste neppe to Aar gammelt. Dette var et Barn begavet med sielden Skienhed; blond, med Dine som en Engels og guldgule Lokker. Hun havde, bogstaveligen talt, blot et Skjort til Klædedragt. Den lille Cherub hvidskede med klagende Stemme, som hun nærmede sig os, saa vidt vi kunde forstaae: „pity, pity“. *) Da jeg lagde en Stilling i den fremrakte Haand, hævdede hun øieblikkelig den anden og gientog sit: „pity, pity“. Vi gave dem hver en Ubetydelighed, og bort klattrede de jublende af Fryd. Den Hytte, fra hvilken disse smaa Tiggere kom ud, havde et smukt Udseende, saae hyggelig ud, og Moderen stod i et Vindue og var Dienvidne til, hvad der foregik. Den Moder, som saa tidligt indvier sin Datter i Havesygens Kunstgreb, staaer i Fare for at see hende, i en modnere Alder, falde som Offere for hendes egne Særdomme. Den tænkende og forstandige Sveitser tilstaaer, at den betydelige Tilstrømmen af Fremmede forværver Landets Sæder, isærdeles i den Deel af samme, hvor Naturen har bidraget mest til at udvikle de høiere moraliske

*) Da jeg senere blev bedre bekendt med det endste Sprog, begreb jeg, at den Lille istun fremsagde de almindelige Ord: „Bitte, bitte.“

Gvner. Mændene ville søge at drage Fordeel af det Pittoreste, og Qvinderne ikke mindre.

Vi mødte en Vognmand, som i hurtigt Trav, næsten i Sovne, soer ned af det steileste Sted paa dette Bierg. Det ene Hiul var vel forsynet med en Slabestø; men saa stor er Banens Magt, at hverken Kudsken eller hans Heste syntes at øne den mindste Fare.

Paa Toppen af Am Stof ligger et Kapel og et Vertshuus. Hiint er, troer jeg, Mindesmærke om en Seier, og dette er fuldkommen sikker paa alle de opadstigende Reisendes Besøg. Her fremstillede en ny Scene sig for vort Blik. I Dalen vare alle de tilforn omtalte Gienstande endnu synlige, medens et, fra Alt hvad vi hidtil havde seet uligt, Prospect laae udbredt foran os.

Vi besaaet os paa en ophøiet Slette eller Dal, besaaet med Hytter af et ægte sveitsersk Udseende, uden Træer, ja, næsten uden Buske, saa glat, som om det nys var bleven afmeiet med en Lee og som det syntes at Plougjernet aldrig havde suret. Jeg troer dog neppe, at dette forholder sig saaledes, men jeg formaaer ikkun at sammenligne det hele Landskab med nys afmeiede Enge, afdelte ved landlige Hegn og forsynede med fredelige Baaninger, som hist og her findes adspredte paa det vundige Grønsøer. En saa nogen og har Egn har jeg aldrig seet tilforn. Paa de fjerne Høie stode vel nogle

Træer, men jeg tvivler om, at der, i en Omkreds af over en halv Mill, fandtes saameget som tyve Buste. Contrasten, som Rhindalens Frugthaver og smilende Markker dannede mod denne Røgenhed, var saa stor, som en Ballet i Sammenligning med en Dværforsamling.

Efter at have kiørt nogle Mile, paa en fortræffelig Vandvei, giennem denne øde Egn, kom vi til en lille Hoi. Her toge vi Afsked med Boralsbjergene og saae Landsbyen Gais, hvorefter Omegnen kaldes, ligge foran os. Jeg burde have berettet, at vi betraadte Kanton Appenzel, som vi forløbe Toppen af Am Stof.

Gais ligger i en lille, vel dyrket Dal. Sieldent seer man et yndigere Stillebens Maleri. Omtrent hundrede Huse, der ikke giøre Krav paa Regelmæssighed, findes adspredte hist og her paa de alpelige Marker. De vare malede med forskiellige Farver, og Kirken var rummelig og hvid. Alt var nydeligt og, med Undtagelse af Vandveien og nogle Fodstier, som slyngede sig hist og her særdeles dyrket.

Intet Dvæg, ingen Træer, ingen Marker, neppe nogle Buste vare milevidt at see. Intet uden fløielstøt affkaarne Marker, Huse, der toge sig ud som store Væster, flødesløst henkastede paa vide Græstæpper, og en Vandvei, der netop var saa bred og saa god, som om den var anlagt i en Lysskov.

Efter at være komne forbi Gais, blev Vandet mere

byrket, og nu begyndte vi at stige ned af Bakke. Vi saae atter Træer, fornemmeligen Ubletræer; hist og her fandtes et Hegn. Ved Teusen saae vi nok en mærkelig Landsby, imod hvis gjirlige og brogede Huses Netted intet kunde indvendes. Paa en Gavl talte jeg sex Rækker smaa Vinduer, hvoraf intet var større end dem, der benytttes paa Karether. De hvide, ærtgrønne og blugraa Farver vare de fremherstende. Farvesmykkede Manhattan! hvor fordunklet bliver Du ikke af disse navnløse Glækker!

Formodentligen var alt Dvæget i denne Karstid oppe paa de høiere liggende Græssange, da Græsset paa Markerne i denne Egn syntes at være bestemt til at opbevares som He.

Efter at vi havde forladt Teusen, steg vi hurtigt ned af Bakke giennem et vildt Svælg; men førend vi kom ind i dette, saae vi Bodensøen i det Fjerne. Vi betraadte atter en Sankt-Gallen tilhørende Dal, og saae os hense i en fuldkommen ny Egn. Disse pludselige Overgange udøve undertiden næsten en fortryllende og altid behagelig Virkning, da intet Land frembyder en saa stor Afverling, saavel med Hensyn til Naturscener som til Kunstflid, paa et saa indskrænket Rum. Staden Sankt-Gallens Omegn er frugtbar. Den bar Præget af en Velstand, som forundrede os, medens Forstæderne vidnede om en vidt udbredt Vindstibelighed. Om-

egnen vrimslede af Fabrikker, og de græsklædte Skrenter vare bedækkede med fine Musliner, som ere henzlagte der for at bleges. Staden syntes at være meget større end Constanz. Den har virkeligen ogsaa over ti tusinde Indbyggere. Kort sagt, i denne eensomme Dal foresandt vi en Stad, der bar Præget af en langt større Vindstibelighed, end nogen, vi hidtil havde seet i Schweiz, Bern ikke engang undtagen. Det er en net lille Stad, omgiven af gamle Mure, men Fæstningsgravene ere forvandlede til haver.

Sankt Gallen, saavel Staden som Kantonet, byder en hellig skotsk Eremit af samme Navn sin politiske Tilværelse. I det syvende Aarhundrede stiftede Pappin af Heristal, Slotsbefalingsmand i Frankerige, et Abbedi, der blev opkaldt efter Eremiten. Dette Abbedi gjorde sig til af at have været Værdommens Sæde gennem tre Aarhundrede, i denne mørke og lange Periode, da Konger og Adelsmænd undertiden betragtede det som Bænke at kunne læse og skrive. Dets Bibliothek var særdeles stort, og vi skylde, paastaar man, dets Rigdom, at vi nu ere i Besiddelse af flere latinske Forfatters Bøger. I en tidligere Periode bleve Kaisernes og de omliggende Fyrsters Børn sendte derhen, for at opdrages. Aaret 1200 tabte Sankt Gallen, formodentlig Abbedernes Vindesøge og Uergrierighed, der havde opsvunget sig til smaa Fyrster og ved passende Velilighed

ikke frygtede for at drage Sværdet, dets Berømmelse for Lærdom. Selv iblandt disse krigeriske Folkeslag ere hine Abbeders krigeriske Navne blevene opbevarede. Op-
 høiede til Rigsfyrsters Rang, haandhave de deres Magt
 igiennem en lang Række Seire, Nederlag, Opstande og
 anden Religionen uværdig Færd, indtil de store poli-
 tiske Forandringer i Aaret 1798, da deres verdslige
 Magt blev fuldkastet. Klosteret selv blev aldeles ophæ-
 vet, paa Grund af dets Abbeds Trodsighed, i Aaret 1805.

Staden Sankt-Gallen var i Begyndelsen afhængig
 af Klosteret og skulde de Brødkrummer, der faldt fra
 den rige Mand's Bord, sin Oprindelse. Senere kjøbte
 dens Indvaanere, der naturligviis i denne Tidsalder vare
 usrie, deres Frihed af Munkene, erholdte Privilegier af
 Kæiserne og bleve Borgere. De havde flemme Naboer
 i Munkene, og Stridighederne imellem dem gik til en
 saadan Yderlighed, at de omtrent for to hundrede Aar
 siden opførte en høj Muur imellem Klosterets Bygning-
 ger og Staden, sandsynligviis for at holde de hellige
 Fædre hjemme om Natten. Førend dette skete, havde
 Borgerne indgaaet en Forbindelse med Sveitsers Kan-
 tonerne og vare i Virkeligheden, om ei lovmæssigen,
 uafhængige af Abbederne. Ved Slutningen af det syt-
 tende Aarhundrede blev denne Uafhængighed formeligen
 sanctioneret ved en Tractat.

Jeg har meddeelt Dem dette lille Omrids af den

geistlige Historie, forbi den er mærkelig i sig selv, og fordi den indeholder de samme Elementer, som alle geistlige Regjeringers Historie i Schweiz, af hvilke der forudm gaves adskillige, som have efterladt sig dybe Spor af deres Tilværelse.

Vi besøgte Abbediets forladte Bygninger, og kom igiennem den berømte Muur, som endnu er til. Kirken er stor, fyldt med Birktræer og i god Stand. Jeg troer, det er en Cathedraalkirke; idetmindste opholder en Biskop sig velvilis snart her, snart i Graubünden. Kirkens Altarer ere smukkere udarbejdede, end jeg nogensinde før har seet, ikke engang de Belgiske undtagne, uagtet de fattes de skønne Malerier, som findes i førstnævnte Land. Gheruøer i Bastieries findes i en saadan Overflødighed, at Bæggene næsten som levendegjøre ved dem. Der findes ogsaa Malerier, men saavidt jeg troer, ere de ikke af synderlig Værd.

Alt dette overraskede os; thi vi havde ikke ventet at finde Kiendemerker paa Vindstibeligbed eller paa Munkenes Pragt i Oldtiden. Det øde Kloster besøgte vi ikke.

Da vi forlode Sankt Gallen, reiste vi ned af Daalen, kom over en beundringsværdig Bro, som vilde have gjort Omegnen af Paris Ure, og betraadte atter Appenzell. Den øvrige Deel af Dagen gik Veien giennem en af Hyrder beboet, industriel Egn, hvor vi atter

opbagebe Dvæg, men intet Spor til Kornagere. Vi
 fiørte derpaa lidt op af Bierget og naaede Perisau,
 en af Kantonets Hovedstæder, netop som Astenen saldt
 paa. Jeg siger, en af Hovedstæderne; thi adskillige
 Sveitsers Kantoner ere, uagtet de ikkun have een Stemme
 ved Forbundsforsamlingerne, inddelte i flere af hinan-
 den uafhængige Districter. Til disses Tal hører Ap-
 penzell, der er inddeelt i det protestantiske og katolske
 District eller, rettere sagt, Raad, som det her kaldes.
 Hiint er mest velhavende, vindskibelig og talrig; dette
 er ikkun — jeg kunde sige fortrintligviis — beboet af
 Hyrder. Begge Districter ere fuldkomment demokratiske,
 eftersom Folket selv giver Love i dets Forsamlinger.
 Dog bliver dette System hemmet, men ikke opveiet —
 De kender mine Anskuelser med Hensyn til den vigtige
 Forstiel derimellem — ved Raadene, som udøve et Slags
 Beto (forbydende Magt). I den protestantiske Forsam-
 ling have alle Mændene fra deres sextende Aar, og i
 den catholske fra deres attende Aar, en Stemme! Dette
 overgaaer vort eget Fødeland, hvor Stemmeberettigede
 dog forefindes altfor hyppigt, og Drenge blive til
 Mænd med forbausende Bæthed. I en Commune, be-
 staaende af 50,000 Biergbeboere, hvor enhver Bøsse
 mediberegnes, og hvor de Interesser, som skulle for-
 handles, fornemmeligen ere indskrænkede til Græsgange

og Meierier, kan denne Forsatning dog være ret hensigtsmæssig.

Herisau er en smuk og imponerende lille By, i hvilken der forefindes en Blanding af Oldtidens Architectur forenet med den Sveitserske. Haandteringer, hvorefter Ilden skulde benyttes, have fremkaldt denne; om hiin vil De kunne gjøre Dem en Idée, ved følgende Beskrivelse af vort Giestgiversted, som, strengt taget, hører til den gamle Skole.

Vi behoe Hovedetagen, til hvilken vi ere komne op af en i to korte Afdelinger inddeelt Trappe. Vor Dagligstue er syv Fod høj og femten Fod bred. Der ere syv Vinduer, alle paa den ene Side, og hvert Vindue har sex Glasruder. De udvendige Skodder ere til at styde ned, ligesom Kæsthvinduer. Denne Side af Værelset er forsynet med Gardiner, thi lykkeligvis findes her Bomuldsbævere paa Stedet.

Jeg har i Dag bemærket Huse med sex Vinduer i Gavlen, der i Almindelighed udgjør Bygningernes Fagade. Et af Husene var saaledes indrettet: et eneste Vindue belyser Loftet eller den øverste Etage; derpaa kommer en Række paa fire, og efter denne, paa fem Vinduer. En Række paa syv og en paa ni Vinduer vare anbragte i Hovedbygningen, og en paa otte Vinduer i den af Steen opførte Kilder. Hele Høiden, fra

Jorden og lige indtil Tagflaaget, er omtrent to til tre og fyrrerhve Fod.

Torvet i Herisau er, ligesom det i Gais, særdeles net og smukt beliggende. Fra denne Plads opdagede man to Ruiner, som laae paa nogle Høie, men de syntes ikke at være af nogen Betydning.

Formedelft Regn forløbe vi ikke Herisau, førend efter Klokken ser. Veien løb igiennem en bølgefornig Biergegn, dog gik det, i det Hele taget, ned af Bakke. Snart naaede vi Grændserne af denne lille Republik og betraadte atter dens vidt om sig gribende Rabo, Sankt-Gallen. Hornqvæget blev talrigere, og hist og her saae vi enkelte Kornagere. Det ældgamle Grevskab Zollikenburg (nu en Deel af Sankt-Gallen) udgjorde det næste District, og Landet blev mindre karakteristisk end det, vi nyligen havde giennevreist. Det har et aldeles forandret Udseende, og dog vilde endog denne Dal ansees for at være særdeles mærkelig i enhver anden Deel af Verden.

I Morges mødte vi tre forskiellige Selskaber af B — — —'s amateurs-Betlere. Alle bare vel fyldte Badsække, vare i Almindelighed godt klædte og havde et triveligt og kraftfuldt Udseende. Tiggeri, hvilke sieblikkelige Fordele det end fører med sig, er ikkun en mislig Maade, at begynde Ens Løbebane paa.

I Eichtenstein spiste vi Frokost. Staden har Vandringer i Schweitz, 2 h.

en smuk Beliggenhed i en meget nydelig lille Dal, besiddet et Kloster og et ikke langt derfra beliggende Slot. Blegdamme og Fabrikker findes i alle disse Steder. De maa erindre, at Udtrykket „meget nydelig," har i Schweiz en ganske anden Betydning, end den almindelige. Virkelig gives der neppe, naar man eens gang er inde imellem disse Bierge, en Plet Jord i hele Landet, som ikke har noget Mærkeligt ved sig; thi naar man ogsaa tilfældigviis kommer til en aldeles ubetydelig Egn, da er det til at vedde Ti mod Een paa, at man, ved at gaa i Veiret, sener Alpernes sneedækte Toppe og vilde Majestæt.

Folkene i Giestgiverstedet viste os usædvanlig Opsmærksomhed, da de hørte, vi vare Amerikanere. Noget af deres Benner vare udvandrede. De fortalte os, at Katholikerne og Protestanterne benyttede sig, til forskjellig Tid, af den samme Bygning, til at holde deres Andagtsøvelser i. Ved Brodeearbejde fortjener et Fruentimmer her henved atten Gents om Dagen, og dog ere Fabrikkenes større Velstand og mageligere Levevemaade i Sammenligning med de Districter, hvor Agerdyrkning alene bliver drevet, synlige ved første Blik.

Batwylerbalden er yndig, Landsbyen net og blomstrende, og der findes, som sædvanligt, et Kloster og et Slot; fortryllende Gienstande i et Landstabs, isærdeleshed for Folk, der blot reise igiennem Egnen. Denne Borg

skal være den eneste, som endnu hæver sin Rang i
 Tockenbourg, medens dette District forudm talte nitten
 Slotte. Det i Lichtenstein er sandsynligviis forvandlet
 til en Fabrik, en Skibbane, som er bleven Halvdelen af
 Fastlandets Slotte til Deel, og som vistnok ogsaa vil
 ramme den anden Halvdeel. Vi have endnu ikke, i no-
 gensomhelst Stad paa hele vor Reise, seet et Slot, ja,
 ikke engang et stort privat Høtel under Bygning! Kon-
 gelige Residenters Slotte gjøre alene en Undtagelse herfra.
 Beviser dette ikke, „at Handelsens Tidsalder er kommen?“
 — og dog gives der Folk, som ere saa blinde for Ti-
 dernes Tegn, at de ønske at see Gienoplivelsen af den
 borgerlige Forfatning, som er gaaet i Arv til os ved
 Feudalvæsenets Undertrykkelse, endog i de Lande, hvor
 nyere Institutioner have erholdt Overvægten. Mænd
 med slige vrangte Anskuelse findes endog i vort Føde-
 land, hvor mægtigere og Agtelse indgydende Begivenhe-
 der drage Meningerne efter sig, skøndt modstræbende
 og bugtende sig, lig den til Papirsdragen befæstede Hale.
 Men Gennnykten er nødsaget til at bedække sig med en
 Mæste, og nye Combinationer ere blevene nødvendige,
 for at sætte de Faa istand til at drage den størst mu-
 lige Fordeel af de Mange.

Ved Enden af Watwyler Dalen bleve vi nødsaa-
 gede til at leie endnu en Hest til Farten op af Bjerget.
 Medens vi opbejdede dens Komme, hørte vi melodiske

Fruentimmerstemmer, i forskjellige Tonearter, både et gientaget Ave. Snart derpaa kom tre Fruentimmer til Synne, som stode ned af Bierget, lode deres Paternostere glide imellem deres Fingre og vexelvís istemte deres Bon. De vare isærd med at foretage en kort Valfart til et eller andet Helgenstæin i Nabolaget. En saadan Gruppe bidrog meget til at forhoie Landskabet's Vnde, der forekom mig at ligne et stort, af Naturen til Guds Hre opreist Altar.

Efter at vi majsommeligen havde slæbt os op af Bierget og overskredet dets Top, ankom vi til et Punkt paa den modsatte Side med en Udsigt, som jeg paa selve Stedet bestræbte mig for at beskrive, i det jeg benyttede mig af Bognfordækket som Skriverpult. Jeg meddeler Dem her en Skildring deraf, som en Prøve paa denne Blanding af det Vilde forenet med det Skionne, som man i Schweiz saa hyppigt træffer paa.

Marker og Skove, afvejlende som i et Lyktanlæg, bedækkede den brede Biergstrente, der, lige ned til Dalens Sletter, kunde betragtes som Maleriets Forgrund. I Dybet laae yppige og vidtudbredte Enge. Zürichers søen udstrakte sig til Høire i det Fjerne, og til Venstre hævede gigantiske Bierge deres Toppe til de med evig Sne bedækkede Regioner. Det Grandiose og det Majestatiske ved den hele Scene stode i en fuldkommen Harmoni med hinanden. Dalens modsatte Side bestod af en lang Række

herlige Ålper, hvis brede Bringer vare bestrøede med Landsbyer, Hytter og Marker, med en Uafbrudt indgydende Baggrund af takkede Biergtoppe. Hvide Skyer hvilede hist og her over de grønklædte Marker og høvede og fordunklede vædelviis Lærkeskovenes Stands.

Byen Rapperschwyl laar, liig en forsalben Borg, lige oversfor Indsøen, og Kirker, Landsbyer og eensomt staaende Huse vare omstrøede med Dverflødighed, siern og nær, hvorhen Diet vendte sig. Ege foran os, paa den brede, grønne Skrent i Forgrunden stod et Kloster og stuede med andægtig Rolighed ud over alle disse Herligheder.

Da vi stige ned af Bierget, aabnede Udsigten sig mere imod Syd, og den lige oversfor os liggende Kleft udvidede sig til en bred og dyb Dal, som omslutter Kantonet og Staden Glarus. Halvdelen af et Bierg der i Nærheden var omgiordet af et Taagebelte, medens Taagens øverste Rand var afflaaren, som var det med en Kniv. Det Hele lignede en Maanen omgivende Ring. Gienstandene bleve alt mere og mere tydelige, indtil Waade, som Afstanden i Begyndelsen aldeles skjult for os, først lignede Punkter, derpaa Fugle og tilsidst saaes at glide hen paa Vandfladen. Endeligen bleve vi endog Åarerne vaer, som glindsede i Solen.

For første Gang glædedes vore Øine ved Synet af den berømte lille Stat, som har givet Forbundet sit

Ravn; thi de for os liggende Bierge danne Schweiz's nordlige Grændser, der strækte sig lige indtil Indsøens Bredder.

Ved Foden af Skrenten kiørte vi giennem Usnach, en med Volde omgiven By, og vor øvrige Dagsreise førte os langs Strandbredden. Vi ilede fremad og standsede foran et meget godt Giestgiversted, Paaafuglen, lige indensfor Rapperschwyl's Porte.

Ellevte Brev.

Rapperschwyl. — Züricher Eøen. — Broen. — Schweiz. — Eøndagen. — Egnen mellem Rapperschwyl og Zürich. — Staden og Kantonet Zürich. — Schweiz og Amerika.

Kiære — — —,

Den følgende Morgen gik jeg tidligt alene til Rapperschwyl. Denne lille Stads Beliggenhed og Udseende ere særdeles mærkelige. Den ligger paa en lille, ophøiet Halvø, og i det snevre Rum findes et Slot, Taarne, Kirker, Huse og Volde sammentrængte, saa at det hele faaer Udseende af en eneste simpel, men vidtloftig Byg-

ning. Her boede forðum en uafhængig Greve, og For-
 Nielsen, som det Krigerste og Herstabelige danner imod
 det Forbringeløse og Nyttige er eienlyntig, uagtet begge
 Modsatningerne ikke overskride den Maalestok, hvorefter
 Biergbeboernes simple Sæder bør rette sig. Hvor ind-
 strænket Pladsen end er, findes her dog et temmeligt
 stort Torv midt i Staden, formodentligen en gammel
 "Place d'Armes" (Vaabenplads).

Bürichersøen er inddeelt i Over- og Nedsøen,
 hvoraf hiin er den største. Denne Adskillig bevirker
 Halvoen Rapperschwyl og en lang og lav Landtunge,
 som i det mindste løber en Miil ud i Bandet. Ebel bes-
 retter, at Leopold af Østerrige lod en Bro opføre i
 Aaret 1358, som forbandt disse to Punkter, og mine
 egne Dine overbeviste mig, da jeg den foregaaende Afs-
 ten reiste ned af Bierget, om at denne Bro, eller dens
 Efterfølger, endnu var til. Derfor valgte jeg denne
 Retning til at besøge Indsøen, da jeg gik igennem
 Staden.

Ved Enden af Broen blev indkrævet Told. Denne
 ældgamle Bygning — ældgammel ligesom Wiin-
 gaarde, i hvilke nye Wiinstokke plantes fra Tid til an-
 den — indtager anden Rang i Brobygningskonsten; den
 første, troer jeg, tilkommer den i Amerika almindelige
 Waade, at lægge Tverbjælker over Bundtræer. Den
 er sammmentømret af lave gaffelformede Krumbolter med

tre Rader Bundtræer, og derover findes Lægter anbragte, som fastholdes i deres Stilling af stærke Jernspiger. En kort Strækning fraregnet, fattes Broen aldeles et Rækværk, og dens hele Brede er ikke over tolv Fod. Den er ikke ligeløbende, men danner to stumpe Vinkler, hvortil Vandets Dybde sikkert er Grunden. Tre hundrede Yards fra Porten ligger en Steendæmning og et Steencapel; og netop paa dette Sted findes det ovenomtalte Rækværk. Paa dette Sted kan man sige, „at tage Afsted,” og derpaa at gaae hen over Indsøen. Bogne og Karrer passere dette strøbelige Redskab, men i et stormfuldt Veir vil endog et Menneske ikke kunne gaae derover uden Fare. Da Vandet ikke er dybt, troer jeg ikke, at Bølgerne nogensinde bryde over Broen; dog, en Brede af tolv Fod og intet Bulværk afgive et svagt Værn mod milelange Strømninger.

Jeg gik, med min sædvanlige Gang, over til den modsatte Brede paa sytten og et halvt Minut og var sytten Minutter om Tilbageveien; deraf antager jeg, at Broens Længde udgjør lidt over 5000 Fod. Ebel angiver dens Længde at være 1800 Skridt, som om trent udgjøre 5400 af vere Fod, eller lidt over en engelsk Mil. Da jeg naaede den sydlige Strandbred, betraadte jeg for første Gang Schweiz's Jordbund.

Det var Søndag og den sidste August. Morgensstunden var skøn, mild og rolig, ret som det sommede

sig for en kristelig Hviledag. Kirkekløkkerne kaldte til Froprædiksen fra over tyve Dale og i de langs med Strandbredden adspredte Landsbyer. Bønder med deres Køer ilede forbi i deres landlige Søndagsdragt. Fleertallet blandt Mændene bare Blomster og Wiinløv paa deres Hatte, hvoraf jeg sluttede, at de begave sig hen til en eller anden Fest, førend jeg blev en visken Blomsterbouquet vaer paa min egen Reisehue, et Beviis paa landligt Coquetteri, som jeg havde en af mine Bedstagerinder at takke for.

Biergene mod Syden vare bedækkede med Taage, bag hvilken de fremstode mystiske og majestatiske. I dette Øieblik havde Taagesløret sig ogsaa langs med Grændserne af Schweiz, afflorede Landsbyer, Hytter, Græsgange og dunkle Skove, som det steg i Beiret, og overalt dannede Skyggernes og Lysets Afverlinger de yndigste Overgange. Den hele vestlige Side af Dalen og Indseen var alt oplyst af Solen og skinnede mig klar og oplivende i Møde; et herligt Panorama, som omfattede tusinde i Natur og Kunst lige skionne Gjenstande. Taarnene i Kapperschwyl fremstode i blodere Omrids, omgivne af Solstraaler; jeg talte tolv Taarnspir paa denne lille Halvø, der for mit Blik viste sig som en Gruppe. Efter denne lille Pilegrimsgang til den helvetiske Friheds Bugge, vendte jeg tilbage til „Paa-fuglen,” rigtigten oplagt til at fortære en Frokost, som vilde have gjort et amerikansk Kjøkken Vre. Paa Til-

bageveien bemærkede jeg en lille, af Væle forfærdiget, konstig Bro udenfor Rapperschwyl. Bygningerne langs med Indsøens sydvestlige Bredder vare alle synlige giennem Taagen, og da jeg stuede deres sneehvide Gienstrin paa Søens speilglatte Overflade, lignede de tusinde paa Vandet hvilende Baade.

Dagen var saa herlig, og det for os liggende Landskab, som Taagen steg i Veiret, saa skönt, at vi, utaalmelige efter at nyde de oplivende Naturscener, tilfods forlode „Paasuglen“ og lode vor Vogn komme bag efter. Efter at have tilbagelagt en kort Strækning, saae vi os hensefte fra Kanton Sankt-Gallen til Zürich. I en Afstand af nogle Mile antog Rapperschwyl et nyt Udseende; Huse og alle de lavere Bygninger vare skjulte af en Bakke, og Intet var synligt, undtagen Kirken, — i Europa ere altid Guds Huse høiere end Menneskenes, — og Taarnene paa Byens Volde, Den nærmest os liggende Side af Bakken var mørk og grøn, da den laae i Skyggen, men dens øverste Omrids saarvedes, liig en glødende Ring, af Solens Straaler. Om ogsaa flige Naturscener ere mindre imponerende end Doralpernes majestætiske Gletscher og Rødsel opvækkende Kloster, indprente de sig dog, som et yndigere Maleri, bedre i vor Grindring.

Nu aflørede Kanton Schweiz's Grændser sig for os, og vi saae Græsgang oven over Græsgang, Hytte flyngende sig over Hytte til en Høide af jeg veed ikke

hvormange tusinde Fod. Luftens særdeles Giennemsig-
tighed, hvorfra al Taage var forsvunden, satte os
istand til med Nøiagtighed at skielne enhver Gienstand i
det Fjerne og bidrog meget til at forhøje vor Nydelse.

Indsøerne i Schweiz fattes alene Der, for at kunne
kaldes fuldkomment skionne. Udsigterne afverle i en saa
dan Mangfoldighed, at de forene Alt, ovennævnte Und-
tagelse fraregnet, hvad man kan ønske sig ved flige
Landskaber. Vel opdager man hist og her en D, men
den er i Almindelighed ubetydelig, dens Beliggenhed er
upien, og intetsteds finder man Noget, som i mindste
Maade kunde nærme sig til en D-Gruppe. I denne
Henseende staaer George-Søen saa langt over alle sine
sveitseriske Medbeilere, som den er dem underordnet i
enhver anden Henseende, dens krystallne Klarhed undtagen.
Dog er Zürichersøen bedre begavet, da den er i Besid-
delse af een eller to Der. En af disse er mærkelig i
historisk Henseende. Dens Navn er Ufnau; den ligger
en Mil fra Rapperschwyl, lige over for os, paa et
Sted, hvor Indsøen siges at være tre Mile bred.
Paa den staaer en Ruin af et Taarn, men Virkningen
af samme gaaer tabt paa Grund af dens langt mere
tiltrækkende Omgivelser.

Vor Bei løb langs med Indsøen. Strandbredden
danner en ujevn Skraoning, bedækket med Landsbyer,
Forpagtergaarde, Wiinbierge, Frugthaver og Kirker.
Endog min ærede Ven, Herr Mac-Adams Erfaring kunde

ikke have frembragt nogen bedre Kiørevei. De maa bemærke, at Veiene i dette Land bidrage til at forstærke et Landskab, da de hverken ere ligeløbende eller brede. Omtrent en Miil fra Rapperschwyl tilbagemagde vi et Stykke Wei paa en naturlig Terræse, der hang ud over Vandet. Jeg formaaer ikke at meddele Dem nogen tydelig Forestilling om den Ynde, der var udbredt over den hele Naturscene paa dette enkelte Punkt. Schweiz's Grændser, omgivne med en Ramme af smilende Landshyer, Kirker og Bondehytter, dannede den modsatte Kyst. Indsoen lignede et Speil, og nogle og tyve Baade, med deres lange Ratsseil, hvoraaf nogle vare udfoldede, andre rebne, men alle maleriske, glæde langsomt hen for en mild, nordlig Lustning, der syntes at være altså ætherisk til at nedstige til Vandets Overflade. I dette Dieblis lode et Dusin sørgelige Klokkers Toner over fra Dalene i Schweiz, nogle i en saa lang Afstand, at de lignede Gølscharper, der ifkun fra Tid til anden naaede Øret, baarne i Bølger giennem den bevægede Luft. Virkningen af disse Klokker, der sendte deres sørgelige Toner fra Biergene ud over Søen, forenet med Dagen og dens høitidelige Rolighed, omdannede den hele Scene til et eneste stort og opheiet Tempel!

Med Bolliken, ikke langt fra Zürich, kom vi forbi et Blinbiere, om hvilket gamle, forhaanden værende Documenter skulle bevise, at det er anlagt for fem hundrede Aar siden. De kan let forestille Dem, at

Viinstoffene, ligesom Broen, ofte ere blevene fornyede. Vi forundres undertiden over Elden, som gjør Siens-stande af dette Slags mærkværdige i Europa. I Rüss-nacht faldt vore Blik paa Ordene: „Boston, Nordamer-rika,” anbragte paa en Table, der hang udvendig paa en Kirkemuur; det var et Monnument over en ung Rejsende, som druknede i Indsoen, nærved dette Sted. Man havde fundet hans Liig og begravet ham her.

Efter en atten til tyve Miles behagelige Riørsel kom vi giennem græsklædte Volde, som stode i en fuld-kommen Harmoni med det dem omgivende Landskab, om de end ikke afgave noget tilstrækkeligt Forsvarsmid- del, ind i Zürich. Da vi vare slæbte frem og tilbage giennem snevre og reenlige, men meget ujevne Gader, erholdte vi tilsidst Ly i et Giestgiversied, der, bogstave- ligen talt, stod ved Havnens yderste Rand.

Limmathsfloden, Indsøens Munding, flyder sølv- blank midt igiennem Staden, hvis forstieilige Dele ere forbundne ved Broer, som ere bredere end Gaderne. Ved sit Udspring ligner Floden en Biste, og op ad samme ere Pæle blevene nedrammede, for at betegne Havnens Grændser. Da dette Middel ikke forstøffer no- get Børn mod Volgerne og i militair Henseende er als- deles intetfigend, kan jeg ikke indsee Nytten deraf, med mindre Indkrævelse af Tolden har foranlediget denne Ind- dæmning. Dog kunne maaskee disse Pæle afholde den om Foraaret indstrømmende Is. Midt i Havnen hæver et

gammelt, flirkantet Taarn sig op af Vandet. Det blev fløkkert opført til Forsvar, men benyttet nu som Fængsel.

Bürich har omtrent 15000 Indbyggere og er en af de rigeste og vigtigste Steder i Schweiz. Dens Fabrikker ere anseelige, og Befolkningen har et tilfreds og velhavende Udseende. Kantonet et det syvende med Hensyn Størrelse og det andet med Hensyn til Indbyggernes Antal. Denne Omstændighed er aldeles ikke usandsynlig; thi jeg kiender neppe nogen Deel af Norden, hvor der findes en større Overflødighed paa Bøndergaarde end her. Den hele Strandbred er een Flække. Befolkningens Historie i dette lille Land frembyder mærkelige Forandringer. Ifølge Picot (der, saavidt jeg troer, ansees for Autoritet) havde dette Kanton 143,990 Siæle i Aaret 1610, og i Aaret 1634 ikkun 86,621. Krig og Pest havde bevirket dette. Hungerenød — en Landeplage, hvortil Amerika, lige fra sin tidligste Tid, intet har kiendt — forringede atter Folkemængden fra Aaret 1678 til 1700. Dette Onde har ofte forringet Indbyggernes Antal, dog ikke saameget ved Dødelighedens Tiltagelse, som ved en nødtvungen Udvandring. Indbyggernes Antal er nu omtrent 189,000.

Bürich's Historie har stor Lighed med Bern's: Staden beherskede Landet, og visse Familier blandt Børgerne beherskede Staden. Dog forandrede disse Forhold, da den franske Revolution udbredte sine Epsstrømme over det hele øvrige Europa. Nu hører det til

Dagens Orden, at gjøre alle Mennesker „lige for Poven,” som det hedder sig, uagtet alle Mennesker ere langt fra at være lige med Hensyn til Affatningen af Lovene. Tilforn vare de Fornemme aabenlyst fritagne for at betale Skat; nu blive Alle beskattede, hedder det sig; men siden den Rige udelukkende affatter Lovene, bestræber han sig for at ordne Sagerne saaledes, at den Fattige kommer til at betale saa Meget som muligt. Jeg har, for Exempel, fortalt Dem, hvorledes en Flaske Vin i Paris, som koster sex Sous, betaler den samme Afgift, som den Flaske, der koster sex Francs; hiin beskattes med siirfryndsthye, denne med fire pro Cent. Da Vinen der horer til Nodvendighedsartiklerne, da Brød og Vin ere de to fornemste Gienstande for Consumptionen blandt Folk af alle Glasser, er denne Politikk let at forstaae. Paastudet er, at dersom Vinen var billigere, vilde den arbejdende Klasse drikke for meget! Jeg paastaaer ikke, at Zurich fortienet samme Bebreidelse, thi Aristokratiet i Schweiz er mildere og retfærdigere end det i Almindelighed er Tilfældet, da den mest bydende Nodvendighed her tvinger til Maadeholdenhed; men det er nødvendigt at paaminde Dem om, ikke at blive bedragne af Navne. Lad det derfor være Dem indlysende, at alle Mennesker, efter den nye europæiske Liberalisme ere fuldkommen lige for Lovene, thi Enhver betaler Staten en lige Afgift af fem Sous for sin Flaske Vin! Zurich er meget mindre aristokratisk end Bern. Ind-

byggerne ere for største Delen Protestanter, skiondt der findes to smaa katolske Qvarterer. Dette Kantons Dplysning, Industri og Sæder have alt længe været agtede, og uden at gjøre mig til af en nøiere Kundskab, end man ved en Giennemreise kan samle, troer jeg, at man, i det mindste i de to sidste Henseender, ikkun har ladet Indbyggerne vederfares Retfærdighed. De veed, at jeg ikke har lovet Dem Mere, end det som kan samles paa denne ufælskomne Maade, thi vi Amerikanere reise i Almindelighed giennem Europa „uvidende og ubekiendte.“

I een Henseende kan jeg ikke tage Feil. Vandsøet under vore Vinduer var saa klart og reent, som det, der flyder i vor egen Otsego. Den livlige Aborre spømmede omkring deri, saa lig vor Aborre som een Vort den Anden. W. . ., i sin amor patriæ, kastede en Snøre ud, for at kunne betragte den i Nærheden, men forgiæves.

Jeg har alt underrettet Dem om, at vi ogsaa, i vore Høie besidde en sveitsersk Formation, da Zürich, Bern og Genf alle ligge i samme Høide som den Dal, hvori De er født. Vi fattes blot Granitmasser og Bierglag, der have sig to Mile op i Luften, med de i Almindelighed dermed følgende Omgivelser, for at være et andet Schweiz. Indtil en eller anden Omveltning i Naturen frembringer denne Forandring, saalænge maae vi sandsynligviis forblive i en uforandret Tilstand.

V a n d r i n g e r

i

Schweitz.

Efter det Engelske

ved

J. C. M a g n u s.

Tredie Hefte.

K j ö b e n h a v n.

Forlagt af og trykt hos S. L i e r.

1838.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE

CHICAGO

UNIVERSITY

OF THE

CHICAGO

Colbte Brev.

Albis. — Zug. — Seilabs til Art. — Demotratie og Aristokra-
tie. — Byen Art. — Ruinerne ved Goldau. — Andægtigt Cour-
mageri. — En ægte sveitsersk Scene. — „Vor hellige Jomfru for
Sheen.“ — Udsigt fra Rigistaffel. — Fra Toppen af Rigistm.
— En sørgelig Begivenhed. — Lydste Storpræstere. — Solens
Dygang.

Min Kære — —.

Ibligt den følgende Morgen, førend Frokosttiden, for-
løbe vi Zürich, aldeles indhyllede i en Taagestry, som ikke
tillod os at nyde nogen udsigt, førend vi havde bestet
et Albis, et høitliggende og hyppigt besøgt Bierg-
paa, som ligger imellem Züricher- og Zuger-Søen.
Ebel berømmer udsigten, men jeg er taus. For Die-
blikket havde min elskede Taage Overhaanden og afgav
et practisk Beviis paa, at der ikke findes noget jordist

Gode, uden at det tillige har sin ubehagelige Side. Vi nøde en utilladelig slet Frokost paa Toppen af Bierget.

Ved Nedstigningen opdagede vi nogle særdeles yndige Blimt af Indsøen og Cantonet Zug — jeg siger Cantonet, fordi det er saa lille, at det med Lethed kan overskues med et eneste Blik. Vi kom forbi et Kloster og betraadte denne lille Stat, den mindste i Forbundet, een eller to Mile fra dens Hovedstad. Folkemængden beløber sig neppe til femten tusinde, og Størrelsen er noget mindre end et almindeligt Amt i New-York, om trent fem og tyve Quadratomile. Dette lille Land, der udgjør et af de ældste Cantoner, havde ligeledes, indtil den franske Revolution, en aristokratisk Regjeringsform, da de ti til tolv tusinde Landbeboere vare afhængige af Hovedstaden, der ikkun har to tusinde Indbyggere. Den catholske Religion er den herskende.

Staden Zug ligger ved Indsøen og frembyder, seet i Kraaand, et skönt Syn, formiedelst dens Mure og Taarne, som ere indrettede overeensstemmende med den gammelbøgs Maade at føre Krig paa. Som vi nærmede os Staden, førte Børn ud dervfra, for at tigge; de vare kraftfulde Knøse, der ansaae denne Maade at fortjene en Skilling paa, som et Slags Lidsfordriv. En Dreng tilbød sig tjenstfærdigen at lægge Slæbestroen under Piulet, men efter nogle Dieblis Ordverling med

Kubsten, fæstede han Jernet fra sig og forlod os i Brede. Ved nærmere Forespørgsel erfarede jeg, at han var bleven underrettet om, at der ikke vilde være nogen Betaling. Point d'argent, point de Suisse. Vi kunde ikke lade være at lee af denne Begivenhed, uagtet det var ligesaa sandsynligt, at de samme Omstændigheder vilde have havt det samme Resultat i Frankrige eller Italien. I England vilde maaskee den naturlige Dienstagtighed have feiret over Pengegridskeden, uagtet Sectionen ikke vilde være bleven glemt, og i Amerika vilde Stolthed (og maaskee Grundsætninger) have bevaaret Drengen til at udføre den eengang tilbudte Tjeneste.

I Zug forlode vi Vognen og lode den kjøre i Forveien til Lucern. Derpaa leiede vi en Veiviser og besteg en Baad, for at seile til Art. Længs Strandbredden vrimlede der af Baade, indrettede paa samme Maade, med samme Bequemmeligheder, som de tilforn beskrevne. Opholdet varede ikke over tyve Minutter. Nogle Forskrifter, anskaffede til fælleds Færø, bleve båret ned i Baaden og fortærede undervejs.

Med vore tre Karer vare vi omtrent tre Timer om at komme til Art. Sidsøen er ret smuk, men ingenlunde saa vidunderlig skøn og vild, som de, vi tilforn havde besøgt. Vor Veiviser bevisste, at han forstod sit Fag: lidt Skalkagtighed kunde man imidlertid ikke frakende ham. Han var en ivrig Forsvarer af det

nye System. Blandt Andet fortalte han os med oien-
synlig Tilfredshed, at der kun fandtes een Mand i hans
Canton, som skrev et „de“ foran sit Navn; paa samme
Tid syntes han at være fuldkommen overbevist om den
vigtige Sandhed, at Fuldkommenhed ikke staaer til at
haabe, og at man ikke maa forlange for Meget af De-
mokratiet. Kort sagt, han besad, hvilket sædvanligviis
er Tilfældet, langt sundere Anstuelser med Hensyn til
alle disse Gienstande, end de, som gjøre udelukkende
Fordring paa at være Jordens Salt. Mennesker, der
troe sig eneberettigede til Nydelsen af denne Verdens
Goder, forglemme, at denne Tingenes Tilstand ikkun
udgjør en Deel af det store Hele, at en høiere Wiisdom
har givet Love, der ere eens for Alle, og indprentet et
hvert Menneske Begreb om Ret og Uret, der gjør den
Laveste i Samfundet stikket til at sætte Priis paa
medfødte Rettigheder, og som gjør ethvert Menneske,
til en vis Grad, mistænksom i Alt, hvad der an-
gaaer hans egen Velfærd. Det er vel sandt, Opdragel-
sen og Banens Magt kunne fjerne denne medfødte Gvne,
men da det er aabenbart, at Lykke, langt lettere end
Modgang, er stikket til at føre det menneskelige Hjer-
te, har jeg aldrig endnu været i noget Land, i hvilk-
ket de saa kalde lavere Classer ei have haft et klarere
og sundere Begreb om de ophojede Grundsætninger, som
bør have den afgjørende Stemme i de menneskelige An-

liggender, end deres Overmænd. Det følger af sig selv, at jeg her taler om Classer og ikke om Individer; ei heller troer jeg, at noget Slaveri, hvor nedværdigende det end er, formaaer at tilintetgjøre Modtagelsesevnen for de simpleste Sandheder hos Mennesket, som Gudsdommen har indpodet hos ham, til sine egne ophoiede Dimebs Dypnaaelse. Den Evne, at kunne udtrykke sig, holder ikke altid lige Skridt med Faaevnen, og Dpløb og Volds handlinger, udøvede af Folket, ere i Almindelighed Resultater af de Systemer, som berøve den store Hob Evnen til at handle, undtagen ved Hielp af dens Kræfters Anvendelse. Det er vel sandt, hele Forsamlinger kunne føres i Vildfarelser, og Retsfærdigheden selv, udøvet med Vold, bliver farlig; men i alle flige Tilfælde vil man finde, at en Følelse af Ret dog ligger til Grunden for Mængdens misforstaaede Bevægelser. Men hvilken Retsfølelse kan derimod bestaae dem, som kaste brændende Fakler mellem Mængden, for at drage Fordeel af dens Udsteielser; som opægge et Folk til Raseri, for selv at vinde ved Folkebevægelsen, som, kort sagt, bedrage, opirre og intriguere, for at de og Deres kunne drage Fordeel af Forraderiet? Saaledes handlede det europæiske Aristokratie under den franske Revolution, hvis Ustyreligheder alle sindige og upartiske Mænd, saavidt jeg troer, tilskrive dets hemmelige Agenter. Majoriteten kan vistnok, ligesaa vel som Minoriteten, giøre

sig skyldig i Undertrykkelser, men hiin, i Bevidstheden af sin Magt, gjør det sieldent for sin egen Sikkerheds Skyld.

Art er en lille Landsby, som ligger ved Zugerseen i Canton Schweiz. Nu betraadte vi den sveitserske Friheds Brændepunkt og nærmede os meer og meer Skuepladsen for Tell's mindeværdige Daad. Vi leiede Heste til Damerne og begave os tilfods i Forveien til Ruinerne ved Goldau. Henved en Miil spadserede vi langs med en herlig Kiørevei, omgivne af yndige, grønnende Enge, Frugttræer og Alt, hvad som kan forhøie et Landstabs Skjønheder. Jeg kan ikke finde Noget, hvormed jeg kunde sammenligne de smilende, fløilsbløde Marker, undtagen det skulde være med de hursene omgivende Plainen i vore smukkeste Landsbyer; thi hvad Agerdyrkningen efter en større Maalestok angaaer, da kan Ingen maale sig med os. De engelske Marker ere ikke stionnere, og Græsset forekom mig ei heller at være saa yppigt og fortrinligt. Forestil Dem den Gysen, der betog os midt i vor Glæde, da vi, ved at komme igiennem en saadan Dal, sandt al denne Ynde tilintetgiort ved Klippestykker, Jordklumper og Stene, som vare faldne derned i en eneste, Alt tilintetgiørende, Masse og havde begravet Landsbyer, Huse, Kirker, Marker og Beboere. Denne overordentlige Begivenhed vil jeg have Leilighed til at omtale i det Følgende.

Ved Goldau, som staaer paa det Sted, hvor en begravet Flække af samme Navn forud fandtes, forløbe vi Hovedlandeveis og betraadte en Bivæi, som slynge sig ind imellem Markerne. Her indhentedes vi af Hestene, og Damerne toge Plads paa de sædvanlige magelige Sæder. W — —. og jeg vedbleve at gaae tilføds. I Art havde et Slags andægtigt Gourmageri imellem Vertinden og to Kapuzinere, hvem hun vedrørgede med et Maaltid fra sit velforsynede Spisekammer, moret os meget. Dette Fruentimmer har en Strimmel af Musselin paa Hovedet, for at erstatte Savnet af en Kappe, som, Souleuren fraregnet, fuldkomment lignede en Hanekam. Alt hendes Haar var stroget bort fra Panden og Lindingerne, for at danne Grundlaget til denne besynderlige Prydelse. Dog syntes denne Mode at være herskende her. Naar mon den vil naae Broadway, via la rue Nivienne? En af de omtalte Capuzinere var fulgt bag efter med Hestene, og hans joviale Udseende forlevede mig til at indlade mig i en Samtale med ham. Alle Cantonerne i denne Deel af Landet ere katholske, og denne Munk hørte til et Broderskab, som i Almindelighed opholder sig i Dalen, men som holder en Forpost paa Rigi, i et Capel helliget "Notre Dame des Neiges" — den hellige Jomfru for Sneen! — Der hersker i det mindste Poesie i de papistiske Navne; ei heller kan man frakende dem, der grundlagde dette Ca-

pel, en gudsfrøgtig Hensigt. Min Vedsager var een af de Tre, som, ifølge Embedspligt, for Dieblicket levede paa Bierget, og vi kunde altsaa vente at nyde hans Selskab, indtil han naaede sin Bolig.

Veien var i Begyndelsen intet mindre end steil, den snoede sig ret behageligt giennem Enge og Krat. Dette varede en Stund, og jeg gik forrest med Munken. Paa een Gang undskyldte denne sig og sagde, at Timen var kommen, paa hvilken han skulde begynde sine forestrevne Andagtsøvelser. Han tog sit Brevier frem og gjorde sig beredt til at fremsige de sædvanlige latinske Bønner. W . . . og jeg, der bemærkede en steil Biergpynt liggende foran os, stige muntert opad, uden at see os omkring i nogle Minutter. Modige og kraftfulde som vi vare, nødsagedes vi dog inden kort Tid til at standse formedelst Stakaandethed. Paa dette Sted begyndte Veien at stige i Beløst som en Trappe, hvis Trin vare dannede af Stene og Klippestykker, for at gjøre Opadstigningen mindre besværlig. Hvert Trappetrin var meget bredt og mange altfor høie. Der fandtes forskjellige Hvilepunkter, og Veiens Retning forandrede sig fra Tid til anden. Vi ankom nu til en fremspringende Skrent paa vor af Naturen dannede Stige, hvor Landskabet blev saa ægte sveitserisk, at det fortjener en mere omstændelig Beskrivelse.

Der var salden en Skytregn, medens vi befandt

os paa Søen, og Taagen havde hævet sig fra Sko-
 vene og klynget sig til Biergenes Sider. Kun paa
 enkelte Steder, hvor Taagen havde stilt sig, kunde vi
 skue ud i det Fierne, og Udsigten, skion i sig selv, for-
 andrede sig ideligen, som om vi havde staaet foran et
 bevægeligt Panorama. Iblandt de foran os svævende
 Gienstande var den yndige, lille Lowerzø, med dens
 klippesfulde Øer og Taarnruiner. Lige under os laae
 Engene og Krattet, giennem hvilke Stien slynge sig
 ned til det odelagte Goldau. Da Beiviserne havde øns-
 ket at stifte deres Heste mod nogle fra Bierget tilba-
 gevendende, var Selskabet forneden blevet opholdt. Nu
 stred det frem i en lige Linie henover Engene, medens
 den barhøvete Capuziner, endnu bestandigen beslaftiget
 med sine aves og patres, sluttede Toget. De omstiftede
 Heste forsvandt i et Klat paa deres Bei nedad, og
 en Flok Køer, ledsaget af sex eller syv Hyrder, der
 bare deres Malkébatter og Stole paa Skuldrene, bevæ-
 gede sig ned af Stien under vore Fødder. Det var
 paa den Tid, at Bierggræsgangene omstiftedes med Da-
 lens. En bredskulbret, kraftfuld Knes fulgte bag efter
 med en levende Kalv paa Ryggen. Det skionne Veir,
 Himmelens Farvepragt, thi det begyndte alt at dæmre,
 Taagebillederne, de dampende Skove og Markernes
 dunkle Græs bidroge til her at danne en af de herlig-
 ste Landskabsscener, man kunde forestille sig. De kan

erholde en tydeligere Idee om den Maalestof, hvorefter dette Vilde var udført, ved at forestille Dem Biergets Størrelse. Tre tusinde Koer, foruden utallige Faareflokke, græsser der om Sommeren. Det var den første September, og vi saae derfor de fleste af disse Flokke blive drevne ned af de forskellige Stier, som staae i Forbindelse med Dalene. Den Deel af Bierget, hvorpaa vi befandt os, blev mindst besøgt af Koer og Faarehyrderne.

Vi vare ingenlunde færdige med at bestige vore Trapper, som syntes at føre til Himmelen. Endeligen naaede W... og jeg, aandedse, varme, med tørre Læber, et lille Vertshuus, opfyldt med Hyrder, Kovogtere og Kaldebærere, der begave sig ned i Dalene. Lidt længere borte sprublede krystallklar Vand op af en Kilde, og jeg ilede derhen med en Tørst, som jeg aldrig erindrer at have følt tilforn. Da jeg frugtede for at drikke, dyppe jeg mine Hænder i Vandet. Dette gjorde en saa stærk og pludselig Virkning, at jeg virkeligen stod i Begreb med at forlade Stedet, da W... erindrede mig om, at jeg endnu ikke havde smagt Vandet. Nogle Slurk vare tilstrækkelige. Det er vel langt behageligere at drikke ved slige Leiligheder, men det ender det Middel er langt sikkrere og slukker Tørsten lige saa godt.

Nu laae en herlig og koldig Vej giennem en Skov

af Værketræer foran os; hele Selskabet indhentede os, med Undtagelse af Munken, som havde forenet sig med Hyrderne i Vertshuset, for at slukke sin Tørst paa en mindre kletterst Maade. Da vi forlode Skoven, betraadte vi nogle Enge, der endnu gik fraanende i Veiret; dog forekom det os let at stige op af disse, i Sammenligning med den Wei, vi nys havde tilbagelagt. Endeligen kom vi til otte eller ti til hverandre stødende Bygninger, iblandt hvilke fandtes adskillige Giestgiversteder, og et Kloster med den hellige Jomfru for Sneens lille Capel. Denne Flække ligger ligesom i en Dal, uagtet der neppe findes nogen fuldkommen flad Egn paa denne Side af den store Trappe, som overalt er omgivet af Marker og Græsgange. Da vi kom forbi Klosteret, bleve vi betragtede af to Munke, som saae ud af Vinduerne; disse, tilligemed den Ene, der var bleven tilbage mellem Kalpebærerne, udgjorde hele Broderskabet, som beboede denne Bygning. Her tilbringe de Vinteren og tilbyde Enhver deres Bistand, som behøver den; men med Esteraarets Komme nærmer neppe Noget, med Undtagelse af Hyrderne, sig dette Sted. Klosteret blev opbygget i Aaret 1689, men Giestgiverstederne ere opførte efter at Reiselysten er bleven saa almindelig. Om Vinteren, troer jeg, ere disse Biergstier ubesøgte. Dette Sted besøges meget om Søndag og Helligdage af Biergbeboerne, og den ottende September

hoitideligholbes her en stor Fest til Vre for Zomsru Maria's Fødsel. Andre Feste, af et mere landligt Ansøg, holdes paa dette store og skønne Bierg, som lokke en Mængde Tilskuere til Stedet.

Vi standsede udenfor et Giestgiversted. De talrige Selskaber paa Toppen af Bierget nødsage ofte de Reisende til her at leie Værelser. Efter Weiviserens Raad nøde vi her Forfriskninger; til min Forundring forlangte han Theevand til sig selv, og vi fulgte hans Exempel. Denne Mand sagde mig, at han foretrak Thee fremfor Noget, naar det galdt om at udholde Strabadser. Brugen af Thee som et Styrkningsmiddel efter Biergreisens Besvarlighed, er, finder jeg, meget almindelig her, men endstaaende vi nyde den bestandigen som en Nationaldrik, troede jeg ikke, at Brugen deraf var bleven saa almindelig paa Europa's Fastland.

Skiondt Veien ikke var steil, løb den dog bestandigen opad, efter at vi havde forladt Klosteret. Den førte os, næsten i en lige Linie, giennem Græsgange. W... og jeg ilede fremad, og ei engang en i Klippen hugget Indskrift, om en eller anden sarist Fyrste, formaade os til at standsse. Foran os laae en bred Række Græsgange paa en skraanende Glade, hvis øverste Rand var begrændset af den blaa Himmel. Dette var Maalet, hvortil vi ilede og lode Weivisere, Feste og Weisende blive langt tilbage. Gientagne Gange paa denne

Eftermiddag havde Klipperne, Marsklandet og de steile Fodstier erindret mig om „Pilegrimens Vandring,“ og nu forekom det mig, som om det Maal, for hvilket vi havde udstaaet saamange Besværligheder, skulde, ligesom hans, være Himmelen. Opad llede vi da, indtil vi, uden at føle den ringeste Udmattelse, stode paa den yderste Rand af den Linie, som, for en halv Time siden, ikkun begrændset af Luften, havde udbredt sig for vort Blik.

Spad mig angaaer, da kan jeg med Sandhed sige, at jeg, med Undtagelse af en fuldkommen Solsformørkelse, aldrig sølte en saa underlig Beundring og Grefrygt, som i dette ophøiede Dieblik. I en saa høi Grad overgik Virkeligheden det Billede, vi havde dannet os, at Overraskelsen var saa fuldkommen, som om vi Intet havde ventet. Det første Indtryk var virkeligen forvirrende og efterlod sig en usikker Fornemmelse af, at Diet havde paa en sølsom Maade samlet de fieldneste Grundbestanddele af en Landskabsscene, som uden nogen bestemt Orden søævede for det. Luzernerseens uvisse Stikkelse bidrog meget til denne Fornemmelse, thi den udstrækker sine talrige Arme i saa mange forstieilige Retninger, at den i Forstningen ligner et af Phantasien, med de mest regellose Former dannet, Vand. Laagemasser, der rullede hurtigen hen over Søen, næsten to tusinde Fod over dens Overflade og i lige saa lang Afstand fra os,

tillode os at see igiennem deres Kabninger og forøgede saaledes Illusionen.

Selskabet stodte endnu i rette Tid til os, for at glæde sig ved Synet af disse Taagestyer, førend de fuldstøkkent bares bort af Vinden. Vi stodte paa det Punkt, som kaldes Rigistaffel, og jeg formaaer ikke at give en bedre Idee om vort Standpunkt, end ved at sammenligne det med en Straahyttes Tag og anviser Tilstueren Plads paa Tagryggen. Biergets Basis er næsten tredive Mile i Omfang og staaer, som en fremragende Bastion i Alpetieden, adskilt fra de andre Bierge. Stedet paa hvilket vi stodte, laae 4000 Fod over de i Nærheden værende Indsøer og omtrent 5500 Fod over Havets Overflade.

Den Maade, hvorpaa Lucern coquetterede med os, ferend Taagen forbeelte sig, var uødskrivelig yndig. Denne Stad, omgivet af ældgamle, med Taarne vel forsynede Mure, og hvis Kirker og andre Bygninger indeholde mange seerværdige Gienstande, var i Virkeligheden flere Mile borte fra os, men syntes at ligge lige under vore Fødder. Men hvorfor skulde jeg opholde mig ved en enkelt Gienstand, medens tusinde omgave os. Stæderne Rüschnacht, Sornen, Lucern og utallige Landbyer laae indenfor vor Synskreds. Den blaa Sø i sit Seie af mørke Bierge dannede alene en fielden seet Landsskabsscene. Søens Farve lignede ganske det Himmels

blaa i de gamle italienske Malerier, som enhver Nordbo saa lettelligen anseer for unaturlig, men som her virkelig saaes i det andet Element, i en saa hoi Grad, at det næsten forlebede os til den Tro, at en ny Natur her havde maattet udvikle sig for os.

Da vi ikke havde isinde at tage ind i det Giessegiversted, som er oprettet i Nærheden af dette fortryllende Sted, ilede vi fremad til Rigiskulm eller den egentlige Biergtop. Men da vi endnu en kort Stund kunde see os omkring, førte vor Vejviser os hen til et Sted, hvor Bandet havde banet sig Vej giennem Klippen, og hvor en i Nabningen kastet Steen faldt ud flere hundrede Fod nedensfor en hoi, lodret Klippevæg, som danner denne Side af Bierget. Da De er saa nøie bekendt i New-York, vil jeg, førend jeg forlader Rigistaffel, kunne give Dem en Idee om Udsigten paa Samme, ved at sige Dem, at den ikke er ulig Udsigten paa Terrassen i Pine-Orchard, dog med den væsentlige Forskiel, at Tilstueren her i det mindste befinder sig dobbelt saa høit over Omegnen og tre Gange saa høit over Havets Overflade, som hist. Dertil kommer, at Rigibierget i denne Høide næsten ganske er blottet for Træer, at Bierget har en bedre Beliggenhed, da det er fremstaaende i den store Kiede, og at Atmosfæren besidder denne virkelige Giennemsigtighed, som man ikkun opdager i det klareste Vand, og som de fortrinligste Konstnere neppe

formaae at fremstille i deres Malerier, medens det fra Raatstill seete Landskab ikke kan udholde nogen Sammenligning, hverken med Hensyn til Naturskønheder eller de af Konsten dannede, med den Egn, som er Giensstand for nærværende Beskrivelse.

Jeg indseer meget vel, at denne Sammenligning ikke vil vinde Patrioternes Bifald i et Land, hvor man ustraffet kan udtale sig om Forsætningen, et menneskeligt Bæst, og for hvilket Mennesker ere eller burde være ansvarlige; men hvor det derimod bliver anseet som Høisforræderi, nok saa sagte at fremsføre Noget imod Naturgiensstandenes Guldkommenhed, med mindre de kunne bringes i en eller anden antagelig Forbindelse med Demokratiet. Amerikansk bon ton, betræffende disse Giensstande, er af en særdeles omfindtlig Bestaaffenhed, i det den politiske Patriotisme endog udbreder sin Kappe over Hundene og Rattene, medens den vil overlade til hine mægtige Sandheder, som udgiøre Nationens sande Hæder, at forsvare sig selv, som de bedst kunne. Takket være Forsynet! de ere stærke nok til at gaae alene. I Fare for at blive anseet for en Person, som Reiser have forðærvet, — en stor Ulykke! — og at lide et sikkert Nederlag, hvis det nogensinde skulde blive min Skiebne, at blive fremstillet som Candidat til et eller andet Embede ved „et regelmæssigt Valg,” siger jeg Dem her, at Pines Orchard forholder sig til Rigi, som Raatstill til Wands faldet ved Trenton; og at Hudsonsfloden, der ikke har

nogen Medbeiter, hvad smilende Landskabs-scener angaae, har samme Lighed med Bierwaldstäter Soen, naar Taalen er om det Majestætiske og Dphoiede, som Bandsaltet ved Canada med Niagara.

Efter at have betragtet denne Klippespalte, som truer med endnu en Biergindstyrtning inden meget lang Tid, forlode vi denne Afgrunds Rand og kom til en Vei, der i en Snirkel fører op til Toppen af Bierget. Her møde vi, skiondt ikke mere saa overraskede, en endnu mere udstrakt og hertig Udsigt. Bierget hæver sig som en Kogle ved Bugersøens Bredder og beskriver næsten en Halvcirkel, førend det forener sig med de mere uregelmæssige, alt tilforn beskrevne, kolossale Biergmasser, som vi nu havde bestegit. Paa den yderste nordlige Punt, som rager ud over den nævnede So, vedbliver Bierget endnu at være kugelformig og hæver sig over Staffels skraanende Sider, indtil det naaer en Høide af næsten 5000 Fod over de omliggende Indsøer og mere end 6000 Fod over Havets Overflade.

Rigikulms Top, et uregelmæssigt Afslut af en uregelmæssig Kogle, er omtrent fire til fem Acres i Omfang, der danne en noget skraanende Flade. Her findes en paa sveitserst Wiis indrettet Baaning, med Stalbe, et Kors, som man alt kan opdage langt nede, og en ophøiet Plateform, hvorfra man har den videste

Udsigt. Ingen Træer eller Buskværter findes paa denne Plet Jord, men den er heelt bedækket med Græs.

De fleste Udsigter tabe i Enkeltheder, hvad de vinde i Udstrækning, naar man besøger Bierge. Efter at den første Glæde over at kunne med Diet beherske saamange Gienstande har lagt sig, savner det Skionnes kritiske Ben alle disse yndige Enkeltheder, som tiltale os mest, og som gaae tabt paa Grund af Mangel paa Profil i et Fugleperspectiv. Dog er denne Bemærkning mindre rigtig i Schweiz, end paa noget andet Sted, da den store Maalestok, hvorefter Alt her er anlagt, lader et Bierg, om endog seet forkortet, dog altid vedblive at være et Bierg. Da største Delen af Landet er høitliggende, forblive Skyggerne tydelige, og Videt gaaer tabt, eller snarere, det, som bliver tilbage, er saa tydeligt tegnet og træder saa dristigt frem, at Enkelthederne ikke savnes. Det er vel sandt, med Hensyn til Udsigten fra Nigi mod Nord og Nordvest passer denne Bemærkning ikke ganske, thi i denne Direction begrænses Diet alene ved Afstanden, da Landet her i Almindelighed er vel dyrket, men, sammenlignelsesviis, lavt liggende. Dog bidrager endog denne vidtudstrakte Udsigt meget til Indtrykkets Ophøiethed, fordi den umaadelige Afstand her viser sig, som paa et Landkort, i tydelige Tegninger og danner en hertil Mopsætning til Alpetoppenes effectfulde Chaos i enhver anden Retning.

Zugersøen, der ligger nærmest, danner den tydeligste af alle fra Rigi-kulm seete Vandflader. Tilføjelsen troer virkeligen at svæve over dette halbrunde Vandbækkens mørkeblaa Speil, paa hvilket han seer ned, som var det fra en Luftballon, Art og dens yndige Dale, Ruinerne ved Goldau og den brede Kløft i Bierget, hvorfra Indstørtningen fandt Sted, den lille Lowergersø og Staden Schweiz laae, Side om Side, til Venstre. Bag ved dem hævede Biergene sig skareviis og i en ubeskrivelig Forvirring. Jeg overlader det til deres egen Phantasi, at udmale sig de majestætiske og maleriske Former, som disse Granitblokke antage i det de hæve deres skaldede Hoveder, af hvilke faa i denne Egn ere bedækkede med Sne, til Skyerne.

Jeg formaaer ikke at sige Dem, hvormange Indsøer der ere synlige fra Rigi-kulm; jeg talte tretten, foruden Züricher- og Luzerner-øen, som pippe frem imellem Biergene paa ikke mindre end sex forskellige Steder, og hver Gang have Udseende af en særskilt Indsø. Desuden seer man en Mængde Floder, som slynge sig i blaa Striber giennem Engene. Overalt havde Vandet Ultramarinens mørkeblaa Farve. Om Bøer, Kirker og Taarne lønner det sig næsten ikke Umagen at tale ved flige Veiligheder. Dog smykkede de Panoramaet i enhver Retning; thi det var næsten ikke muligt, at se ind i

de mange Dale, som laae for os, liig en udbredt Biste, uden at de fremstillede sig for vort Blik.

Jeg formoder, at De nu er af den Tro, at have erholdt et rigtigt Begreb om Udsigten fra Rigi. Det er saa langt derfra, at jeg endnu kun flygtigen har berørt dens fremherstende, mest vidunderlige Træk. De nævnte Gienstande ere upaatvivteligen de første, der falde i Diet og optage Opmærksomheden for en Tid; men dette op-
hoiede Standpunkts fortrinligste Skønheder opdages ved Betragtningen af Holalperne. Deres vilde, mørke og rædselsfulde Toppe klynge sig op til den sydlige Horizont liig et Samfund af jordiske Kæmper. Tydeligen sees de kun til enkelte Tider om Morgenens og Aftenens. Hyppigt ere de indhyllede i et Mørke, der egner sig for deres isnende Mysterier, og atter blinke de frem, som Hvirvelvindene sonderive Taagen. I flige Dieblif synes de virkelig at danne Stormenes Regioner.

Midt imellem denne mørke Skare kan man stielne Jomfruen og alle dens majestatiske Omgivelser; Littlis, som jeg opdagede i Bern, og hundrede Andre, som jeg ikke kan nævne, om jeg endog vilde. Jeg troer ikke, at noget Bierg af den sydlige Række, Montblanc og Montrosa indbefattede, kom indensfor vor Synskreds, da de bleve skjulte af de os nærmere liggende Oberlands Alpers betydelige Hoide.

Vi traf paa en stor Mængde Reisende, fornemme-

ligen Tydskere, paa Rigikulm. Dog var Enhver alt-
for meget befiæstiget med sig selv og med Biergreisens
store Formaal, til at bekymre sig om Andre. De
trykte Beretninger tale meget om de frygtelige Svælg
og om at krybe paa Knæe og Hænder hen til Afgrun-
dens Rand, for at stue ned i samme; men jeg kan ikke
sige, at vi bleve ydmygede paa denne Maade, thi skiondt
de giore et imponerende Indtryk, sandt jeg det dog ikke
vanskeligt at staae tæt ved Kanten og endog beskyttende
at ledsage mit qvindelige Reiseselskab derhen. Hvad
W... angaaer, han hoppede og sprang langs med Af-
grundens yderste Rand paa en saa Gensse liig Maade,
at jeg blev nødsaget til at paaminde ham om det Far-
lige deri. Sikkerst Korfæste under slige Forhold, troer
jeg, afhænger alene af Legemsbeskaffenheden og er sol-
deligen nedarvet. W...s Fader var berømt paa Grund
af denne Egenskab, og vilde, dersom han havde været
født i Schweiz, være bleven en fortræffelig Genssejæger.

Rigikulm var, for ikke længe siden, Skueplads for
en sørgelig Begivenhed. En Tydsker — jeg troer, en
Preussker — besteg det i Selskab med sin Kone. Af en
eller anden Aarsag (uden Tvivl Galskab) fik den stak-
kels Mand isinde at springe ned detsfra. Formodentligen
tilkjendegav han sin Hensigt, thi hans Kones Angstskrig
og Bønner bevægede Veiviseren til at modsætte sig Fo-
rehavendet. Efter en haardnakket Kamp sled Tydskeren

sig løs og iværksatte sit Forsæt. Det første Fald ansaaes at være henved otte hundrede Fod, og da man ved Gaffelskin havde fundet Legemet, ansaaes det for nødvendigt, at kaste det ned i en anden Afgrund, førend det kunde blive bragt hen til en banet Vej.

Huset var opfyldt med Mennesker, og da de andre Bærelser vare optagne, bleve vi nødsagede til at sætte os til Bords i den almindelige Spisestue. De fleste i Selskabet vare rolige og velopdragne, men tre til fire tydske Windmagere, som vare tilstede, bleve os temmelig utaalelige. Disse Smaaherrer — Studenter, formoder jeg — discourerede høit og i en afgjørende Tone, opfyldte Luften med Røgskuer og stampede som Heste, i det de gik frem og tilbage. Jeg troer, at de vare den laveste Indbildskeheds non plus ultra.

Det blæste om Aftenen, der oplivedes af Maanen, som kastede sine Straaler giennem et Taagesløj. Alene forlod jeg Huset, for at nyde en saa usædvanlig Situations hele Røghed. Det syntes som om vi vare hængende op paa en opphoiet Kuppel i Luften og givne til Pris for Vindene. Dmtaagede og overordentlige, men under tiden vilde, Billeder svævede omkring mig. Nogle Gange om Natten vaagnede jeg med en Følelse, som om jeg fløi, ei heller antager jeg det for umuligt, at Huset en gang kan styrte ned fra sin svimlende Høide, bortveiret af Stormene, som ombruse Toppen om Efteraaret. Z

dette Tilfælde vilde det sandsynligviis blive fundet flydende omkring paa en af de omliggende Indsøer.

Tidligt den følgende Morgen stode vi op, for at nyde Synet af Solens Opgang. Taagen opløste sig snart, og Skyerne begyndte at svæve imellem os og den lavere Verden. Een i særdeleshed kom seilende i samme Høide med os og omhyllede snart den hele Top. Vor Fornemmelse var ligesom om vi havde befundet os i en tæt Taage. Nogle Dieblig kunne vi ikke see fra den ene Ende af Biergtoppen til den anden. Derpaa blæstes den bort, og vi saae den flyve henimod Alperne. Nogle Glimt af Søerne opdagede vi giennem Taagen, og enkelte Gange stode Hoialpernes lange Række i majestætisk Pragt paa Horizonten. Biergene syntes at være komne os nærmere og vare mere Udforsyng indgydende end nogensinde. Hvert Dieblig forandrede Gienstandenes Udseende sig, indtil Solen fik Overherredømmet, og den skienne og milde Dag brød frem.

Trettende Brev.

Nedstigning. — Pilegrime. — Gæster og Tæll. — Sejlskads til
Lucern. — Mærkværdigheder i denne Stad. — Sempachspen.
— Arnold von Winkelried. — Langenthal. — En trohietret
Giestgiver. — Feitagtige Begreber om Frihed. — Tilbagereise
til la Porrairie.

Min Kiære — — —,

Damerne besluttede at iværksætte Nedstigningen tilføds, og strax efter at have spist Frokost forlode vi Giestgaverstedet. Lige udenfor Døren til Huset paa Rigistassfel Fred vor Vejviser henimod Afgrundens Rand, som om han vilde springe ned i samme. Vi opdagede dog snart en god og, efter Kæretiden at regne, temmelig sikker Vej. Dog er den ikke altid uden Fare, thi nogle hundrede Fod nedenfor viste han os et Sted, hvor han det foregaaende Foraar var gleden paa Sneen lige hen til Afgrundens Rand; et Fald derved vilde have været dødeligt. Han frelst sig ved Hielp af sin, med en Vig forsynede, jernbeslagne Stav, og hans Kammerater befriede ham af hans farlige Stilling.

Nedstigningen var meget morsom og albeles ikke farlig. I Begyndelsen kom vi vel til nogle temmelig steile Fodstier, men snart kom vi til Sletterne, der færaanende udgiøre Biergets Sider. Et Selstøb

Pilegrime, der kom tilbage fra en Balfart til "Den hellige Jomfru for Sneen," passerede os forbi; de istemte i Berelsange deres „Næs," og mandlige og kvindelige Stemmer lode harmoniske, som det altid var Tilfældet. Vi standsede et Dieblisk ved en Sennehytte, som staaer paa en Terrasse, hvor vi fik lidt Mælk, og hvor vi nød en mere jordisk Udsigt over de to Indsøer, end fra Rigiskulm. Denne Plet vilde være et yndigt Sommeropholdssted.

Som vi strede hen over nogle vidtudsøstrakte Slotter viste sig til Venstre Tindingerne af et lidet, ganske i Ruiner liggende Slot. Dette havde fordem været et af de Forter, hvoraf Gesler havde anlagt flere her paa Biergene. Til dette Sted vilde han begive sig hen, da han blev dræbt af Tell. Denne Begivenhed håndtes længere nede, paa et Sted, hvor nu en god Kiørevei fører fra Art, rundt om Rigibierget og langs med Zugerseens Bredder, til Klipnacht og Lucern. Her kaldes den: "le chemin creux," (Hulveien) fordi den er banet imellem to Klippevægge. I dette snevre Pas, selv skult af et Krat, angreb Tell Fjogeden med Forsdeel. Han dræbte ham paa Stedet med en Piil. Historien, som saa ofte overskrider den med samme beslagtede Muses Territorium, lægger Biergbeboeren en smuk Tale i Munden; men slige Handlinger skee som oftest paa en meget rolig Maade og uden at megen Fø-

lelse lægges for Dagen. Det er besynderligt, at saa Lidet vides om Tell. Nogle Skribenter anstille sig, som om de betvivle en saadan Mands Tilværelse. Men hans Fødsel synes at have været vis, skiondt en Hemmelighedsfuldhed endnu hviler over hans Død. En Beretning om ham fortæller, at han druknede, da han gjorde Forsøg paa at redde et Barn. Han synes ikke at have været mere, end en modig Biergbeboer, som var villig til at opoffre sit Liv for Friheden. Tell var Deeltager i Rütli-Forbundet, men han var ingen af dets Anførere. Walter Fürst, Werner Stauffacher og Arnold Melchtal vare de tre Anførere, og enhver af dem bragte ti Bedfagere med sig, til den berømt blevene Slette. Uafhængighed var ikke saameget disse Patriots Diemed, som Befrielse fra Underordnede Tyrani, og private Tvistigheder laae til Grund for deres Iver. Deres Forholdsregler bleve fremstundede ved Begivenhederne i Huulveien, og Revolutionen brød ud. Dens heldige Udfald ledede til Oprettelsen af det nærværende Sveitsersforbund.

Gefler blev dræbt den 18de November 1307, og dog findes her endnu det samme sukre Biergpas, i hvilket Begivenheden fandt Sted. Slottet blev indtaget og ødelagt i Januar 1308, og her staae dets af Stortmen rystede Taarne, næsten i samme Tilstand, som det blev forladt af Beleirerne; men nu betvivles det, om Tell har levet, og Ingen kan sige med Visshed, hvor

eller hvorledes han bøde. En Mand's Liv udgier i Sandhed ikkun et Punkt i Tidens Fremstriben, medens han med egne Hænder opreiste Monumenter, der vare for evigt!

Efter en særdeles behagelig Reise ankom vi, efter halvfjerde Timers Forløb, til Rüschnacht. Her afstedigede vi Reieviseren og indskibede os til Lucern. Vi seilede ned af en dyb Bugt, dreiede om et Klippeforspring, og kom ind i Hovedsoen. Det var ikke muligt at tænke sig et flattere Fartoi, end vort, da der ikke fandtes nogen væsentlig Forskiel imellem dets Rund og en almindelig Bærebær. Undertiden vare vore Bevægelser meget krebsagtige, og cengang troede jeg virkeligen, at vi vare isærd med at forsøge Drøttagets seilende Egenskaber. Jeg er tilboielig til at troe, at dette netop var det værste Fartoi i hele Schweiz, thi de fleste af de andre havde Solbækker og kunde stagvende. Men vi vare ikke istand til at erholde noget Andet.

Vi kom forbi to til tre smaa, meget klippefulde Der. Den flette Seillads uagtet, var Farten dog behagelig, og vi løbe i god Behold og temmelig betimesligt ind i Lucerns Havn, som dannes af Floden Reuss. For den sidstomtalte Behagelighed maatte vi takke en frisk Lustning, der næsten i en Time, ligesom uden vor egen Skyld, drev os muntert frem.

Efter at have bestilt Middagsmad, ilede vi ud,

for at tage Seeværdighederne i Diesyn. Vi bestuebe en saaret Løve, udhuggen i selve Klippen, efter en Model af Thorvaldsen, oprettet til Minde om Sveitser Livvagten, der blev masacereret ved Tuilleriernes Indtagelse i Aaret 1792. Ophynsmanden var en af de Faa, som overlevede denne blodige Dag, og han opfyldte sin Pligt med en Trostak, som den Mand bør udvise, hvem en Konge har betroet sin Persons Bevogtning. Som et Kunstværk betragtet, bliver denne Løve berømt med Rette, skøndt jeg troer, at en af Canovas to berømte Løver staaer over den. Thorvaldsen er i Almindelighed heldigere med det Ophoiede, end med det Skionne, medens det Omvendte, som bekendt, var Tilfældet med Canova. Dog i nærværende Tilfælde synes Venus-, Hebe- og Magbalenestikkelsernes Skaber at have vejet fra sin valgte Bane, og med Held at have kæmpet med sin store Medbeiler. I Lucern findes et Landkort over Schweiz i ophævet Arbejde, udført efter en stor Maalestok, som fortiener at besøes. Det indtager næsten en stor Sal, og Biergene, Gletscherne, Indsøerne, Landsbyerne, Weiene, Stierne, ja, endog Sennehytterne (her menes de Reisendes Sennehytter) ere udførte med megen Skionhed og Noiaagtighed. Det er Frugter af mange Aars Arbejde og en Skat i sit Slags. Disse Landkort ere nu temmelig almindelige, fornemmeligen i Tydskland, men dette, som ved Stør-

relse og Nøiagtighed udmærker sig fremfor de Andre, siges at være det Første, som blev udført paa denne Maade. Med stor Tilfredshed fulgte jeg vore forskellige Udflugter paa samme og kunde, uagtet den største Opmærksomhed, ikke finde nogen væsentlig Feil. Det er naturligt, at flere Enkeltheder fattes aldeles, uagtet der endog findes flere af disse, end man med Billighed kunde vente. Da jeg nu havde hele Schweiz, indesluttet i et eneste Bærelse, for mig, blev jeg istand til at overbevise mig om, at det af mig opdagede Bierg virkelig var Tittlis.

En af de bedækkede Broer ved Lucern besidder en Dødningsedands malet under dens Tag, ligesom den berømte Maleri over samme Gienstand i Basel. Den er slet udført, og ikkun mærkelig som en Reliquie fra en sunden Tidsalder, der minder om høist forskellige Sæder.

Lucerns Mure omslutte flere store, ubeboede Grunde. Ligesom Murene om Zug og mange andre af Stederne i Schweiz, have de et pittoresk Udseende, da de ere besatte med en Mængde Taarne, der, som Prydelse for et Landskab betragtet, næsten i enhver Stilling og i enhver Forhindelse forhoie Omegnens Vnde, men som ere blevne aldeles unyttige efter den nyere Maade at føre Krig paa, undtagen ved et pludseligt Overfald, eftersom de ere opførte i det tiotende Aarhundrede.

Vi begave os med en paa alle vore Vandbringer hidtil ukendt Mathed til Sengs. Den følgende Morgen stod jeg op med en Stivhed i Beenmusklerne, som jeg aldrig havde felt tilforn, og var glad ved at see Vognen kjøre frem. W... derimod forlod os til Fods, for at besøge den berømte Entlibuch-Dal paa Reien til la Corraine.

Reien løb nu giennem en aaben Egn, der, skøndt den vedblev at frembyde skønne Landskabs-scener, dog ikke var i Besiddelse af nogen særdeles Interesse, med Undtagelse af de Bygningers Siirlighed, hvilke vi kom forbi. Vi passerede Sempachspen, ved hvis Bredder, i Aaret 1316, forefaldt et af de store Slag, som grundfæstede dette Lands Frihed. Ved denne Leilighed modstode 4400 Sveitsere 6000 østerrigste Riddere. Disse stode af deres Heste, dannede en efter deres Mening uigienemtrængelig Phalanx og opbelede Angrebet med fremrakke Landsfer. Sveitserne ordnede sig i kileformige Colonner og trængte ind paa Fienden. Men de tornede forgjæves imod denne uroffelige Jernmuur. I dette afgjørende Dieblis, ligesom Østerrigerne stode i Begreb med at udvide deres Slagorden, for at omringe dem, tiltraabte Arnold af Winkelried, en Adelsmand fra Untervalden, sine Baabenbrødre, at de skulde beskytte hans Kone og Børn. Derpaa styrtede han frem og omfattede, stor og stærk som han var, saamange Landse-

spidsfer, som hans Arme kunde savne, og traf, da han
 faldt giennemboret af dem, sine Fiender ned med sig.
 Giennem denne Kæbning trængte hans Landsmænd ind
 og bragte de tungt bevæbnede Østerrigere i Forvirring.

Dette er den fjerde Beretning om Sagen, der, med
 Undtagelse af Antallet, vistnok er sand i de væsentligste
 Punkter. Historien omtaler visse ophøjede Begivenheder,
 som man ikke bør betvivle, og som, hvis de endog vare
 usande, det vilde være uklogt at omstøde, da de ere lige
 saamange Dribsiedre til ædel Daad. Desuden bevise
 Schweig's tidligste Kæbøger dets Folks store Selvsfor-
 nægtelse, og jeg er overbevist om, at Winkelrieds Daad
 har langt større Fordringer paa Troværdighed, end Sag-
 net om Tell og Ublet.

Midt paa Dagen standsede vi, for at tage en
 grønter, og en saadan grønter har jeg aldrig nydt til-
 forn. Vi forlangte en Frugttarte, og, o, Bessugt og
 Blomsterdust! de satte en af Hvideløg tillavet Kage
 for os, som efter Vertindens Paastand, var en meget
 god Frugt i sit Slags. Det følger af sig selv, at
 vi ikke spiste mere deraf, end vi havde Lust til.

3 Dag traf vi paa færre Bøndergaarde end sæd-
 vanligt, skøndt Landet syntes os at være frugtbart og
 vel opdyrket. Som vi atter nærmede os Argau, be-
 mærkede vi den tilforn omtalte Bændingsmaade. Vi kom
 forbi et gammelt Slot; skintede atter Karberg, giennem

en Nabning i Biergene, men fra en aldeles modsat Side, end den, hvorfra vi først havde betragtet denne Stad; saae et Slot, der havde en yndig Beliggenhed paa Jurabiergenes Afgang; naaede Karfloden, hvor femten Mand roede en Baad imod Strømmen; og standsede i rette Tid i Langelthal, hvor vi havde isinde at tilbringe Natten, for at opfylde den Tomhed, som Hvi- beløgene ikke havde formaaet at forjage.

Det var en net Landsby, beliggende i en dejlig, friondt aldeles flad, Egn. De vil erindre, at vi atter besøgt os i den store Kordal, som udgjør det District, der adskiller Jurabiergene fra Alperne. Giestgiverstedet, hvor vi toge ind, kunde siges at være landlig Velbehageligheds sande Ideal. Verten var en trohjertig, trivelig Bondemand, sikkert en Øvrighedsperson paa en eller anden Maade; forekommende uden at være frygende, velvillig, tjenstagtig og redebaand til at opfylde alle vore Ønsker, uden at udvise en stoiende Tienestiver eller egen- nyttige Hensigter. Kort sagt, han dannede netop Møbsætning til en ærlig amerikansk Giestgiver og besad en heldig Blanding af hvad en frisindeth Mand bør være, forenet med hvad En, der driver hans Næringsvei, sin- der overeensstemmende med sin egen Fordeel at blive. Da jeg gik som en hovlam Hest, spurgte han mig godtbjævn, om jeg var kommen til Skade. I det jeg berørte mine Sætte, svarede jeg blot: „Rigibierg“. Den Latter, som

fulgte paa mit Svar, var hjertelig, godmodig og syntes at være blandet med inderlig Fryd over hans Bjerges Triumf. Den var smitsom, og et lystigere Bekjendtskab blev aldrig knyttet tilforn. Vi fik fortrinlig Lhee, et godt Aftensmaaltid og saa gode Senge, som kunne redes med Fieder — et Materiale, der burde erklæres for forbudne Varer med Hensyn til en vederqvægende Søvn. Gieftgiverens Datter, der ved sin forstandige og sødelige Opførsel ogsaa erindrede os mægtigen om Hjemmet, opvartede os paa vort eget Værelse.

Der findes mange Fabriker i Langenthal, og i Nærheden af Samme, Stjondt beliggende i Canton Lucern, er et Munkeløster. Munkene ere Dominicanere, og man berettede os, at de vare tre og tredive i Tallet.

Paa Veien fra Langenthal traf vi paa den første „garde champêtre,” som vi havde mødt i Schweiz. I Bern er der Overflodighed af Gendarmes; de ere let bevæbnede; i Almindelighed seer man dem med et over Ryggen hængende Gevær, med en bruun Uniform, Skako og Sabel. Skjondt de ere mindre militairiske end i Frankrige, ere de dog i Virkeligheden Soldater. Vi Amerikanere ere som oftest altfor meget vant til at sammenblande Tingen med Skæggen ved flige Leiligheder. Det er Mode at sige, at vi, ved vor engelske Herkomst, have erholdt en god Opdragelse, som gjør os stikket til at nyde vor Frihed. Jeg troer, at denne

Paastand er meget ugrundet. Det er vel sandt, at nogle af den engelske Lovgivnings opheiede Grundsætninger vønne Undersaatten til Udvølsen af visse Rettigheder og bestaa ham med modig Bestemthed til at forsvare dem. Men hvor findes ikke lignende Følelser, naar det gælder vore Rettigheder? Der gives intet saa trykkende Tyranni, at det ei skulde respectere Rettigheder, hvor stor Monarkens Myndighed paa Papiret end maa være. Den store Forskiel, i denne Henseende, imellem England og de øvrige europæiske Nationer, er opstaaet paa Grund af den Riendsgjerning, at dette Lands Rettigheder ere tilstaaede ved Theorie, medens de paa Fastlandet eksisterende Rettigheder alene kunne betragtes som Gave af Monarken. England besidder desuden fortrinlige Privilegier og Institutionen af Edsvorne isærdeleshed har opvakt en Overbeviisning om Myndighed, der, store Misbrug uagtet, har bibragt Undersaatten Holbning og Tillid. Denne eiendommelige Folkeret og Folkfrihed har alligevel medført lige saamange Misgreb og Mangler som Fordele. Tag, som Exempel, det høitruvende Privilegium at: „Enhver Mand's Huus er hans Fæstning.“ En tilsyneladende vigtig Forrettighed! som i et Statssamfund, hvor Hæstelser i civile Tilfælde lettigen vilde misbruges af Magten, muligens kunde have ydet nogen Bestyttelse imod et herskende Tyranni; men, naar vi indrømme den Grundsætning, at Skyldneren bør tvine

ges til at betale, og at man maa forsikre sig hans Person, for retligen at kunne sætte sig i Besiddelse af hans Eiendomme, efter hvilke sunde Begreber for Ret og Uret kan da en Lov forsvares, som sætter Skyldneren istand til at tilspærre sin Dør og lee af sin Creditor i Vinbuet? Naar det er en Debtors Pligt at betale, og naar Retsforhandlingernes Gang fordrer, at han bliver fremført for Retten, da er det utilgivelig Urimelighed, at ville stemple en saadan Rettens Fornægtelse med Frihedens hellige Navn. Engelsk Lovkyndighed og engelsk Frihed vrimsle af slige Modsigelser, hvoraf Mange ere gaaet over til Amerika som nedarvede Skrøbeligheder.

En af Følgerne af at betragte blotte personlige Rettigheder som politisk Frihed er: en Forverling af Arvsag og Virkning; og deraf opstaaer slige Fordomme, som Afsty for et Gendarmerie. Den politiske Frihed bestaaer ikke i Bestaaenheden af visse Forordninger, men i den Omstændighed, at Fleertallet i Staten besidder Magt til, i Sager af høieste Vigtighed, at foretage sig saadanne borgerlige Foranstaltninger og at udføre alle vigtige og souveraine Handlinger, som maatte være overensstemmende med deres sieblikkelige Fornødenheder. En Stat, der udnævnte en Dictator, vilde, saalange Folket bevarede sin Magt til at igienerholde sin Myndighed, i Virkeligheden være friere end den, som oprettede en Republik med en indskrænket Constitution og Varn mod de

Forandringer, som Tidsomstændighederne maatte medføre. Demokratier kunne underkaste sig en Martiallov, uden at tabe Noget af deres demokratiske Charakter, saalænge de forbeholde sig Magt til atter at ophæve en saadan Lov. Saaledes kan et Demokratie overdrage til Generaler at udføre dets almindeligste Foranstaltninger, uden i mindste Maade at bringe dets politiske Forbringelser i Fare. Love blive givne for at overholdes, og dersom en Mand med Gevær paa Skulderen er nødvendig til deres Overholdelse, er det sikkerligen intet Beviis paa at Friheden er i Fare, at man benytter sige Betiendte, men beviser meget mere, at Folket er besluttet til at sætte sin Villie igiennem med Kraft. Frihed er ingenlunde Toilesløshed, hvad enten den nu er opstaaet ved Privilegier eller Revolutioner, men er en vedblivende Mynsigthed hos Folket, at forfatte Lovene overeensstemmende med dets Larm.

Paa vor Vej til Hjemmet (thi saaledes kalde vi de temporaire Waaninger, vi behoe i disse fjerne Lande) kom vi forbi Hindelbank og kastede mangt et længselsfuldt Blik til den lille, landlige Kirke, som omslutter Madame Langhans' skønne Gravmonument. Efter en Times Forløb stige vi af Vognen i La Corraine, efter en herlig Udflugt paa elleve Dage, i hvilken Tid vi neppe havde haft et eneste Dieblis plet Veir; en sielden Be-

giveness i Schweiz, fornemmelig imellem Biergene. Regner i Sandhed det Eneste, der forstyrrer et Sommerophold i disse Cantoner.

Fiortende Brev.

Cantonal Høflighed. — Markodens venstre Bredde. — Veien til Thun. — Magt til at modstaae fiendelige Indfald. — Fortsættelse af Reisen til Neuhaus. — Et engelsk Vgtespar. — Unterseen. — En aristokratisk Veiviser. — Panorama af Rügen. — En engelsk Vige. — Interlacher-Dal. — Brienz. — Bandedfald. — Myntvæsenet. — Udsigt fra Brünnig. — Lungen. — Politiet i Unterwalden. — Ufuldkommenhed ved Forbundsforfatningen. — St. Nicholas de Illie Kirke. — Kors. — Sarnen. — Forverking med en Engländer.

Riære — — —,

Sveitserne overgaae os vistnok i Høflighed, naar de tale om andre Cantoner. Jeg erindrer ikke at have hørt en eneste grov Allusion, et eneste uhøfligt Udtryk eller noget Slags Spot i de Bemærkninger, som hyppigen gøres i Aviserne med Hensyn til deres Naboers Forholdsregler. Det morede mig meget, for nogen Tid siden, at see Folket i en Proklamation blive kaldet: „Det hærdes-

lige Publikum." „Det agtværdige Canton — —," „Det høj-
derværdige Canton — —," ere meget almindelige Betegnel-
sesmaader imellem de forbundne Stater. I Amerika
giøre vi os ikke Lidet til af vor fælleds Herkomst,
vort Broderskab og noie forenede Existence og be-
handle hinanden kun altfor ofte med en upassende For-
trolighed, medens der i Sandhed er langt mindre vir-
kelig Forskiel (der er Overflodighed paa indbildt) imellem
en Skipper fra Kennebunk og en Planteur fra Arkans-
sas, end der i Almindelighed findes imellem to sveitserske
Bønder, hvis Hytter kunne staae i samme Dal.

Efter at have tilbragt tre Dage i la Corraine for
at ordne vore Anliggender, forlode vi atter Bern, for
at reise til Thun. Vi fortsatte denne Gang vor Rei-
sangs med Narflodens venstre Bredde og vare særdeles
tilfredse med de Udsigter, den frembød os. Flere Slotte
eller, rettere sagt, flere Luststeder kom tilsyne, end ved
forrige Uflugt; og som vor Higen efter de mere ophojede
Naturscener aftog, begyndte vi at finde tusinde nye Un-
digheder ved et mere almindeligt Landskab. De Dele
af Schweiz, som ikke fuldkomment befinde sig imellem
Biergene, kunne, hvad landlige Natursceners Simpelt
angaaer, kappes med de herligste Egne i andre Lande,
da de, foruden alle flige Sceners almindelige Anstrog,
tillige besidde den Fordeel, at have Jurabiergene og Al-
perne til Ramme. Paa vor Fart til Thun dannede

Stockhorns brune Ufhang Baggrunden til den yndige, landlige Egn, giennem hvilken vi reiste; dette Bierg hæver sig fem tusinde Fod over Thunerseen, eller er en Fierdedeel høiere end Raatskills høieste Top, og staaer næsten syv tusinde Fod over Havets Overflade. Bag dette hævede Blumelisalp sin solvhvide Top, straalende, reen og glindsende liig en Glorie.

Paa denne Side af Globen er Veien langt skønnere, end paa den anden. Vi foere hen over en udstrakt Plaine, havde det maleriske, lille og gamle Slot lige ud foran os og dreiede om Stadens Mure, næsten en halv Time førend vi ankom til nogen Port. Murene ere opførte af smaa, uhuggne Stene og forhøie Landskabets Vnde ved Hielp af deres Bastioner og runde Taarne, hvilket, troer jeg, er deres største Fortieneste. Det er neppe muligt at befæste nogen Stad i Schweiz imod den nyere Krigskonsts Angreb, da de Alle ere omgibne af Høie, der beherske dem. Hist og her findes der vel en Undtagelse, men dette Lands sande Politik bestaaer i at møde Fienden paa Dørtærskelen. Den hele Egn er en eneste stor, naturlig Bastion; og Frankerrige eller Østerrige vil sikkert komme til Undlætning, saafremt denne eller hiin Magt vilde vove et Angreb. Dog have Sveitserne seet russiske Bataillioner storme mod deres Biergpasse. Forbundet er blevet dannet og vil blive holdt sammen ved et udbortes Tryk snarere end ved

nogen naturlig, indre Forbindelse. Dersom Savoyen, Nizza, Tyrol og Boralbjergene lagdes ind under dets Territorium, da vilde Schweiz udgiøre en Magt, der var istand til at forsvare sig selv og danne en Stat, som var uden Lige i sit Slags, saavel med Hensyn til Landets Bestaaffenhed, som til dets Beboeres landlige Sæder. „Les honorables cantons”, saaledes som de nu ere, vilde geraade i en ikke ringe Forlegenhed, naar de skulde modstaae et eller andet mægtigt Forbund, som det der deelte Polen imellem sig.

For anden Gang bleve vi behandlede med saamegen Eigegyldighed, for ikke at sige noget værre, i det fornemste Giestgiversted, at vi forlode Huset og toge ind i „La Croix Blanche.” Weiviseren, som alt var antagen, viste sig meget forundret over denne Forandring og forsikkrede, at vi forlode det fornemste Huus i hele Staden. Vi gave ham at forstaae, at mindre Fornemhed og mere Høflighed vilde behage os bedre. Vi fandt, at have vundet ved Byttet, i det mindste i den sidste Henseende, uagtet de gode Folk i „la Croix Blanche” syntes at blive ligesaa meget forundrede som Weiviseren, ved at finde Englændere, der vilde bære dem med et Besøg. De veed, at vi i Almindelighed ansees for Englændere paa Europas Fastland; og jeg har for længe siden opgivet Forsøget, at forklare Forskiellen. I Frankrige lader dette sig ganske godt gjøre, naar man bemær-

ter, at man kommer fra det Land, hvilket de Franske for nogle og halvtredsindstyve Aar siden stienkede Uafhængighed. Saa fuldkomment ere de Franske overbeviste om de glimrende Virkninger af deres Intervention i vor Frihedskamp, at, da jeg engang opfordrede en forstaaelig fransk Ven at nævne de Slag, i hvilke de franske Tropper havde været deelagtige, blev Svaret: „Mais dans toutes les batailles, n'est ce pas?“ Frankrige er alt for rigt paa Seire til at det skulde tilegne sig vore ringe Fordringer paa krigerisk Hæder.

I Thun tog jeg Afsted med mit øvrige Reiseselskab, der begav sig hjem, medens jeg, med en Vandringsskav af Afketræ i Haanden, sex Fod lang og forsynet med en Jernspids, ledsaget af Weiviseren, som bar min Badsæk, atter indstibede mig til Neuhaus. Jeg havde leiet en Baad til mig selv alene og stod netop i Begreb med „at støde fra Land“, da en Engländer, med Kone og Datter, gjorde det Forslag, at reise i Selskab med mig. Da det vilde have været uhøfligt at afflaae hans Begiæring, gav jeg mit Samtykke. Konen var simpel og ligeslem; men Manden var en ægte John Bull, der endog syntes at betragte Jomfruens Top med taus Foragt, som om der var stienkere Gienstande af samme Slags at see i England. Da jeg handelsesviis gjorde ham opmærksom paa et i det for os liggende Maleri fremragende Punkt, syntes den Naade, hvorpaa

han gav mig Bifald, at fige: „Det var meget smukt af Schweiz at være,” og eengang, da jeg henvendte hans Opmærksomhed paa det yndige Syn, Solen frembød som den beftinnede en Biergtop, mumlede han et Svar og begyndte strax derpaa at fortælle mig, hvor billigt Bedeklod var i Herefordshire. Hans Kone, et lille Fruentimmer af blidt Udfeende, syntes at være vandt til altid at være af hans Mening; men det foreskom mig, at hun kastede længfelsfulde Blik mod Biergene, og jeg tvivler ikke om, at deres Besøg i Schweiz er blevet foranlediget af hendes hemmelige Beundring af Naturen. Han hævrer sig sandsynligvis for den Uro, hun har forvoldt ham, ved ideligen, naar de ere alene, at udbrede sig over de Coteletters Fortrinlighed, som de nu, uden videre Uleilighed, kunde have fortæret i deres Hiem.

Det gjorde mig ikke ondt, at blive af med min mandlige Ledfager i Neuhaus. Han tilbød mig samvittighedsfuld at betale sin Andeel af Leien for Baaden; men, endnu ærgerlig over hans Bedeklod, afflog jeg, lidt en grand seigneur, at tage imod hans Penge. Det var tydeligt at fee, at han baade blev forundret og fornærmet, og for at stille ham tilfreds, tog jeg Halvdelen af det tilbage, som jeg nyligen havde givet Kokene i Baaden. Vi skiltes venskabeligen fra hinanden, og jeg blev beæret med et forundringsfuldt Blik og en

dyb Compliment; thi Eiegenlydighed for Penge er vis paa at indgyde Agtelse i England. Vi vare ikke komne sem Skridt fra Selskabet, forend Veiviseren tilhviidskede mig, at Englænderen havde betalt for lidt, da hans Andeel var Trefemtedeel og ikke det Halve. Min Daarskab, i Begyndelsen at afflaae at modtage Noget, havde ærgret ham, og nu var han ligesaa bedrovet over den Uvidenhed, jeg lagde for Dagen ved Regnskabet's Opgjørelse. Slige smaa Træk af Folkecharacterer morede mig — men jeg veed ikke hvorledes det gaaer til, at den Smaalighed, man møder imellem disse ophoiiede Bierge, opvækker større Mishag, end hvor Landet er fladt!

Eftermiddagen var skion, og jeg besluttede, at tilbringe Resten af Dagen med at giennemstreife Unterlacherdalen, som ligger imellem Thuners og Brienzjersøen. For at undgaae den Skare Reisende, som besøge Giestgiverstedet paa dette Sted, leiede jeg et Værelse i Unterseen for Natten. De, der opsøge Baahuse, Høteller og moderne Spadseretoure i et Land som Schweiz, ere i Almindelighed ikke skabte til at nyde det's Skionheder, og jeg undgaaer dem, fordi de forstyrre mig. At blive funden i en saadan Stilling er næsten prima facie Wibnessbyrd om ikke at være flippet til at nyde de majestætiske Scener, som Landet frembyder. Efter at have erholdt et roligt Værelse, begav

jeg mig afsted, fulgt af den for min Vadsæk befriede Reiviser, en Veteran, der havde tilbragt sit Liv med denne Haandtering. Som vi skred frem, begyndte den gamle Mand Samtalen, og jeg opmuntrede ham, for saa hurtigt som muligt at bringe ham til den egentlige Kiærne. Under Samtalens Løb mærkede jeg snart, at han gav Demokratiet til Priis for saa billigt Kiøb, som en parvenu, der suldkomment havde forglemt den Kamp, som hans egen Oplømsf hadte kostet. I det han udbredte sig mere om de frislavede Cantoner, bemærkede han, at Mænd af hans Slags burde have Stemme i de offentlige Anliggender. Dette var nu virkeligen et betydningsfuldt Bink, et Slags Beviisførelse, som bevægede mig til Batter, trods min Beslutning, at omhandle Sagen med Alvor. Lybft var hans Mordersmaal, og jeg spurgte ham om, hvorledes han syntes om Lybfterne?

„Ikke saa godt som om de Franske,“ var hans Svar.

„Men Fransmændene faldt ind i eders Land, fløbte eders Skatte med sig og tilføiede Schweiz paa andre Maader megen Ulempe.“

„Det er vel sandt; men Soldaterne behandlede os bedre end Lybfterne. I Husene vare hine meget høflige mod Fruentimmerne og kunne leve af lidt Brød,

og et Hvideløg. Monsir, en Tydsker spiser ligesaa meget som tre Franskmænd."

Imod det sidste Argument kunde der Intet siges, fornemmeligen i et Land, hvor Halvdelen af Befolkningen sieldent smage Brød.

Denne Følelse for de Franske, som et Folk betragtet, er meget almindelig i alle de Lande, i hvilke de ere trængt ind. Jeg har ikke været i Spanien siden den sidste Krig, men Mange, som have været der, udsætte mig om, at de Franske staae høiere i Indbyggernes Agtelse, end deres engelske Allierede. Her gives i Almindelighed de franske Tropper Fortrinet fremfor Tydskerne og Russerne, da Folket meget viseligen stier imellem Anførernes Rolle og deres, der blot oblyde. Alt dette er dog ikke andet end en meget almindelig Kundskab om Middel og Siemod. Ingen stor Mennekemasse savnede sandsynligviis nogensinde mere Moralitetens første Grundsætninger, end Armeerne i den franske Revolution; og dog lykkedes det dem, fordi de ikke fornægtede den da eksisterende Folkcharakteres Forrekommehed, at tiltvinge sig et bedre Omdømme, end det vistnok vilde have været Tilfældet ved større Redelighed forenet med mindre Tact.

Vi begave os hen til Mundingen af det store Svælg, som fører til Lauterbrunnen, og stege op af en lille Bøi, ved Navn Rügen, som staaer nærved Ind-

gangen til Samme. En Høi, siger jeg, thi saaledes forekom den Diet imellem dens ophøiede Omgivelser, men da vi stige derop, fandt vi, at det i Virkeligheden var et Bierg, næsten af samme Høide som vort eget Visionsbjerg.

Det herlige Panorama, som her udbredte sig, belønede mig noksom for min Nøie. Wengernalp svantes at tabe sig imellem den Skare af Kæmper, som ragede over den, og jeg kunde neppe overtale mig til at troe, at det virkeligen var det Bierg, fra hvilket den lavere Verden havde seet saa lille og fjerntliggende ud. Bag Wengern hævede Jomfruen og Eiger deres glindsende Toppe mod Skyerne, bestinnede af den nedgaaende Sol, hvis Straaler syntes at falde frosne ned af deres sneebedækte Sider.

I Nærheden af det lille Bierg findes en Ruin og en Glette, hvor Bonderne ere vante til at holde deres landlige Lege. En Fæst af dette Slags omtales i Forbindelse med Madame de Staël, som var nærværende; men hvad skulde Madame de Staël, og endnu mindre hendes Indfald komme i Berørelse med det ophøiede Altar, som Guddommen her har opreist til sin Forherligelse! Jeg bemærkede over tredive Fod høie Lærke træer vore frem af den smulnende Klippevæg.

Brienzerseen er næsten ligesaa lang som Dalsego, betydelig bredere, men mindre indstaaren af Bug-

ter. Her ophører Eigheden. Istedetfor at være omgivet af Hoie, der ere fem til sex hundrede Fod, er Brienzersøens Bælte imellem Bierge, som kløve Skyerne. Disse Klippemasser staae ofte næsten lodrette, uagtet Sennehytter klynge sig til deres Bringer og mægtige Bandsalb strømme ned af deres Sider. En eller to Der vilde gjøre Landskabet fuldkomment.

Da vi vendte tilbage, hørte vi en qvindelig Stemme, der sang en engelsk Vise, i Bustadset. Et Dieblif derefter mødte vi en nydelig, ung, engelsk Pige paa den snevre Fodsti; hendes Hat hang i et Baand ved den ene Finger, som om hun havde været ude paa en simpel Aften spadseretour i Nærheden af sin Faders Gaard. Selskabet, til hvilket hun hørte, var ikke langt tilbage. Hendes Toner ophørte, saasnart hun fik Die paa mig, og det dybe Buf, hvormed jeg hilste hende, da jeg gik forbi, blev ikke ændret. Hun antog mig for en Engländer og vovede endog i Schweiz ikke at iagttage en simpel Hosfligheds Handling, af Frygt for at jeg ikke neiagtigen skulde høre til en saa ophøiet Klasse som hun selv „hiemme“. Dersom jeg var bleven antaget for en af Fæstlandets Europæere, vilde det have været en anden Sag; uagtet det er et Spørgsmaal, om jeg, hvis hun havde kendt mit virkelige Fødeland, vilde være undsluppen uden at møde et bredt Diekast fra hendes Side.

Bandringer i Schweiz. 3 h.

Slige Møder med Reisende ere siældent behagelige. Fremmede, som vedblive at være deres „Glandslandsvedtægter“ hengivne, omgivne af slige ophojede Scener, forekomme mig at vise Ringagt for den maleriske skønne Natur. Jeg forlod netop et Sted, hvor en ung Sveitserpige stod i herlig Harmoni med det hende omgivende Landskab. Nærved en Ruin ligger en lille Eng i Dalen. Solens sidste Straaler beskinne den, og en nydelig Bondepige, med opløste Haar, samlede med Niven det sparsomt afmaiede Græs. Hun var fuldkommen alene og syntes at være ligesaa uskyldig og tilfreds, som hun sikkert søtte sig tryk. Om denne Piges Stilling end skulde have været beregnet paa at forhøje det Maleriske ved denne Naturscene, saa bemægtigede denne Mistanke sig mig først, da vi mødte det engelske Selskab.

Da vi stige ned af det lille Bierg, roede flere Baade henimod den os nærmest liggende Strandbred, og Aftenen var, som Engländerne sige, fuldkommen vederqvægende. Jeg har forglemmt at fortælle Dem, at jeg klattede ind i det ødelagte Taarn, hvor jeg skræmmede to sorte, meget ildevarslende Fugle op fra deres Reder. Jeg haaber, dette ikke vil medføre nogen Ulykke!

Disse Bierge frembringe undertiden pludselige og overraskende Virkninger. I Aften, da jeg forsoiede mig til Sengs og efter at Lyset var udsukt, overtra-

Stedes jeg af Nattens rædselsfulde Mørke. Jeg gik til Binduet, Alt soavede i Dunkelhed; lidt efter lidt hævede jeg mit Blik for at opdage en eller anden Stjerne, da fandt jeg dem klare og ordnede om Siderne af den sorte Klippemasse, som truer Unterwalden, og Himmelen var klar og skynfri.

Den følgende Morgen befandt jeg mig, førend Boderne bleve aabnede, paa Veien til Interlachen. Da jeg, ventende paa Veiviseren, gik frem og tilbage i Mørkeden af det dybe Svælg og beskuede dets ophøiede Mystrier, indhentede den ærlige, gamle Karl mig, oplydt af den Efterretning, at Jægerne og Veiviserne fra Grindelwald virkeligen havde i sinde at bestige Tomsfruen, og at Forsøget skulde iværksættes inden nogle Dages Forløb. Han tilføiede, at saamange Fremmede havde foretaget sig at forsøge derpaa, at disse Biergbeboere vare blevene opæggede til at forekomme dem, til Helvetiens Tre. Det vil give Dem en Idee om Alpe-naturens Maalestok saavel som om Atmosfærens Siensnemsigtighed i denne Høide, at jeg i Morges, skiondt over tre Mile fiernet fra Stedet, tydeligen saae den lille, ovneformige Hule i Sneen, hoorsfra den Ravine rullede ned, som i det Foregaaende blev beskrevet! Den foresom mig ikke at vare mindre, end da jeg opdagede den fra Bengernalp. Dog er det muligt, at endnu mere Sne er styrtet ud fra den samme Hule siden den Tid,

vi besteg dette Bierg; thi jeg bemærkede en Klippe paa selve Wengern, der den Gang var sneebedækket og nu stod ganske nogen.

Interlachen=Dal er prydet med nogle af de flønsteste Valnøddetræer, jeg nogensinde erindrer at have seet. Største Delen af de moderne Rejsende i det store Giestgiversked havde endnu ikke forladt deres Senge; ikkun to til tre søvnige Tienere vare paa Benene. Dog mødte jeg to Damer, der spadserede under de deilige Træer; men de syntes snarere at meddele hinanden Hømsmeligheder, end at beundre Naturen, da den Enes Tunge var i stærk Bevægelse, og Begges Dine vare sættede til Jorden — netop saaledes som en hele Sjælen opfyllende Fortrolighed skænkes og modtages.

Mandskabet i Baaden var færdigt, og inden en halv Times Forløb befandt vi os paa Brienzersøen. Der fandtes hverken Wiingaarde eller Kornmarke paa de stejle Klippevægge, der omgave den; men Græsgange bedækkede de fleste af Biergenes Sider og strakte sig paa nogle Steder lige op til Toppene.

Brien z ligger umiddelbart under et Bierg; en farlig Stilling i Schweiz, hvilket flere Jordstred have bevidnet. Som Baaden nærmede sig, talte jeg hundrede og tyve brune Tage, foruden Kirken, som er af Steen og som staaer paa en høi Klippe, lidt adskilt fra Husenes Klynger. Flere Cascader, som vi havde seet i

August, vare fortorrede, da Sneen, hvorfra de fik Tillob, nu var aldeles smeltet. En Biergstrøm bruser giennem Byen, som for fire Aar siden havde bortskyllet nogle Huse og druknet Beboerne. Lynild, Vandhoser, rivende Biergstrømme, Jordstred eller snarere Indstyrtning af Klippemasser og Laviner, disse ere de i Schweiz stedse tilbagevendende Landeplager. Dertil kommer endnu Hagelbyger. Jeg erindre ikke, om jeg har fortalt Dem, at der findes Assurance Compagnier paa nogle Steder i Europa og i dette Land isærdeleshed, som forsikre mod Haglens Ødelæggelser. Dette er en Forsigtigheds Tagttagelse, der endnu ikke har naaet til os, skjøndt jeg troer, vi have en lignende Indretning mod Hestetyverier. Iøvrigt indrømmer jeg, at Assurancecompagnier afgive Bevis paa vor Civilisations høie Standpunct.

Baadsmandskabet viste mig en Muur i Nærheden af Strandbredden, som havde sig omtrent tre Fod over Indsøens Overflade, og fortalte, at de med deres Baad havde seilet derover endnu i Sommer. Denne Aars tid, sagde de, havde været særdeles tør og varm, hvilket er meget fordeeltigt for Reiserne i Schweiz.

Vi forlode Brienz tilfods, og kom snart efter at vi havde forladt denne Stad til de vidt udstrakte Ødelæggelser, som to brede Biergstrømme havde anrettet. Den Gne, fortalte man mig, havde aldeles bortskyllet en

Vandsby; Børn vare blevene reddede, hvis Forældre man ikke kunde gienfinde; hine bleve opkaldte efter Vandsbyen; en af vore Vaadsmænd nedstammede fra denne ubeskiendte Slægt. Naar Alt kommer til Alt, besinder han sig i samme Stilling som Nitiendebelen af Menneſkehed, der ikke kiender noget til sine Forsædre.

Vi forlode snart Landeveien og begyndte at stige op af Bierget over dyrkede Marker, der overalt vare bestrøede med Hytter. Efter at være kommen forbi en ydmyg, lille Flække, hvorfra Udsigten over Indsøen var stion, begyndte Opadstigningen at blive steilere. Vi kom derpaa ind i en Skov og gik, paa en god Rytterssti, rundt om Bierget. Vi naaede et Sted, hvor et fremragende Klippestykke var faldet tværs over Veien og havde bedækket sex til syv Acres med Steen og Gruus; dog var det ingen let Sag, at udfinde det Sted i Klippen, hvorfra denne uhyre Mængde var rullet ned. En Dal kan her opfyldes eller odelægges, og det Bierg, fra hvilket Odelæggelsen udbredte sig, staaer, tilsyneladende ligesaa lidt aftaget i Størrelse, som det selv har følt til den anrettede Forstyrrelse. Fra dette Punkt, hvor jeg standsede for at hvile mig, kom en Deel af den yndige Sø indensfor vor Synskreds, og jeg betragtede tre Vandsfald, der i svimlende Heide styrte sig ned i Afgrunden. Endog det ene Vandsfalds Brusen hørte vi tydeligen tværs over den brede Dal. Over syv hundrede

God styrtebe det sig ned og hoppede spøgende fra Klippe til Klippe. Den hele Slette for neden var bestrøet med mørke Sennehytter; jeg talte henved tre hundrede.

Opadstigningen var ikke besværlig; Stien snoede sig hen under Bøgetræernes Skygge, hvilket, formedelst Dagens stærke Varme og den vel ikke betydelige, men vedholdende Anstrængelse, var os meget behageligt. Klippeblokke laae adspredte overalt, men der voxede Træer imellem dem Alle, hvilket var et sikkert Tegn paa, at Aarhundreder vare hengaaede siden deres Fald.

Endeligen kom vi til et Punkt af Bierget, hvorfra der aabnede sig Udsigt over Meyringen og den hele yppige Egn. Ulykkeligviis var der ingen Taage, og Scenen var mindre fortryllende, end da vi først bestuede den. Desuden var Nyhedens Interesse forbi, og jeg søgte mig nu mere oplagt til at dadle og forbedre; maaskee var jeg bleven forsigtigere og mindre overilet i mine Domme, mindre hengiven til Beundringens Indflydelse og viste mere Selvbeherskelse og Rolighed. At reise er en Kunst saavel som nogen Anden, og den erfarne Reiserende har ligesaa meget forud for den endnu ubevandrede, som Konstienderen for den blotte Beundrer. Jeg havde ophørt at jage efter Draperier, Fingre, Næser og flige Bisager ved et Maleri, og havde nu lært at opfatte Ideer og Udtrykket i Samme.

Aarfloden brusede lige under den nykænøtte Klip-

pefpids. Dens Leie var næsten bleven opfyldt med Gruus og Smaastene, som Alpbach, en Biergstrøm, skyllede ned fra den anden Side af Dalen, medens den igiennem over halvtredsinstyve smaa Canaler, der ligesom Myrer giennemrodede Jorden, banede sig Udløb i Aar. Paa denne Maade blev Stedet noget sumpet, medens det Hele gik tabt for Diet, naar man passerede Stedet paa den nedenunder liggende Landevei.

Hersfra vendte vi os, næsten i en ret Vinkel, mod Toppen af Brünig*; dette er Biergpassets Navn. Efter tyve Minuters Forløb naaede vi Græsgangene og Engene, som ligge i Svælget mellem to høie Bierge, hvilke vi lykkeligviis ikke behøvede at bestige. Stedet var eensomt og skönt; uhyre Klippestykker vare spredte rundt om paa det rypige Græs, som om dette Sted for-
dum havde været en Balplads, paa hvilken Biergene havde affyret deres Feltstykker mod hinanden.

Ru begyndte Nedadstigningen, eller, rettere sagt, vi ophørte at stige højere til Veirs. Snart efter mødte jeg vor gamle Bekjendt, Biørnen, hugget ud i en Steen; et Tegn paa at jeg atter befandt mig ved det store Cantons Grændser. Paa dette Sted betraadte vi Untereswaldens Territorium, Winkelrieds Fodeland og et af de smaa Districter, der først modsatte sig Østerriges Magt. Enkelte Sennehytter findes adspredte hist og her ved

* Eller: Brünig.

dette Biergpaß, og ved en af disse erholdt jeg en Drik Mælk, saa vederqvægende, at jeg længe vil mindes den, efter at mangt et glimrende Giestebud er forglemt. Da jeg mindedes de amerikanske Skoves velmeente Giestfrihed, vovede jeg neppe at tilbyde Betaling derfor paa et Sted, der havde et saa romantisk Udseende, men, det gjør mig ondt at maatte tilstaae det, Pengene bleve ikke tilbuds forgiaæves. Jeg troer, at Sveitserne i Almindelighed maae blive anseete for civiliserede nok til at lade sig betale. Enhver veed, at dette beroer paa Forbringernes Høypighed, og, i det Hele taget, er den, der har Midler til at betale, bedre faren, naar Betaling bliver ham affordret; og dog forekommer det En, at den idelige Gripen efter Penge ikke synes at være paa rette Sted imellem disse vilde og pragtsulde Omgivelser, hvor man kunde ønske, ingen anden Mynt var gangbar, end den af Naturen prægede.

Da Talen er om Penge, kunde det være passende, at berette Dem Noget om dette Lands matériel. For det Første findes her ingen offentlig Bank, og folgeligen ingen Papirpenge; Banquierene drive fornemmeligen Børsforretninger, uagtet jeg formoder, at de ogsaa udlaae Penge og gjøre sig betalt ved Forfsiellen imellem den udlaaante og tilbagebetalte Sum. Ethvert Canton har Ret til at slaae sin egen Mynt, og ethvert Canton, troer jeg, udøver den, uagtet de mindre indskrænke sig

til ikkun at præge Skillemynt. De gamle franske Kroner, der i selve Frankrige næsten aldeles ere blevne fortrængte af Fem Francsstykkerne, ere meget almindelige her og itaae, som jeg hører, i lidt høiere Priis i Schweiz. De gamle Louisd'orer, af fire og tyve Francs Værd, kunne ogsaa erholdes her og ere mest bekvemme for Reisende. De fleste Cantoner præge Kroner, der gielde for fire Francs, og Guldmynter af samme Værd, som Louisd'orer og dobbelte Louisd'orer, men de ere ikke meget almindelige. Flere af de ringere Myntsorter ere ikke gangbare udenfor det Canton, i hvilket de ere prægede, medens de flestestte tydske Penge modtages. De franske Penge ere gangbare i hele Europa, England alene undtagen. Sveitsers Francs gielde for halvanden fransk Francs, et Forhold, der ofte bringe Reisende, som komme fra Frankrige, i Forvirring. Da Leien i La Vorraïne blev beregnet i Francs, forekom den mig at være særdeles billig, men da Betalingen blev erlagt forud, hvilket Reisende i Almindelighed gjøre, havde jeg Grund til at finde den temmelig høit beregnet.

Da vi havde forladt det lille Huus ved Berns Grændser, hvor de for Mælken erlagte Penge havde foranlediget en Udskielse, som maaskee synes Dem at være paa urette Plads, skrede vi atter hen over Enge og Græsgange. Nu bemærkede jeg Weiviserens urolige og ængstelige Blik, medens vi gik hurtigen fremad, uden

at jeg var istand til at udfinde Aarsagen. Dog vare faa Minuter tilstrækkelige til at lade mig indsee den. Vi besteg en lille Høi, kom til et ubetydeligt Stæpel, der stod paa en Afgrunds Rand, og naaede et Punkt, hvor Veien pludseligen faldt sig ned i begge Unterwaldens Dale. Her ventede os en herlig Udsigt.

De har allerede læst saameget om Overraskelser og om overordentlige og uventede Landskabssceners Virkning, at jeg næsten frygter for atter at berøre denne Gienstand. Men jeg siger ifkun den rene Sandhed, naar jeg forsikkrer Dem om, at den nærværende Overraskelse satte Kronen paa alle de foregaaende. I de fleste tidligere Tilfælde havde jeg ventet noget Overordentligt, og endstjønt mine Forventninger denne Gang vare blevne overtruffne saameget, havde jeg dog ikke kunnet troc dette Sted i Besiddelse af nogen fortrinlig Skønhed. Jeg vidste, at Brünig var et berømt Biergpas, og at der var skrevet meget om dets Skønhed; men jeg troede, at det havde Udsigten til Meyringen og Oberlandet at takke for sin Berømmelse, som vistnok i ethvert andet Land vilde være af særdeles Interesse, men med hvilken jeg, sammenlignelsesviis, var bleven lidt stuffet i mine Forventninger. Nu opdagede jeg først, at Brünig besad Lillokkelser af et ganske andet Slags, og at Udsigten fra dets nordlige Side langt overgik enhver Anden. Saasnart Genrykkelsen af den første Besluten havde

lagt sig noget, forlod jeg Stien og satte mig under Skuggen af et Træ, der stod ved Afgrundens yderste Rand, for bedre at kunne nyde Synet af dette herlige Maleri. Det hele Landskab strakte sig giennem en lang og noget snever Dal, der dog i det Fjerne udvidede sig noget, og som mod Norden var begrændset af det vilde Pilatus og det smilende Rigibierg. I Nærheden overskuede man Landsbyen, Engene og Lungensoen. Denne var blaa og mørk og befyldt af de deiligste, landlig smykkede Bierges Skrent, som mit Øie nogenstunde bestuede, da den hele brede Bierg bringe bestod af yppige Græsgange og Enge overstrøede med Sennehytter. Denne Forgrund laa paa en nogle Mile lang og en halv Mil bred Terrasse, nogle hundrede Fod under det Sted, hvor jeg havde taget Plads, og vel ligesaa mange Fod over den fjerne Sø og Støtterne ved Stang og Sarnen, der dannede Maleriets Baggrund. Det hele meddeelte en stor Dybde ved denne tilfældige Formation, og Atmosfæren var saa klar, at ikke en eneste Sennehyttes Omrids blev utydeligt.

Denne Landskabsscenes overordentligste Skønhed bestod i det fortryllende Farvespil; thi medens Biergene syntes at kaste en dunkel Skugge tværs over Indsoen, kastede Vandet legende dets blaalige Tinter op af Biergskrenten. Et seldent himmelblaat Skin syntes virkelig at være udbredt over den hele Dal, saa usædvanligt

og dog saa blødt, at Diet overraskedes paa den behageligste Maade. Den livlige, unaturlige Himmel, vi ofte see i nogle af de alt omtalte, gamle italienske Malerier, i hvilke Ultramarinen har holdt sig, efter at de andre Farver ere falmende, var ikke ulig dermed. I Midten skinnede Engenes yndige Grønsvær, hvis Farver syntes at svæve imellem de tvende flydende Tegemer: Søen og Himmelen, og dæmpede, men forandrede ikke, de andre Gjenstandes Schateringer.

Eugernsøen er omtrent en Miil lang og Skraaningen til samme Høide som Sarnensø, der udgjør dens nordlige Deel, er saa brat, at hiin Sø faaer Udseende af at være inddæmmet. Dette er, bogstaveligen talt, Tilfældet, men denne Inddæmning er Naturens Værk. Det omliggende District er for Dieblicket bestaaet med at grave en Canal giennem Klipperne, i den Hensigt, at formindste Vandfladens Høide i dette nydelige, lille Bassin, hvorved man har beregnet at vinde tusinde Acres god Græsgang. Denne Indgriben i det Natureske har medet mig, da jeg blev underrettet derom, men, naar Alt kommer til Alt, ere Indsøens Bredder saa stejle og Vandet saa dybt, at Landrabet lider mindre Skade derved, end man ved første Blik skulde antage. I ethvert Tilfælde staaer denne Forandring ikke til at afværge, saafremt Indbyggerne af denne Dal have god Grund til at antage, at deres Græsgange ved dette Middel kunne

blive forstørrede. I deres Dine er en Ost en langt stionnere Gienstand end en Indso eller en Klippe; og saaledes, frygter jeg, er den herskende Regel, hvorefter det Stionne og Ophoiede betragtes overalt af den større Deel af Menneskeheden. Kiærlighed til det Maleriske staaer ulykkeligvis ikke i den samme Forbindelse med den menneskelige Naturs første Fornødenheder, som Kiærlighed til Brød og Ost.

Jeg beklagede mig for Veiviseren over at Ebel ikke har ladet Brøuning vederfares Retfærdighed. Her paa begyndte den gamle Mand heftigen at ivre imod alle Bøger, Aviser og Landkort og opstillede den Paastand, at Ordet „Veiviser“ aldrig kunde være bleven misbrugt, dersom Reisende ikke ved deres egen Skyld vare blevne fort i Vildfarelse. Han understøttede sin Paastand med den Tilstaaelse, at han, uagtet han hundrede Gange havde bereist Cantonerne, vilde komme galt derfra, naar han blev nødsaget til at sammentrænge sin Kundskaab i en Bog. Jeg har rigtignok fundet en Mængde Feiltagelser hos Ebel, men, i det Hele taget, er det et af de noiagtigste Værker af dette Slags, jeg kender.

Efter at være nedstegen fra dette ophoiede Standpunkt til den beboede Verden, blev Sindet ubehageligt erindret om de Dødeliges Feil og Mangler ved en lille Pige, som ilede over en Slette henimod en Port, hvilkens det lykkedes hende at lukke tidsnok til at kunne bede os om Noget, for at have aabnet den igjen for

os. I Ungern standsede vi et Dieblif, for at nyde nogle Forfriskninger. Dette Sted er katholsk, som alle de i Skovegnene liggende Cantoner, eller de fire smaa Stater, som udgjorde den sveitserske Uafhængigheds, jeg siger ikke den sveitserske Friheds, Støttepunkt, thi Forskiellen herimellem er af høieste Bigtighed. Kirkegaarden glindsede af smaa, forgyldte Jern Monumenter, hvoraf mange vare smykkede med de Afdødes Afbildninger. Saaledes saae man Mand og Kone ved Siden af hinanden paa en i Jernet indlagt Plade, sædvanligen ret godt udførte. Paa mange af disse Plader talte jeg ikke færre end sex til otte Miniaturportaiter, som sikkert forestillede en heel Families Afdøde. Nogle vare ganske salmede af Velde, Andre havde endnu et friskt og broget Udseende.

En yndig Bei løb nu langs med Soens østlige Bredde. Da vi ankom til dette skionne Vandbækkens nordligste Deel, blev det os let at see, paa hvilken Maade det var opstaaet. En Deel af et Biergs Sammenstørtning havde, bogstaveligen talt, inddæmmet den ovenfor liggende Dal, og saaledes flyder nu Vandet, efter at have naaet en vis Høide, over den knuste og uordentlig sammendryngede Klippemasses lavere Steder, ned i den nærmeste Fordybning. Følgelig gienoprette de gode Sandmænd snarere Naturens gamle Orden, end

de kunne siges at frænke dens Love ved at grave deres Canal.

Fra dette Sted havde vi Udsigt til Dalen i Oberwalden. Dette Canton er inddeelt i to Comüner, som vore vigtige Smaafolk med saamegen Betydningsfuldhed kalde uafhængige og souveraine Stater — imperium in imperio — der hedde Ober- og Unterwalden. Lungern udgjør en Deel af hiin. I Størrelse er Unterwalden, saaledes er det fælleds Navn for hele Cantonet, det Trettende, og med Hensyn til Befolkningen det Tyvende af de to og tyve Forbundstater. Det ligger omgivet af de andre Cantoner, og hele Folketællingen udgjør omtrent tyve tusinde Siæle, som næsten er deelt i lige Dele mellem de to store, indre Raader. Begges Regjeringsform er demokratisk, og Borgeren indtræder med det attende Aar i Besiddelse af sine politiske Rettigheder. Alle Lovene blive affattede i Folkeforsamlingerne, der dog ikke ere større, end flere af de i vore egne Stæder afholdte. Mange af vore Stæder have ti tusinde Indbyggere, og Oberwalden har ikke mere end ni tusinde.

Dette lille Samfund har mange ældgamle Grundlove. Saaledes kan i Unterwalden ikkun det saakaldte „Blodraad“ affige Dødsstraff; dette er sammensat af det simple Raad, eller en til Udførelse af andre Forretninger af visse Vorighedspersoner og Raadgivere dannet

Forsamling, og af alle Borgere, som have opnaaet deres trediede Aar.

Der gives mange høittravende Titler i dette lille Land, saasom utallige Stadtholdere og Raader. Jeg formoder, at dette Omstiftningsprincip i Embedsager her ikke er af megen praktisk Nytte, thi man kan ikke godt indsee, hvor en saa liden Befolkning kan afgive tilstrækkelig Bestiæftigelse for saamange Embedsmænd. I et saadant Statssamfund maa Gensformigheden i Forretningernes Gang snart lide. Befolkningen bestaaer i Almindelighed af Hyrder, der af Nødvendighed, saavel som maaskee af Tilboelighed, have antaget de simpleste Sæder. Den er streng katholsk, og dette anføres ofte som et Beviis for, at den romerske Religion ikke absolut staaer i Modsætning til den mere abstrakte politiske Frihed. Imidlertid kunne ingen meget sikre Slutninger drages, hverken for eller imod noget særegent System, ved at anføre Staters Exempel, beliggende iom disse. Unterwalden har været uafhængig lige siden det trettende Aarhundrede; men det vilde sikkerligen være urimeligt at søge Grundene, der have sat et saa svagt Folk istand til i saa lang Tid at haandhæve dets afsondrede Souverainitet, i de locale Forhold, medens saa mange og magtige Stater i denne Mellemtid ere blevene besejrede, deelte og tilintetgjorte. Selv Schweiz bestaaer ikkun ved dets Naboers fælles Samtykke som

et Forbund, og Bevarelsen af dets forskjellige Deles særegne Rettigheder er en bydende Nødvendigheds Følger, forhoiede ved de til Oprindelse og Religion fløbende Forbomme, sraarere end ved Institutionens eller Folkets særdeles Fortienester. Landet har ikke været de Omkostninger værd, som Erobringen deraf vilde have medført, da det ikkun formaaer, at yde dets Beboere et høist tarveligt Udkomme og ikke besidder noget andet politisk Værd end som Grændsemuur, hvilken Egenkab det langt bedre kan haandhæve som en neutral Stat end som en afhængig Provinds. Dog er det ikke usandsynligt, at disse smaa Cantoners Religion indirecte kan have bevirket deres gienfaldige Uafhængighed, og at den personlige Frihed er dem tilstaaet som Belønning for Opoffrelser; thi det er store og vedvarende Opoffrelser som Schweiz er nødsaget til at giøre, for at haandhæve Forbundsforfatningen, hvilket Enhver ved nøiere Betragtning let vil kunne indsee.

For en saa lille og næsten til de samme Interesser henviist Nation, frembyder en Forbundsforfatning neppe nogen Fordeel, medens den nødvendigviis medfører mange væsentlige Mangler. Forskiellighed i Love, Mangel paa Samvirken, Forvirring i Forretningsførelsen, gientagne Grændsestridigheder, Tvist begrundet ved selve Constitutionen og mangfoldige lignende Kilber til betydelige Ondder, udgiøre upaatvivligen den almindelige Priis, hvormed en Forbundsforfatning bliver betalt. Tydskland og

vor egen tidligere Erfaring afgive Beviis herpaa; og i
 Schweiz føles det dagligen. Disse foreges endog væ-
 sentligen i dette Forbund, formedelt dets ubetydelige Stør-
 relse og dets Medlemmers store Antal. Alle de liberale
 og oplyste Sveitsere, med hvem jeg har talt, ere enige
 i, at det nærværende Regieringsystem er ufuldkomment.
 De fleste ere vel indtagne imod en Sammensmeltning
 til et eneste Statslegeme; thi Stædernes Indvaanere
 sætte sig imod at see deres Politik bragt i Overensstem-
 melse med Biergbeboernes; men de ønske en Unionsfor-
 satning, liig vor egen, istedetfor den konføderative, —
 de forlange en Centralregiering, som, i visse fælleds An-
 liggender, kunde handle umiddelbart i det hele Folks In-
 teresse, uden enkelte Agenteres Mellemkomst, hvis Myn-
 dighed er hentet fra en forstieilig Kilde. Kort sagt,
 i Schweiz bestaaer der et bestandigt, naturligt Gang,
 betinget af Indvaanernes virkelige Interesse, til at slutte
 sig nærmere sammen, som bekæmpes heftigen og heldigt
 af Vedtægters og Fordommes Magt. De store, velha-
 vende og befolkede Egne bekiende sig til den protestan-
 tiske Religion; Zürich, Bern, Basel, Schaff-
 hausen, Baldeck, Neuchâtel og Genêve ere næsten
 aldeles protestantiske Cantoner. Disse syv Stater inde-
 holde næsten Halvdelen af hele Schweiz's Befolkning,
 og sandsynligviis mere end Halvdelen af dets Rigdom,
 Appenzell, Sankt Gallen, Graubünden,

Urgau og Thurgau ere næsten deelte i ti Dele imellem de to Kirker, hvoraf følger, at en Sammensmeltning eller endog en meget nøie Forening vilde give Protestanternes Interesse Overvægten. Dertil kommer endnu, at den katolske Religion søger at undgaae enhver Discussion, og det maa udgiøre en Deel af dens naturlige Politikk, at holde sine Giorde saa fjerne som muligt fra alle Andre. Af disse Grunde antager jeg, at den romerske Kirke vil finde tilstrækkelige Motiver til at tillade Skovcantonernes ærlige Biergbeboere at haandhave deres Democra tie, under den Betingelse, at de ville holde sig afsøndrede fra andre Troesbekiendere. Almindelige Slutninger kunne aldrig drages af enkelte Handlinger. Den romerske Kirkes politiske Formaal, eller Beviserne for dens aandelige Frisindethed, kunne ikke søges i disse fjerne og ubetydelige Stater, overstyggede som de ere af deres mægtige, protestantiske Naboers større Indflydelse, men i hine store Lande, hvor den ikke har nogen Medbeiler og frit kan udvikle sin egentlige Politik. I Loekenburg, fortalte man os, benyttede de to Religionspartier det samme Gudshuus; og jeg har været Vidne til en lignende Tolerance i Bern. Men i Rom anseer Protestanterne det som en stor Naade, hvor vigtige de Reisende end ere for denne i Ustagen de værende Stab, at det tillades dem, at dyrke Gud paa deres egen Naade!

De mest reens demokratiske Cantoner bekiende sig

til den catholske Religion. Dog er deres demokratiske Forfatning snarere Resultatet af tilfældige Omstændigheder, end af Grundsætninger; thi mange af disse Stater ansee Landskaber, afhængige af dem, og befolkede af deres Slægtninge, Benner og Naboer, som politiske Basaller*). Frihed tilveiebringes ved tvende store Processer. I det ene Tilfælde gaaer Sagen forud for Begrebet, i det andet, Begrebet forud for Sagen. Hiint er altid sikrest, og i Almindelighed mest vedvarende; dette er af en mere ophøiet og foræblende Natur. Engelsk Frihed, og, formedelst et Sammentræf af Omstændigheder, ligeledes vor, have den forstærkede Oprindelse; fransk, spansk, tydsk og portugisisk Frihed, af hvad Bestaenhed den nu er, har den sidstnævnte. Vi nyde den Fordeel, at være i Besiddelse af gamle, ved Erfaringen hiemlede Institutioner, og have derved erholdt et betydeligt Forspring; men jeg troer, man tilsidst vil komme til den Overbeviisning, at hine Landes have den fasteste Grundvold. Thi have de end ikke strax betraadt en Wei, som maatte føre til Moderation og Sikkerhed, saa havde de dog modigen angrebet Fordommene Fæstning og ville ikke saa letteligen lade sig overrumple af Modsigelsen mellem Kiendsgierninger og Meninger og igien lade sig trække tilbage fra den eengang tilkæmpede Stilling; de

*) Schwyz adskilte sig i nogen Tid, i Maaret 1832, fra Forbundet, for ikke at opgive dette uretsfærdige Herredømme.

ville fremture paa den valgte Bane, uden at lade sig forlokke til at betræde nogen Afvei. Intet overraster den Fremmede, der besøger Amerika, paa en mere ubegribelig Maade, hvis vi kunne fæste Tillid til deres egne Beretninger, end at see os handle efter eet Systems Grundsatninger, medens vi tale og føle overeensstemmende med et fra disse aldeles modsat Systems Aand!

De katolske Cantoner ere sandsynligviis demokratiske, fordi de ikke fandt Nogen, der var passende til at indsættes i den Fyrstes Sted, som de forkastede, den Gang de løsrev sig fra Huset Habsburg. En af Byrder bestaaende Comüne kunde ikke afgive nogen Fyrste, og de oprettede den Regieringsform, de lettest kunde erholde og som bedst stemmede overeens med deres Tilstand. Deres katolske Troesbekiendelse, langt fra at have bidraget Noget til Liberalitetens Befordring og der ved kunnet afgive Beviis paa den romerske Kirkes politiske Frisindethed, maa langt mere tilskrives en betydelig Mangel paa Frihedens sande Aand. Religiøs Tolerance er en uundgaelig Følge af politisk Frihed, og det er historisk sandt, at Reformationen først forkastedes hos dem. Hvis deres politiske Tilstand maatte have været ubledet af Grundsatninger istedetfor af tilfældige og uundgaelige Omstændigheder, vilde den første Dmsorg have været henvendt paa uindskrænket Religionsbekien-

belse. Dertil kommer, at Opdragelsen høiligen forsømes, at overtroiske Bedtægter indtage høiere Bevæggrundes Plads. Alt dette viser, at ingen sand Frihed her har Sæde. Den katholske Religion kan have givet efter for Omstændigheder, der vare altfor mægtige for dens umiddelbare Bestræbelser at tilintetgjøre, men paa samme Tid har den sørget for, at holde Meningerne i Ledesbaand, og at gjøre den borgerlige Frihed til Folkemad for dens egne Hensigter, snarere end til en trofast Allieret.

Jeg standsede paa en ved Veien beliggende Kirke, som er opkaldt efter den berømte Sankt Nicholas de Flüe. Jeg talte syv Altarer og saae en Rigdom af Birkter, som man ikke skulde have ventet i et saaa fattigt Land. I Forhallen findes nogle Malerier, som enten ere udførte al fresco eller i Olie; thi jeg undersøgte dem ikke nøie. Paa Gravene fandtes de samme Jernstolper og smaa Portraiter som i Lungern. Men jeg erindrer ikke noget Sted at have seet et lignende Tegns paa katholsk Kirketieneste som her. Døbefondet i Kirken var omgivet med Hierneskalder; en sørgelig og Rødsel opvækkende Gruppering!

Da vi kom ned i Dalen, bemærkede jeg næsten paa alle Høiene Kors opreiste. Birkningen af disse Minder om Christi Lidelser var saavel mægtig som rørende, og, til visse Tider, besynderligen advarende. Me-

dens Blikket maaskee udgrundede en Afgruns brune Bægge, hørvede det sig langsomt til Toppen, hvor det fæste sig et Dieblit paa den yderste, af en glindsende Sky omgiven Klippespids; paa dette Sted steg traadsfine Piner op i det tomme Rum, indtil de tydeligen dannede sig paa de mest fremragende Punkter, et Symbol paa den mest ophøiede Aabenbaring, som nogensinde blev Menneskeheden til Deel. Jeg talte i Dag tolv slige Kors, der alle lignede lige saamange herlige Billedeer paa en fra Himmelen nedstegen Barmhiertighed.

Vi ankom meget betimeligen til Sarnen, Hovedstaden i Oberwalden, „ob Wald,“ eller „ob dem Wald,“ som det hedder i det sveitserske-tydske Dialect, efter at have reist nogle og tyve Mil fra Brienz til Gods. Da vi havde leiet et Værelse i et af de fornemste Giestgiversteder, som blev holdt af en eller anden stor Statsmand, benyttede jeg de Par Timer af Dagen, som endnu vare tilovers, til at see mig om paa Stedet.

Sarnen er i enhver Henseende en til Landet passende Hovedstad. Paa en lille Høi i Nærheden af Staden stod forðum det Huset Habsburgs Landsfoged tilhørende Slot, den Samme, som dømt Arnold Melchthal's Fader til at miste Synet. En Terrasse paa dette Sted er nu, og har i Aarhundreder været bestemt til Stændernes Samlingsplads og er det oprindelige

Sted, hvor Nationen kom sammen. Her findes ogsaa den Plads, hvor Indvaanerne møde for at styre til Skive; en Fornøielse eller, rettere sagt, en Ovelse, som er national. Riflen er i Sandhed et sveitserst Baaben; thi til de klippesfulde Biergpaßers Forsvar kan intet bedre benyttes. Ethvert District har sin egen Plads, hvor Skarpskytterne forsamles, og et rundt Skjold, omtrent saa stort som Bunden af et Drehooved, hvorpaa Cirkler ere malede, seer man i Nærheden af enhver Plække. Læt derved findes ofte et Huus, som afgiver Ly, naar Veiret er ugunstigt.

Udsigten fra Landenberg er yndig; den behersker Landsbyen og de vidtudsstrakte Sletter, af hvilke den er omgivet. Jeg talte hundrede og halvtredsindestyve Huse i denne Plække. Raadhuset er en firkantet Steenbygning, med sex Vinduer i een Række. Det er ikke uligt et af de bedre Slags Raadstuer i Amerika. Jeg betragtede Raadsalene, som ere opførte i en simpel med de i samme foretagne Forretninger overensstemmende Stil. En af disse Sale er smykket med Republikkens Stamfædres Portraiter, imod hvis ukunstlede Perspektiv og Colorit intet kunde indvendes. Malerne havde været særdeles heldige i Udførelsen af Skægene. Dog var der eet virkelig godt Portrait af St. Nicholas de Flûe; dette var en Gave fra den nyere Tid af en af Cantonets reisende Sønner. Paa de fleste Huse ere

Tagspaanerne befæstede ved tunge Steen; og som Exempel paa landlig Simpethed kan jeg berette Dem, at nogle Fruentimmer brøde Hør i Kirkens Vestibüle.

Mod Norden begrændsedes Udsigten af Rigi- og Pilatusbierget, medens Oberlandbiergene hævede sig over Passet Brünig mod Syd. I Nærheden gled Blikket hen over en viid, af mørke og høie Alper omgiven, Slette.

Giestgiversteder var propfuldt, da Reisende fra Rigi og Lucern ankom til lige ud paa Natten. Vi spiste Alle til Aften i et fælleds Værelse, og imellem de Tilstædes værende befandt et Selskab af Franskmænd sig, som talte slet Engelsk med det isinesfaldende Dnske, at vække Opsigt. Af deres Samtale sluttede jeg, at de nyligen havde reist i England. Da de antog mig for en Øbersboer, begyndte de at rose Landet paa en Maade, som foruroligede min Beskedenhed og nødsagede mig til den Tilstaaelse, at jeg ikke var nogen Englænder. I Begyndelsen syntes de at betvivle dette, paa Grund af, som de behagede at udtrykke sig, min Udtales Reenhed; men da jeg alvorligen forsikkrede dem om Sandheden af mine Ord og tilføiede, at jeg endog aldrig havde sat min Fod i England, førend jeg havde naaet min nærværende Høide, og at otte eller ni Maaneder, i forskellige Perioder, i Løbet af tyve Aar, var al den Tid, jeg nogensinde havde tilbragt paa Den, blev deres

Beundring blandet med Misundelse. Man udsfittede mig paa kryds og paa tvers, saavidt den gode Tone vilde tillade det, om Maaden paa hvilken jeg havde tilegnet mig Sproget. „Maaskee Monsieur's Fader eller Moder vare Englændere?“

„Ingen af dem; og ei heller mine Forfædre gienem mange Generationer.“

„Monsieur kan være bleven hjulpet af nogen Eiighed imellem sit Modersmaal og det Engelske?“

„Der sandtes virkeligen nogen Eiighed.“

Nu opstod en Pause, man ventede, at jeg skulde sige dem, hvilket Land det var. Jeg forblev taus.

„Monsieur maa have begyndt meget tidligt at lære Sproget?“

„Jeg har talt det fra min Barndom.“

„Det er en stor Fordeel.“

„I det Land, hvor jeg er født, lære vi Alle Engelsk fra Barndommen af.“

De grands yeux og vantroe Blik. Da jeg syntes, det var paa Tiden at gaae til Sengs, ønskede jeg dem god Nat paa flet Fransk og forlod hurtigen Værelset. Da mit Pas laa i min Lomme, og disse gode Democrater ikke foruleiliggjorde Rogen med Politireglementer, undgik jeg at blive opdagen. Det Betsynderligste ved denne lille Begivenhed var, at det store og berømme-

lige Amerika," og „de tolv Milioner", blev i al den Tid tænkt ligesaa lidt paa, som De vilde have tænkt paa et Handels Etablisement paa Kysten af Africa, naar De vil opregne de Lande, der tale Fransk!

Naar en Englænder taler om sine Landsmænd, hvorefter han ikkun forstaaer Folk af sin Nation, siger han fornemt: „Engländerne," eller „de Engelske; men Skotslænderen er nødsaget til at betjene sig af Udtrykkene „Britanier," eller „Britter," eller „brittiske Undersaatter," naar han vil henføres under samme Benævnelse. Paa samme Maade siger en Europæer altid, naar han vil omtale den civiliserede Verden, „Europa," eller „Europæisk Civilisation," „Europæisk Berømmelse". Om Amerika drømmer ikke engang Nogen. Jeg har flere Gange bemærket forundringsfulde Blik, naar jeg, i en lignende Betydning, betiente mig af Udtrykket „Christenheben." Hvorledes det end er ved alvortlige Heiligheder, saa synes Europæeren i sin sædvanlige Samtale ikke at indrømme den vestlige Halvkugle nogen Plads indenfor Civilisationens Grændser.

Indhold af første Deel.

Forfatterens Fortale.	Side 1
-------------------------------	-----------

Første Brev.

Afreise. — Postillonens Hændelse. — En gammel Franskmand. — Aurerre. — Avalon. — En skion Naturscene. — Dijon. — Osagerne.	Side 9
--	-----------

Andet Brev.

Genlis. — Biergkieder. — Auronne. — Grændsefor- ter. — Mont-Blanc seet i det Fierne. — Sa- lins. — Bestigelse af Jurabiergene. — En roman- tisk Egn. — Pontarlier. — Biergdæmninger. — Slottet de Jour. — Tous-saint. — Napoleon. — Afværende Egne. — Schweiges Grændser. — Beskuelse af Landet. — En malerisk Dal. — Biergrasset. — Val Travers. — Schweigerhyt- ter. — En eensom Fodgængere. — Ankomsf til Neufchâtel.	24
---	----

Tredie Brev.

Side

Staden Neufchatel. — Ophoiet Syn af Alperne. —	
Bemærkninger over Kanton Neufchatel. — Vidd-	
udstrakt Slette. — Floden Aar. — Aarberg. —	
Sveitser Slot. — Kanton Bern. — Sandeveienes	
Fortrinlighed. — Ankomst til Bern.	42

Fierde Brev.

Bern. — Dens Historie og Forfatning. — Sveitser	
Adel. — Sand Adel. — Bildsarende Begreber	
med Hensyn til en Republik.	51

Femte Brev.

Berns Omegn. — Offentlige Spadseretoure. — Byg-	
ninger. — Befolkning. — Sveitser Kioretoi. —	
Agerdyrkning. — Dvæghjorder. — Afsamlere. —	
Hindelbank. — Hofswyl. — Frankmænd og	
Sveitsere. — Opdagelse af en Gletscher. — Van-	
heligheden i at meddele ophoiede Natursceners	
Indtryk. — Alperne ved Solens Nedgang. —	
Oberländeralperne. — Europæiske Reisendes Skrif-	
ter over Amerika.	59

Siette Brev.

Fortsat Reise til Thun. — Storhertuginde Anna. — Side
 Staden Thun og Indsoen. — Udflugt til denne.
 — Fæstningen Spiez. — Amerikanernes og Eu-
 ropæernes gjensidige Uoidenhed. — Jomfruen. —
 Neuhaus. — Unterseen. — Lauterbrunner-Dal.
 — Bandsfaldet ved Staubbach. — Byen Lauter-
 brunnen. — Besigtigelse af Oberländer-Alperne. . 78

Syvende Brev.

Grindelwald. — Dets Gletscher. — Bierg Musik. —
 Figer. — Reise til Meyringer Dalen. — Briens.
 — Harfoden. — Bandsfaldet Giesbach. — In-
 terlachen. — Neuhaus. — Unterseen. — Tilba-
 gevenden til La Corraine. — Oberlandets Be-
 boere. 103

Ottende Brev.

Syn af Alperne. — Wengerns Top. — Begravelses-
 stedet i Bern. — Sveitserske amerikansk Dal. —
 Gretinere. — Drukkenskab. — Pasquinader over
 Amerika. — Anecdote. — Tydskere i Amerika.
 — Badene i Bern. — Et amerikansk Landskab. 121

Tiende Brev.

Side

Fart til Solothorn. — Staden og Kantonet Solothurn. — Kors paa Veien. — Dvindelig Dragt. — Den remerske Kirkes Ceremonier. — Olten. — Narberg. — Narau. — Badene i Schinznach. — Wülplisberg. — Staden og Slottet Habsburg. — Bruck. — Konigsfelden. — Baden. — Rhinen. — Kaiserstolten. 131

Tiende Brev.

Schaffhausen. — Rhinens Bredder. — Betler-Dilletanter. — Zellersoen. — Reichenau. — Konstanz. — Stort Raadhuus. — Guss's Gelle. — Thurgau. — Rauschach. — Kanton Sanct-Gallen. — Rheineck. — Besøg i Osterrige. — Sveitsers Architectur. — Rhinen. — Ankomst til Alstetten. — En mislig Stilling. — Unge Tiggere. — Nøgne Egne. — Gais. — Teufen. — Staden St. Gallen. — Appenzeller Politik. — Herizgau. — Lichtensteig. — Dvindlige Pilegrime. — Orphoiet Naturscene. — Ankomst til Rapperschwyl. 149

Ellevte Brev.

Napperschwyll. — Züricher Soen. — Broen. — Elde
Schweiz. — Sondag. — Egnen mellem Nap-
perschwyll og Zürich. — Staden og Cantonet Zü-
rich. — Schweiz og Amerika. 186

Tolvte Brev.

Albis. — Zug. — Seilads til Art. — Demokratie
og Aristokratie. — Byen Art. — Ruinerne ved
Goldau. — Andægtigt Courmageri. — En ægte
svetserf Scene. — „Vor hellige Jomfru for
Sneen.“ — Udsigt fra Nigistaffel. — Fra Top-
pen af Nigikulm. — En sorgelig Begivenhed. —
Tydske Storpralere. — Solens Dvgang. . . 199

Trettende Brev.

Nedstigning. — Pilegrime. — Gefler og Tell. —
Seilads til Lucern. — Mærkeordigheder i denne
Stad. — Sempachsoen. — Arnold von Winkel-
ried. — Langenthal. — En trohiertet Giestgiver.
— Feilagtige Begreber om Frihed. — Tilbage-
reise til la Corraine. 222

Fiortende Brev.

Side

Cantonal Høflighed. — Narsfjodens venstre Bredde. —
 Reien til Thun. — Magt til at modstaae fiendt-
 lige Indfald. — Fortsættelse af Reisen til Neu-
 haus. — Et engelsk Egtepar. — Unterseen. —
 En aristokratisk Reiviser. — Panorama af Mü-
 gen. — En engelsk Pige. — Interlacher-Dal. —
 Brienz. — Vandfald. — Myntvæsenet. — Ud-
 sigt fra Brünnig. — Ungern. — Politiet i Un-
 terwalden. — Ufuldkommenhed ved Forbundsfor-
 fatningen. — St. Nicholas de Glue Kirke. —
 Kors. — Sarnen. — Forverling med en Engländer. 235

Cooper's
Samlede Skrifter.

Oversatte fra Originalsproget.

Syv- til ni og halvfierdsindstyvende Hefte.

K i ø b e n h a v n.

Forlagt af og trykt hos S. Lier.

1839.

THE

AMERICAN

AND

OF

1850

1850

1850

V a n d r i n g e r

i

Schweitz.

Efter det Engelske

ved

J. C. M a g n u s.

Fierde Hefte.

K i ö b e n h a v n.

Forlagt af og trykt hos S. Trier.

1838.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

OF THE

PHYSICAL SCIENCES

CHICAGO, ILL.

1901

1901

Femtende Brev.

Stanz. — Qvindelig Dragt. — Tre Rejsende. — Veien til Stanzstadt. — Lucerner: Egen. — Stanzstadt. — Fart med en Vaad til Brunnen. — Baaningers farlige Veligheden. — En Hendske i Weggis. — Districtet Versau. — Brunnen. — Rüti. — Walther Fürst's Sammensvørgelse. — Lucerner: Egens Farer. — Staden Schwyz. — Scwen. — En usælselig Begivenhed i Gldau. — Rotenthurm. — Elsäßer Pilegrime. — En Sanct: Peters Kirken i Rom lignende Bygning.

Min kjære — — —,
Den følgende Morgen, førend Frokosttiden, reiste jeg til Stanz, det andet Unterwaldens Hovedstad. Hoiere oppe i Dalen havde jeg truffet paa et Slags af det allerede omtalte sveitserske Hovedstøi, men her var Klæ-

debragten aldeles forandret. Pigerne havde deres Haar bag til opstufne i Krands, smykkede med røde Baand, medens Konerne havde deres prydede med hvide Rossetter. Mange af disse syntes virkelig at have rykket deres Haar op med Roden, i det de af al Magt sammenpreskede det i denne Vulst. Jeg saa fire Koner, som vistnok ikke havde hundrede Haartotter tilbage, og een var aldeles skaldet, med Undtagelse af Baghovedet, hvor en smudsig Rose t var sættet i noget Duun. Enkelte bare ogsaa flade Straahatte, og jeg bemærkede endnu en eller to Hanekamme. Med Hensyn til de skaldede Damer, da var Veiviseren af den Mening, at Kulden havde tilintetgjort Haarvæksten.

Den ædle Arnold af Winkelriebs Statue er opreist paa Torvet, hvor han er fremstillet i det Dieblif, han omfatter de østerrigske Landsespidsler. Staden er større og mere moderne end Sarnen, og den fornemste Kirke er, Stilen fraregnet, ligesaa skøn og pragtfuld som noget Egnende i vort Fødeland.

En Engländer, en Skotländer, en Irlander og jeg spiste Frokost med hverandre. De tre Førstnævnte udgjorde eet Selskab, og min Tallerken blev sat hen i Nærheden af dem, men paa en anden Dug. Jeg møde mig meget med mine Sidemænd, som fuldkomment repræsenterede deres forskellige Fødelande. Engländeren var byende og forbringsfuld; Skotländeren indesluttet,

snedig og bidende; Irlanderen snaksom, ivrig, moersom
 og deeltagende. De to Sidstnævnte lagde næsten ikke
 Mærke til mig, men Engländeren vaagede med Op-
 mærksomhed over alle mine Handlinger og var, da jeg
 reiste med min egen Veiviser, sandsynligviis tilfands at
 indlede en nærmere Forbindelse imellem os. Jeg troer
 virkelig, at jeg vilde være bleven bæret med et eller
 andet Høflighedsbeviis, dersom jeg ikke ulykkeligviis havde
 tilbudt ham et Stykke ristet Brød, da han forgjeves
 forlangte noget fra Kiøkkenet. Med Kulde afflog han
 mit Tilbud, og fra dette Dieblis af blev jeg betragtet
 som en ubetydelig, paaatrængende Person, der altsaa
 kunde affærdiges saa kort som muligt. Det vilde dog være
 uretsfærdigt at nægte, at en Engländer af høiere Stand
 vilde have skionnet paa min Artighed og gjengieldt den
 paa en bedre Maade; det er alene de Engændere, som
 leve saa at sige mellem Vind og Vand og bestandigt
 ere udsatte for at komme i Berøring med paaatrængende
 Personer, der saa omhyggeligt forsvare deres Privilegier.
 Da imidlertid denne Deel af Folket er langt større i
 Antal end hiin, kan man roligt paaataa at en Opsørsel
 som den, jeg her mødte, er ægte engelsk. Det er netop
 et Tegn paa god Levemaade, at man aldrig salder Andre
 til Besvær og aldrig søger Anledning til at trænge sig
 frem; man kan derfor ikke undre sig over, at Hver-
 bagsmennesker, der kun due til at følge Strømmen,

ikke altid kunne forstaae, naar man har Lov til at give sine Følelser frit Spillerum.

Jeg forlod mine tre Fætttere, der imidlertid vare i Færd med at radbrække det franske Sprog med Værten, satte mig i en „char“ og begav mig paa Veien til Stanzstad. Veien gik giennem en suldkommen flad Strækning, eller idetmindste giennem en af Bierge omgiven Dal. Paa vor venstre Haand havde vi Roshberg, kronet med en Ruin. Uagtet det er ni hundrede Fod høit, saa det dog ud som en lille Høi ved Siden af de uhyre Bjergmasser, som omgave Dalen. Stanzstad ligger ved en af de Arme af Lucerner-Soen, der forhoie dennes Skonhed saa overordentligt. Den gaaer til høire lige til Midten af Soen; ligeover for den er en dyb Bugt, og inderst i denne ligger Winkel; til venstre er en anden Bugt, som fører til Alpnach. Desuden slynger en Arm af Soen sig til Lucern, og en anden lang og smal Arm gaaer lige til Ruisnacht. Nær ved Stanzstad er et Sted paa Soen, hvor man seer Vandet flyde i alle fem Retninger. Soen selv er ligesaa uregelmæssig og skjon, som alle disse dybe Bugter. Først flyder den mod Nord; derpaa gaaer den giennem et snevert Pas i vestlig Direction og optager en anden lille So, derefter mod Nord giennem et andet Pas, og saa igjen vestlig i saa yndige Krumninger, at man aldrig kan blive fæd af at betragte den. Endog naar man er kommen fra

den ene Ende til den anden, er man i Uvisshed om, hvad der er den egentlige Sø, og hvad der er dens Bugter; thi de ere ofte bredere end Søen selv. Afstanden mellem Lucern og Glüen angiver hele Søens Længde; den er omtrent tre og tyve engelske Mile. Medens man gjorde en Baad istand til Overfarten til Stanzstad, roste jeg Søens Skønhed for min gamle Vejviser. Han stemte i med; thi i hans Dine vare ikke alene alle Søer men hele Schweiz skönt; men Zürichersøen overgik endnu det øvrige — den var *deilig, toujours des vignes*. Jeg fandt Lucerns steile Bierge med deres Græsgange endnu smukkere end Zürichs Wiinbjerg; men ligesom min Franskmand fra Val Travers, gjorde min gamle Vedsager en critisk Distinction mellem „beau og pittoresque.” De havde begge den Grundsatning, at kun det var skönt, der frembringer noget Skönt. Mit Fartøi var som sædvanligt meget klodset bygget, dets Besætning bestod af en Mand, hans Kone og deres Datter; det var en fuldkommen Familietour. Jeg sprang imidlertid roligt i Baaden; deels fordi jeg vidste, at jeg i Nødsfald kunde svømme tværs over Søen; deels fordi den lette Baad ikke vel kunde synke, og deels endeligt fordi Søen var saa rolig som et Speil. Alle disse Trøstegrunde vare i Sandhed ogsaa nødvendige for at vove sig ud paa en Sø, der staaer

i Banrygte for sin Ustabighed, siden Schweizerhelten sprang i Land ved „Tellens Platte.“

Stanzstadt bestaaer af to eller tre Huse, — de eneste, der ere levnede af Branden under Krigen 1798, og et gammelt Taarn nær ved Vandet, der henføres til det 13de Aarhundrede. Efterat vi havde forladt Havnen, bad jeg Familiens Kjøverblad at roe til Søens Centrum, hvorfra dens fem Arme udstrække sig. Det vilde da være tids nok at bestemme Kysten. Da vi kom til dette Punkt, holdt vi inde med Aarerne; fra alle Sider lokkede denne yndige Sø mig til sig. Medens jeg i al Ro og Mag betragtede disse Naturskionheder uden at kunne træffe noget Valg, ligesom en Kiender paa et Cirkasfierinde-Marked i Stamboul, opregnede min gamle Bedfager med stor Bestemthed den forskiellige Priis til hver Havn, og overlod mig Valget. Det hele gik ud paa en schweizerst Handel, om jeg vilde give sex eller syv Francs forat nyde den skionne Natur.

I Lucern og Altsnacht havde jeg allerede været; men Nighis brede Bryst laae, opvarmet af Solen, kun en Mil fra mig. Medens jeg længselsfuld betragtede den isolerede Top, lode den dumpe Klokkes melancholiske Toner hen over den rolige Sø fra Bugten af Altsnacht. De syntes at indbyde mig til at vende tilbage; i Sandhed! selvbent hører man yndigere Musik. Det Indtryk, som disse Klokker gjøre ved at lade deres Toner lyde

tværs over Vandet, mellem Schweits's majestætiske Klipper og Bierge, er ubeskriveligt deiligst. Hele Timer kunde jeg have tilbragt med at høre derpaa. Dog forstummede Tonerne snart; jeg bad da Damerne at roe hen under Righi, og derfra styre til Brunnen, en Vandsbj i Canton Schwyz, en tre eller fire Timers Tour.

Nedens vi glede forbi Biergene, gjorde min Vejviser mig opmærksom paa en af Righis høie Biergtoppe, fra hvilken Klippestykker for en ti, tolv Aar siden vare rullede ned i Søen. Høiere oppe i Søen havde et lignende Fald gjort betydelig Skade ved at bringe Vandet til at oversvømme en Deel af Staden Lucern, der ikke ligger mindre end femten eller atten Mile derfra. Naar man vil boe her, hvor saa store Naturomvæltninger foregaae, bør man ikke oversee de Fare, der true ethvert Opholdsted, for at man ikke selv tiligemed sin Vaaning og øvrige Eiendomme paa engang skal blive et Offer for det Ophøiede og Skionne. Alle Dalene rundt om have været Vidne til, at Laviner ere rullede ned, Jordbunden revnet, Klippestykker styrte ned, og at Vandhojer og Biergstrømme, ledsagede af alle deres sorgelige Folger, have anrettet Ødelæggelse. Det er ikke nok, at vor Bolig ligger i en bred Dal eller en ubstrakt Slette, tilsyneladende sikker for al Fare; thi, styrter en Gletscher ned i halvtredsfindtyve Miles

Afstand, bringer den maaskee en Synsfloed over vort rolige Hjem.

Dette er ingenlunde en poetisk Udsmykning af Sandheden; thi Færerne ere langt hyppigere og alvorligere, end en Fremmed kan forestille sig. Jeg fik selv en mærkelig Virkning af disse Naturbegivenheder at see, sørend vi naaede Stedet, hvor Klippen var styrtet ned.

Landsbyen Weggis ligger ved Foden af Righi nær ved en Brink, der gaaer usædvanligt brat ned mod Søen. Regn og smeltet Sne trængte ind i Klippens Spalter oventil og forandrede i Tidens Løb en betydelig Deel af Biergets Indre til en Masse Dynd. Hvis herved den øverste Deel af Bierget var bleven løst fra sin Forbindelse med den nederste, vilde den have styrtet ned; men da dette ikke blev Tilfældet, drev dens uhyre Vægt Dyndet ud giennem Klippens Kevner, saa at det flød ned ad Skraaningen til Søen. Denne usædvanlige Lavine bevægede sig langsomt men uimodstaaeligt, ligesom Lava. Den bedækkede Jorden mange Fod tykt, og hvorhen den vendte sig, vare alle Spor af menneskelig Flid paa eengang forsvundne. Der var dog Tid nok til at frelse næsten alt, undtagen Jorden selv og dens Frugter; de fleste Huse reve Bønderne ned og forte bort. Iøvrigt udbredte Lavinen sig ikke meget; men hvad den berørte, ødelagde den aldeles.

Kort efter kom vi forbi Fizzau, derpaa giennem

et Stræde i sydvæstlig Direction, og nu saae vi en lille dyrket Landstrækning paa en af Righis Toppe for os, der næsten hæver sig fire tusinde Fod over Søens Overflade. Den hele Landstrækning udbreder sig over Biergets Side, og det forekom mig, idet jeg roede forbi, at der ikke var saa meget som en Acre jevn Jord fra Toppen til Foden. Dog var den frugtbar og rigeligt beplantet med Frugttræer. Hertil bidrog uden tvivl ikke lidt, at denne Side af Bierget vendte mod Syd. Jeg kunde tælle en halvhundrede Huse, der næsten vare begravede af Træer; ogsaa mange andre Tegn paa Vindstibelighed blev jeg vaer. Af Bøger har jeg erfaret, at her ogsaa findes nogle Silkemanufacturer. Dette Distrikt kaldes Gersau, og omendstiondt det nu kun er en Deel af Schweiz, udgjorde det dog i fire Aarhundreder en uafhængig Republik til Krigen 1798. Dets Brede langs Søen er ikke fuldt tre engelske Mile, og dets Længde til Biergets Top neppe fem. Her eksisterede altsaa en Stat med mindre end titusinde Acre Land. De Gienstande, som udsortes herfra, vare følgende af Landets egne Producter: Smør, Ost, Huder, Uld og Frugt. Hele Befolkningen paa den Tid, da Staten mistede sin Uafhængighed i 1798, bestod af 1500 Sjæle. Denne og St. Marino i Italien vare de to mindste Borgerstatsfund i den civiliserede Verden. Den sidste kaldes idetmindste endnu en uafhængig Stat,

og har indgaaet Forbund med fremmede Magter. Det samme var ogsaa tilsyneladende Tilfældet med Gersau, saalænge den bestod som selvstændig. Den havde imidlertid under Form af en evig Traktat sluttet sig saa noie til Forbundet, at den i Virkeligheden stod i Afhængighedsforhold til dette. Landet havde tyve Familiename, og alle Mandfolk havde fra deres sextende Aar Stemme ved det saakaldte „Landsgemeine.“ Hvert andet Aar valgte Folket en Landammann eller Præsident, en Schultheiß, en Statssecretair, en Statmester og et Raad, som bestod af ni Personer. Det maa da have været en daarlig Familie, der ikke idetmindste talte een Statsmand blandt sine Lemmer!

Heden var trykkende, medens vi roede forbi dette lille Land: det var, som om det ret skulde gøres os anstueligt, hvor overordentligt frugtbar denne herlige Egn maatte være. Det hele Land saae ogsaa ud som et Espalier med Ubletræer, Pæretræer, Blommetræer, Figen træer og Mandeltræer. Uagtet det's Udstrækning kun er kort; var jeg dog glad, da vi vare komne forbi Righi, og Solstraalerne ikke mere bleve fastholdte tilbage paa os fra de Biergmasser, som omgive Schweiz. Kort derpaa vare vi i Havnen ved Brunn en. Denne Landsbyes Beliggenhed lige ved Soens største Bugt er meget smuk; man nyder her en herlig udsigt til begge Sider.

Mod Vest ligger den Deel af Søen, som vi nylig havde sat over, og mod Syd strækker Søen sig en syv, otte Mile ind imellem uhyre næsten perpendicularære Klippevægge, til Flüeln i Kanton Uri eller snarere til Foden af St. Gotthard. Da Veiret endnu var herligt, besluttede jeg efterat have taget nogle Forfriskninger at roe til Flüeln, og deraf over Diævelsbroen til Grisons. En ny Contract blev indgaaet med Familien, der hidtil havde befordret mig, og vi toge afsted. Neppe havde vi skødt fra Land, førend en tydst Student kom løbende ned til Bredden og bad os om at tage ham med. Vi indvilgede deri og Seiladsen til Grütli gik for sig. Søen udbredte nu det yndigste Maleri for vore Bine; ikke et Luftpust rørte sig, og langsomt bevægede Baade sig i hundrede forstieilige Retninger henover den speilglatte Flade. Biergene vare mørke og truende, især omkring den dybe Bugt, der var vor Reises Maal og Skuepladsen for Talls Farer og Frelse. Et svært Fartoi, ladet med Varer til Italien, blev drevet frem af nogle og tredive lange Karer. Foruden et hundrede Passagerer havde det ogsaa en stor Mængde Fragtgods ombord.

Kort sagt, den hele Scene var deilig; den indtog ikke alene ved den Stilhed, der var udbredt over Naturen, men endnu mere ved den Maade, hvorpaa Ynde her var forenet med Majestæt. Hertil kom endnu de ro-

mantiske Sagn, som enhver Klippe kaldte tilbage i vor Grindring.

Efter nogle Minuters Forløb blev vor Seilads begunstiget af en frisk Vind, der begyndte at blæse, og vi satte Seilet til. Vi fore nu hurtigt affted og vare snart ved Grütli. For at benytte Vinden saa meget som muligt, besluttede jeg ikke at gaae i Land; thi Egnen syntes ikke at kunne forsyne mig med noget; det skulde da være, at min Begeistring endnu kunde stige lidt ved at komme derhen. Jeg solte mig imidlertid entusiastisk nok i Baaden. Grütli er oien synligt et Fragment, tredesindstyve eller hundrede Aarer stort, som har skilt sig fra et Bierg. Dets Overflade er saa jevn, at man kan hste her som paa en Slette, og, da det ligger mellem Soen og Klipper, tilbød det en passende Samlingsplads for Sammensvorne (Patrioter, der endnu ei kunne være sikre paa et heldigt Udfald), som boede paa forskiellige Sider af Soen. Steedet var ikke alene beqvemt hertil, men det har endnu den Fordeel at være meget affides. Sagnet betegner formodentlig ikke aldeles nøiagtigt det Steed, hvor Walter Fürst mødte sine to Benner; men da det er temmelig sandsynligt, at tre Mænd, der forene sig for at vække Opstand, staae nogenlunde nær ved hverandre, er det ikke urimeligt, at jeg vilde have tilbragt en Maaned med at søge efter locus in quo, hvis det havde været min Hensigt at udfinde det.

Vi mødte snart en Baad, der med Møie arbejdede sig frem mod Binden. Mandskabet prøiede os og sagde, at vi vilde blive nødsagede til at vende om igien, da en Vind, som er denne Sø egen, allerede oprørte den paa hiin Side Achsenburg. Min tydske Reisefælle fortalte mig nu, at Sømandene i Brunnen havde spaaet det samme. Den roende Familie syntes at blive ængstelig; men da Binden endnu var gunstig, styrede jeg Baaden mod Bugten ved Fiskein.

Jeg har hørt og læst en heel Deel om de Farer, som true Søfolk paa denne Deel af Lucernersøen, der kaldes Uri-Søen. En Roebaad er imidlertid sielbent i stor Fare paa en Sø af saa ringe Omfang, naar man kun kan holde den ude af Brændingen. Hermed havde det ingen Nød; jeg fandt derfor, at der ikke var tilstrækkelig Grund til at lade Forsøget fare, fordi vor Baad gyngebe stærkt paa Bolgerne. Det vilde jo ogsaa have været mod alle Regler at forlade en saa god Vind. Hurtigt skjøde vi frem, og Lells Platte laae allerede tydeligt for os, da Seilet pludseligt blev slapt, Det var som om Binden, liig en Fugl, paa engang havde hævet sig i Veiret og forladt Søen i et Dieblif. Fruentimmerne saae sig ængsteligt omkring, og toge med stor Uvillie igien fat paa Karerne. Jeg befalede at stryge Seilet, og sænke Masten. Neppe var dette færd, førend vi hørte en Lyd, som af en vældig Lust-

strøm, der bruser giennem Træer og Buske; i det næste Dieblisk mærkede vi den nye Vind. Den syntes at trykke lodret paa Vandet, thi den bragte kun dets yderste Overflade i modsat Strømning. Det var ikke alene stil Modvind, men tilmed en langt stærkere end den, vi havde mistet.

Jeg saae, at mit Mandskab, der ingenlunde kunde kaldes heelt befarent, ikke alene var for svagt til Kampen, men ogsaa meget utilboieligt til den. Den tunge Barke, som vi for længe siden havde seilet forbi, kom paany til Syne; ved sin egen Vægt holdt den sig endnu lidt i Coursen; men snart begyndte den ogsaa at vakle og nærme sig den østlige Bred. Jeg benyttede dette Vind og styrede vor Baad i samme Retning, saa at vi snart befandt os i Ly af de fremragende Klipper. En heftig Vind nærmede sig os just, da jeg saae mig om efter et Tilflugtssted; thi at fortsætte Touren var i højeste Grad farligt. Det lykkedes os at naae en Klippe, hvor der til Nød var Plads for een Mand. Baadsføreren sprang i Vand med Tanglinien, og holdt Baaden fast i flere Minuter; men da Bølgerne bestandigt voredede, blev det ikke noget let Arbejde at holde vor Væggestal fra at støde mod Klippen. Hele Kysten bestod af Klippevægge, fra tre til sex tusinde Fod høje, og uagtet der vare Græssange og Hytter over vore Hoveder i de høiere Regioner, høvede dog Biergmassens Fod sig nær

sten lodret. Hist og her vare der dog Steder, hvor man kunde gaae i Land, som ved Tells Platte, og paa enkelte Steder var der en smal Strandbred mellem Søen og Klipperne. Barken styrede mod en af disse, understøttet af hundrede Hænder. Dens Tyngde var for stor til, at Bølgerne skulde kunne udrette noget imod den, og endeligt kom den til det forønskede Maal.

Jeg tænkte, at vi muligt kunde være ligesaa heldige; i alt Fald var det vist, at vi ikke kunde blive, hvor vi vare, uden at være udsatte for Fare. Jeg greb derfor selv den sjerde Kæde og befalede Manden at springe ombord og støde fra Land. Med min Hielp vare vi vel istand til at holde Baaden i sin Direction, men det var ogsaa alt. Bølgerne steg endnu mere, Winden tog ogsaa til, saa at jeg endeligt blev nødt til at opgive min Plan. Hurtigt dreiede vi Baaden, det skrøbelige Fartoi vaklede, svævede et Dieblit paa Toppen af en Bølge, men vendte dog heldigvis tilsidst Forstøven mod Brunnen. Min tydske Reisesælle gjorde under denne lille Maneuvre store Dine, og stirrede bestandigt paa Bølgerne, vi giennemskare; thi nu fløi Baaden afsted uden mindste Hielp af Seil. „Mein Gott — mein Gott!“ udraabte han og syntes at betragte min uvirkelige Fatter, som et Slags Gudsbespottelse. Han havde just havt Lust til at udbryde i Jublen ved Synet af Grütli og Tells Platte, og denne var aldeles forvandringer i Schwetz. 4 H.

svunden ved et Vindpust. Den elskværdige Familie af Bandsugle syntes at ansee denne Fart for den morsomste Deel af deres Dagværk, endskiøndt jeg nok saae, de vare bange for at jeg ogsaa skulde forlange min Andeel af Fortienesten.

Faren var nu overstaact; jeg havde imidlertid lært heraf, at Seiladsen paa Lucernersøen ingentunde er sikker, især i de klodsede Baade, man her bruger. Vi bleve reddede paa en ganske simpel Maade ved den Cours, vi toge; vi kunde heller ikke gjøre andet end rette os efter Vinden. Gielder det derimod kun om Sikkerhed i nogle Minuter, saa kan Søen paa Grund af sin Form give en Baad Lø overalt. Gesler maa ikke have været nogen meget dygtig Somand. At gaae i Land mellem Brunnen og Kiskeln under en Storm, kan der kun paa enkelte Steder være Tale om; heller ikke kan man til en saadan Tid nærme sig Kysten uden Fare. Et Seilskib, der tildeels bestaaer af Fruentimmer, vilde stedse handle fornuftigst i at rette sig efter Søfoltets Mening om Veiret. I dette Punkt kan man aldeles sidere paa deres Redelighed; og selv Mandfolk have ikke Skade af at stole paa deres Jagttagelsesøvrne og Localkundskab. Jeg kunde knap bare mig forat smile over disse Sandsfigeres Spaadomme, førend Modvinden kom; tilsidst maatte jeg dog erkjende deres Indsigt i denne Henseende. Da vi igien vare landede i Brunnen, her

gave vi os tilfods til Schweiz. Den dybe Biergdal, hvori denne By ligger, er meget smuk og udmærket godt dyrket. Byen selv, Helvetiens Hjerte, er net; overalt seer man Frugttræer; Husene, der næsten alle ere af Steen, ere hvide. Bag ved den kneiser to høie truende Bierge, som kaldes Huerne (Mûßen) efter deres Form, og formodentlig fordi der blandt Biergene bag ved dem i Aarhundreder har været og endnu er et af de mest besøgte Steder i Europa, hvor hellige Villeder bevares, nemlig Benedictinerklosteret i Einsiedeln, der staaer under en Abbed med Mitra.

Uden at opholde os i Byen Schweiz selv, begave vi os paa Veien ad en Sti giennem Markerne, hvorfra vi snart kom ind paa Landeveien til Goldau. Da vi kom fra Brunnen til Ewerz-Soens Udløb, drog vi forbi Righis yderste Skrent mod Øst. Den lille Sø, hvorom Talen er, har ikke tre Miles Længde, dens Brede er lidt over een; mod Syd støder den op til Biergenes Fod; dog er der Plads til en udmærket Landevei, som slynger sig langs med dens Bredder. Der, hvor den udgyder sig i Vierwaldstädter eller Lucerner Søen, er den omgivet af yndige Sletter; selve Udløbet kaldes Scerwen, samme Navn har ogsaa Landsbyen ved den. Her standsede jeg for at nyde Udsigten og hvile lidt. Goldaus Ruiner, Rosenberg og det kolossale Righi laae for mig, paa hiin Side Vandet, i en

fransk Mills Afstand. Jeg spurgte en Bonde, der var beskæftiget paa en Mark i Nærheden, om han havde været Vidne til Røssbergs Fald. Denne Mand arbejdede netop, da Catastrophen foregik, saa Alen fra det Sted, hvor vi nu sto. Han fortalte, at Earmen, det forarsagende, vel var frygtelig, men dog noget mindre, end man skulde troe. En tæt Støvsky udbredte sig over Goldaus Dal og opad Røssberg i over to Miles Afstand, og han saae Ildstriber fare giennem Luften. Da Folkene i Schweiz bemærkede dette, troede de i Forfæmelsen, at det var et vulkansk Udbrud; men siden erfarede man, at Ilden kom fra nogle Ralkovne paa Bierget, hvilke just havde været ophebede paa den Tid. Grunden til, at Røssberg styrte sammen, ligger i, at der trængte Vand ind mellem Biergets Revner, som dannede et ubælsægt Bag Morads. Herved gled den øverste Deel ned, som naar et Skib løber af Stablen. Det er kun deri forsiælligt fra Begivenheden ved Weggis, at her den øverste Biergmaasse aldeles skilte sig fra den øvrige, ligesom overhovedet Virkningerne vare betydeligere. Den bløde Deel af Bierget blev drevet ned med stor Hurtighed af den umaadelige Vægt, saa at den for stærste Deel laae ved Soens modsatte Ende i et Nieblis. Her dannede den bogstaveligt talt næsten tusinde Aarer Vand! Hvilken Idée giver denne Begivenhed os ikke om den grandediose Maalestok, efter hvilken dette Lands Natur er ind-

rettet. Man har ondt ved at sætte Vid til en saadan Begivenhed; men Engene selv ere det bedste Vidnesbyrd derom. Søens Dybde er i Almindelighed halvtredsindstyve Fod, men Vandet var lavere der, hvor den overordentlige Naturrevolution indtraf.

Da saameget Jord pludseligt trængte ind, maatte naturligtviis ligesaa meget Vand søge Ufløb. Bonden fortalte, at den første Virkning af dette Phenomen var, at en næsten lodret staaende Vandmasse udbredte sig ud over den øverste Ende af Søen. Dette var den første Begivenhed i Catastrophen, som han klart opfattede. Han indsaae strax Faren og havde netop Tid til at løbe fra Søen, hvorpaa vi nu just stode, ned i Gaden og gribe sin lille Broder, der ligede foran hans Huus. Næppe var dette skeet, førend Bolgerne naaede den østlige Kyst og styrtede mod Rigdis Fod og mod det dybe Pas ved Scween. For en stor Deel blev Vandets Boldsomhed standset ved Bierget, der her er ganske lodret; da Vandet prellede tilbage fra det, svækkedes dets Fart. Ikke desstomindre bortrev Strømmen alt, selv flere Huse, paa sin Vej giennem Passet ved Scween til Lucernerjøen. Tre Gange hævede Vandet sig med Boldsomhed, derpaa sank det efterhaanden. Jeg troer ikke, at Nogen mistede Livet ved denne Feilighed; Grunden hertil maa tildeels søges i, at Vandet fik Ufløb igiennem Passet, og at Bierget udholdt det første Stød.

Veien langs Soens Bred er yndig, som en træg Skolebrendg flendrede jeg hen ad den. I Søen ere to smaa Der, og paa den ene af dem, een eneste Klippe, besfinder sig et lille Slot, der efter Traditionen har tilhørt Landets gamle Tyranner, Landsfogderne under det habsborgske Huus. En Bonde, der arbejdede ligeoverfor Den, gjorde mig opmærksom paa en lav Vold, som havde hørt til et lille Capel, der var blevet ødelagt af Belgerne. Han tilføiede, at de havde aldeles bedækket Spidsen af et Taarn, som endnu stod der, og at Murerne bare tydelige Spor af Vandet. Jeg anslog Klippens Høide til fem og tyve Fod over Vandets Overflade og Taarnets til fem og fyrgetyve over Klippen. Vandet var altsaa steget over halvfierdesindstyve Fod. Sligt forekommer ikke let paa Havet; men da Vandet her blev oprørt voldsomt og pludseligt, er det ikke sagt, at det var et Vandbiæg som i Storm paa Havet.

Landsbyen Lowerz ligger ved Soens vestlige Ende. Da denne Indsøe strækker sig i en nordvestlig og sydøstlig Retning, ligger den tildeels udenfor den egentlige Skueplads for Naturrevolutionen. Kirken, Husene og Markerne undgik for største Delen Ødelæggelsen, uagtet Engene ere mere eller mindre besaaede med Klippeskræller. Det nye Land ligger lige bag ved dem, tildeels bedækket med Hestakke paa de Marker, hvor Græsset allerede var flaaet.

Her hvide Veien sig og bandede ligesom en Grændse for det Land, Odelæggelsen havde rammet, idet den gaaer giennem Goldau og en Landsby ved Navn Neu-Goldau. Det var dette Sted, hvorfra vi begyndte vor Biergtour, da vi bestegte Righi; nu kom jeg tilbage paa samme Sted ad den modsatte Wei. Jeg bestemte mig til at tage Aftensmad og Nattelogie her.

Klokken ti omtrent kom et høirostet Selskab, der bestod af nogle tørstige Portschaisbærere, ned af Righi og stortede ind i Vertshuset. De havde været oppe paa Bierget med Storfyrstinde Helena, Storfyrst Michaels Gemalinde, af Rusland; uden tvivl havde de faaet rigelig Betaling for deres Kræide, thi de syntes at have foresat sig nu at gjøre sig tilgode. Jeg var ret glad, da de først alle vare forsynede med suur Wiin.

Det var en kold, taaget Morgen, da jeg stod op, Luften passede til den sørgelige Udsigt, som den nærliggende Odelæggelse frembød. Neu-Goldau er endnu i en meget svag Opkomst, den bestaaer alene af Vertshuset og Præstegaarden med tilhørende Capel. Præsten var til Froprædiken for en Menighed, der bestod af en halv Snees Koner og Born. Egeover for dette Capel, der egentlig er et Slags Kjelder, har man lagt Grundvolden til en ny Kirke. Da Præsten vendte tilbage, indlod jeg mig i Samtale med ham og samlede fra ham og fra flere Personer i Vertshuset alle de Efterretning-

ger om Biergets Fald, som jeg kunde erholde. Efter Frokost fortsatte vi vore Undersøgelser, og vandrede i denne Hensigt tværs over den løsbrevne Biergmasse til Rosßbergs Fod. Da denne Catastrophe er saa ægte schweizerisk, skal jeg forsøge at give Dem en tydeligere Forestilling derom.

Forestil dem en Dal, der mod Syd og Nord er begrændset af høie Bierge, mod Øst og Vest af to Søer. Afstanden mellem Søerne er omtrent to engelske Mile, og mellem Biergene paa det smaleste Sted lidt over een. Det sydlige Bierg (Nighi) er steilt; paa det nordlige, der høiner sig lidt efter lidt, findes Marker og Enge lige op til Toppen. Dette Bierg (Rosßberg) danner en Skraaplan, omtrent een fransk Mil lang, med en Vinkel, som jeg anslog til tredive Grader. Ebel har beregnet, at det er 3516 franske Fod over Zuger-Seens Overflade. Paa den sydlige Deel fandtes en Mængde Høtter, nogle endog kun saa Alen fra det Sted, hvor Ødelæggelsen begyndte. Rosßbergs Top beskrives som en Biergmasse, der dannede en stump Vinkel mod Biergets Skraaplan, og som ragede ud over sin egen Basis henimod Dalen. Denne tilfældige Form tilskriver man især Ødelæggelsen.

Bruddet skete i en lige Linie paa Biergets østlige Side. Den Deel af Toppen, der er bleven tilbage, er ingensteds over 120 eller under 80 Fod høi. Dette

var selvfølgelig den løse, væne Masse's Giennemsnit = Tykkelse, der efterhaanden aftog, saa at den mod Vest beholdt en skarp Kant, som en Folge af, at Bierget her begynder at strække sig mod Nord. Denne frøgtelige Masse er omtrent tusinde Fod bred. Anslaaer man nu Længden kun til to tusinde Fod, Bredden til tusinde og Tykkelsen kun til 40 Fod i Giennemsnit, saa erholder man en Masse af 400,000,000 Cubikfod, som blev sat i Bevægelse ved denne frøgtelige Catastrophe. Hvis jeg vilde stole paa mit Omskaal, var denne Beregning meget for lavt anslaaet; jeg vilde næsten angive Tykkelsen til 80 Fod i Giennemsnit, altsaa fordopple hele Massens Størrelse. En af de bedste Manhattans-Boliger indeholder omtrent 60000 Cubikfod. Antag vi, at den nedstyrtede Masse af Rosensberg var 600,000,000 Cubikfod, saa erholde vi det Resultat, at Massen var ligesaa stor som ti tusinde af vore største Huse. Dette Antal saa store Boliger vilde maaskee opfylde et ligesaa stort Rum, som det alle Husene i N.York nu indtage *). Man maa altsaa forestille sig alle Stadens Bygninger forvandlede til tætte Legemer, nedkastede i en Minut i en Døl og Se, og udbredte over en Flade paa omtrent to tusinde Acres, naar man vil have en Idee om den Udelæggelse, Biergets Fald forarsagede. Gæbel anslaaer de nedstyrtede Deles Størrelse til næsten

*) Dette blev Forfatteren i Mæret 1828.

det dobbelte af min Angivelse; men jeg tænker, han har ikke taget tilstrækkeligt Hensyn til Biergets uregelmæssige Form.

Den øverste Deel af hele Biergets Side, indens for de angivne Grændser, er styrtet ned fra sit Underlag lige fra Toppen til Foden. Den Modstand, den leed, da den blev sammentrængt i Dalen, bevirkede, at nogle Stykker faldt til Siden; saaledes er der ved Goldau flere Klippestykker, saa store som smaa Huse, der maae være faldede giennem Luften idetmindste to Mile. Jeg tvivler imidlertid ikke paa, at den største Odelæggelse skete ved, at den ene Deel drev den anden ned foran sig. De af Goldaus Bygninger, der ligge nærmest ved Odelæggelsens Skueplads, skulde være trykkede bort fra deres Plads, omendstiondt de i samme Diebliske bleve begravede. Præsten anslog de Klippemasser, der ligge der, hvor Væien nu gaaer, til at være tredive Fod tykke. Der ere imidlertid ogsaa Steder i Dalen, hvor Biergruinerne ikke kunne være mindre end tohundrede Fod.

Nær Biergets Fod ligger et Dase i Orkenen. Det er en lille Plet fed Engjord, som undgik den almindelige Odelæggelser. Det er indhegnet og var da just afmelet. Om det er en sorgelig Levning af den oprindelige Engbund eller en Deel af det nedfaldende Bierg, er vanskeligt at afgjøre; men efter al Sandsynlighed er

det sidste Tilfældet. Det er bedækket med frodigt Græs. Vandpole findes overalt mellem Ruinerne; de synes endnu at være friske, uagtet Ulykken indtraf 1806. Ved Foden af Righi ligger løsrevne Klippestykker, der ere faste betydeligt længere med selve Hovedmassen. Hele Omkredsen ligner en Valplads, hvor Miltons Engle have kæmpet.

Efterat have tilbragt en Times Tid i denne Odelæggelse, gik jeg et Stykke op ad Røseberg og blev staaende ved Randen af Afgrunden, som Faldet havde bevirket. Brudstykkerne her saae frygteligt ud og afgave en skarp Modsatning til de yndige Enge, der strække sig lige til Afgrundens Rand. Fire hundrede og tre og tredive af Biergets og Dalens Beboere omkom ved denne Feilighed; men hertil maa endnu føies 16, der boe i de øvrige Dele af Cantonet og otte Reisende. Disse, et Bryllups Selskab, vare just i Færd med at bestige Righi. En eller to Herrer af Selskabet vare saa langt tilbage, at de undslap. De horte Biergets Brøgen; og det sidste Dieblik, de saae deres Venner, havde disse ogsaa standset og betragtet Røseberg, da Lyden naturligviis tiltrak sig deres Opmærksomhed. I den næste Minut vare de begravne under Ruinerne! Larmen havde strax indjaget nogle af Indbyggerne Skrak, og fire og halvsierdesindstyve af dem bleve reddede ved at tage Flugten. De som bo-

ede paa Bierget behøvede kun at løbe femhundrede Fod til den ene Side af det for at komme i Sikkerhed. Ebel anslaaer det pecuniære Tab til lidt over en halv Million Dollars.

Man kunde have staaet udstadt paa Bierget tæt ved Bruddet selv; men nedend under det maa Lusten oieblikkeligt være bleven opfyldt med flyvende Klippestykker. Der staaer endnu et Huus paa Vestsiden af Svælget, hvor dets Grændser ere mindst regelmæssige, i en farlig Nærhed til Ruinerne.

Vi forløbe Odeløggelsens Skueplads og stige i Kraa Retning op ad Bierget ad en Sti, der førte os mellem Hytter, Kratstove og Græsgange. Vi drog giennem en Landsby, der havde en Kirke; men Alpernes brede Bryst er ligesaavel befolket som Dalene, undtagen hvor den store Høide, de steile Skrenter eller Ufrugtbarheden formener Mennesket at tage Ophold. Dette er i Almindelighed kun da Tilfældet, naar Bierget bestaaer af nøgne Klippeblokke. Vi havde en stion Udsigt over Sletterne henimod Schweiz, og kunde overse selv den nye Landstrækning, der var opstaaet i Soen. Landsbyen Lowersz slap ikke saa godt, som jeg troede, da jeg drog igiennem den; thi min Veiviser fortalte mig nu, at Hoveddelen af Kirken var styrtet sammen ved Lufstrykket og kun Taarnet bleven staaende. Dette er ingenlunde usandsynligt, især hvis Lufstrømmen blev for-

stærket ved flyvende Klippestykker, hvilket efter al Rimelighed har været Tilfældet.

Efter at have steget uafsladeligt i Veiret en Times Tid, stødte vi paa Landeveien. Vi droge bestandigt høiere op, til vi naaede et Sted ved Ravn Rotenthusen. Her er et temlig stort Taarn, formodentlig opført forat beherske Passet; thi det ligger netop der, hvor Landet begynder at høine sig ved en af Hovedveiene, der fører til de fire Skovcantoner. Jeg var glad over at faae en „char-à-banc," et Slags Kjøretøi af meget forskiellig Form; thi den ældgamle char er vanslægtet til Bogne af alle slags Former. Her var den bleven til en regelmæssig Genspændervogn. Egnen her ligger høit, har en fri Udsigt overalt og er vel dyrket. Jeg erindrer neppe at være kommen giennem en mindre interessant Egn i hele Schweiz, end den, hvorigiennem vi nu droge en Times Tid eller to. Langt borte saae vi Engeris-Soen og det Sted, hvor Slaget ved Morgarten havde staaet. I Aaret 1708 var der ogsaa her i Nærheden en haard Kamp med de Franske. En stor Mængde Torv blev Raaren langs med Veien; jeg kom ogsaa forbi en Landsby af Hytter, hvor Torven skal opbevares, naar den er tørret. Husene vare ganske almindelige, kort hele Scenen var saalidt Schweitzerisk, som om det havde været en af de halv forladte, svækkede Colonier ved vore egne Grændser, hvori Ingen, der

har Udfigt til at komme i en anden Stilling, onsker at blive, uden han er i højeste Grad letfindig.

Veien var imidlertid overordentlig god, og jeg blev overrasket ved at finde en net og solid Steenbro over en Klost. Her indhentede vi et Tog Pilegrimme, der drog til Klosteret; mange tusinde kunde paa denne Tid ventes dertil, forat være tilstede ved en Høitidelighed, der finder Sted hvert tredje Aar. Selskabet bestod af to og tredive Personer, hvoraf de to Trediedele vare Fruentimmer; de vare komne fra Elsas og havde altsaa gjort en Reise paa over hundrede engelske Mile for at være tilstede ved denne vigtige Begivenhed. Nogle gik barfodede, og alle bade høit uden at pausere, da den ene stedsse gientog den Ben, den anden havde fremført. Bag ved os hørte vi dybere Stemmer, og et andet Tog af sexten Personer, fordetmeste Mænd, besteg en Høi paa Veien og drog paa samme Maade til det hellige Sted. Den Virkning, disse smaa Processioner og den smukke Forening af alleslags Bonner paa eengang frembragte, var besynderlig og dog rørende.

Efterat vi havde gjort en Strækning i Skridt for at høre disse fromme Reisendes Sange, lode vi Hesten trave og kom snart til en Høi, der aabnede en Udfigt til det Sted, hvortil hine drog. Hele Egnen har et nøgent Udseende, og stod i Modsatning til de ligesom afsmieide Sletter, jeg oftere har beskrevet, der vel saae

hyderst magre ud, men dog behage ved deres Ziirlighed. Naagtet Vandet iust ikke var fuldkomment usrugtbart, var det dog saa langt fra det Modsatte, at det havde noget ubyggeligt ved sig. Midt i en saadan Scene, mellem et udstrakt Amphitheater af steile Klipperægge mod Syd og Vest, stod en imponerende Bygning, som efter Naagtet har stor Lighed med Peterskirken i Rom, uagtet den staaer langt under den i Henseende til Størrelsen, Stilen og Materialet. Her vare Rækker af Klostre, der stode forbundne indbyrdes og med Kirken, ligesom det vaticanske Pallads i Rom; derpaa kommer Kirken selv, og til Erstatning for de berømte runde Colonnader to Rækker Gæller, der bruges ti Boutikker med Billeder og lignende Gjenstande har geistlig Handel.

Da disse Bygninger intog en anseelig Plads paa en Poi ved Siden af Veien, gjorde de et mægtigt Indtryk paa Diet i denne nøgne og kedsommelige Egn. Omtrent hundrede Huse, der alle eller dog næsten alle ere indrettede til Pilegrimmenes Bequemlighed, stode tæt ved hverandre paa et lavere, og derfor ogsaa mere beskedent Sted, som det sommer sig for Helligdommens Tjenere. Landsbyen var net; vi saae snart, da vi kiorte giennem den, at Indbyggerne fornemmelig levede af at forsyne Pilegrimmene med deres indbildte eller virkelige Fornødenheder. Næsten ethvert Huus var ikke

alene et Vertshuus men tillige en Bod for den Art Handel, som jeg nyligt berørte, og store Tilberedelser vare gjorte, for at erholde en ny Høst paa den foresaaende Fæst.

Sextende Brev.

Sagn om Helgenbilledet i Einsiedeln. — Dvertro hos de høieste og laveste Klasser af det menneskelige Selskab. — Pilgrimmenes Ankomst. — Kirken. — Andægtige Følelser. — Qvindelig Ekigheds Sielendhed. — Uansændige Skikke. — Leilighed til at blive Martyr. — Forhenværende Capeller. — Wiid udsigt. — Undig Tour. — Den leiede Vogn. — Den belærende Opvartter. — Canton Glarus. — Bispen af Chur. — Byen Glarus. — Schrabezieger Dst. — Reise til Wesen.

Kiare — — —.

Jeg tog et Bærelse i Dren, det bedste Vertshuus og ilede til Abbediet. Da jeg knap kan huske nogen Dag, der gjorde heftigere og mere forfærlige Indtryk paa mig end denne, kan det ikke stabe at begynde med

at fortælle, hvad der har været Aarsagen til Einsid-
belns store Anseelse.

En Eremit*, berømt for sin store Hellighed, le-
vede her i Nærheden for mange Aarhundreder siden.
Da denne Mand blev myrdet, bragte Grefsygt for
hans Minde en from Menighed til at bosætte sig om-
kring hans Celle. Da et Capel slutte indvies her,
kom Englene efter Sagnet Biskoppen i Forkiøbet og ud-
førte Høitideligheden ved Midnat med himmelske Chor.
Denne Begivenhed bragte paa eensgang vor Frue i Eins-
sideln, som hun kaldes, i høi Anseelse, og fra den Tid
til den Dag idag, i hele ni Aarhundreder, er især den
hellige Jomfru i Einsideln bleven besøgt af Pilgrim-
me fra alle Nationer rundt omkring. Ogsaa andre
Sagn ere satte i Forbindelse med dette vigtige Mira-
kel. Kærligheden skal saaledes selv have besøgt denne sin Mo-
ders Helligdom, i en menneskelig Skikkelse. Foran Kir-
ken er en meget vandrigh Kirke, der har 14 Nør, og
af eet af disse (hvilket veed man ikke) skal han have
drukket. Han efterlod ogsaa et dybt Indtryk af sin
Haand i en Solvotallerken; men Franskmændene toge
under deres Indsælb baade Tallerkenen og Indtrykket

* Han skal have været samtidig med Carl den Store og have
hørt til Huset Hohenzollern, der nu sidder paa Preussens
Throne.

Vandringer i Schweiz, I H.

med sig; thi det vilde næsten have været et endnu større Mirakel, hvis de havde efterladt noget af dette kostbare Metal. Einsidein har aldrig, som Voretto, været meget besøgt af den fine Verden. Der er i denne Henseende en Historie udbredt over Italien, som det næsten er forgiæves at haabe at naae; her derimod maa saavel Reisens Bespærlighed som Kædteriets Nærhed bidrage til at svække Lysten til Pilegrimæreiser. For nærværende Tid aflægges i Einsidein uden al Tvivl flere Løfter end ved den romerske Stats hellige Billede, men de Reisende staae i Henseende til Stand langt tilbage for disse. Det har undret mig, at disse særegne Andagtsøvelser og overhovedet den katholske Kirkes gamle Ceremonier, som mere støtte sig paa Tradition end Nabens baring, næsten have tabt deres Credit hos alle Klasser af Borgere, undtagen de to yderste: Prindser og Bønder; thi Overtro synes ligesaa vel at ledsage en meget høi som en meget lav Stand. I sidste Fald er det en Folge af Uvidenhed og Glendighed, der søge Trost overalt; i første Tilfælde følger Overtroen af den os medfødt Følelse af vor Skøbelighed, der overbeviser enhver om hans Uduelighed til at styre vigtige Anliggender, og hemmeligt forleder ham til at sætte sin Lid til overnaturlige Kræfter. At de ikke stole paa fornuftigere Hjælpemidler, ligger formodentlig i begge Tilfælde i en Zeit ved Opdragelsen; thi selv Tyrkerne

lære steldent mere end de Færdigheder, som de maae kunne giøre gieldende for at hævde deres ydre Værdighed. I Almindelighed ere de derfor temmelig stærke i Sprog, men steldent i Logik. Selv Napoleon skal have stolet paa sin Lykke og i Meget ladet sig lede af Overtro; det maa ikke saameget tilskrives hans Opdragelse og Naturet som snarere hans Bevidsthed om, at det, han skulde afgjøre, mere tilkom Forsynet end et Menneske. Ligesom nu, „Hykleri er en Hyldelse, Lasten yder Døden“, saaledes er jeg ogsaa villig til, som man seer, at forsvare den Sætning, at Overtro kun er en uvilkaarlig Erkiendelse af vor Trang til en højere Vilddom. Maa-ster er Ingen aldeles fri for den.

Overhovedet ere Prindser og Bønder de to Klas- ser, der nu synes at vise meest Uresfrygt for den ka- tholske Kirkes gamle Fabler. Politik udover upaatvire- lelig nogen Indflydelse paa hines Overtro; men jeg troer, at man undertiden tvivler paa Oprigtigheden af Følelser, de af Grunde, jeg allerede har omtalt, virke- ligt nære.

Helo Dagen igiennem ankom Pilegrime i Skarer, mellem tolv og hundrede Mand stærke. Deres Ankomst blev os stedse anmeldt i Forveien ved deres utrættelige Gientagelse af Bonner; Indtrykket heraf var i Frastønd poetisk og rørende, især naar Mandfolk og Fruentimmer afveirlede. Alle drak af Kilden, og næsten alle af dens

forstfællige Her, forat være sikre paa at berøre det, som antages at være blevet helliget ved, at Kreslerens Læber har berørt det. Derpaa traadte de strax ind i Kirken med Alvor og Andagt, og knælede for det hellige Billede.

Kirken er stor og fortjener at sættes i Klasse med Italiens Hovedkirker. Den har mange Korzinger, Altere af Marmor, malede Paneler og meget forgyldt Arbejde. Hovedalteret er af Marmor og staar nær ved Hovedindgangen. Giennem et Jerngitter foran og tildeels til begge Sider kan man see ind i det Indre, hvor Madonna med Barnet, udskaarne i Bronze, ere saaledes opstillede, at de oplyses af en eneste stor Lampe. Deres Dragt synes at være af purt Guld.

Da jeg traadte ind, laae flere hundrede Pilgrimme paa Knæ paa Gulvet omkring Bitteret, og stirede Alle som Een paa de mørke, hemmelighedsfulde Figurer indensfor dette. Mange bleve flere Dimer i denne Stilling, og alle syntes hensunkne i den inderligste Andagt. Kirken blev meer og meer dunkel, eftersom Dagen tog af. Jeg sneg mig om mellem Grupperne og de høvede Chorgange, opfyldt af en Blanding af Erfrenghed, Medlidenshed, Beundring og Agtelse, som jeg knap kan beskrive. Jeg vidste, at det var Guds Tempel, og at hans And var tilstede; jeg solte, at andægtig Tro paa Guds Naade var blandet med den Døvtro, jeg var

Vidne til; og medens min Fornuft sagde mig, at disse
 Folks Tilbedelse frygteligt nærmede sig Afgudsdyrkelse,
 forekom dog Guds Åbenbaring i Riødet mig aldrig saa
 oplyst, og, saa at sige, saa haandgribelig som i dette
 Diebt. Jeg troer, saa Mennesker ere mindre over-
 troiste end jeg, og at jeg nærer saa lidt Frygt for
 overnaturlige Indvirkninger som Rogen, og dog havde
 jeg hele min protestantiske Koldblodighed behov for at
 lee paa dette Mariebillede uden at lade mig henrive
 deraf. Sympathi med denne alvorlige og andægtige
 Forsamling, der knælede for Madonna; min Tro, der
 vel forkaster saa meget af det, hvormed disse udsmykte
 Religionen, men dog er enig med dem i saa meget af
 det Væsentlige, og endeligt en Følelse af, at det jo dog
 bliver os alle umuligt at trænge ind i Verdensstyrelsens
 store Hemmelighed, opvakte min Medlidenhed med dem.
 Det var umuligt at være Vidne til de Moissommeligheds-
 der og Anstrængelser, med hvilke disse fattige Folk havde
 vandret over Dale og Bierge for at komme til det hel-
 lige Billede, den Ydmyghed og Andagt, hvormed de
 nærmede sig dette, og den Vedholdenhed, hvormed de
 forbleve i samme bedende Stilling for at lægge deres
 Grefrygt og inderlige Tro for Dagen, uden at sole,
 hvorlibet forlige Skjægesiderne ved en Religion ere,
 naar Hjertet virkelig er besælet af Andagt. Kort jeg
 var ikke oplagt til at domme strengt, men sølte derimod

Lyst til at tage Alt i den Mening, hvori det blev budet, og saaledes som man ønskede, det skulde blive betragtet.

Storstedelen af Pilegrimene vare Tydskere. Mange vare fra Schwarzwald, de øvrige for en stor Deel fra Elsas; enkelte Italienerne bemærkede jeg ogsaa i de forskellige Grupper. Blandt Mændene fandt jeg mange med et ædelt, klassisk Ansigt; jeg husker især een eller to, der kunde have været fuldkomne Modeller, hvis Nogen vilde have fremstillet mandig Hengivelse under en almægtig, uogrundelig Villie, medens de hvilede paa Steengulvet med blottet Knæ, nedboiet Hoved og Dinene ydmygt men dog uophørligt vendte mod Bronces Figuren. Jeg saa ikke et eneste takkeligt Fruentimmer iblandt dem. Fuldkommen Skionhed og ædle Former ere overalt siældne; men nærmere Overgange til Skionhed, med hvilke vi tage til Takke istedetfor denne, og som vi endog gierne vilde henregne til den, hvis ikke de enkelte siældne Skionheder hindrede os fra at nedstemme vore Fordringer saa meget, ere meget almindelige i Amerika; i denne Deel af Europa ere de derimod yderst siældne. Man seer næsten aldrig en rigtig smuk Bondepige, og Dragten, der tager sig saa godt ud i Afbildninger, kan naturligviis i Virkeligheden ikke udrette noget, da Naturen har nægtet deres Person al Ynde. De fleste kvindelige Pilegrime ved denne Reis

lighed vare ogsaa overordentligt fignge, uagtet de saae ret agtvaerdigt og mere menneskeligt ud end ellers, medens de knælede omkring Helligdommen i roelig, alvorlig og uroffelig Andagt. Det var endnu Tusmørke i Ghorgangene, da en Procession af Munke traadte ind af en Sidedor og nærmede sig Billedet. Jeg havde allerede før seet Een eller To af dem snige sig om mellem det smale Galleries Piller, der forbinder Kirkens øverste Afdelinger indbyrdes, uden tvivl for bedre at kunne betragte de Andægtige; men, uagtet det saae ret malerisk ud, forjog de dog, ved saaledes at liste sig omkring, mine behagelige Tanker, og bragte mig til at minde de sædvanlige Munke-Rænker. Kort deres Nærværelse var mig ubehagelig. Nu kom de imidlertid i Procession, med den første Abbed i Spidsen, og begyndte at synge Messer. Hele Illusionen blev forstyrret ved denne tomme Parade; thi de katolske Geistlige have i Almindelighed langt mindre Anstand og Værdighed end de beskædede Protestanter. De droge snart igien bort i den samme Orden, og nu begyndte en Scene, der endnu mindre harmonerede med vore religiøse Begreber. Pilegrimene trangte sig frem, overrakte en Munk, der var bleven tilbage ved Alteret, Ester med Rosenkrands, Billeder og andre lignende Sager. Munken berørte Helligdommen med dem og leverede dem derpaa tilbage til deres Eiermand, forat de skulde

opbevare dem som Reliquier. Hele Høitideligheden blev foretaget med det største Hastværk, saa at jeg ikke kunde lade være at sammenligne det med den Travthed, hvormed en bekendt Kagehandler paa Boulevard St. Martin i Paris udfører sine Forretninger. Saadanne snurrede Ideesassociationer forstyrre let Indtrykket af det Rørende og Skønne; jeg vendte om, for at gaae igiennem Kirken og var igien opfyldt af Scepticisme. Ethvert Alter var bekrandsket, og Mørket var allerede faldet saa meget paa, at Billederne i Kirken, de pragtfulde Zirkler, Soiler, Gallerier og Sidegange, endog de knalende Pilegrime saae ud som Skygger. Da dette Syn gjorde et behageligt Indtryk paa mig, tog jeg Heiligheden iagt, forlod Kirken og vendte tilbage til Vertshuset.

Forskiellige Skarer Pilegrime vare ankomne efter mig, og i Vertshuset hørte jeg dem bestandigt glæntage deres Bønner paa Gaden. Saasnart jeg havde spist, lod jeg min Vejviser komme for at aftale den følgende Dags Rejse med ham. Han var neppe kommen, førend Pilegrimenes Bønner lokkede os til Vinduet; der kom ikke mindre end fire og halvfjerds Indstøve paa eensgang forbi. Mandfolkene gik barhovedede paa den ene Side af Veien, Fruentimmerne paa den anden. Vejviseren rystede paa Hovedet, som om han havde Medlidenhed med dem. Han var en ivrig Protestant og var for nylig kommen i Uleilighed, fordi han havde

talt lidt for frit om denne Sag. Efter hvad han fortalte, vilde det have været meget let for os at vinde Martyrkronen ved at ile ned paa Torvet, og der offentlig udsikle vore private Meninger angaaende den hellige Indvielse af vor Frues Capel i Einsideln. Jeg lagde ham paa det Alvortligste paa Hjertet at forsøge derpaa; men dette slap han ganske snilt fra, ved at paastaa, at hans Vre og Samvittighed gjorde ham det til Pligt at føre mig sikkert tilbage til Thun. Jeg gav naturligvis efter for en saa vigtig Indvending. Medens vi debatterede dette Punkt, drog et andet Selvskab forbi, der ikke alene var barhovedet, men ogsaa barfødet.

Da vi havde fattet den Beslutning at opgive alt Angreb paa Englenes Indvielse, blev Reiserouten fastsat saasnart som muligt, og jeg ilede igien tilbage til Kirken. Bygningen var nu svagt oplyst, og Pilegrimene knælede endnu i dens mørke Skjoger; de saae ud, som om de vare udbugne i Steen. Mange af dem havde deres Badsæk paa Ryggen, som et Sindbillede paa deres Sunder. To ualmindeligt velklædte Fruentimmer laae ved et Sidealter; men forresten horte alle Personer af begge Kior til Bondestanden, med Undtagelse af Præsterne og mig selv. Jeg har vel læst, at Folk af høiere Stand giøre denne Pilegrimskreise; men hvis dette var Tilfældet for Diebliffet, maatte de være

forklædte saa fuldkomment, at man skulde troe endog vor Frue i Einsiedeln maatte være bleven stuet. Paa denne sildige Aarstid (det var Fredagen d. 12 Sept. 1828) kunde jeg ikke opoffre tre Dage for at overvære Høitidelighederne den følgende Søndag; vi fortsatte ders for vor Rejse tidlig den følgende Morgen til Fods. Paa Veien sandtes af og til saakaldte Stationer, d. e. smaa Kapeller, der sædvanligt forestille Jersersens Billeder, i hvilke de Fromme finde Anledning til en Række Bønner, der passe til deres egen Svaghed, — en almindelig Skik i de katolske Lande. Beständig mødte vi Pilegrime, hver halve Mil, nogle fra Cantonerne, andre fra Tydskland og atter andre fra Tyrol. Nogle bære deres Packer paa Hovedet, andre gik barfodede, hver syntes at have særegne Bødsøvelser. Vi mødte ogsaa mange Dreng og Piger, der bare Frugt til Landsbyen. Da det var meget varmt, var det ret behageligt at kiole Ganen med Pærer og Blommer, medens vi drog op ad den steile og trættende Wei. Jeg havde aldeles forregnet mig, uagtet det var ganske vist, at vi vare i en dyrket Biergegn, ikke alene paa Grund af dens Frembringelser, men ogsaa formedelt Udsigten mod Syd: thi i Schweiz dauner i Almindelighed Klipper Baggrunden af enhver Udsigt, med mindre man besinder sig paa en betydelig Høide.

Efter en besværlig Vandring i over en Time, kom

vi til en usædvanligt steil Biergsti. Da vi nærmede os Toppen, bemærkede jeg en vis Uro i min Fæders Blik; jeg tænkte, han havde Lust til at smage lidt Kirschwasser, thi han havde netop fortalt mig, at der var et Bertshuus paa Toppen, hvor man fik meget god Liqueur. Jeg gjorde den Gamle Uret. Han tænkte alene paa sin Forretning, paa Schweiges Tre og paa den behagelige Overraskelse, der ventede mig. Biergstien førte os pludselig til Toppen af Bierget, der begrænses af den sydlige Deel af Züricher-Seen. Da Eggen ved den nordlige og vestlige Deel af denne Sø er hvad man kunde kalde en Alpeslette, var vi lige ved en „Udsigt“. Fra Skridt bragte os til Skrenten, hvorfra Blikket kunde fare over en uhyre Landstrækning ind i Tydskland. Vi stode omtrent to tusinde Fod over Züricher-Seen; den laae tildeels lige under vore Fødder og var afdeelt ved Broen ved Rapperschwyl. Den Usnau kunde vi ogsaa se, og Bierget, som vi vare stegne ned af paa Weien fra Tollenberg, laae lidt til Venstre. Det var aldeles det modsatte Materi af det, vi havde seet, da vi befandt os paa den modsatte Bred af Seen paa en tidligere Tour, som jeg allerede har beskrevet Dem.

Weien var ganske god, men den gik uafbrudt brat op af Biergets Side. Den ligner i Steilhed og Længde Weien op ad Am Stooß; dog troer jeg denne sidste endnu overgaaer hiin. Lykkeligvis havde vi nu

den behagelige Forretning at stige ned; efterat vi havde standset nogle Minuter for at nyde Udsigten, ilede vi rask ned i Dalen.

Udsigten tiltog i Omfang og Skønhed, jo længere vi kom ned. Næsten hele Züricher-Seen blev synlig; man saa begge dens Bredder prydede med Landsbyer, Kirker, og Hytter i hvide Klæder som en Brud; de bleve endnu mere fremhævede ved at være omgivende af det Grønne. Usna laae saa tydeligt for mig, at jeg kunde see Kapellet, Lader, Enge og Kors. Helt og her viste sig en mørkeblaa Striben mellem de bølgeformige Høie i Baggrunden, der laae ud som Dele af den klarste Luft. Det var Søer, som De neppe kjendte, om jeg end vilde nævne dem for Dem. Schweiz har tre Arter af saadanne Søer: de Søer, som ere berømte for deres forskellige og siældne Skønhed, s. Ex. Genfer=Lucerner=Züricher= og Constanzer=Seen; de Søer, der vel ere mindre end disse, men dog af en ganske anseelig Størrelse, og som enten ere bekjendte, fordi de ligge i Egne, der blive besøgte af mange Reisende, eller fordi der har staaet et Slag ved deres Bredder; og endelig de Søer, der ikke ere i Besiddelse af nogle af disse Fortrin; disse blive siældent besøgte og omtalte af Reisende. Jeg har Körtet for mig, medens jeg skriver dette; og finder der en halv Snees af disse ubekjendte Søer, uden at have seet nogen af dem anderledes end

i Fugleperspectiv fra Toppen af Biergene, saaledes som jeg nylig har beskrevet.

Ved Veien sprang en Kilbe ud af en tilhugget Steen, hvorpaa der hvilede et Maria-Billede med en forgyldt Historie. Hertigt Vand sprublede frem; og en Dreng stod parat til at fortjene en Bagen ved at udsaae et Bæger. Han havde formodentlig i Sinde at vente paa Pilegrimene; imidlertid havde vi i en heel Time ikke seet nogen af dem.

Da vi vare komne halveis ned af Bierget, fulgte Weiviseren en Sti, der divergerede fra Landeveien mod Øst. Den førte os giennem Sletter og Frugthaver ad en yndig Wei til en Dal i Nærheden af Laken. Jeg spiste Frokost i et Bærelse, hvorfra jeg havde Udsigt over Soen, og som sædvanligt fremstillede det rolige Vand et beundringsværdigt Materi for vore Dine. At see ned fra en betydelig Høide, bringer os til at studse og gjør overhovedet i nogen Tid et mægtigt Indtryk paa os; men jeg er tilbøielig til at antage, at vi holde mest af den Udsigt, vi sædvanligt nyde fra Bredden af en rolig Sø, eller fra en dyb Dal. Det maleriske, yndige Rapperschwül lignede langt mere en lille befæstet Stad, naar man saae det fra denne Side, end fra den modsatte.

Jeg bestilte en „char,” der her fremstillede sig som en smal Phaeton med een Hest for; den havde et

Forfordækt som en Gabriolet. Skøndt jeg var lige i Hjertet af Schweiz, havde jeg dog ikke seet en eneste ægte char-à-banc, siden jeg forlod Bern. Paa vor første Reise mødte vi kun yderst faa af dem, saa at de vel overhovedet ikke ere saa almindelige, som man sædvanligt troer.

Veien førte os nu tæt forbi et betydeligt Moser land, der engang havde staaet under Band, da det uden at Tvivl tilforn havde hørt med til Soen. Klosteret ved Uznach, som jeg har omtalt i et tidligere Brev, Uznach selv og hele den lange Biergrug, af hvilken vi nyligt vare stegne ned, dannede en smuk Udsigt. Det var ret interessant paa denne Maade at betragte det hele Maleri omvendt, og det er et sandt Ordsprog, at Schweiz i Almindelighed giver alt ligesaa godt tilbage, som det har modtaget. Efterat have tilbagelagt et Par franske Mile, bedede vi for at give Hestene Goder i et Vertshuus, der ligger saa nær ved Biergene, at Soelen der var gaaet ned Kl. to om Eftermiddagen. Jeg bad Opvarten, der talte fransk, om et Par Parer. "Pois! des petits pois!" sagde han, "hvorledes, monsieur, Efter have ikke været at faae i de sidste sex Uger!" — "Jeg beder ikke om 'pois' men om 'poires,' des poir-r-es, og dem ved jeg dog, man har nu." Man skulde troe, at denne Forklaring var tilstrækkelig, og at jeg kunde vente uden videre et Ja eller et Nei: —

men langt fra! Min stivsendede Schweiger vendte sig ganske tort om til mig og betydede mig, at Grunden til, at han ikke strax havde forstaaet mig, laae i min yderst flette Udtale. "Fous n'avez pas un bon broncias-hun, monsieur; voilà pourquoi je ne vous ai pas compris!" Rigtig nok taler jeg ingenlunde feilfrit fransk; men jeg troer dog ikke, det er slettere end min Læremesters; thi han saar temlig komisk ud, da han rettede mig, fordi jeg havde forlangt Urter istedetfor Pærer, uagtet jeg ikke engang havde gjort mig skyldig i denne Feiltagelse. Hvad vilde man have tænkt, hvis dette var passeret i en amerikansk Giestgivergaard. Da vi forlode denne Skole for den rette Udtale, bemærkede min Rejsefælle, der var misfornøiet med sin Landsmands utilidsige Underviisning, ligesom for at gjøre det godt igien, "at ce gasson-là n'est pas bien bon."

En Times Tid derefter ankom vi til Canton Glarus. Alle disse Stater i Midten af Schweiz kan man hurtigt giennemreise, fordi de høre til de mindste i Landet; saaledes er Canton Schweiz det syttende, Glarus det sextende i Størrelse. Samme Rang indtager det første med Hensyn til Folkemængden, det sidste staar endog een Klasse under det. Schweiz har over tredie tusinde Stæde, Glarus ikke engang fem og tyve tusinde. Hele Folkemængden i Lucern, Zug, Schweiz, Unterwalden, Glarus og Uri, der ere de sex Kantoner, som med

Hensyn til Gebetet hanne Kiernen i Forbundet, beløber sig efter officiel Angivelse for Landdagen kun til 184, 500 Siæle. Trække vi Lucern* fra, overgaae de øvrige fem Cantoner ikke synderligt den mindste amerikanske Stat i Folkemængde; uagtet vor egen lille Sosters svage Befolkning er bleven til et Drdsprog.

Kort efter at jeg var sluppen fra min Sprogskole, mødte vi paa Veien en Geistlig med et meget ærværdigt Udseende. Uagtet han sienesynligt var paa en Reise, var han dog tilfods. Han blev ledsaget af en Geistlig af ringere Stand, og i kort Afstand fulgte en gammel, svær Kæret, trukken af fire blanke, fede Heste, der ret laae ud, som om de tilhorte en Geistlig. Tjenerne havde et net men gammeldags Uiberi. Af dem erfarede jeg, at det var Biskoppen af Chur (de forsttelige Abbeder af St. Gallens Efterfølger, i det mindste i geistlig Henseende), der drog til Einsiedeln for at deeltage i Festen. Jeg troer, de fleste Katholiker i denne Deel af Landet staae under hans Jurisdiction med Hensyn til det Geistlige; de derimod, som boe paa den modsatte Side af Lucernersøen ere i Almindelighed fornede med tydske Bispedømmer.

Husenene ved Veien og selv i Byen Schweiz have ikke i den Grad et Schweitzerisk Udseende som de i Bern. Efter at have tilbagelagt en fransk Mill, kom vi til en uhyre Biergdal og strax efter til Byen Glarus. Jeg

var i den Biergkloft, der laae lige for os, da vi
 stige ned af Herisau for at naae Rapperschwil.
 Dette uhyre Svælgs Overflade er jevn, dets Brede
 er over en Mil, men de Bierge, hvoraf det er omgivet,
 ere saa høie og bratte, at det seer snævert ud. Sla-
 get ved Rasels stød ved Indgangen dertil under en
 høi Biergstrent, der vel var værdig til at være Vidne
 til en saa ædel Kamp. I Grunden bestaaer hele Can-
 tonet af denne Dal og et Par andre af mindre Stør-
 relse, der staae i Forbindelse med den. Paa Bierge
 er der vel ingen Mangel, men de Klippesulde Dele af
 dem ligge her nærmere ved Overfladen end ellers i
 Schweiz, og de vndige Græsgange paa Alperne ere
 hverken saa rige eller saa hyppige her som i Oberlan-
 det. De Biergtoppe, der indeslutte Landet, variere mel-
 lem en Høide af syv tusinde og over elleve tusinde Fod
 over Middelhavet. Linth stöder giennem Hoveddalen
 og befylder Byens Mure. Intetsteds er Contrasten
 mellem Dalens friske Gronne og Biergenes raa Ud-
 seende mere ioinesaldende end i Glarus; dog græsser
 der ogsaa paa Biergene betydelige Gjorde, der udgjøre
 den fornemste Kilde til Cantons Velstand.

Byen, der har fem til sex tusinde Indbyggere,
 ligger ved Linth, og bestaaer næsten alene af een lang
 Gade. Det er her, at de Øste, der ere saa bekendte

Wandrinæer i Schweiz, 45.

i Amerika under Navnet af Schrabzieger, blive lavede.*
 Østens eiendommelige Lugt kunde man tydeligt mærke i
 Nærheden af Byen. Det var, som om jeg traf en gam-
 mel Bekendt; og, da jeg ikke kunde opholde mig læn-
 ger end een Time her, ilede jeg til et af de Steder,
 hvor den blev tilberedt. Køben bliver lavet paa Bier-
 gene, ligesaa vel af Gedemælk som af Komælk. Efter
 hvad jeg kunde høre og see, er Østen i denne Hens-
 seende ikke forskiellig fra andre, undtagen at den læ-
 ves af Valle, der bliver tilbage, naar Smørret er
 kiærnet. Saa snart den er formet, bliver den bragt ned
 i Dalene i Sække. Jeg mødte selv en Vogn, belæs-
 set dermed, da jeg kiørte ind i Byen. I denne Til-
 stand har den ingen egen Smag; heller ikke seer Maas-
 sen sænderlig smuk ud, som De vel kan tænke. Derpaa
 bliver den presset, indtil den er saa tør som muligt,
 og kommer saa paa en Rolle, der ligner dem, man
 bruger til Most. Den, jeg saa, blev dreven ved Vand.
 Der var omtrent hundrede Pund Købe i denne Rolle,
 og Hiulet gik bestandigt over det, uden at Rogen havde
 Tilfyn dermed. Jeg troer, at Østens Fasthed hibrører
 fra denne overordentlige Udtøining og den Pressning, som
 følger derpaa. De Personer derimod, jeg spurgte ders

* Jeg har aldrig seet noget til disse Øste i Europa, undtagen
 i Glarus selv; heller ikke har jeg hørt nogen Engländer,
 Tysker eller Fransmand sige, at han kiendte dette Slags Ost.

om, antog at Grunden ligger i Græsgangenes særegne Natur. Den eiendommelige Farve, Lugt og Smag komme af en Plante,* der voxer i Dalen, og som bliver tørret, pulveriseret og forenet med den øvrige Mæsse paa Møllen. Pulverets Lugt var stærk, det smagte som en Plante; dog syntes jeg ikke saa godt om det ublandet, som naar det var kommet i Osten. Denne bliver først rigtig god, naar den har ligget et Aar; den skal kunne holde sig meget længe. Jeg købte en lille Ost og tog Afsted med Fabrikken. Med Undtagelse af Glarus kender jeg intet Sted, hvor Schrabzieger-Ost er saa almindelig som i Broadway. Navnet er, saavidt jeg veed, sammensat af „Sieg“ (en Sed) og et idiomatisk Ord, der enten betyder: en Plante, eller er Navnet paa en Plante. Dette er dog kun en Conjectur. Det engelske shrub (en Busk) lyder isvrigt næsten som Schrab; jeg kunde vel fristes til at antage dette for et forældet Ord af samme Betydning som hiint, men jeg vil ærligt tilstaae, at dette kun er en Formodning.

Glarus har nogle Fabrikker, der drives paa en idyllisk, interessant Maade, der fortreffeligt hæmmer de Easler og den Immoralitet, som i Almindelighed findes paa de Steder, hvor Befolkningen er meget stærk. Jeg saae denne Eftermiddag en Frugthave, som var aldeles

* Trifolium metilot cærul, en blaa Viol.

bedækket med Bommetørklæder, der bleve blegede; jeg kunde ikke lade være at ønske, at jeg havde Lov til at bruge et af dem.

Byen bestaaer fornemlig af raae Steenbygninger. Husene have vel udstaaende Tøge, men i andre Henseender nærmer Bygningsmaaden sig mere til den, der bruges ved Rhinen end den, vi pleie at see i Schweiz. Flere vare bemalede udvendigt, eet af dem paa følgende Maade. Stueetagen er ganske simpel med to Døre og et eneste Gittervindue. Det forstaaer sig, at hele denne Etage er over Jorden; thi at grave sig ned i Jorden troer jeg intet Folk gjør, undtagen Mahattaneserne og deres mange Efterlignere. Første Sal har eet stort Vindue, som ligeledes er forsynet med et Gitter, der engang har været forgyldt. Ved Siden af det er der malet et Vindue paa Muren, giennem hvilket man seer en Løve krybe frem. Iøvrigt har denne Etage de sædvanlige Schweitzeriske Vinduer, eller med andre Ord: det bestaaer næsten kun af Vinduer. Anden Sal bestaaer af to smalle Vinduer, mellem hvilke man seer et Baabenskiold med en Grebekrone, hvorefter man kan slutte, at Huset er adeligt. Paa den anden Side af Vinduet er en Ridder afbildet tilhest i fuld Rustning, der styrter frem med sædlet Sandse. Igeoverfor ham er en anden Ridder tilfod, men uden Rustning, ifærd med at styde med Pile mod et Maal. De synes at skulle svare til hinanden,

vaaget de ere adskilte ved Vinduerne og Vaabenskioldet. Alle Vinduerne ere malede; saaledes seer man paa en af de Ruder, som ere nærmest ved den bevæbnede Ridder, en lille Dreng, der udstrækker Haanden, ligesom for at tage fat paa Landspejlsen. Trede Sal har tre Vinduer, rigeligt bemalede med Dreng. Fjerde Sal har kun et virkeligt Vindue, men nær ved det er der et falsk, i hvilket man seer en Dame, der stuer sornoiet ned og peger paa Ridderen i Rustning. Figurerne, der alle ere i Begrebsforrelse, ere colorerede og langt bedre malede, end man skulde troe, naar man hører, hvor forunderligt de ere grupperede. Det er vel unegteligt, at det er underlige Billeder paa en Adelsmands Huus, men formodentlig have de Hentydning til en eller anden mærkelig Begivenhed i Familiens Historie. De sigte maaskee til Slaget ved Mafels, hvor en Haandsfuld Biergboere ødelagde den tungtbevæbnede østerrigiske Hær.

Egeoverfor denne patriciske Bolig er et Berts-huus, der udmærker sig ved en, tolv til femten Fod høj, Billedmand, som er malet paa Muren. Der staaer vel Aar 1609 paa Huset, men Farverne ere friske og see ud, som om de nylig vare overstroegne.

Det er vel noget dristigt af en Reisende, der kun har opholdt sig sex Timer i et Land, at troe, at han kan tale med om dets Skikke. Ikke desto mindre kan jeg

ei unblade at udtale mig mod en Sædvane i Canton Glarus, skiondt jeg ikke troer, jeg har været der længe. Man slagter her Nørg midt paa Gaden. Jeg saa tre Gaar og en Kalb, hver under Hænderne paa sin Slagter, og det lige i Midten af Byen. Jeg har seet noget lignende i franske Landsbyer, men aldrig før i en Hovedstad.

Om Aftenen vendte vi tilbage ad den Wei, vi vare komne, til et Sted nær ved Balpladsen ved Räfels, hvorfra vi drog tværs over Dalen. Vi fulgte den skummende Linth's Bredder, og ankom til Weien, ved Bredden af Wallenstädterseen i Canton St. Gallen. Paa Grændsen er en Kanal, der forener Wallenstädterseen med Züricherseen.

Den lille Tour ind i Glarus forekommer mig allerede som en Drom. Stedet er saa affides, Biergene saa vilde og steile, kort det Naar er saa forunderligt blandet med det Civiliserede, at dette Billede træder tydeligt og isoleret frem mellem den Mængde, som denne frugtbare Egn har fremstillet for mit Blik.

Syttende Brev.

Eggen mellem Wallenstädersøen og Zürcherøen. — Wesen. —
 Byen Wallenstäde og Søen af samme Navn. — Sargans.
 — Elodet. — Veien til Italien og til Tydskland. — For-
 andring i Rhinens Løb. — Borgegrüner. — Dyb Biergklost.
 — Badet ved Wiesleré.

Min kjære — — —,

Naar De kaster et Blik paa Kortet, seer De, at
 Wallenstäders- og Zürcher-Søen ligge næsten i een Li-
 nie fra Øst til Vest, kun faa franske Mile fra hinan-
 den. Landsstrækningen mellem dem seer snarere ud som
 en Tragt end som en Biergdal, omendstiondt den ligger
 meer end trettenhundrede Fod over Søens Overflade.
 Den er vel omgivet af uhyre Bierge, men de smaa
 Gloder, der styrte ned fra disse, have forvandlet Eg-
 nen til et uhyre Moseland. Da Linth anrettede mest
 Ulykke, søgte Indbyggerne især at finde et Middel, hvor-
 ved de kunde aflede den. Denne store Plan er udført
 meget findrigt ved at lede Gloden til Wallenstädersøen,
 hvor den idetmindste ikke kan gjøre Skade, og ved at
 udvide den lille Flod, der forbinder de to Søer, til en
 anseelig Kanal. Wesen er en lille By ved den vestlige
 Ende af Wallenstädersøen mellem Biergene og Blandet.

Soen, der er ti Mile lang og to Mile bred, ansees for den farligste i Schweiz; Politilovene angaaende Fart med Baade ere derfor her meget strenge. Blandt andet es det udtrykkeligt paalagt Solsolkene at give Agt paa Veiret, at holde sig til den sydlige Bred paa visse Aarstider og at lade deres Baade reparere hvert tredje Aar. Derimod falder det aldrig disse Biergboere ind at bygge Baade, der kunne taale en ordentlig Sogang og bruges, naar man har Nordvind. Her er man desforuden udsat for andre Farer, der ere langt større, end hvad Veir og Vind kunne foraarsage. Man siger, at Vandfladen er stegen flere Fod paa Grund af de Biergstrome, der falde i den, og at Moselandet daglig tiltager i Udstrækning. Følgen heraf er, at Svanhet maa blive meget usundt.

Jeg havde lidt Feber om Morgenens, som jeg vel neppe kan tilregne disse Sumpe, der jo ikke ere beponstneste. Formodentlig var den foregaaende Dags Herde Skyld deri. Efter Frokosten leiede jeg en Baad og lod mig sætte over denne yndige lille Sø. Mange foretrakke denne for Lucernersee, men neppe med Feie. Af en meget kort Beskrivelse vil De kunne danne Dem en Forestilling om den. Afstandene kiender De alt. Til den østlige og vestlige Ende slutter sig et fladt Marskland af betydelig Størrelse — egentligt Daalet med en herlig Udsigt, der tabe sig inde mellem

Biergene. De to andre Sider begrændses af Klippe-
vægge, der i Gennemsnit ere sex tusinde Fod over
Vandsfladen. De behøver kun at afbuge den høieste
Top af Gatsfills (Round-Top) til en uregelmæssig, lo-
dret Brink, gjøre det en halv Gang saa høit endnu,
udstrække det langs med Bredderne af en fuldkomment
flar Sø til en Længde af ti Mile paa begge Sider, ud-
punte Klipperne lidt med en Hytte, en lille Landsby
eller en Græsgang; hist og her, bygge en Bondeby eller
to under de fremragende Skrenter; saa har de omtrent
Wallenstadt for Deres Vine.

Jeg tog kun to Sluproere for at nyde Overfarten
desto længer. Veiret var ligesaa mildt som i Mai, saa
at vi havde en yndig Tour tværs over Søen. Vi holdt
os til den nordlige Kyst, hvor man træffer paa flere
smukke Vandfald; jeg troede ikke, der paa denne Kant
af Søen var nogen Strækning, en halv engelsk Meil
lang, hvor der ikke fandtes et sikkert Tilflugtssted for en
Baad; dog havde det lille Bindstod paa Lucernersøen
overtøyet mig om, at en farlig Sogang snart kan op-
tøre disse smaa men dybe Vandmasser. Denne Sø skal
have en Dybde af næsten hundrede Favne. Ved den
sydlige Bred findes nogle smukke Landsbyer med Kirker
og Taarne, som formedelsk Refractionen synes at svæve
i Luften over Vandet.

I det Hele er Wallenstadt en ussel By. Den var

for omgivet af Mure, men under Revolutionen afbrændt den og er nu høist maadeligt gienopbygget. Den ligner mere en smudsig fransk Flette end en schweizerisk Blandsby. Dalen, hvori den ligger, er ikke saa bred som den ved Wesen, Jordbunden er ogsaa her sumpig; jeg husker heller ikke noget Sted i Schweiz, hvor Befolkningen saa ud til at være saa forarmet, som Indbyggerne af Wallenstadt.

Jeg besatte en Char og erholdt et i enhver Henseende fortrinligt Kiøretøi. Veien var meget god, Biergene majestætiske som sædvanligt; Dalene derimod være magre og gøde. Græsset var tyndt, Sletterne eensformige, og Agerdyrkningen syntes her at være i sin Barndom. Mod Syd saa man vel Græsgange paa Biergene, men mod Nord indsluttede stejle Klippemaaser Dalen. Nogle saa maleriske Borg-Ruiner og en Kirke paa en næsten ubestigelig Klippe oplivde dog lidt den øde Omegn. Ved Sargans, en lille By, der forud var en Greves Residentsstad, blev Egnen smukkere. Paa en Høi nær ved Blandsbyen ligger Slottet, der tilhørte Districtets fordums Beherskere. Det syntes endnu at være beboeligt; jeg saa idetmindste, da jeg kiorte forbi det, at der var Haandværkere især med at reparere et Tag. Det bestaar af eet eneste Taarn og et Par temmelig ubetydelige Hovedbygninger; Slottet er ganske i den raa Smag, der er Biergborgs

ninger egen. Disse smaa Herrer kunne ikke have boet bedre end en amerikansk Gentleman, der besidder et rummeligt Landsted, selv om vi i denne Sammentilning undlade at tage Hensyn til det høiere Trin, hvorpaa Civilisationen nu staaer; dog havde Greverne af Sargans uidentvigt betydelig Anseelse, thi Veien fra Tydskland til Italien gik lige forbi deres Slot og forskaffede dem derfor betydelige Toldintrader. De kan let forestille Dem, hvorledes Veien gik. De Reisende satte ved Schaffhausen over Rhinen og toge til Birsich; herfra seilede man til den øverste Ende af Soen, reiste saa igien til Lands til Wallenstadt, derpaa over Soen og giennem Dalen, til man igien naaede Rhinen, der løber i saa mange Bugter, at den kun er saa Mile fra Sargans. Man seilede derpaa ned ad den sydligste af Flodens Arme, gik over den sidste Alpekæde ved Splügen; derpaa skraaner Landet nedad mod Italien. Da Veien nu er god paa hele Routen, reiser man for nærværende Tid uafbrudt i Postvogne, undtagen just ved Wallenstadt, hvor man sætter over Soen.

Mellem Rhinen og Sargans hæver Landet sig næsten umærket til en Høide af tyve Fod; det er alene herved, at Rhinen afholdes fra at falde i Wallenstädter-Soen. Da Flodfængen bestandigt bliver høiere, derved at de talrige Bifloder, der falde i den, medbringe Klippestykker fra Biergene, er det ingenlunde

umuligt, at den engang vil forandre sit Lob. Da imidlertid enhver Biergdal her har sin egen Flod, vilde denne Forandring ikke have nogen betydelig Indflydelse paa den Deel af Strømmen, der gaaer ud af Bodensøen, og slet ingen paa Floden længer nede hvor den optager Aar, der bortfører det oversflødige Vand fra alle de store Søer i Schweiz, med Undtagelse af Gensersøen. Man formoder endog, at Rhinen engang kaldt i Wallenstädter-Søen og at dens nærværende Leie først bagefter har dannet sig. En Vandmasse, der flød i den omtalte Direction, vilde formodentlig med en lige Hastighed af omtrent to Mile i Timen naae Havet nogle Dage senere end nu ad den større Omvei. Hele denne Forandring vilde være temlig uvigtig, naar der ikke derved vilde opstaae ny Sumpe.

Saa vel den Maade, hvorpaa Jorden dyrkes, som den, hvorpaa Indbyggerne klæde sig, afvælte ofte pludseligt i disse Dale. Ved Sargans klørte enhver, vi mødte paa Reien, med een Hest og en Vognstang som vi selv; i Ragatz derimod, et Par franske Mile derfra, klørte man med een Dre i Stænger.

Ved Ragatz var en deiligt Udsigt over en Rhindal, hvor et perlegraat Slot paa en grøn Biergrus ligesom overfor en gammel Ruin tog sig godt ud. Slottet laae i Lydsland, der her har Rhinen til Grændse. Vi saae ogsaa Ruiner af Borge, der laae høiere end Ragatz;

overhovedet synes det, som om alle Høiene her i Nærheden af Wien forðum bleve benyttede som Fæstninger af Landets Herrer, der fra disse drog ud som ægte Adelsmænd og brave Riddere for at røve fra de Reisende eller, i Mangel af en from Pilegrim, en forsigtig Handelsmand, en hjælpeløs Dame eller en velhavende Borger, at plyndre hverandre indbyrdes. Ved Ragaz forlode vi Bognen; min Vejviser tog min Bagage paa Ryggen og valgte en Fodsti, der førte os op paa den nærmeste Top blandt de sydlige Bierge. Veien gik vel fleit iveitret, men var ikke synderlig lang. Da vi naaede Toppen, saae vi os omgivne af Sletter, Hyrdehytter og Græsgange; til høire en stolt Baggrund af Klipper, der naaede til Skyerne, og til venstre styrte en Strøm giennem en dyb Biergkloft. Paa den anden Side af denne Biergkloft græssede talrige Faarehiorde, og paa den meest iøinesaldende Biergstrent laae et Kloster. Vor Vej førte os op mod Biergkloften i ubetydelig Afstand derfra.

Medens vi saaledes stige iveitret, saae jeg Rhinens brede Strøm; for Dieblikket stod dog Vandet saa lavt at den halve Flodseng var tør. Bunden bestaaer af Sand og Gruus. Vandet var ikke langer blaat, som ved Constanzer-Seen, men havde en mørk, bruunagtig Farve.

I Begyndelsen var Klosteret tre, fire hundrede Fod

bred, men den blev efterhaanden snævrere, indtil Klipperne stødte sammen ovenover Floden; vi maatte imidlertid gaae flere engelske Mile; førend de nærmede sig saa betydeligt. Et lille Stykke iforveien gjorde Helviseren mig opmærksom paa en ubetydelig Bøgning, der laae paa Skrenten ligeoversfor. Den var før bleven benyttet, naar man vilde sende noget ned i Klostet, eller op fra den. Her gik vi hurtigt ned af en steil Wei, der løber flere hundrede Fod i Zigzag. Endest nede i Dalen fandt vi de berømte Bade ved Pseffers.

Dette er formodentlig i sit Slags det mærkeste Sted i Europa. Dalen er ved Foden af Biergene knap to hundrede Fod bred, og ved Toppen kun ubetydeligt bredere. Den gaaer næsten fuldkomment fra Ost til Vest, og mod Syd kan Klippevæggen betragtes som aldeles lodret. Jeg er ikke ganske vis paa, om Toppen her hænger ud over Foden; enkelte Steder kan der ikke være Tvivl om, at det er Tilfælde. Den nordlige Side er vel ikke saa steil, men gaaer dog ogsaa med en ringe Skraaning iveauet. Jeg troer ikke, at dette dybe Svælg nogetsteds er synderligt over trehundrede Fod bredt, hvis det forresten er saa bredt. Etel angiver de sydlige Klippers Høide til 664 franske Fod, eller omtrent 750 engelske. Endogsaa denne Brede af tager efterhaanden, indtil Biergene som sagt fuldkomment berøre hinanden, saa at de danne en naturlig

Bro. Her kommer Solen midt om Sommeren først frem Kl. 11 om Formiddagen og gaaer igien ned Kl. 5. Dybt nede i denne næsten underjordiske Verden træffer man paa en betydelig Bygning, der i Rødsfald kan rumme flere hundrede Gæster. Badene tilhøre Abbediet af Pseffers, et Broderskab, der boer i den nylig omtalte Klosterbygning. Om Sommeren er Badet meget besøgt, nu var Badetiden forbi, og de fleste Reisende kom af Nygærrighed for at see Egnen. Huset er bygget af Steen, hviler paa Piller og har hvalvede Værelser i underste Etage. Det ligger ved Foden af det nordlige Bierg; mellem det sydlige og Huset flyder Tamina. Da Bygningen tilhører Munkene, er der naturligtvis et Capel i Midten; ogsaa Kiekkenerne, Baderne og Spisekamrene ere saa mørke, at de ligeledes fortræffeligt passe til Munkesatten. Kort hele Stedet synes at være bestemt af Naturen udelukkende til Fryd for Munkene.

Da jeg traadte ind i en uhyre, hvelvet Corridor, hvor ser eller otte raare Karle sad og spillede Kort, blev jeg modtaget af en Dypparter med ligesaa stor Høflighed, som den, hvorved man beegnes i de høiere Regioner. Jeg gik forbi dem længere ind i Bygningen, og kom til et andet Værelse, hvor Barten, en Munk, og nogle Dienere vare beskæftigede paa samme Maade. Jeg kan ikke beskrive Dem det første Indtryk af denne Scene.

At komme fra Bierge og Bierglusten, fra dustende Mark-
ter og Solens Lys til denne uhyre Afgrund, ned i disse
mørke fugtige Hvelvinger, og der at møde Grupper som
disse, maatte nødvendigviis opfriske mine Barndoms-
indringer, der efter amerikansk Puritanisme forbinde
Kort med Ugudelighed og en Munk med en Dievel.
Benedictineren havde virkelig raae og skarpe Træk, der
tilligemed Munkelappen næsten forledede mig til at see
efter Hestefoden under den brune, smudsige Rutte. Ef-
terat vi havde befriet os for vor Bagage, lagt Beslag
paa et Bærelse og toget os en Hjertestærkning, begav
jeg mig til Kilden med en Vejviser, der var bekendt
med Egnen. Den mærkelige Labyrinth, Naturen her
har dannet, staaer naturligviis kun i en tilfældig For-
bindelse med Vandets helbredende Kraft. Comina er en
bred og dyb Biergstrøm, der udspringer paa Gletscherne;
den baner sig Vej giennem en dyb Fure i Bierget, lø-
ber tæt forbi Badehuset, og forener brusende sit Vand
med Rhinen nær ved Ragaz. De beide Kilder staae
derimod ikke i Forbindelse med denne Strøm. De sprudle
frem af Klipperne, der indeslutte Floden, og vilde rig-
tignok forene sig med denne, hvis man ikke ved Konst
havde ledet en Deel af deres Vand hen til Badeans-
taltten.

Fra Huset gik vi ud paa et smalt Plankelag, der
omtrent ligger tredive Fod over Floden. Vandet fra

Kilberne ledes giennem Trærender til Babene ved den. Denne vaklende Bro førte os snart over Klosten til Biergene paa den modsatte Side, til hvilke den er sæt ved Jernkramper, der understøtte den lille Vandslebning. Efterat vi saaledes vare gaaede en Stræning under de steile Biergtoppe, der efterhaanden nærmede sig til hinanden over vore Hoveder, tværs over den rivende Strøm, som voldsomt banede sig Vej fra den ene Klippe til den anden, kom vi til en Hule, hvor Biergene aldeles skjulte Himlen for vort Blik. Ovenover vore Hoveder gaaer Veien over Klosten. En uhyre Biergmasse var aldeles løsrevet fra sit Underlag og vilde være styrtet ned, hvis den ikke var bleven holdt tilbage af Klippevæggene paa begge Sider af Klosten; saaledes havde den vel ligget i Kartusinder og saae ud som en Kile, der holdt Biergene fra hinanden. Her er Svælget kun firsrethve Fod bredt, medens det næsten er to hundrede og halvtredsfindstyve Fod dybt.

Vi gik omtrent en Fierdedeel engelsk Mill over denne ukonstlede Bro. Under tiden vare Planterne vaade, undertiden var der endog kun een Planke; nogle Steder nødte de fremragende Klipper os til at bukke os, paa andre Steder vare vi midt i Svælget, saa at vi svævede i Luften som Liniedansere. Den Følelse af Beundring, som dette Skuespil indgød mig, og den idelige Fristelse til at see til Siberne, gjorde denne Vandring temmelig

farlig. Den brusende Flod, som uafslæbtigt blænder mit Blik og bedøvede mit Øre, tortumlede mig aldeles. Touren er ikke farlig for et stærkt Hoved; men den, der let bliver svimmel, bør blive derfra. Den eneste Forsigtighedsregel, jeg anvendte, og som Enhver bør iagttage, er at staa stille, naar man vil betragte de forsiellige mærkværdige Udsigter, der frembøde sig for mit Blik.

Dette Svælg gaaer i saa mange Krumninger, at det bestandigt spænder Opmærksomheden; Broen synes i Begyndelsen uendelig. Skiondt den ikke engang er halv saa lang som Broen ved Rapperschwyl, gjør den dog langt stærkere Indtryk paa den Reisende end denne. Jeg havde næsten bestandigt Ørbet „Underverden“ paa Tæberne; ved dette Tilnavn troer jeg ogsaa, man bedst kan betegne denne Egn's Natur.

Plankebroen ender der, hvor de hede Rilder valde frem af Klippen og optages i Rønder; Rilderne have dog ogsaa andre Afløb, og en stor Mængde Vand fra dem har man ladet falde i Tamina. Weisiseren forsikkrede, at man kunde trænge sex franske Mile ind i dette Svælg. Det er ikke urimeligt, at det er sandt, naar man betænker, efter hvilken stor Maalestok Naturen har dannet alle sine Bærter i Schweiz.

Virksomheden af Lysstraalernes Spil midt i Svælget hører ogsaa med til dets frygtelige Skønhed. Da Weiviseren mærkede, at jeg stod temmelig fast paa mine Fødder, løb han en Strækning frem. Medens jeg saae ham svæve i Luften — thi saaledes forekom det mig i nogen Fraftand — snart i stærkt Lys, snart i Mulm og Mørke, tænkte jeg paa, hvor passende man kunde sammenligne dette Sted med Nedgangen til Underverden, hvor spøgelseagtige Skygger svæve gennem de mørke Svælvinger.

Badene ere blevne benyttede i mange Aarhundreder; man kan tydeligt see Spor af de Steder, hvor der forudm vare Badekamre lige ved Kilderne.

Jeg har beskrevet Dem dette Sted saa simpelt som muligt; thi man kan bedst give et klart Billede af Egnen, ved at reducere Størrelserne til Fod og Tommer. Forestil dem en Biergkloft eller Hule, saa høi, at det høieste Taarn i Amerika kunde staae inden i den, med en Brede, der varierede mellem tredsindstyve og tredive Fod, nede i den en brusende Strøm, rundt omkring Damp fra de hede Kilder, Spil af Lys og Skygge og oveni Kløbet Folk, der fore frem og tilbage og syntes at svæve i Luften, De vil da have en taalelig Forestilling om denne vilde Scene.

Da jeg kom hjem, spiste jeg til Middag, og da jeg ikke fandt noget Interessant ved det underjordiske Selskab, der

endnu var bleven forøget ved et Par smudsige Bener
dictinere, optegnede jeg Adskilligt i min Dagbog og
lagde mig derpaa i en temmelig god Seng. Havde jeg
været i Dververden, saa vilde jeg vel have lagt mig
ved høilys Dag, men i denne underjordiske Dæmring
vilde knap en Hane have taget i Betænkning at begive
sig til Ro.

Hele Natten strømmede Regnen ned i Dalen, og
halvt i Drømme frygtede jeg at faae et Besøg af Sa-
mina giennem Vinduerne. Mågtet man vel har tænkt
paa et saadant Tilfælde; troer jeg dog, at en Vands-
hose eller en nedfaldende Gletsche kunde sende Broen,
Bygningen, Munk, Kort, Viin, Fedt, Snavs og mørke
Gange i et Dieblis ned til Nagag. Baaningshuset er
formodentlig bygget saa solidt af Frygt herfor.

Attende Brev.

Badene ved Pfeffers. — Den Maade, hvorpaa de bruges — Deres velgiørende Virkning. — Afreise fra Badet. — Udsigt i Nærheden af Abbediet. — Fyrstendømmet Lichtenstein. — Et udmærket Sted. — Kanton Graubünden. — Materielle Udsigter. — En leiet Phaeton. — Chur. — Lydst Reiseselskab. — Reichennau. — Ober-Rheins og Unter-Rheins Forening.

Min kjære — —.

Jo Pæan! Badet ved Pfeffers har afslagt en Prøve paa sine hurtige og vidunderlige Cure ved min egen Ringsehed. Sagen er i Korthed følgende; da jeg forlod Einsiedeln, vare mine Nerver yderst irritable, og jeg mærkede lidt til Symptomer af Feber. Ved Wesen sølte jeg en ubehagelig Næthed, og uagtet Beundring for Biergklosten en Tidlang henlede mine Tanker paa andre Gienstande, vendte de ubehagelige Symptomer dog med fordoblet Kraft tilbage, da jeg havde begivet mig op paa mit Kammer for at skrive. Hele den udslagne Nat var jeg snart i høiere snart i mindre Grad angreben af en Sygdom, hvilken Dr. Johnson vilde have bestrebet som en Irritation af Huden, især under Næsele. Endeligt faldt det mig ind at prøve Vandets Kraft. Da det ingenlunde er uvigtigt, hvorledes man

bruger Sundhedsbrønde, vil jeg give Dem en Bæstrelse derafter, som De kan følge, hvis De nogensinde skulde blive saa uheldig at lide af samme Sygdom.

Jeg tog nogle Klædningsstykker ud af min Badesæk, hvori alt mit Tøj med Undtagelse af mine Sko og min Reiselappe var indpakket, og bandt dem med et Silketørklæde sammen i en Byldt. Med denne under Armen og iført samme Dragt, som Dagen i Forveien, gik jeg i Bad; Symptonerne havde ikke aftaget, Irritabiliteten var tværtimod større, saa at jeg følte den største Lust til at spilde og bande. Man gaar til Badet giennem mørke, fugtige Hvelvinger, der ret passe til Klæstens skumle Rædser, og som paa en egen Maade forberede Legemet til at nyde Vandets behagelige Varme. Derimod ere Badestuerne rummelige, lyse og bekvemt indrettede.

Jeg lagde Bylten hen i eet Hjørne af Stuen og klædte mig af i et andet med en saa fri og ugenert Adfærd, at jeg kunde have brydet enhver Mistanke i Søvn, endog hos en af vore egne store Inquisitorer, saa at han her forgieves vilde have søgt at trænge ind i Andres private Anliggender. Da jeg lykkeligt havde fuldført denne Deel af Curen, lavede jeg af disse Klæder et nyt Bundt, der ogsaa blev indsvøbt i et Silketørklæde. Jeg tog dette med mig i Badet, og gjorde mig Umage for at trykke det mod Bunden omtrent

i ti Minuter. Det virkede strax. Diebliffeligt forekom det mig, som om al Smerte var underkøet, Symptomerne toge af og forsvandt tilsidst aldeles. Da jeg steg ud af Bædet, aabnede jeg først den tørre Blyt og iførte mig de Klæder, den indeholdt; det vaade Bædt blev derimod bragt ind i et andet Kar, hvor Vandet er endnu varmere; her kunde nu Sir Joseph Banks anstille saa mange Experimenter, som han havde lyst til, angaaende Slægtskabet mellem Copper og Hummer. Til denne Beskrivelse vil jeg endnu sœie en Berigtigelse. Antallet af de Pilegrime, der komme til Einsidela i Anledning af Fæsten hvert tredie Kar, blev af min Veiviser og Børt angivet til tredive tusinde; men efter de Beretninger, som jeg sildigere har anstillet, troer jeg, at det snarere er tredive Milioner.

Bædet er ogsaa uden Pensyn til dets helbredende Kraft overordentlig behageligt, og Luften kan ikke være klarere. Kilderne ere maaskee altfor varme, naar man bruger dem lige ved deres Udspring; men Bædene ere indrettede saaledes, at deres Hede formindskes lidt. Da der bestandigt flyder noget Vand ud af Karret og frisk kommer ind i dets Sted, beholder det stedse den samme Varmegrad og Reenhed. Vi have alle hørt tale om det orisentalste Bads Virkninger; men jeg kan neppe troe, at de ere større end den Indflydelse, som dette Bad havde paa mig; thi det bragte enhver Følelse af Mæthed til

at forsvinde, og forøgebe saavel Sialens som Legemets Styrke og Smidighed. Det forekom mig, at det begyndte at blive mørkt; og da jeg var temmelig bled af denne underjordiske Hule, frygtede jeg ikke lidt for at blive nødt til at opholde mig her en Nat endnu. Svælget var indhyllet i Taae, og de faa Bysstraaler, der trængte giennem den, gave et ustabigt og svagt Lyg. Da jeg endeligt fattede en Anelse om Aarsagen til dette Mørke, bad jeg min Veiviser tage Vadsækken paa Ryggen og fortsatte Reisen, for at vi dog igien kunde komme til Mennesker, der boe paa Jorden. Neppe havde vi tilbagelagt Veien i en Siggag, hvortil vi ikke brugte mere end ti Minuter, førend det igien var saa lyst og klart, at vi med Grund ventede at beholde smukt Veir hele Dagen. Inden vi kom til det Sted, hvor de forskjellige Veie krydse hverandre, saae vi et Selskab drage ned i Klostet. I dag havde de allerede tilbagelagt Veien fra Nagah hertil, uagtet der blandt dem var en Dame, der blev baaren i en Portehaise.

Efterat vi havde vandret et lille Stykke langs med Klostet, gik vi over den naturlige Bro og steg temmelig længe i Veiret op ad Trin, der vare udhuggede i Klippen. Medens vi stode paa Broen, kunde vi se ned i Svælget, hvor den slummende Tamina skinnede som et hvidt Baand. Det er kun sieldent, man hører den bruse; dog lagde jeg engang Mærke dertil, uagtet

Lufsten paa samme Tid susede giennem Træerne paa Bierget.

Da vi havde naaet den øverste Top, forte Stien os langs med den sydlige eller maaskee rettere den østlige Side af Klosten til den store Dal. Veien er vel temmelig nær ved Svælget, men ligger dog betydeligt høiere end dets yderste Rand. Da det var Søndag, mødte vi flere Skarer af Bønder, som i festlig Dragt ilede ned til Badet; en anden Høb, der vilde høre Messe i Abbediet, drog forbi os paa Veien. Jeg har aldrig hørt saa melodiske Stemmer som disse Bønders; Mandsfolkene og Fruentimrene beundrede jeg i denne Hæleende lige meget. Veiret var deiligt, og uagtet det allerede var temmelig sildigt paa Karet, duftede de friske Enge os overalt imøde. Jeg blev oprømt ved denne herlige Natur og ilede frem med saa lette Fied, at min gamle Beiviser i al Høflighed, men forresten paa barbarisk Fransk, maatte gjøre mig opmærksom paa tre meget vigtige Omstændigheder, at jeg havde de længste Been, at jeg var tyve Aar yngre, og at jeg ikke havde nogen Vadsæk at bære. Vi naaede snart Abbediet og hørte dybe Stemmer messe, medens vi drog forbi. For at undgaae Skin af Eigegyldighed og Ringæagt for Substienesten, gik jeg lidt videre og satte mig ned paa en Klippe; min gamle Reisesælle benyttede Leiligheden

til at blive et Dieblis fri for Vadsækken, trække lidt frisk Luft og toge sig en Slurk Kirschwasser. Den halve Time, jeg tilbragte her, er en af de behageligste i mit Liv; jeg haaber derfor, at De vil tilgive mig den Udførlighed, hvormed jeg fortæller Dem nogle af Grundene hertil.

De veed jo, at Schweizer-Alperne inddeles i to store Rieder, de nordlige og de sydlige. Blandt hine findes Jomfruen og hendes kæmpestore Søstre; blandt disse Mont Blanc (der rigtignok ikke ligger i Schweiz), Mont Rosa, St. Bernhard, St. Gotthard, cum multis aliis*. Der, hvor disse to Rieder støde sammen, have Rhinen og Rhone deres Udspring; den ene af dem flyder derpaa mod Øst, den anden mod Vest, saa at de to betydelige Dale, som adskille Biergene, hver have sin Flod. Den nordlige Riede tager egentligt sin Begyndelse ved Dent de Morelles** i Vallis og ophører netop der, hvor jeg opholdt mig for Diebliffet. Det er vel sandt, at der ogsaa ere Klippe-er længer mod Øst og Vest, som henhøre til Alperne, men de udgiøre ikke nogen uafbrudt Biergstrækning, saa at de snarere kunne betragtes som adspredte

* o: og mange flere.

** Dent de Midi og dets Omgivelse kunne betragtes som Mont Blancs Udværker.

Brudstykker af denne store Klippemasse end som en Fortsættelse af den.

Det er ikke ofte Tilfældet, at de mere ophøjede schweigeriske Natursceners synlige Virkninger svare til deres Årsager. Udsigten fra de store Biergpæsser er saaledes siældent af betydeligt Omfang, og alt, hvad man fortæller om den Begeistring, der betog Hannibals Hær, da de oinede Italiens Sletter, maa være en poetisk Udsmykning, thi der er intet Punkt paa Mont Denis, saavidt jeg veed, hvor man har en saadan Udsigt. Den, jeg her nød, var vel saa imponerende, som man var berettiget til at vente paa et Punkt, hvor Alperne høre op; dog var Landskabets Charakter ingenlunde saaledes, som jeg i Forveien havde forestillet mig. For mit Die viste sig tre store Malerier, der vare skarpt afskillede fra hverandre. Til Venstre laae Dalen ved Ballenstädtersøen; lige for mig kunde mit Die følge de Bugter, som den urolige Rhin slog imellem de vorarlbergste Alper og nogle isolerede Biergmasser i Schweiz; og til høire hævde de uhyre Biergfjeder sig, paa hvilke denne store Flod udspringer. Uagtet dette Maleri er udført efter den sædvanlige Maalestok, hvorefter Alt er indrettet paa Alperne, kunde man dog tydeligt see de utallige mindre Partier, der her fremstillede sig for os. For mine Fødder laae en dyb græsklædt Kløft, der efterhaanden forenede sig med Dalen; til venstre op-

dagede jeg den steile Biergtop, som bar Abbediets hvide hvide Bygning. Denne faldt endnu mere i Øinene ved Siden af de bestedne brune Baaninger, der hørte til det.

Paa en lavere Top af det samme Bierg saae man Ruinerne af et Ridderslot, og i Nærheden af dette, men dog ogsaa paa en særegen Høi, bemærkede jeg et bestedent, men skønt lille Kapel, der syntes at indbyde til sønlig Andagt. Den mørke, voldsomme Rhin overskyllede Dalen, som den giennemsoer; fuld af Luner kom den hvert Dieblis til Øyne og var strax igien forsvunden. Fra en af de skønneste Krumninger, den danner, strække yndige Enge sig lige til Foden af nogle Høie, paa hvilke den lille By Mayensfeld ligger omgiven af Agre, Frugthaver og friske Græsgange. Langer til Benstre titter en Landsby, der ikke har noget Navn, frem mellem Lunde af Frugttræer og Rødderhækker; et Vos, der er bekendt af Krigen i Graubünden, og uhyre Bierge, der ere bedækkede med Skove, danne Baggrunden til dette herlige Maleri. Oven over hele dette Landskab hævede de nøgne Fjælde sig i skarpe Omrids op mod den klare blaa Luft og gave os et tydeligt Begreb om den uhyre Dybde, dette Panorama havde.

Medens jeg betragtede denne Scene, bragte Morgenluften Kirkeklokkernes høitidelige Toner over til mit Øre; Afstanden havde dæmpet Lyden, saa at den forekom mig

som himmelsk Musik. Jeg hørte af og til Sangen fra Abbediet ledsage disse melankolske Toner, der forekom mig at opmuntre Hjertet til at prise Skaberen, som saaledes vidste at forene det Dphøiede med det Yndige.

Da den Begeistring, hvormed jeg betragtede denne mageløse Scene, tillod mig en roligere Undersøgelse, eftergjorde jeg nyssgierrigt mit Kort og min Reisebog for at se at vide, om jeg skulde have været saa heldig at opdage et nyt Land, da jeg jo allerede havde haft den Gæde at opdage et Bærg. Blandt de otte og tredive Stater, i hvilke Tydskland ved Freden 1814 blev indeelt, er Fyrstendømmet Liechtenstein den mindste om end ikke den, der nævnes sidst. Efter Forbunds-⁴⁵dagens Angivelse har denne Stat $2\frac{100}{100}$ Mile og 5850 Indbyggere; den betaler aarligt 17 Gylden i Forbundsstat og stiller 53 Mand til den fælles Armee; med andre Ord, den er en af de allerubetydeligste af de mange ubetydelige Dele, i hvilke Europa i politisk Henseende er adskilt. Da jeg ryddede op i mine geographiske Kundskaber, som vare komne i betydelig Uorden ved Napoleons Uergierighed, undersøgte jeg omhyggeligt de tydske Staters, Schweizercantonernes og de nye italienske Landes Beliggenhed. Enhver veed, hvor San Marino ligger; i Monaco har jeg selv været; men hvad Liechtenstein angaaer, kunde jeg hverken ved at studere

Geographi eller ved at spørge Andre faae Visshed om dens Beliggenhed, uagtet det regierende Huus efter Gothaer-Almanach bestaaer af fem og tyve Prindsfer og Prindsesser. Spurgte jeg en Tydsker herom, saa troede han vel i Almindelighed at vide det; men jeg kunde være vis paa at erholde et forstjelligt Svar, hvergang jeg forelagde en af hans Landsmænd det samme Spørgsmaal. Efterat jeg saaledes havde undersøgt hele Tydskland for at finde dette lille Land, opstod den Formodning hos mig, at Liechtenstein maatte ligge ved Rhinen i Nærheden af dette Sted, hvor jeg nu var, ja endog lige for mine Dine. Jeg abspurgte min Vejviser; men han havde aldrig hørt tale om en Fyrste, der var Konge af Liechtenstein; imidlertid havde dette ikke meget at betyde; thi han vidste heller ikke, at nogle af de Bierge, vi saae i Baggrunden, laae i den østerrigske Keisers Stater. Efter hans Mening hørte Alt omkring os til Schweiz, og heri kunde han ogsaa have Ret, hvis det alene kom an paa Landets physiske Bestaaenhed. Resultatet af alle disse Undersøgelser var, at jeg blev nødt til at forlade dette Sted i samme Uvisshed som før, og lige til den Dag idag er jeg uvidende om, hvor Liechtenstein egentligt ligger.*

* Lykkeligvis er dette Land nu bleven forenet med Østerrig og er saaledes nedfunden fra sin forrige Hvide til at blive en ubetydelig lille Provinds. Troja sult.

Nedens vi fulgte en Godsti, der slyngede sig langs med Biergets Top, aabne Udsigten sig saa meget, at vi flere Mile uafbrudt kunde forfølge Rhinens Løb. Dalen mod Syd traadte ogsaa tydeligere frem, saa at man nu kunde bemærke Landsbyer i den. Endnu mere iøjensaldende vare Kirkerne, og snart opdagede vi endog, at næsten enhver Landsby havde et Slot eller en Borgruin. Ringningen med Klokkerne begyndte paany, og Tonerne fra dem, der vare længst borte, lode som en Golsharpe. Det var kun med Møie, jeg kunde løsrive mig fra denne vndige Egn, men min gamle Reisesfælle gjorde mig opmærksom paa den lange Wei, vi havde tilbage, for at faae et godt Middagsmaaltid.

Vi begyndte snart at gaae ned ad Bierget, vel i en straa Retning, men dog i lige Linie med den, vor Wei hidtil havde fulgt, indtil vi efter en halv Times Forløb igien befandt os nede i en Dal. En Miil længere frem gik vi over Rhinen ad en flodset Træbro, under hvilken Vandet strømmer med en saa rivende Fart, at man maa være meget fri for Anfald af Svimslen, hvis man skal kunne see ned uden at blive ør i Hovedet. Her har Floden ødelagt næsten den halve Dal ved at bedække den med de løstrevne Klippestykker, som den fører med sig. Kort efter forløbe vi St. Gallen og betraadte Graubündens Gebeet.

Udsigten i Dalen kunde vel maale sig med den, vi nøde paa Bierget; Hovedtrækkene vare de samme, men de vare combinerede paa en ny Maade. Især forøgede Antallet af Ruinerne sig, saa at man næsten kunde være vis paa at finde dem overalt i Nærheden af Dalen, hvor Beliggenheden var gunstig; nogle af dem laae endog paa Toppen af steile Høie, der hævede sig fire, fem hundrede Fod over Fioden. Det var tydeligt at see, at flere vare afbrændte. To Borge laae lige over den lille By Haldenstein, giennem hvilken vi kom, og paa samme Tid kunde vi desuden see fire andre.

Kirkerne have ogsaa hyppigt en malerist Beliggenhed: mange ligge saaledes paa fremragende Klipper blotte, høit oppe mellem Biergene, og nogle paa Steder, hvor man ikke skulde formode at træffe paa noget Menneske. De sidstnævnte ere formodentlig opbyggede for dem, som tilbringe Sommermaanederne paa Alperne for Græsgangenes Skyld. Jeg bemærkede ogsaa nogle Borge, der vel laar paa de nøgne Klipper, men som syntes at være saa nær ved Skovene i Baggrunden, at man maatte betragte dem længe, førend man kunde overbevise sig om, at de stode aldeles isolerede. De kan saaledes let danne Dem en Forestilling om den Mængde forskellige Gienstande, der bidrage til at forstionne denne majestætiske Egn, hvor selv uhyre store Dale forekomme Diet kun at være af ganske almindeligt

Omfang, forbi de ere omgivne af de overordentligt høie Bierge. Uagtet al den Øvelse jeg allerede havde haft, kunde jeg endnu ikke erholde nogen klar Forestilling om den kæmpemæssige Naalestol, hvorefter Naturen har dannet denne Egn, paa anden Maade, end ved at betragte hver enkelt Gienstand for sig og derpaa ubfinde dens Afstand fra de øvrige.

Vi fik os igien en Genspænder-Phaeton og forenksted paa en god Landevei igiennem denne deilige Egn; thi Badene i Pfeffers havde opvakt en saa stor Begierlighed efter at komme rask frem, at jeg ikke kunde lade være at efterligne det Exempel, som nogle af den brave Bunpans Reisende gave, efter at de vare blevne frie for Byrden af deres Synder; min gamle Veiviser var ogsaa meget udmattet. Paa denne Strætning var vihi- nen ikke saa ganske nær ved os, og det var sieldent, at vi kunde see den; men desuagtet kunde vi aldrig være ubiese om, hvor den løb, thi overalt ved dens Bredder laae Gruus og Stene høit opdyngede.

Endeligt kom vi til Churs gamle Mure og toge ind i en Giesfigivergaard udenfor Porten. Denne lille Høvestad har en udmærket deilig Beliggenhed, og da den er en gammel med smukke Mure og Taarne forsynet By, er det ikke at undres over, at den gjorde et meget behageligt Indtryk paa mig. Udenfor Murene er der ikke noget tiltrækkende ved den, skiondt

den heller ikke er smudsig. Gaderne ere snevre og trumme, Husene ere af utilhugne Stene; ikke engang Indbyggernes Klædebragt er mærkelig; kun nogle faa gamle Mænd gik med gammeldags opfæstede, trelante Hætte. Det er vel ikke ualmindeligt at Bønderne i Schweiz og Tydskland gaar med opfæstede Hætte, der kun have to Kanter; men Chur er jo en Hovedstad, dens Borgere maa da vel have noget forud for Andre.

Chur ligger i et Slags Biergkloft, der efterhaanden hæver sig i Veiret, dog saaledes, at den er smalttere høiere oppe, end neden til; paa disse forskellige Høier ligge ogsaa flere Dele af Byen. Biskoppens Slot rager saa meget frem over Tagene, at man kan see det overalt i Byen, især eet af dets Tårne, der er bedækket med Bledbende. Da det var Søndag, spadserede en stor Mængde Mennesker udenfor Porten i Nærheden af Gießergaarden; thi paa Gaderne vilde der virkelig have været alt for lidt Plads til at røre sig. Langs med Floden laae frugtbare Marker af betydelig Udstrækning; heller ikke vare Biergene saa grolbe og utilgiængelige som de fleste, vi havde seet fra Landeveien.

Der var en stor Mængde Baller med Bomuld paa Veien, hvilke formodentlig vare transporterede hertil op ad Rhinen, skjøndt det ogsaa er muligt, at en Deel er

kommen fra Italien over Splügen. I alt Fald maa Landtransporten være meget besværlig.

Jeg spiste i Giestgivergaarden ved *table d'hôte*, som det hedder, uagtet en Tydsker og jeg selv vare de eneste Giester. Det er ikke muligt at være mere tilfreds med sin egen Person, end denne unge Reisende. I Begyndelsen antog han mig for en Engellænder og var høflig; men saasnart han havde erfaret af mig, at jeg var en Amerikaner, tog hans Artighed kiendeligt af. Han var ifølge sit eget Udsagn fra en af Tydsklands Handelsstæder, — en Oplysning, der forresten var temmelig overflødig. Uagtet hans Maragtigheder var han dog en ganske snu Karl og sagde mange gode Ting. Han overtalte mig til at følge Rhinen til dens Mønder, medens han endnu holdt mig for en Engellænder; thi siden efter var det ham aldeles ligegyldigt, om jeg saa vilde gaae Vokser i Vold. Jeg tænker, at han hørte til deres Parti, der for nærværende Tid betragte vor republikanske Forsætning som en bestandig Krænkelse af deres egen private Fordeel; thi Handels Instinctet tager sig rigtigst varmt af Kiøbmandens politiske Privilegier, men det har ingen Sands for nogen anden Interesse. Den gamle Vaaftand, at Handelsverdenen ynder Frihed, er en falsk Røds; thi den bestyrker sig kun for saa vidt herom, som den selv kan høste Fordeel deraf; det er en

Frighed, der med en ægte Kræmmeraand paa det noieste er udregnet, og hvis eneste Formaal er at bringe Handels-huset W. G. W. R. & Comp. i Veiret.

Om Aftenen fortsatte vi Reisen til Reichenau, hvor Ober- og Unter-Rhein forene sig. Dalen blev bestandigt smalere, Bredderne vare saa høie, at de let kunde indeslutte Floden — hvoraf det igien var en Følge, at dens Brede her var reduceret til en Fjerdedeel af det, den forhen havde været — og Biergen havde et ufrugbart og vildt Udseende. Man saa igien Sneer paa de høiere Fjeldrygge og de Toppe, der ragede ud over de nærmeste Biergkieder.

Ved Reichenau passerede vi Rhinen, lidt nedensfor dens Forening, ad en Træbro, som var bedækket med et Lag. Strømmen havde her en Brede af omtrent hundrede og tredive eller hundrede og halvtredstusindstyve Fod. Hele Byen bestod kun af en Giestgivergaard og en Bygning i moderne Stiil, som hedder „Slotet.“ Dette saakaldte Slot ligger lige ved Vandveien, har en Indkørsel, grønne venetianske Vinduesflodder og en Front, udført i Stuk; kort det ligner de Bygninger, som man seer i Mailand eller Dijon.

Paa det Sted, hvor de to Rhin-Arme forene sig, fløde de diametralt modsat, saa at de, naar man ser dem fra et vist Standpunkt, synes at være een eneste

Flob, der strømmer til begge Sider. Hovedfloben kommer imidlertid fra Sydvest, og Bifloben eller den mindre Arm fra Sydpst. De ere ikke desto mindre begge dybe og urolige, og deres Størrelse er næsten den samme; begge Stromme have det brusenende, imponerende, over alt lige stærke Lob, der er denne Flob egen, endogsaa efterat den er traadt ud af Søerne.

Der er megen Færsel ved Splügen, og Reien er fortræffelig og snorlige. Et Selskab af tydske Reiserende kom samme Aften fra Italien og spiste ved samme Bord som jeg. To Damer iblandt dem vare endnu ganske berusede af via mala's frygtelige Skionhed, og det var nær ved, at de havde lokket mig derhen. Men da man ikke kan see Alt paa eengang, gik jeg i Seng med den Beslutning at følge Hovedfloben til dens Kilde efter den høymobige, parfumerede Hamborgers Raad.

Nittende Brev.

Afreise til Rhinens Rilde. — En Wei, der ikke var anlagt ved
 Konst. — Ubekjendtskab med den rette Wei. — Virkningen af
 hvide Bygninger. — En Træpre. — Vi finde igjen Landet
 veien. — Trins. — Glins. — Lar. — Vi fare vild. —
 Klang. — Sproget i Graubünden. — Øde Egn. — Religi-
 onen i Graubünden. — Trons. — Etion udsigt. — Disfene-
 tis. — Et Dilemma. — En Pantomime. — En Toff. — En
 Bøtter for at forhindre Ildløs.

Min Kiære — — —.

Om Natten regnede det, om Morgenens derimod var
 det varmt og Luften taaget. Vi forlode Giestgivergaardens
 den efter at have spist tidligt Frokost, og droge tilføds
 gennem den store Dal. Man kunde vel see temmeligt
 tydelige Hiulspor, men Veien havde dog en mistænkelig
 Lighed med de ubanebe Weie, paa hvilke de amerikanske
 Rybyggere maae lade deres Vogne rumle, og giennem
 hvilke de maae vade i de første otte eller ti Aar,
 efter at de have anlagt en Coloni. Vi forlode dog snart
 denne Wei, da min Weiviser forsikkrede, at han kjendte
 en anden, der haade var kortere og behageligere. Han
 valgte ogsaa en ret behagelig Godsti, der førte os et
 Par Mile gennem afmeiede Marker og friske Engr,

med Træer paa begge Sider; men derpaa tabte den sig efterhaanden, saa at kun de Spor, en halv Snees Høer have efterladt, bleve synlige, og disse vildledte os tilsidst i den Grad, at alle Efterforskninger bleve forgiebes. Vi hialp os imidlertid snart ud af vor Forlegenhed ved at gaae tværs over Markerne til Rhinen, som løb i en dyb Biergkloft til Bensire. Flossen var altsaa bleven vor eneste Veiviser; men da den slog betydelige Bugtninger, var der ligesaa megen Rime-
lighed for, at vi vilde fare vild, som at det ikke vilde blive Tilfældet. Til sidst maatte min gamle Veiviser indrømme, at han kiendte lige saa lidt til Beien som til Kongen af Siechtenstein, og at det vel var det bedste, vi spurgte os for.

Til Trøst i denne Nød havde vi dog en herlig Udflugt til Bensire; thi hele Unter Rheins dybe Dal, giennem hvilken Beien til Splügen gaaer, laae udstrakt for vort Blik. Et hvidt Slot paa en grøn Biergs-
rug, to eller tre Landsbyer med kridhvvide Kirker, Overgangene fra den lysegrønne Farve, hvormed Græsskan-
gene prangede, til de mørke Grupper af Lærketræer, Alt dette bidrog til at give dette Landskab en saadan Afverling af Lyg og Skygge og en saadan Farvepragt, at jeg blev ganske henrykt deraf. Uagtet dette Ma-
leri i og for sig er deiligst, saaer det dog først sin rette Betydning ved den ypperlige Baggrund, der stedse for-

holer de schweizeriske Egenes Skønhed. Jeg havde aldrig troet, at Kontrasten mellem Hvidt og Grønt kunde frembringe et saa smukt Ensemble.

Hvor underlige Ide=Associationer dog kunne være! Jeg betragter sjældent et hvidt Træ=Huus med Belbes hag. Dette forsvinder i Almindelighed strax ved Forstillingen om, hvor sorgiængelig og skrøbelig en saadan Bygning dog er. Hvo føler vel ogsaa den samme ublandede Glæde ved at betragte en udmærket Billedstøtte, der er udført i Leer eller endog i Gips, som naar den er af Marmor? Uden at man selv veed af det, forlanger man, at det Fortrinlige tillige skal være varigt, ja endog de Vanskeligheder, der ere forbundne med at bearbejde et Materiale, bidrage til at forøge vor Beundring for det. Maaskee gjøre de almindelige Schweitzer=Hytter af Lærke træ en Undtagelse fra denne Regel; men Grunden hertil er, at de ere overstrøgne med Harpir, hvorved de faae et Præg af Simpelt, der bringe dem i Harmoni med deres Omgivelse. Jeg er overbevist om, at disse Hytter vilde gjøre et ubehageligt Indtryk, hvis de vare hvide. Vore Skove ligge for meget mod Nord, til at de skulde afgive saa meget Harpir, at vi kunde indføre dette Slags Farve istedetfor den næsten frække Maade, hvorpaa vi nu male; thi derved nærmer et amerikansk Landskab sig temmeligt til at see ud som en Boutik med Mørens

bergerkram. Den hvide Farve er vel ret net og kan endog ofte see smukt ud; men jeg troer, at den allermindst i Sandstaber passer til at være fremherskende, med mindre Egnen har en ualmindelig Rigdom paa Skov.

Min Vejviser foreslog, at vi skulde vende tilbage til Bertshuset og begynde vor Vandring for fra igien. Denne Plan vandt ikke mit Bifald, thi uagtet Rhinen løb i mange Krumninger, maatte vi dog naae Maalet ved at følge den. Efterat vi havde vandret igiennem flere Kratstove og over nogle Marker uden at opdage mindste Spor af en Sti, traf vi endeligt en Brændehugger. Denne Mand forsikrede os, at naar vi fulgte den Retning, han viste os, tværs over de Høie, som vi nyligen havde forladt, saa vilde vi komme til Landbeveien. Jeg lagde Mærke til, at han brugte en flodset Haandøse, der ingenlunde havde en saa passende Form og Tyngde, som de amerikanske. Han arbejdede ogsaa saa flet med dette næsten ubrugelige Værktøj, at jeg er overbevist om, en duelig Brændehugger hos os kunde udrette tre Gange saa meget i den samme Tid.

Vi naaede Beien (en Kisrevei var det neppe) ved Trins, en lille Landsby, der saae saa stummel ud som muligt. Her naede vi dog en endnu stønnere Udsigt af den Scene, jeg allerede har beskrevet; thi Taa-

gen var nu forsvunden, saa at vi kunde see andre Partier af Unter-Rheins Dal — den saakaldte Domsleschg — der om muligt overgik alle de øvrige i Stienhed. Eggen blev efterhaanden vild og udyrket, men frembød desuagtet stedse interessante Sienstande for Diet. Veien førte os sieldent giennem Landsbyer eller Flækker; de laae som oftest i Nærheden af Veien i en idyllisk Ensomhed. Et Sted ved Navn Flims havde lidt Vighed med Gaisß; man fandt vel her den samme golde Omegn, men savnede dog det nette og muntre Udsende, som Gaisß havde. Efterat vi havde forladt en anden Landsby ved Navn Ear, forsøgte vi at komme hurtigere til Maalet ad en Sienvei, men fore endnu mere vild end forhen. Da den rette Sti (den fortjener ei at kaldes en Landevei) gaaer langs med Biergene, hvor de fleste Landsbyer ligge, og ofte snermer sig over en halv fransk Mil fra Kloden, der jo løber i mange Krømminger, tabte vi tillige Rytten af Sigte ved denne Veilighed. Min gamle, stakkels Weiviser saae ud, som om han i det mindste var faldet lige ind i Riechtenstein, og satte et saa ynkeligt Ansigt op, at jeg ikke kunde stiende paa ham. Jeg vidste, Kloden laae paa vor venstre Side, og gik altsaa videre i denne Retning. Da vi havde gaart et Par Mile paa denne Maade, naaede vi en Dal, der var indesluttet af høie Bakker, og saae Rhinen flyde i en betydelig Strøm.

ning mellem Sletter. Dette var meget heldigt; thi da Floden hidintil havde strømmet giennem dybe Klippe-
revner, havde vi et Par Gange endog været meget nær
ved den, uden at have nogen Ahnelse derom; thi Lan-
det var altfor biergigt, til at vi skulde kunne have op-
daget Strømmen, medens den næsten var begravet un-
der de mange Høie og snevre Biergpasser.

Da vi drog ned til Sletterne, fandt vi Beien
igen. Vi fik Die paa en lille By ved Flodens syd-
lige Side, omtrent en Mil fra os, og begave os me-
get udmattede hen til den. Den heed Zlang og var
den første By ved Rhinen, der er saa stor, at man
kan kalde den en Kjøbstad. Efter Picot er den ogsaa
mærkelig som den eneste By i Verden, hvor det
rhätiske Sprog bliver talt, en Dialect, der, efter hvad
jeg har kunnet slutte af at høre det tales, maaske stam-
me fra det Latinske; det er dog tiendeligt forskielligt
fra det italienske Sprog. Uagtet min Weiviser ofte havde
været her før, forsikrede han mig dog, at han ikke
forstod eet Ord af det. Jeg har ogsaa hørt, at Ind-
byggerne i Zlang og de, der boe i en anden By, som
ligger lige for vore Døre, ikke kunne gjøre sig forstaa-
elig for hinanden. Dette er værre end Forholdet mel-
lem de Indiske Stammer paa Stepperne; thi disse have
ingen fast Bopæl og træffe sielvent sammen undtagen
for at bekriige hverandre.

Men vi vare jo ogsaa i et Land, hvor stor Sprogforforskjellighed finder Sted. De hundrede tusinde Indbyggere i Graubünden have tre særegne Tungemaal, der kun ligne hverandre temmelig lidt, nemlig Tydsk, Italiensk og det saakaldte Rhätiske. Det sidstnævnte har igjen flere, saa forskiellige Dialecter, at man neppe skulde antage dem for at høre til samme Stamme.

Disse Rhätier skulle nedstamme fra en tuscisk Geroni, der dog er bleven meget blandet med Skarer af Barbarer, som gjorde Indfald i Landet. Dersom Glanhus virkelig er den eneste By, hvor deres Sprog endnu tales, maa Seierherrernes Indflydelse have været saa stor, at man ikke kan andet end undre sig over, at dette Spor af deres Herkomst endnu ikke er udslettet. Min Rejsefælle vilde lade Esterkommerne undgielde Forsædrenes Hovmod, thi han betragtede dem som et Folk, der stod meget langt tilbage, da det talte et Sprog, Ingen forstod. Hvilket mærkeligt Phenomen vare vi ikke her Vidne til! Et Folk har i umindelige Tider levet i den samme Dal som et andet, ja endog lige for dets Døre, det har i tre Aarhundreder været noie forbundet med dette i politisk Henseende, og dog forstaae de ikke endnu hinandens Sprog!

Vi opholdt os ikke i Glanhus, men begave os til en Giestgivergaard paa den nordlige Side af Glöben. Jeg spadserede giennem Byen og over Træbroen, der

her er slagen over Rhinen; denne kan vel endnu betragtes som en betydelig Strøm, uagtet den naturligtvis bestandig bliver mindre, men den er ikke mere saa opvort. Huse i denne affides Glemme ere deels byggede i Schweizerisk, deels i italiensk Stil. Det mærkeligste i Byen var efter min Mening Fruentimmerens overordentligt bløde Organer. De gik alle med uldne Troier med Knapper, som Mændene, og runde, uldne Hatte. Man kan ikke vente at træffe paa smukke Piger her, ligesaa lidt som man overhovedet skal søge dem blandt Bønderne. Det er vel sandt, at denne Regel ikke er uden Undtagelser, men de ere meget siældne blandt Borne, medens man derimod hyppigt seer Børn, der ere saa smukke som Engle. Landsbyerne og Hytterne, som laae adspredte mellem Bjergene, syntes at være lutter stumle Boliger, som man vanskeligt kunde finde fra de brune Klipper; hver By havde sin Kirke, hvis hvide Farve var blid og svag, da Himlen var overtrukken med Skyer.

Nu leiede jeg mig en Ridehest, befriede min Væbner for at bære min Vadsæk og lod ham tilligemed den Mand, af hvem jeg havde leiet Hesten, følge efter mig. Den Egn, vi nu kom til, var bjergig, Dalene vare dybe, og Heiene forekom mig at være mere gølle og ufrugtbare end de, vi forhen havde seet. Omtrent en fransk Meil fra Tanc gik vi over Rhinen ad en

Ponton, en regelmæssig corderoy, der lignede dem, man brugte i de første amerikanske Colonier. Overhovedet begyndte Landskabet nu at see ud som vore vilde, halv civiliserede og kun halvdyrkede Colonier ved Grændserne; og af disse kunde man snarere antage det for en, man stod i Begreb med at forlade af locale Grunde, end saadanne, der bestandigt tiltage i Cultur. De gamle Ruiner af Borge, som man ikke træffer i disse, men som endnu jævnlig findes her, vare næsten det eneste, hvori disse Egne vare forskellige. Af saadanne smaa Fæstninger har der i ældre Tider været overordentligt mange i dette Canton, og de fleste synes at være ødelagde, da Folket pludseligt reiste sig til Kamp for Friheden. Nogle af dem bleve ogsaa opbrændte under Krigen 1797; thi over hele denne vilde og isolerede Egn foretog de franske, østerrigske og russiske Armeer frem med Stb og Sværd. Min gamle Beiviser, der havde været med i denne Krig, viste mig ogsaa ofte Steder, hvor han selv havde bivaanet et Slag eller en Skjermbydsel.

I Graubünden ere flere Protestanter end Catholiker. Ilang er ogsaa protestantisk, men nu nærmede jeg mig en Egn, hvor det Modsatte er Tilfælde. Dette Canton er ligesom Unterwalden og Appenzell inddeelt i flere „Legationer,“ hvilke i Grunden udgjøre særegne smaa Stater, der have hver sit særegne Sæde

for Regjeringen og sin egen Bestyrelse. Dissentis
 er saaledes en af disse Legationer; det er eller har i
 det mindste været Sædet for et Benedictiner-Samfund,
 som synes med meget Held at have arbejdet paa at
 udbrede sin Religion over denne Deel af Landet. Vi
 bemærkede ogsaa snart Følgerne af dets Religionsiver:
 paa Biergsfjederne saae vi nu overalt Kirker, Kors kom
 atter tilsyne, og Udsigten blev paa eengang mere male-
 rift. Store Hjorde af Geder og mælkehvide Køer kom
 mig nu imøde. De lignede i Holding disciplinerede
 Soldater, idet de drog forbi mig til Landsbyerne.

Jeg blev paa en behagelig Maade overrasket i
 Trons, en Landsby i Nærheden af Rhinen, ved at
 træffe paa en udmærket smuk Egn, der allerede ved sin
 Glendommelighed maatte vække Opmærksomhed hos En-
 hver. De erindrer uden tvivl, at hele denne dybe Dal
 banner en Skraaplan, gennem hvilken Rhinen moi-
 sommeligt baner sig Vej mellem Klipper og Fjeldkløfter.
 Jeg havde her Udsigt over en større Strækning end
 sædvanligt; og da Landet stedse hævede sig mere og
 mere, og ovenikøbet Trons selv ligger paa en lille
 Høi, traadte enhver Gjenstand saa tydeligt frem som
 muligt. Solen var gaaet ned, og Aftenens Skygge
 indhyllede allerede Dalen, der overalt lignede et Fjelds-
 tæppe i Blødhed.

Alle de Virkninger, man her saae af den menne-

Felige Glid, stode i den fuldkomneste Harmoni med
 Naturens Værker: Hytterne vare mørke og maleriske,
 Gærderne lette og yndige, Veiene kun Godstier. Blegt,
 spøgelseagtige Kirker laae paa de dunkle Høie, og i det
 Fjerne saae man Abbediet i Dissentis kneise med sine
 hvide, imponerende Bygninger. Neben under dette vare
 nogle brune Hytter, som, bestinnende af de sidste Straas-
 ler i Vesten, dannede en chaotisk men dog yndig Masse.
 Det er vel muligt, at Tusmørket bidrog til at for-
 skjønne denne Scene, men den maa desuagtet til enhver
 Tid være mærkværdig som noget ganske eget i sit
 Slags. En af Kirkerne havde en lille, hvid „Station,”
 og altsaa ogsaa et Mindesmærke om Frelserens Lidelser
 ved enhver Omboining af den slangebuede Wei, der
 fører til den.

Det var allerede saa mørkt, at jeg af alle Kræf-
 ter maatte drive paa min udmattede Hest, for at naae
 Dissentis, medens jeg endnu kunde see Veien. Men
 Lusten var saa klar, at Afstandene forekom mig at
 staae i et urigtigt Forhold til hverandre; og da jeg
 ikke kunde naae mit Maal i rette Tid, var jeg i en
 halv Times Tid i fuldkommen Uvisshed, om det var den
 rigtige Wei, jeg fulgte. Stien, hvis hele Brede kun var
 fem eller sex Fod, var vel temmelig jevn og havde
 næsten overalt lave Hegn paa begge Sider; men den
 blev ofte gennemstaaren af andre, og jeg møbte ikke

et Menneske, som jeg kunde spørge om Weien. Mærket skulde efterhaanden Abbediet, saa at jeg ganske maatte lade mig lede af den Retning, Dalen havde, og af et Lys, som jeg kunde se i et Huus i betydelig Afstand. Jeg fulgte Weien, som førte til denne Polarstjerne, og opdagede omsider, at Lyset kom fra det første Huus i den lille Landsby (egentlig fortæller dette Districts Hovedstad ikke engang Navnet af en Landsby), og at dette Huus var et Bertshuus.

Nu mærkede jeg, hvor vanskeligt det er at gøre sig forstaaelig for Folk, der tale en Dialect, som Ingen kiender undtagen de selv. Det var let nok at tilkiendebe dem, at de skulde sørge godt for min Hest, og at jeg selv trængte til at faae Noget at spise; men forresten maatte jeg igien tage min Tilflugt til Naturrens Sprog. Resultatet af en majsommelig Underhandling blev en Aftensmad, der bestod af Brød og Melk. Min hantseatiske Ven i Chur havde vel advaret mig for Giestgiveren i Disentis, som han kaldte en Gæst og en affæreligt *écorceur*; men hidindtil havde jeg haft al Grund til at være fornøiet med min Bert; thi han forstod ret uden mange Ophævelser, at tilfredsstille en Giests Ønsker, som det kommer sig en Biergboer, for hvis Dør en velklædt og — det være sagt i al Ydmyghed — en anstændig Rejsende fra et frem-

Baendringer i Schweiz 4 5. 30 7

med Vand pludseligt stiger af, uden at gjøre større Pretentioner end Brød og Mælk til Aftensmad. Det syntes at gjøre ham meget ondt, at han ikke kunde forstaae mig, men pludseligt faldt der ham Noget ind, som beroligede ham. En Dreng blev i stor Hast sendt afsted i et Vrende med en lang Instrux paa Rhätisch, og nu syntes han at have gienvundet sin Fatning.

Da jeg var meget træt, søgte jeg strax at faa et Bærelse og en Seng. Den hele Leilighed især den hule, trommeagtige Drønen i dette Træhus, disse Bærelser, der lignede Aflukker, de lave Sengesteder, de grove Sengetæpper, Lagenerne af Bomuld, Dorene og Binduerne, som ikke sluttede, Sengene, der vare overfyldte med Puder, alt dette erindrede mig om den Tid, da jeg paa mine Reiser ved de yderste Grændser af den civiliserede Verden logerede i lignende Huse i Amerika.

Neppe blundede jeg, førend en Mand aabnede Døren med et kraftigt Stød og nærmede sig min Seng med et Lys i Haanden. Naar man maa see sin Fæstning indtaget med Storm paa en saa uhøflig Maade, giver man i Almindelighed sin Harmes Lust i sit Modersmaal, hvis man overhovedet har Lyst til at tale. Jeg var desuden halvt om halvt falden i Søvn, medens jeg anstillede en Sammenligning mellem mit nærværende Opholdstid og de amerikanske Stationer ved Grændserne;

det var derfor en ganske naturlig Forestilling, at den Fremmede vilde have, at jeg skulde dele Seng med ham. Jeg behøver neppe at sige Dem, at jeg blev oprørt ved denne Tanke. Paa mit Spørgsmaal: „Hvad fanden vil De her?“ der uvilkaarligt undslap mig under disse Omstændigheder, fik jeg intet andet Svar end et „serviteur,“ der blev fremsagt med saamegen Koldblodighed, som om den Fremmede ansaae dette Ord for et Schiboleth. Da jeg nu antog, at Manden, en smudsig, væmmelig Karl med et langt Skæg, forstod Fransk, gav jeg ham i dette Sprog en fri Oversættelse af min første Tiltale. Men jeg kunde ikke faae mere ud af ham paa alle mine Spørgsmaal, end det ene Ord „serviteur,“ som han bestandigt udtalte med mere og mere Eftertryk. Denne latterlige Scene varede flere Minuter, førend jeg begyndte at ahne den rette Sammenhang. Endeligt indsaae jeg, at min omhyggelige Vert, som det gjorde ondt, at han ikke kunde forstaae, hvad jeg onskede, havde sendt Bud efter en Tolk, der ikke var nogen Anden, end den værdige, ordrige Mand, der nu gjorde mig sin Opvartning. Det er meget almindeligt at støde paa Mennesker, der staae i stor Anseelse hos deres Omgivelse, uagtet de i enhver Henseende ere meget middelmaadige; men denne Mand, der i Disentis formodentlig blev anseet for et Sproggeni, er den første, jeg har seet blive betragtet som et saadant,

fordi han kiendte eet eneste Ord af et fremmed Sprog, og ikke engang det til Fuldkommenhed.

Samme Nat blev jeg vækket endnu engang, stionbt paa en mindre ubehagelig Maade. I disse Schweizeriske Landsbyer, der i Almindelighed ere opførte af meget brændbare Materialier, holdes steds en Vægter for at forhindre Ildløs. Jeg troer ei, Disentis bestaaer af mere end tyve Huse, men det har dog sin Vægter. Jeg kan neppe mindes at have hørt behageligere Løser end den Sang, hvormed denne brave Vægter opvartede mig lige under mine Binduer, medens jeg var halot drømmende; i et Sprog, der lignede Italiensk (efter al Sandsynlighed det Rhätiske) angav han nemlig Tiden hver Time.

V a n d r i n g e r

i

Schweitz.

Efter det Engelfte

ved

J. C. Magnus.

Femte Hefte.

K i ö b e n h a v n.

Forlagt af og trykt hos S. Teller.

1838.

THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

Tyvende Brev.

Abbediet i Disfentis. — Det første Slot ved Rhinen. — Jeg træffer
atter sammen med Weiviseren. — Rhinens Brede er aftar-
gen. — Züs. — Ode Dal. — Snæ og Storm. — Jeg paa-
tager mig Weiviserens Forretning. — Oberasp. — Ridsrue
til de store schweizeriske Floder. — Romantisk Udflugt medens
jeg steg ned af Bierget. — Hospitalet. — Andermatt. —
Urserner-Dalen. — Betaling til Weiviseren. — Reuß. —
Mørk Hule. — Dievelsbroen. — Passet ved St. Gotthard. —
En ny Wei. — Mærkeligt Landskab. — Gedehiørde. —

Min kjære — —

Jeg stod tidligt op den følgende Morgen, men endnu
havde man ikke i Bertshuset seet noget til min Weivi-
ser og Hestens Eiermand. Jeg bestilte derfor Frokost
og gik ud for at betragte Egnen ved Dagens Lys. I
kort Afstand fra Bertshuset, men noget høiere oppe paa
Biergruggen, laae Abbediet, en stor brosfældig Steen-
bygning med en rummelig Kirke, der var opført i en

ædlere Stiil, end man ellers seer i denne Egn. Jeg gik op ad Bierget til et Sted, hvorfra jeg havde en herlig Udsigt over Omegnen, skøndt Fjeldtoppene endnu vare indhyllede i Taaage. Jeg traadte uden videre ind i Stueetagen giennem en aaben Dør, der var saa stor som en Port, i det Haab, at jeg skulde møde en Munk, med hvem jeg kunde underholde mig om end ikke paa anden Maade, saa dog idetmindste ved Hielp af den Smule Latin, som jeg endnu havde bevaret under Livets Tummel. Da jeg var kommen omtrent et hundrede Fod igiennem en Buegang, kunde jeg høre forskiellige Stemmer i en Celle nær ved mig. Sagte nærmede jeg mig Døren af Frygt for at forstyrre deres Bon; men paa eengang lod en Skoggerlatter, hvori jeg tydeligt kunde skielne en Fruentimmerstemme, ziennem Buegangen. Jeg trak mig tilbage. Munkordenen er vel opløst og Bygningen beboet af Familier; thi jeg saae ikke en eneste Benedictiner under mit Ophold i Disfentis, uagtet man ellers i Schweiz træffer nok af disse fromme Brodre, om ikke andre Steder saa dog paa Vertshusene; idetmindste har jeg mange Gange hørt dette Hæd paa min Reise giennem disse Cantoner. Smidlertid var den Sproglærdes „servitenr“ endnu det eneste forstaaelige Ord, jeg havde hørt, siden jeg kom til Disfentis.

Rhinen løber langs med den modsatte Side af

Dalen, et Stykke Wei fra Landsbyen; jeg gik over de
 bolgeformede, tæt afsmlede Enge lige til dens Bredder.
 Hele Rhinen var nu kun en hurtig, rislende Bæk.
 Der var især eet Sted, hvor jeg troer, jeg næsten kunde
 springe over den; men dette Sted var rigtignok ogsaa
 ualmindeligt smalt. I Nærheden heraf var et lille Slot,
 som havde en smuk Veligheden lige ved dens Bred-
 der; dette var det første af de mange hundrede, der i
 saa høi Grad forstionne denne Flods talrige Krumnin-
 ger! Iøvrigt var dette Slot kun et anseeligt Huus, om-
 givet af en Vold og et fast Taarn, som laae lidt isoleret.
 Det hørte vel ogsaa til „Legationen.“ Medens jeg op-
 holdt mig ved Bertsuset, forsvandt Taagen, der havde
 indhyllet de ligeoverfor liggende Bierge, og jeg laae nu
 tæt ved mig nysfalden Sne paa en Gletscher, som vist
 aldrig tør op. Jeg havde ogsaa fri Udsigt over Da-
 len og talte ikke mindre end ni sneehvide Kirker, som
 alle laae paa smaa Bakker i dette afides liggende og
 ubekjendte District! Det var disse blege, spøgelseagtige
 Bygninger, som man, medens Tusmørket varede, havde
 kunnet see saa tydeligt træde frem i melancholisk Rolighed.

Det var en kold Morgen, og jeg mærkede tydeligt,
 at jeg befandt mig paa en betydelig Høide. Dissentis
 ligger omtrent tredive Mile fra Chur, og paa hele denne
 Strækning gaaer Weien bestandigt i Weiret. Efter min
 Mening ligger Chur i det mindste femten hundrede Fod

over Havets Overflade, og jeg antager, at Dissentis idetmindste ligger dobbelt saa høit. De seer altsaa, at det var, som om jeg havde overnattet paa Catskills høieste Spids.

Folket forfulgte mig igien med sit evige „serviteur” for at tilveiebringe en Forsoning med mig. Da hans Ordsforraad imidlertid ikke var blevet større, maatte han tage sin Tilflugt til Gebærder for at fortælle mig, at min Frokost var færdig. Den maatte være god, thi den var et „refrain” af min Aftensmad; med andre Ord den bestod atter alene af Brød og Mælk.

Jeg havde neppe fortæret dette tarvelige Maaltid, førend min Veiviser og hans ledsager ankom, begge meget glade over, at jeg endnu ikke havde tiltraadt Reisen til Oberalp. De anførte som Undskyldning for deres Langsomhed, at Natten havde været saa mørk. Efter at jeg havde givet dem Tid til at styrke sig til Reisen, bemærkede min Veiviser, at det ikke vilde være af Veien, hvis vi herefter holdt os mere sammen, da Kortet og Kompasset, som jeg havde med mig, formodentlig fremdeles kunde være os til Nytte. De seer saaledes, at jeg maatte bytte Rolle med ham. Da vi forlode Landsbyen, saae vi en høi, nogen Alpekæde strække sig tværs over Veien et Par Mile foran os. En Sti førte os op ad dens Side, og jeg forestillede mig allerede, at vi nu havde naaet Flodens Kilde; men da vi

Kom op paa Bierget, opdagede vi, at Reien gik tværs over det, derpaa giennem et snævert Pas og endeligt over en anden, endnu høiere Biergslette. Da vi vare ved Foden af denne, kunde vi see Floden strømme giennem en dyb, kun et Par Fod bred Fjeldkløft paa vor venstre Haand. Saaledes var da den stolte Rhin forvandlet til en lille Bæk!

Et lille Kapel stod nær ved Skrenten. Den Dal, vi nu kom til, var meget lille og ufrugtbar; den laae ogsaa betydeligt høiere end den, vi havde forladt. Vi saae vel ogsaa her nogle Landsbyer, men ligesom Naturen stedse fik et vildere Udseende, saaledes bleve disse ogsaa bestandigt mere og mere usle. Hist og her vorede lidt Korn, men det var heller ikke blevet modent endnu. Vi kom derpaa til en anden Dal; thi Dalene bannede nu ordentlige Terrasser, idet den ene Slette stedse laa høiere end den anden og kun var adskilt fra den ved en lille Brink; desuden laae Sletterne selv i en skraa Retning. Endeligt kom vi til Jüß, den sidste eller rettere sagt den første Landsby ved Rhinen. Den bestaaer kun af sex, syv elendige Hytter med et lille Kapel. Jeg troer neppe, den er beboet om Vintertiden; imidlertid skal jeg ikke kunne sige det for vist, thi naar jeg gjorde min Beviser et Spørgsmaal, som han ikke kunde besvare, undskyldte han sig stedse med, at han ikke kjendte Landets Sprog. Træhytter traf vi vel endnu

fremdeles paa disse øde Stetter, men de vare ikke bestemte til Beboelse. Rhinen, der endnu havde Bånd nok til at drive et Røllehjul, delte sig nu igien; den mindste Arm, som kom fra Syd, saae vi snart vælde ud af et Bierg. Vi drog videre mod Ost giennem en tør, afgræsset Dal, hvor alt Plantelin for iaar næsten syntes at være udslukket. Vi mødte to Røhyrder, som gik ned af Biergene med en Hjord af tohundrede melkehvide Køer foran sig. Det lod til at de toge Afsted med disse Græsgange til næste Foraar.

Nu vare vi snart ved vore Dnsters Maal. En høj Biergrug laae lige for os, men dens Udseende lod os ikke haabe for Dieblirket at kunne finde nogen Sti langs med dens Fod; thi den havde en graa Farve af nysfalden Snee. Efter faa Minuters Forløb kom vi til dette Bierg og gjorde Holdt her.

Over hundrede Spoer af Køer bedækkede den Deel af Dalen, som ligger nærmest ved Bierget, saae vel som dette Sids, ligesom med et uendeligt Net. Det var umuligt i dette Chaos at finde Veien; især da denne nu kun bestod af en ubanet Godsti. Vi havde just ikke meget glædelige Udsigter: Blæsten var meget stærk, det var overordentligt koldt, uagtet Middagen neppe var forbi, og nu begyndte det ovenikøbet at snee. Ingen Bolig, intet menneskeligt Væsen, undtagen vi selv, var at se, og efter al Rimelighed vare vi flere Mile fra

dem. Overalt med Undtagelse af den Egn, hvorfra vi vare komne, havde sig steile Bierge, der saa vidt vi kunde opdage naaede Skyerne. Vi vidste, at vi vare paa St. Gotthard og i Nærheden af Rhinens Kilder; men dette var ogsaa Alt. Veiviseren tilstod, at han havde taget aldeles feil, og Hestens Eier havde ikke før været saa langt borte fra sit Hiem som til Trons.

Rhinen styrtebrusende ned af Bierget lige for os, og Veiviseren sagde endeligt paa Lykke og Fromme, at Stien gik tværs over den op ad den modsatte Side af Biergdalen. Jeg besteg igien Hesten og ilte i Forveien for at recognoscere; men neppe var jeg kommen over Floden, førend den gamle Mand tiltraabte mig, at jeg dog endeligt ikke maatte snerne mig fra ham i denne Storm og Sneebølge, og at han maatte tilstaae mig, at han endnu var meget tvivlsraadig, om vi drog i den rette Direction. Nu fandt jeg, det var paa Tiden selv at fatte en Beslutning. Jeg tog Kortet og Kompasset frem og blev snart enig med mig selv om at drage til Høire. Efter Kortet skulde der nemlig være en lille Søe paa Toppen af Biergpasset, og jeg kunde hverken lige for mig eller til Venstre see Noget oppe paa Biergene, hvoraf man kunde formode, at der var nogen Sø der; i denne Henseende var jeg derimod i Tvivl med Hensyn til den høire Side, thi paa Grund af Biergenes Beliggenhed var det her umuligt at anstille

saa nøiagtige Undersøgelser; dette talte ibetmindste for at drage til Høire.

Jeg satte altsaa igien over Rhinen (jeg maa give den dette anseelige Navn, saa længe der er en Draabe Vand i den) og vendte mig mod Biergene til høire, idet jeg opmuntrede mine Vedsagere til at følge Hestens Fodspor. Jeg var snart saa langt forud for dem, at jeg ikke kunde have hørt dem raabe. Paa nogle Steder gik Sneen op til Sattelgiorden, paa andre var Hesten nær ved at drukne i Moradsjet. Jeg var nødsaget til at gjøre en betydelig Omvei for at undgaae en saadan Sump; Weiviseren og Hestens Eier havde jeg imidlertid fuldkomment tabt af Syn. De maatte dog med Lethed kunne følge Hestens Spor.

Pludseligt hørte det op at snee, og et Minut efter udgiød Solen Lys og Varme over de nøgne Høie. Da jeg nu betragtede den ligeoversfor liggende Dal, foreskom det mig, at man maatte kunne komme over Biergene i denne Retning. Men der laae jo Italien, og da Kortet viste, at jeg skulde vedblive at drage ligesrem, besluttede jeg at stole paa det's Wiisdom. Efter at jeg i en Time var draget op ad Biergene, bemærkede jeg en Plet over mig, et Slags Dal af Luft, der paa to Sider var omgivet af høie Bierge. Dette Syn maatte have mit Mod; thi det er netop et saadant tomt Rum, hvoraf man kan slutte, at der maa være en lille

So i Nærheden. Efter at jeg endnu en heel Time havde udholdt allehaande Moisommeligheder og Besværligheder, naaede jeg et Punkt, der laae saa høit, at man derfra kunde saae Die paa den lille blaa So; denne havde et koldt, ret vinterligt Udseende. Ud en lang Omvei, som jeg gjorde for at undgaae et Morads, kom jeg endeligt til Soens Bredder, ved hvilke jeg fandt en velbanet Godssti. Bøskerne Klippestykker havde dannet en lille D i Soen, og ved Bredderne stode nogle Fiskerhytter. En Baad, nogle Net og et Par Fisk, som man havde forglemt, saae jeg vel ogsaa her, men forresten var det ikke muligt at opdage noget Spor af et menneskeligt Væsen.

Reisviseren og hans ledsager kom nu tilsyne langt borte; jeg gav dem ved Tegnet at forstaae, at jeg havde været heldig; de svarede paa samme Maade, og jeg drog videre. Jeg kunde mærke, hvor høit jeg var kommen, derpaa, at Skyerne, som drev hen imod Passet, vare en betydelig Strækning under mig. Efter at være kommen forbi Soen, som vel var $\frac{1}{2}$ Mill eller tre Fierdingvei lang, naaede jeg Biergets anden Top, og ganske uventet aabnede Udsigten sig til den formedelst fin Skønhed saa berømte Urserner-Dal. Jeg saae paa Kortet og fandt, at den lige overfor liggende Ende af Soen danner Grændsen mod Canton Uri. Farvel da Graubünden!

Langt borte saae jeg Gletscher mod Vest og ligeledes bag ved de nærmeste Bierge mod Syd og mod Nord. Scenen havde pludseligt faaet et saa forskjelligt Udseende, som naar man kommer ud af en mørk, tæt Skov til en smilende Glette. Jeg havde nu naaet den store Alpeknude, hvor de to fornemste Rieder ere sammenflynge, eller rettere sagt hvor de divergere, idet de strække sig uden om Rhinens og Rhoneslodens Dale. Denne mærkelige Formation af Biergene bevirker, at alle Helvetiens store Floder udspringe i hverandres Nærhed. Vi have seet og fulgt Rhinens Løb; det ligner meget Rhones, paa det nær, at denne udspringer paa den modsatte Side af det uhyre Middelpunkt og flyder mod Vest istedetfor mod Øst. Mars Kilder ere heller ikke langt derfra, ligesom Reuf's, der kommer fra den nordlige Deel af St. Gotthard, eller med andre Ord fra det Bierg, som mod Syd begrænder Urserner-Dalen.

Da jeg drog ned af den steile Brink mod Vest, havde jeg en Udsigt, der baade var original og sjælden; den overraskede mig saa meget mere, som jeg stod i den Formening, at Landet nu maatte have tabt sin hedens Interesse for mig. Dalen er lang og smalt; jeg husker tydeligt, at da jeg betragtede den fra Siden, sammenlignede jeg den med Dækket paa en Corvette, seet fra Forstavnen. De vil kalde det en underlig Sammenligning, men det var den første, som faldt mig

ind, og den holder heller ikke meget, thiøndt den vel neppe kan nytte Dem synderligt.

Egnen var øde og lignende en Sandbanke, undtagen Dalen og alle Græsgangene ved Foden af Bierget, som vare deiligt grønne; hvorimod de Græsgange, som laae høiere oppe, vare visnede og vinterlige. Over dem igien var alt enten hvidt af den nyligt faldne Snee, eller aldeles begravet under evige Gletscher.

Omtrent midt i Dalen nær ved Foden af St. Gotthard laae en Landsby, som tog sig deiligt ud fra Oberalperne. Den hedder Hospital, formodentlig fordi den forhen har været et Sted, hvor de Reisende kunde tage ind. Det nuværende Etablisement eller Hospiz ligger paa Biergets Top, og dette har ligeledes givet mange Beviser paa christelig Barmhertighed. Undermatt kom ikke tilsyne, førend jeg var stegen et Stykke Wei ned af Bierget, men da saae jeg det ogsaa næsten lige under mig. En høi og steil Brink af St. Gotthard haver sig saa nærved denne By, at den bestandigt er udsat for Fare af Lavinerne. Som et Værn have Indbyggerne i Aarhundreder omhyggeligt fredet om en Skov af Barketræer paa denne Side af Bierget, og denne har hidindtil været tilstrækkelig til dets Beskottelse. Den er trekantet, med Spidsen vendt mod Biergets Top, saa at den ikke alene sagtnar de tunge Sneemassers Fart, men ogsaa deler dem i to Dele, saa at de

glide ned i forskellige Retninger. Uagtet Biergets Form er gunstig i denne Henseende, er Skoven dog kun et svagt og siensynligt høist forgiængeligt Værn; thi jeg saa mange Træer, der nyligen vare brækkede, ja endogsaa en Deel Stubbe, som vise, at man ogsaa for tynder Skoven ved Hielp af Øren. Jeg hørte siden af en af Indbyggerne, at de fiendtlige Armeer 1799 ødelagde mange af disse Træer, og at de herved vare blevne saa svage, at disse vigtige Beskytterses Antal hvert Aar blev ringere. Om nogle saa Vintre ville maaskee alle de, som ere tilbage, blive bortrevne af en eneste Lavine; det vil da være nødvendigt at forlade Byen. Saaledes er Livet i et Alpeland!

Uagtet Andermatt ligger i en Dal, er det dog næsten 5000 Fod over Havet; men St. Gotthard, paa hvis brede Ryg denne Dal ligger, hæver sig endnu engang saa meget i Veiret. Dette Sted er eneste i sit Slags og fortjener vel det Rygte, som det har. Fordybningen mellem disse vilde Klipper var, som jeg allerede har fortalt Dem, herligt grøn, og omhyggeligt afmeiet. Den begrænses paa den ene Side af Ober alperne, af hvilke jeg nyligt var steget ned; paa den anden Side af Furka, et Biergpas, der fører til Rhones Dal; mod Syd hæver sig den sidste Top af St. Gotthard, og mod Nord nogle mindre Bierge.

som have egne Navne, da de udgiøre særskilte Dele af den samme uhyre Klippemasse.

Reuß, som synes at have fire forskellige Rulder, af hvilke den største udspringer paa St. Gotthard i Nærheden af Hospital, vander Dalen; her forene dens forskellige Strømme sig, hvorpaa Gloden baner sig Vej mod Sydvest giennem et Biergpas, der kun er hundrede Fod bredt. Urserner=Dalen, som den hedder, er syv engelske Mile lang og selv paa det bredeste Sted mindre end een Miil bred. I denne klare Luft og blandt disse majestætiske Omgivelser synes den for Diet ikke at være halv saa stor. Da jeg først betragtede den fra Oberalperne, antog jeg den ikke engang for mere end Trediedelen saa stor, som jeg fandt den angivet i Bøger og som den ogsaa virkelig er.

Nedens jeg drog ned af Bierget, indhente min Weiviser og Hestens Giermand mig, da denne Vej tildeels er meget farlig, og vi bleve atter samlede. Da den sidstnævnte nu skulde have Afsked, og jeg ikke havde Smaapenge at betale ham med, gav jeg Weiviseren en dobbelt Luisd'or at bytte. Den gamle Mand vendte og dreiede Mynten næsten et Minut i Haanden og bad mig tilsidst om, at jeg heller vilde give ham noget Sølv. Han havde hos sig selv beregnet sin Dagløn, og da han fandt, at den vilde beløbe sig til noget over

et saabant Guldstykke, ønskede han at sikre sig Opgielsen paa den som en Deel af sit eget Tilgodehavende.

Jeg beroligede ham ved at vise ham en Haandfuld andre; da han saa dem, havde han ikke længer Skrupler. I Forbigaaende vil jeg bemærke, at den faste Løn for en Weiviser i Schweiz er sex franske Francs daglig, hvorimod han selv bestrider sine Udgifter paa Reisen.

Efter at have faaet Lidt at styrke os ved, drog vi videre til det Sted, hvor Rhone har banet sig Weiub af Dalen, tæt ved Landsbyen. Vi traadte ind i en Kløft imellem vilde Klipper, hvor Floden brusede og buldrede, som om den frøgtede, at vi skulde komme forud for den. En mørk Hule med et aabent Svælg laae for mig, og da jeg ikke saa nogen anden Sti end den, som førte ned i Hulen, vilde jeg netop gaar ind i den, da Lyden af Klokker derinde bragte mig til at standse. Strax kom et Tog af Heste og Mulasler ned i Dalen; de drog over St. Gotthard til Italien. Jeg lod dem passere forbi, gik derpaa ned i Hulen, som de havde forladt, og fandt at den egentligt var en mørk Gang, omtrent to hundrede Fod lang, mellem ti og tolv Fod bred og ligesaa høi. Da vi gik igiennem den, lode Reuß's Brusen og Vindens Larmen udensfor, som om de vare flere Mile borte. Saasnart jeg var kommen ud af denne Gang, som i dette Cantons Dialect kaldes "die

Urner Høhle eller Urner Loch," besandt jeg mig midt i en af de mærkeligste Scener, jeg endnu havde seet i dette meget mærkelige Land.

Reuß styrkede, som om den var kogende, med en Helbing af næsten fem og tyve Grader giennem Svælget midt imellem løse Klippestykker; Vinden hylede uaf-labeligt giennem Kløften, Klipperne ragede bogstaveligt talt ud over os, saa at vi neppe kunde see Himlen, og over dette Svælg var der spændt en elendig, smal Bro, som kun hvilede paa en eneste Bue, med en Driftighed, der kunde bringe En til at gys. I Begyndelser havde det underjordiske Mørke næsten berøvet mig al Evne til at skielne de enkelte Gienstande i denne Blanding af det Majestatiske og Frygtelige.

Jeg betænkte mig et Minut, førend jeg havde Mod til at betræde Broen; men da jeg kom midt ud paa den, blev jeg staaende og saae mig med Beundring omkring. Denne Bro, der kun syntes at have en Traads Tykkelse, hvilede paa de uhyre Klipper; den dannede en Bue, som omtrent var siirindstvee Fod lang og femten Fod bred, men den havde sig idetmindste hundrede Fod over Floden uden noget Rækværk! Det blæste saa stærkt, at jeg gierne vilde have haft idetmindste et Løv til at holde mig fast ved. Dette var da den berømte Diævelsbro; det er den, som fortrinligvis hedder Diævelsbroen, thi dette Navn og denne

Bygningsmaade er ogsaa temmelig almindelig i andre Bierglænde. De andre Broer skulle efter Sagnet være opførte af Trolle eller Dagleiere, men for denne maa man takke Belzebub selv.

Veien, som næsten er for smal for en Hest, styner sig langs med Klipperne og forsvinder flere Steder i de dybe Klost. Her fik jeg Die paa et andet Læg af belæsfede Heste, som droge op af den bugtede Veien og gave denne herlige Egn endnu mere Liv.

St. Gotthard er et af de Alpepæser, hvor der er mest Færse. De Reisende foretrække vel Veien over Simplon og Splügen, da der her ikke er nogen Kiorevei, men efter en Giennemsnitsberegning drage dog aarligt femten tusinde Personer ad denne Veien til Italien og tilbage. Glüen ved Lucernerseen ligger halvfjerdsindstyve Mile fra Ballinzona, nær ved Lago Maggiore, og saa godt som hele Strækningen gaaer man enten op ad Biergen eller ned ad dem. En stor Deel af Karet gaaer desuden ugentlig trehundrede Pakheste eller Muulæster over Bierget.

Cantonerne Uri og Tessin, giennem hvilke denne Veien gaaer, have begyndt at anlægge en fortreffelig Kiorevei, for at lokke flere af dem til sig, som saarundhaandet give deres Penge ud i dette Land, og for at fremme Handelsforbindelser med Nabolandene. Efter Planen skal der ikke alene anlægges en ny Veien, men ogsaa en ny Bro over denne Klost. Jeg saae ogsaa

Arbejdere, som hang i Love, i Færd med at tilhugge Klipperne ovenover den gamle Bei og Bro. Den nye Bro skal haade være bredere og solidere end den nærværende, og jeg troer, at Cantonet vil fordunkle den gamle Brobygger. Thi i senere Tid lader Diævelen sig nøie med at bygge Buer over Afgrunde, hvorved han gjør Reisen lettere paa en ganske anden Bei.

Jeg drog et Par Mile ned ad Beien giennem vilde, mærkværdige Egne; men jeg saae tydeligt, at jeg havde valgt et urigtigt Udgangspunkt paa denne Tour. Naar man gaaer op ad Bierget, gjør Egnen bestandigt et mere og mere imponerende Indtryk, indtil Begeistringen stiger til det Høiste ved Broen. Gaaer man derpaa igiennem den mørke Gang, saa bliver man be-
 hageligt overrasket ved at komme fra den chaotiske Forvirring til den yndige, smilende Dal. Uagtet jeg saaledes kjendte Egnen, gjorde den dog, da jeg gik samme Bei tilbage, næsten et ligesaa stærkt Indtryk paa mig, som Rejsende i Almindelighed maae føle ved her saapludseligt at komme fra een Scene til en anden. Gløden brusede bestandigt, og min gamle Beiviser forsikrede mig; at han aldrig kom til Svælgat, uden at høre Binden hyle og stønne, som jeg idag havde fornummet. Uagtet jeg var overordentlig træt, kunde jeg dog neppe lade mig fra dette Sted, thi det frygtelige Skønhed syntes at være frembragt ved en Grille af

Naturen, for at vise, hvilken vilb og uhyggelig Gyn den mægter at skabe. Konsten har ogsaa bidraget sit til at forhøie dette Indtryk, og det er et Spørgsmaal, om en ny af Menneskehænder anlagte Bro og Landevei vil være ligesaa imponerende og passende til det Hele, som den gamle Sti for Maaledyr, og det flække Værk af Syndens Fader.

Store Gedeheiorde bleve i Aftendæmringen brænte ind i Landsbyen. Jeg saa selv een af dem komme ned ad Bierget i sluttende Rækker og derpaa gaae over Broen i to Geledde, saa ordentligt som om det havde været Mennesker, uden at Hyrderne toge sig det mindste af dem. Tre Geder standsede af sig selv udenfor Porten af Bertshuset. En Dreng kaldte paa nogle andre, som vare blevne tilbage; de ilede strax i store Spring hen til ham, slikkede hans Hænder og vimsede om ham som Hunde.

En og tyvende Brev.

Hospital — Reals — Vestigelse af Gurka — Hurtig Redfærd —
 Udflugt over Oberalperne — Steenhytter — Canton Wallis —
 Gallenstock — Rhonegletscher — Høitideligt Skuespil —
 Engelsk Reiseselskab — To store Opdagelser — Rhones Rind

der — Dvgang til Grimsel — Dødens Es — Hospital —
 Rødsel — Gravedvils Nedgang — Malerist Bro — Hams-
 bed — Nars Vandfald. — Tog af Pakheste — Ankomst til
 Reylingen. —

Kiære — —,

Kulden om Natten var saa frygtelig, at Vandet havde forvandlet sig til Is af en Dollars Tykkelse. Vinteren eller snarere Frosten varer i denne Biergslette hele otte Maaneder. Du erindrer, at vi allerede skreve d. 17 September.

Det saakaldte Hospital ligger omtrent en halv fransk Mil fra Andermatt. Nu er der ikke mere nogen Bygning, som fortjener hiint Navn, men alene en Landsby, som bestaaer af omtrent fem og tyve Huse og en Kirke. En gammel Ruin af et Taarn pryder denne Egn, som i det Hele havde et ret malerist Udseende, medens jeg drog igiennem den. En Række Pakheste kom netop ud fra „Hulen i Uri“ og droge langsomt op mod det Punkt, hvor Veien over St. Gotthard begynder at høine sig betydeligt. Den næste Morgen kunde de være i Italien!

Realp, en anden Landsby, fortjener neppe engang dette bestedne Navn, da den kun bestaaer af tre eller fire Huse. Man saae ikke et eneste Træ i denne

Egn, og selv Græsset var tyndt og kort. Saa vidt var jeg kommen alene; men nu blev jeg indhentet af Rejsefæren og en anden Mand, der udleiede Heste, og som førte een med sig. Min Badsæk var allerede spændt til Sæden, og jeg steg op.

Det Sted, hvor jeg besteg Furka, var ingenlunde saa steilt som det, hvor jeg drog ned af Oberalperne. Det synes virkelig at kunne opstilles som en almindelig Regel angaaende Biergenes Formation i Schweiz, at de ere mindre steile mod Ost og Nord end mod Vest og Syd. Stien, som fører op ad Bierget, er ikke aldeles uden Fare, naar man er tilhæst; thi man er paa mange Steder meget nær ved Afgrunde, saa at man kan befrygte at styrte ned, hvis Hesten skulde gjøre et Feiltrin eller Jordbunden løsne sig. Kort i Forveien havde en ung Engellænder her brækket sit Been ved en uheldelig Hændelse. Jeg anvendte derfor al mulig Forsigtighed for at undgaae at komme i en lignende No. 122

Her var Udsigten til Dalen vel ikke saa smuk, som da jeg var paa den modsatte Side; men den var dog ret net, og mit nyere Bekendtskab med Localiteterne bevirkede, at den nu forekom mig langt interessanter. Jeg stød flere Gange i Begreb med at forlade Furka og besøge St. Gotthard, men Italien kunde vi meget godt besøge om Efteraaret og Vinteren, og en Afreise

lelse i ti Dage fra mit Reiseselskab bragte mig til at længe efter at vende tilbage til la Lorraine. Et Kors tilkjendegav, at vi vare nær ved Toppen af Biergpasset, hvilket vi ogsaa naaede, førend Klokken blev elleve. Kellers Kort angiver dette Steds Høide til 6420 franske Fod over Havet, hvilket omtrent svarer til 7000 engelske.

Ofte for Passet blev Udsigten begrændset af en uhyre Afgrund, der omtrent saae ud som en uregelmæssig Tragt, bedækket med visstent Alpemos. Der var neppe en Bust at see, langt mindre et Træ. Sneen fra isior laae endnu flere Fod tykt paa de Steber, hvor Solen ikke kunde skinne. Ved Korset affædigebe jeg den Mand, af hvem jeg havde leiet Hesten; jeg tog min Vandringestav i Haanden og begyndte at gaae saa rast ned ad den steile Side, at jeg paa Ny erholdt Behreidelse af min gamle Veiviser, da han nu igien maatte bære min Bagage. Han mindede mig om, at vi vare flere Mile fra nogen Bolig, og at jeg let kunde fare vild ved at ile saa stærkt; han benyttede ogsaa denne Leilighed til at bemærke med en tillidsfuld Mine, at han nu vidste, hvor han var og altsaa kunde være mig til mere Nytte end alene ved at bære mit Tøi.

Disse Formaninger kunde jeg saa meget mindre lade være upaaagtede, som jeg nu pludseligt fik Die paa

Oberlandets høie Biergtoppe, der for Størstedelen kom tilsynne ovenover de nærmeste Klipper mod Vest. Saa snart jeg saa dem, forgyldte af Solen, hilsede jeg paa dem som gamle Bekjendtere. Den Side af dem, som nu laae for os, var lige den modsatte af den, vi havde seet fra Bern; og dog vare Hovedomridsene saa lidt forandrede, at jeg med Lethed kunde gienkende enhver Top. Vi anstrængte forgjæves vore Dine for at opdage et Flag paa Jomfru en, thi dette skulde have været Signalet, hvis Gemsejægerne fra Grindelwald havde naaet dets Top.

Efterat vi havde tilbragt en halv Time med at betragte disse farlige Bierge, fortsatte vi endeligt vor Vandring. Da vi kom dybere ned i den tragtbannede Dal, var vor hele Udsigt indskrænket til denne; jeg kan just ei sige, at dette trølose Svælg var syndertlig vederværgende for Diet. Nogle faa Steenhytter, hvortil Gedehyrderne kunde tye i ondt Veir, vare den eneste Prydelse for disse eensformige, visnede Græssange. I Nærheden af en af disse Hytter vare to eller tre Kilder, som efter Ebels Beretning af Mange antages for Rhodens egentlige Kilder. Vandet dryppede fra dem i en lille Bæk til en skjult Klost, som sætter denne Dal i Forbindelse med den store Slette mod Vest. Jeg maa bedrøvelig berette, at vi betraadte dens Gebet, da vi kom op paa

Toppen; Grændselinien, som næsten danner en ret Vinkel mod Passet ved Furka, bliver nok betegnet ved et Kors.

Min Weiviser kunde igjen ikke følge med mig, thi jeg lob mere end jeg gik op ad Bakken; men pludseligt bragte en udstrakt og herlig Udsigt mig til at blive staaende. Bierget mod Nord eller paa høire Side af Furka kaldes Gallenstuck, et Navn, som de formodentligt endnu aldrig har hørt nævne, uagtet det næsten hæver sig elleve tusinde Fod over Havsladen. Den øverste Deel af dette Bierg er naturligtvis bedækket med Sne, overalt hvor den kan ligge fast. Dalen mellem dette og det nordlige Rabo er virkelig bedækket med Is, og fra denne umaadelige Beholdning udbreder Ismassen under Navn af Rhonegletscher sig lige til Bunden af Svælget, giennem hvilket jeg drog: den laa nu lige for mig og syntes at affjære mig enhver Ve, som førte ud af Dalen, med mindre jeg vendte tilbage til Furka.

Denne Gletscher er majestætisk stjern; den imponerer ved sin uhyre Udstrækning og frygtelige Høide, men indtager tillige Diet ved Ismassens Reenhed og de mindre Partiers Former. Den er efter min Mening uden Sammenligning stjernere end nogen af Grindelwalds Gletscher, og har overhovedet en ganske eiendommelig Charakter. Den øverste Rand af Isfladen, hvor Skraaningen til Dalen begynder, er kjendelig ved en steil Brink,

der ligner en uhyre Muur, i det Gletschernes straaende Glade understøttes af Sneemasserne i Dybet. Med Undtagelse af de tomme Hytter var her ikke et Spor af Mennesker at opdage. Jeg var kommen saa langt forud for min Reiviser, at jeg havde tabt ham aldeles afsyn; jeg satte mig paa en Steen i Dalen ligeover for Gletscherne nær ved Stien, som slynger sig omkring den, og tabte mig aldeles i Nybelsen af denne majestatiske No. Jeg valgte et heldigt Dieblis, thi der var aldeles Intet at see, som havde kunnet forstyrre mig i mine Betragtninger, det forekom mig, at jeg var alene med Gletscherne indesluttet i denne øde og ufrugtbare Alpekløst. Dette Sted syntes helliget til evig, uforstyrret Rolighed! Tilfældigt løb et Stut fra Biergene, opstaaet ved at en Gieblok revnebe; det var en Afbrydelse, som fuldstøkkent passede til denne høitidelige Scene. Da klang en Hesteflo mod en Steen, og forsvunden var min tause Begeistring, forstyrret den Række Drommebilleder, jeg havde fremkaldt for min Phantasi. En Række Reisende kom tilsynne, idet de dreiede om et Hjørne som Klipper væggene dannede, og fulgte Veien, som fører op fra Dalen. Diebliskeligt saae jeg, at det var Englændere. Jeg havde ret Enst til at ønske Dødt over den Urolighed, som driver disse Mennesker i Pynt og med stive Maner, ligesom de komme fra deres Baller og Middagsgilder, til ethvert Hul og enhver Revene i Europa. Det

var en Folge af, at jeg var bleven forstyrret, men forresten var det høist urimeligt, ikke alene fordi man har den samme Ret til at komme fra England til Rhodogletscherne som fra Amerika, men ogsaa fordi Englænderne ere opmærksomme og klække Reisende. Intet Folk trængte mere til Forbindelse med den øvrige Deel af Menneskeheben end Øboerne i 1814, og intet Folk har bedre vidst at benytte Freden til sin Fordeel.

To Damer og en Pige tilhøst, to Herrer tilføds og een eller to Bevisere udgjorde dette Selskab. Jeg reiste mig og vovede at bukke for hine. Man kan ved en saadan Vællighed ligesaa let blive anseet for at være paatrængende, som for at være galant, men denne Gang blev dog min Hilsen besvaret meget høfligt, thi Damerne isørigt ikke syntes at være ganske frue for Stoltshed. Herrerne vare endnu artigere og spurgte mig strax, om jeg vidste noget Nyt; men jeg kunde ikke meddele dem noget, da jeg nu næsten havde tilbragt fiorten Dage mellem Biergene. Formodentlig kunde de bemærke nogle Spor af min forrige Stand i mit Væsen, thi den Vidske af dem var saa god at fortælle mig, som Noget, der ogsaa maatte interessere mig, at Sir Hubert Taylor var bleven Generaladjutant. Efterat vi tilstræffeligt havde droftet disse vigtige Præliminarter, spurgte de mig, om Overgangen over Furka var fri for Sne. Da de havde erholdt tilfredsstillende Underretning herom, for-

lode de mig med den Bemærkning, at Grünsel var lidt farlig. Jeg fortæller dette Møde som den anden store Opdagelse, jeg har gjort i Schweiz. Den første er det Bierg, med hvilket jeg allerede ved flere Leiligheder har prælet: den anden er Dalen mellem Rhonegletscherne, hvileken jeg nu kan betegne som et Sted, der ligger saa afsejdes og saa aldeles udenfor Grændserne af al Conventients, at man der ustraffet kan hilse en Engländer og en Englænderinde, ja ovenikjøbet kan gjøre sig noget Haab om at blive beegnet med Høflighed.

Endeligt indhentede min Beiviser mig, da vi drog videre til Gletscherne. Rhone strømmer frem af Jien og fortjener allerede fra Fødselen af Navnet af en Flod. En Digter kan vel faae det Indfald, at kalde den lille Bæk, som dannes af nogle Kilder paa Bierget, og som falder i Strømmen, den sande Kilde til Rhone, men det vilde være det samme som at ansee de Stovgran, som en Orkan harer i Veiret, for Aarsagen til dennes Kraft. I Virkeligheden maa man derimod antage, at Rhone udspringer fra Gletscherne, fra hvilke den idetmindste maa tage tusinde Draaber for hver enkelt, som kommer fra Kilderne. Det kan vel ikke negtes, at der ogsaa vilde flyde en Bæk giennem Dalen, hvis der ingen Gletscher vare, og at der ved de bestandige Tilstrømninger fra Biergene efterhaanden vilde blive en betydelig Flod; men Rhone er, som sagt, allerede i det Dieblis, den træder

frem fra Gletscherne, en anseelig Strøm. De fleste af de Bemærkninger, som jeg allerede har gjort med Hensyn til Grindelwald, passe ogsaa her, paa det nær at Isen her er meget klarere og renere. Floden løber i ringe Afstand fra dens Udspring giennem et saa snevert Pæs, at det er umuligt, at Gletscherne nogensinde kunne faae større Udstrækning end nu; i det mindste maatte Jordhobningen først være opfyldt, og det vilde være flere Aarhundrederes Værk; tvertimod skal Isen tilforn have strakt sig nogle hundrede Fod længere ned end for nærværende Tid.

Vi gik over en Bro, der er flaaet over Rhone i kort Afstand fra Gletscherne, og naaede Foden af Grünsel. Jeg standsede og betragtede dets stejle Side, som ingenlunde forekom mig at være noget behageligt Syn.

Righii er vel langt højere, men intetsteds saa steilt med Undtagelse af den Side, der ligner en himmelhøi Trappe. Desforuden var Biergruggen uden mindste Sky mod Solens brændende Straaler, og Veiret var saa stille at ikke et Blad rørte sig. Min Veiviser tilkjendegav sine Tanker om den forestaaende Tour ved at lægge Wabsakken fra sig og tage sin Kjole af. Da han var færdig, toge vi Rod til os og begyndte at stige op paa Bjerget. Efter fem Minuters Forløb havde jeg ogsaa min Kjole paa Armen, og neppe havde vi vandret ti

Minuter, førend jeg begyndte med længselsfulde Blikke at betragte Gletscherne i Baggrunden, som syntes at indbyde mig til at vende tilbage til deres fiolige Stygge. Endeligt vare vi dog saa heldige at finde lidt Sneesaa paa Biergets Top, hvormed vi lædsede vor tørre Gane; thi hvad enten Heden var Skyld deri eller ikke, saa er det dog vist, at jeg aldrig har doiet saa meget Dødt for at naae Toppen af et Bjerg. Et Par Gange kunde mit Hjerte saa heftigt, at jeg frygtede for, at jeg skulde faae Blodspytning, og selv min gamle Ledsager, der dog af point d'honneur afflog ethvert Tilbud, jeg gjorde, om at hjælpe ham at bære Bagagen, kunde ikke lade være, hver Gang vi gjorde Holdt — og dette skete et halvt hundrede Gange — at udbrøde med „point de bagatelle, monsieur.“

Da vi endeligt havde overstaaet alle disse Moies sommeligheder, havde vi Valget mellem to Veie. Den af dem, som førte over Grimssets Top, var den sikreste, men ogsaa den længste; den anden slængede sig langs med dybe Afgrunde, saa at et Føittrin kunde bringe os i oienfynlig Livsfare. Denne Veie var ovenikøbet vandskelig at finde, da den var bedækket med to Fod tøj Is og Sne. Jeg gjorde i et Dieblis den Calcul, at naar Sneen gav efter, eller hvis En af os var saa uheldig at glide, vilde han efter al Sandsynlighed styrte ned i en Afgrund, som i det mindste maatte være fire hund-

brede Fod dyb. Man gik her fuldkomment som i Blinde, thi det var nødvendigt at føle sig for med spidse Stokke. Denne Bei og Gletscherne ere de eneste Steder i Schweiz af dem jeg saae, der efter min Mening er synderligt farlige for Fodgængere, som anvende almindelig Forsigtighed.

Paa Grimsel findes, ligesom paa Ober-Alp, en lille blaa Indso ved Navn „Dødens Sø.“ Passet er ikke fuldt saa høit som Furka, men har ikke desto mindre endnu flere Træk end dette, der ere karakteristiske for de Egne, som ligge i betydeligt Høide. Efter Ebels Angivelse er det imidlertid over syv tusinde engelske Fod høit. Paa Toppen finder man næsten Intet uden Klippeblokke, dog kunne nogle Steder friste Livet deroppe. Grændsen mellem Wallis og Bern gaaer langs med denne Biergrug; her kom vi altsaa igjen ind paa det store Contons Gebeet. To smaa Bække løbe ud af Søen, den ene af dem forener sig med Rhone, den anden med Aar, saa at denne ubetydelige Sø baade har Udløb i Ribbelhavet og i Norsøen.

Høie Pæle — om Vinteren et Slags Fyrtaarne, for Reisende — betegne os en Sti, der ligner en pragtfuld naturlig Trappe, og som førte os til Hospitalet. Denne Bygning ligger en halv fransk Mil fra Biergtoppen i en vild og øde Dal, hvor man ikke finder andet end Klipper af forskiellige Former, den ene

tæt op til den anden, og en lille Sø, der skal være meget dyb og fisterig. Huset er bygget af Steen, men det er ingenlunde stort; det ligner en simpel Kro. Da Bern er et protestantisk Canton, staaer Grimsels Hospitaal ikke i Forbindelse med nogen Munkelorden, hvilket ellers i Almindelighed er Tilfældet med lignende Staa-
blissementer i Schweiz. Ebel antager, at dette Sted ligger omtrent sex tusinde engelske Fod over Havet, sel-
geligt tusinde Fod under Passet. Huset er bortforpag-
tet med den Forpligtigelse for Besidderne, at han skal beboe dette eensomme Sted fra Marts til November.

Det var endnu lyst uagtet det var for sildt at fortsætte Reisen den Dag, og jeg vandrede misfornoiet omkring mellem Klipperne. Jeg var den eneste Reisende, som var ankommen, og de fem eller sex Personer som boede her, vare alle i fuld Virksomhed. Udsigten er indskrænket og bestaaer næsten udelukkende af Gra-
nitblokke, der synes at ligge opdyngede her for at kunne benyttes til deraf at opføre Bierge, hvis det et eller andet Sted skulde gjøres Behov. Om Aftenen kom en stor Sebehjerd hjem; dens Yvere vare saa fulde, at jeg ikke kunde lade være at see mig om efter de Gra-
gange, som havde forskaffet den saa rigeligt Foder.

Kort før Solens Nedgang ankom et Selskab af stoiende Holstenere. Hvorledes min stakkels Bert kom ud af det med dem, skal jeg ikke kunne sige, men uag-

tet alle mine sørgelige Øhnelser i denne Anledning var jeg dog saa heldig at erholde et lille Bærelse for mig selv. I Europa troer jeg aldrig, to Personer, der kunne gjøre Fordring paa at betragtes som Gentlemen, vilde bekvemme sig til at ligge i samme Seng; i det mindste har jeg endnu aldrig været udsat for denne Ubehagelighed.

Den følgende Dag vare vi allerede kommet videre frem, da Solens Straaler faldt ned i de ujevne Biergkløfter. Jeg var ikke lidet glad over, at alle de øvrige Reisende drog op ad Grimsel og lode os i Ro drage ned gennem Skovene. Stien gik langs med den lille Strøm, som har sit Udspring fra Soen, og som snart derpaa forener sig med År, der allerede her er en rivende, brusende Biergstrøm. Den kommer fra en Gletscher paa Finster Århorn i Nærheden af Hospital. Veien var ikke steil og slyngede sig den første Mil gennem yndige Biergpartier. Vi gik flere Gange over År ad maleriske smaa Steenbroer, som hver kun havde en eneste Bue. De vare virkelig smaa Konstrækter i deres Slags, netop saadanne Gienstande, som en fin Smag vilde have valgt til Prydsel for en Dyrehave. Men at see dem her i denne vilde Natur forundrede mig i lige saa høi Grad, som det glæbde mig. En Maler har gjort Udkastet til dem, om han end aldrig har seet en Pensel. Desværre er der ikke en eneste saadan Bro, som i saa høi Grad ferstjønner et vildt, Wandringer i Schweiz. 5 h.

udbyrket Biergpas, i hele det profaiske, beregnende Amerikæ, der ikke har mindste Sandhed for en sion Natur!

Jeg troer, det vilde være meget behageligere at drage op ad Grimsel denne Vej, end at stige ned her. Men i hvilken Retning man end kommer, bemærker man dog ved hvert Skridt en gradviis Forandring, indtil Eggen tilsidst antager en fuldkomment modsat Charakter.

Efter at have draget to franske Mile giennem disse yndige Egne, snarere som om vi gjorde os en Morgentour giennem en aaben Skov end en Reise, ankom vi til Handeck i Nærheden af Aars berømte Vandfald. Floden styrter ned i en smal og dyb Klost, hvor den søger sig et nyt Leie, som om den var en Kanal. Dette Vandfald er efter min Mening med Rette overordentligt berømt i Schweiz. Dog vilde enhver Beskrivelse, der gik ud paa Mere end at angive dets Størrelse og Figur, blive meget lidt tilfredsstillende. Dets Høide er omtrent 60 eller 80 Fod, og Vandstraalen er af en anseelig Brede; ingen anden Gienstand i Biergklosten hendorger Opmærksomheden fra dets Bestuelse, tværtimod bliver det Indtryk, som det gjør, endnu forhoiet ved et andet lille Vandfald, som en mindre Strom ligeoverfor danner, idet den ogsaa styrter ned i Svælget og her forener sig med Aar. Jeg troer ikke let, man kan opvise Magen til denne Scene.

Jo længer vi kom ned, desto mere udvidede Udsigten sig. Et mærkeligt, lavt Bierg, der saae ud som et Bord, laae i den ene Ende af Hoveddalen og gav knap Floden Plads til at slynge sig mellem det og Klipperne ligeoverfor. Over denne Hoi, der saae ud som om den var opført ved Kunst, gik vor Vej. Vi behøvede næsten en Time til at bestige den, men da vi ilede ned af den ad en romantisk Sti, belønnede Udsigten af Brienzersøen mig rigeligt for min Møie. Flere Tog af Pakheste forøgede Egnens Skønhed. En Jernbane vilde vel have været Tegn paa en højere Grad af Civilisation, men disse smaa klassiske Caravaner give Egnen noget meget piquant. De egne sig fortræffeligt for et Schweizerisk Landskab, og jeg har aldrig mødt et saadant Tog uden at føle, at det overordentligt forhøiede Indtrykket af slangebuede Fodstier, steile Brinker og dybe Fjeldkloster.

Endeligt kom vi til Giesligivergaarden i Meyringen, og jeg var ret glad ved at tænke paa, at jeg her kunde udhvile og forfriske mig.

To og tyvende Brev.

Disput angaaende det vestindiske Slaveri. — Betaling for at leie en Vogn til Brienz. — Interlachen. — Gemsejægerne

naae Jomfruens Top. — Underseen. — Galignani's Messen-
ger. — De "tolv Missioner" — Den nye Tarif. — Egenhed
ved den engelske Charakter. — Grunden dertil. — Engelsk
Politik. — Følger af Dadsfogde. — Pressen i England,
Amerika og Frankrig. — Hr. Hussisson og Handelsfrihed. —
Jeg er fied af Udsigter. — Afreise fra Bern. — Thunerseen. —
Leietropper. — Det schweizeriske Rytteri i Thun. — En
Kudst's Troldshed. — Afsted med min Vejviser. — La Corraine.

Min kjære — — —,

I det Bærelse, hvor jeg spiste til Middag, sad to
Englændere ved et Bord for sig selv og talte om Slaver-
riet i Vestindien. Den Ene beklagede med megen Bæ-
talenhed, at der ikke var nogen Nation, som havde
Magt til at befrie Negerne ved at fratage England de
vestindiske Der. Den Anden forkastede dette philanthro-
piske Ønske som upatriotisk og bemærkede, at Suffer
og Rum dog ikke ere at foragte, og at England uden
dem vilde spille en meget maadelig Rolle. Han ser
fikkrede Philanthropen, at Plantageeierne desuden for
bruge saa overordentligt meget af de engelske Manufaktur-
varer, saa at man burde behandle dem med Skamfæl-
men gav man Slaverne fri, saa vilde man berøve dem
Midlerne til at kjøbe, idet man satte dem ud af Stand
til at sælge. Den Anden vilde ogsaa i religiøse Mater-

rier handle en gros og ved eet Pennestrøg blive fri for Synden. Dette førte til en fortræffelig Afhandling om Synden i Almindelighed og dens særegne Forhold til Slaveriet. Kort sagt, hele Samtalen karakteriserede hyperligt en extravagant Philanthrop, som forgieves søger at giennemføre Havesyngens steenhaarde Harnisk. Ume-rika blev ogsaa nævnet; men man forlod snart dette Thema, da man fandt, at dette Land ikke vel kunde an-sees som Exempel hverken paa Godt eller Ondt. Stri-den endte, som det sædvanligt gaaer med saadanne For-standsøvelser: den Gne henholdt sig bestandig til Ryt-ten af Rum og Sukker, Forsvareren af den almindelige Emancipation derimod forlod ikke sit Modargument, at et Menneskes Siæl havde for megen Barhi, til at man kunde sælge den for Toddy.

Jeg forlod Mataphysikerne midt i deres Undersøgel-ser og begav mig i en „char“ til Brienz; da vi an-kom hertil, fandt vi heldigviis Postbaaden klar til at tage bort, saa at vi strax kunde ro med til Interlachen. Da Solen endnu stod høit paa Himlen, besluttede jeg at besøge mit gamle Kvarteer i Unterseen. Jeg var om-trent en Times Tid om Veien. Da jeg naaede det Sted, hvor Tomsruen kommer til Syne, saae vi temmelig nysgierrigt op efter det lovede Tegn paa Gem-nede et Flag, af et Kommetørklædes Størrelse viste

virkeligt deroppe i en stærk Ruling. For et godt Die var det af og til fuldkomment synligt, formodentlig paa Grund af Lustens overordentlige Freenhed. Da vi vare overbeviste om, at Flaget var temmelig stort, eftersom man kunde see det i saadon Graastand, kunde vi slutte af den Hurtighed, hvormed det bevægede sig frem og tilbage, at Blæsten deroppe maatte være meget stærk, stigndt Soerne omkring os kastede Solens Straaler tilbage fra deres blanke Overflade som fra et Speil. Grindelwalds Helte havde altsaa seiret og sikket Schweiz den Ære først at have besejret dette Jomfru-Bierg.

Jo mere jeg lærte Underseen at kiende, desto mere behagede det mig. Byens Ydre er i Grunden aldeles schweizerisk; men her, som overalt, hvor mange Fremmede opholde sig, bliver Folkets Charakter kun altfor let forandret. Et Folk trænger ikke mindre til de faste Forbindelser, som Statslivet danner, end til Religionens Hielp for at bevare en levende moralsk Følelse; hvorimod Følelsen for det Rette useilbarligt vil svækkes hos det Borgersamfund, som staaer i idelig Berøring med Fremmede. Thi vi ere alle mere agtpaagivende paa vor Andstændighed i vort eget Huus end udenfor det, hiemme end ude, under varige Forbindelser med Andre end under saadanne, som kun ere momentane.

En engelsk Journal, som udkommer i Paris under Navn af Galignani's Messenger, er maaskee det

nyttigste politiske Skrift i Europa, uagtet det ikke har nogen som helst Farve. Det bestaaer især i et fortrinligt Udvalg af Artikler fra de bedste europæiske Tidender, og da det redigeres med megen Upartiskhed, Smag og Erfaring, er jeg overbevist om, at en stadig Læser af denne Journal, som er en rolig Tilskuere, og som heller vil høre Sandhed end et Forsvar for et vist Partis System, at en saadan, siger jeg, vil af dens Spalter faae en bedre Indsigt i hvad der foregaaer i Europa, end han ellers vil være istand til, naar han ikke selv spiller nogen Hovedrolle ved Begivenhederne. Jeg satte mig til at læse en Række af dens Nummere, da jeg kom til Bertshuset, og efter en halv Times Forløb vidste jeg Alt, hvad der var passeret i den civiliserede Verden i de sidste fiorten Dage, for saa vidt Efterretningerne havde haft Tid til at komme til Underseen.

Blandt andre vigtige Nyheder fik jeg ogsaa officiel Bekræftelse paa den Efterretning, jeg tilforn havde erholdt, at Sir Herbert Taylor var bleven General-Adjutant.

„De tolv Millioner“ tiltrakke sig i Sandhed kun i saare ringe Grad deres Medchristnes Opmærksomhed! Den Herre, som jeg mødte ved Gletscherne, havde aldrig tænkt sig Muligheden af, at jeg ikke skulde være hans Landsmand, og det formodentlig alene af den Grund, at jeg ikke hørte til Chams Afkom. Netop nu

bestiaftigede imidlertid Bladene sig usædvanligt meget
 med os i Anledning af den nye Tarif, der gav dem
 fortræffelig Leilighed til at udøse deres Galde. Jeg
 har allerede fortalt Dem, at den i London opvakte saa
 megen Sensation, at endog Damerne bragte den paa
 Bane i Selskaber og betragtede den som en yderst vig-
 tig Gienstand. Jeg tænker her ikke paa saadanne Da-
 mer, som alene gaae i Selskab for at see og lade sig
 see, men den store og særdeles agtværdige Klasse af
 Englænderinder, som tænke over deres Fædrelands
 Stilling, forudsee dets Farer, kiende dets sande Interesse og
 som i det mindste dømme patriotisk, selv om det ikke
 steds er grundigt, om Midlerne til at fremme dets
 Vel. Over hundrede Gange gjorde man komiske Forsøg
 paa at overtøye mig om, at vore Manufacturer aldrig
 kunde komme til at blomstre. Jeg holdt mig især til
 det Factum, at vi dog allerede vare gaarnde betydeligt
 fremad, og at dette borgede os for, at vore Bestræ-
 ser fremdeles vilde krones med Held. Men den, som
 kiender England, kan let mærke af de offentlige Blades
 Tone, hvad det var, man saa overordentligt frygtede
 med Hensyn til denne vigtige Gienstand. De have igien
 ladet deres Batterier udsende de gemenske Bestylnin-
 ger mod os. Dette er et, den engelske Character eien-
 dommeligt, Træk, som vel er værd at bemærke. Hvis
 alene Gillingsgates Blade bestiaftigede sig med os, kunde

jeg i Betragtning af Publicums almindelige Tilbøielighed
 let indsee, at man havde til Hensigt at vække Opsigt i
 Amerika, hvor man læser disse Angreb; men man be-
 handler i Grunden andre Nationer paa samme Maade,
 uagtet de ikke kunne blive bekendte med Angrebet, saa
 at det med Hensyn til dem kun kan betragtes som „Per-
 ler, fæstede for Sviin.“ Denne Opførsel har foranledig-
 get mange Bemærkninger og udbredt almindelig Misfor-
 noielse. Allerede for halvtredstindstyve Aar siden er-
 klærede Washington Englænderne for den groveste Na-
 tion paa Jorden; og en Bemærkning som denne, der
 kommer fra en saa reen Kilde, bør tillægges megen
 Vægt. I Reglen ere vel de talentsfuldeste redigerede
 Blade mindst hengivne til denne Ustil; men i nogle af
 dem findes dog af og til Artikler, som man gierne kunde
 tillægge Fisterklæringer. Jeg troer derfor ikke, at en
 Skildring af den engelske Charakter kan være fuldstænd-
 ig, med mindre man specielt udhæver denne Eyst hos
 Nationen til at forhaane dem, der staae i Veien for
 dens Interesse. I nærværende Sag forsægter Hr. Hus-
 tison Englands Rettigheder. I sin Tver for Sagen
 er han gaaet saa vidt, at han i Parlamentet har
 erklæret Tarifen for et Brud paa de mellem begge
 Stater bestaaende Tractater! Times, Courier og Stan-
 bard overøse os med de gemeneeste Bestølbninger, og
 man truer os høit og lydeligt med at paaføre os al

mulig Glendighed. Bore fortrinligste Borgere blive brændt demærkede, ja undertiden overgiver en lille Note fornemmelig i Standard, paa eengang hele Nationen til Diavelen! *

Man kan efter min Mening antage, at denne Egen-

* Det snurreligste Exempel paa denne Nationens Lust til at bagvaske, som jeg har bemærket, var en Følge af Choleraens Fremgang 1832. Sygdommen naaede først Oceanet ved Hamborg. Saa ilger efter bemærkede man den pludseligt i England. Kongen af Holland oprettede strax en Quarantaine mellem de besangte Steder og sine egne Lande. I denne Anledning aabnede Times sin Drdbog af galante Titter; Hans Majestæt, som ikke var sonderligt yndet, fordi han haardnakket hang ved en Tractat, naagtet det for Dieblitteret var England til Uleilighed at respectere den, blev kaldet „en Hollander med et Svinehoved, en Karl, der ikke fulgte med Tiden“ og fik forstjellige andre ligesaa ærefulde og aandrige Navne. Dette varede nogle Dage, Forbittrelsen tiltog bestandigt, men pludseligt forstummede den aldeles. Da jeg lagde nogle Mærke til Alt, hvad der passerede omkring mig, oppebiede jeg utaalmodigt Knudens Oplosning. Saa Dage efter udkom en Cabinetsordre, som sotto voce havde en Quarantaine, som den engelske Regjering havde paabudet med Hensyn til hele Holland, der dengang endnu ikke var angrebet af Cholera, lige fra det Dieblif, da denne Sygdom kom til Hamborg!

hed ved den engelske Character er en Kiendskierning; men det er ikke saa let at udfinde Grunden til den. Efterat have opstillet forskellige Theorier desangaaende, maa jeg nu antage, at denne Ubillighed er en Virkning af de engelske National-Interessers Natur; thi det Standpunkt, Folket for Tiden indtager, hæver det saa uanstændigt over alle andre Nationer, at enhver Forholdsregel, som disse anvende for at befordre deres eget Bedste, bliver, om den end er nok saa retfærdig, betragtet som en Fornærmelse mod det engelske Folk. Alle store Handelsstater betragte med Narvaagenhed og Skinsyge ethvert Unliggende af nogen Betydning i pecuniær Henseende: saasnart de herved lide noget Afbræk, troe de sig berettigede til at anvende Retortion af enhver Art; thi det abstrakte Spørgsmaal, om hvad der er Ret eller Uret, ligger aldeles udenfor deres Horizont. Da det i de fleste Tilfælde ikke gaaer an at betale med samme Mynt, og da overhovedet Giæringen er kortvarig, efterdi National-Interessen snart erholder en anden Retning; tager man af Mangel paa virksomme Remedier sin Tilflugt til Bagvaskelse som et naturligt Surrogat. Vi kunne heller ikke sige os aldeles frie for denne Feil, og det er unægteligt, at de amerikanske Journalers Tone er mindre maadeholden og anstændig i de handlende end i de agerdyrkende Stater. Det synes overhovedet at være et Træk i den menneskelige Charak-

teer; og den uafslæbkelige betydelige Risiko i Handel, og den bestandigt vorende Interesse for Alt, hvad der staaer i Forbindelse med denne, bidrage ydermere til, at Eidenstaberne saa hyppigt sættes i Bevægelse.* Næsten alle Mennesker vove en Kamp for at beholde, hvad de eie, og naar det er dem formeent at forsvare det med Vaabenmagt, ville de i det mindste bruge Tungen dertil. Efterhaanden virke Aarsag og Følge gienfældigt paa hinanden, saa at Skribenterne, der i Begyndelsen af egennyttige Bevæggrunde opvartede Publicum med deres Klævlerier, tilsidst gøre det, forbi deres Læsere finde Behag deri.

England maa have et vaagent Øie med Alt, ikke alene for at hævde sine omfattende, complicerede Handelsinteresser, men ogsaa for overalt at bevare sin overordentlige Indflydelse i politisk Henseende. I Amerika modsætte Englænderne sig derfor det Princip, at store Floder ere Landeveie, i det Niemed at spørre St. Lawrence for deres Ræbber; i Tydskland forsvare de det for at holde Rhinen aaben for Afsetningen af deres egne

- * Lafayette har engang forsikret Fork., at Vengearistokratiet under den sidste franske Revolution havde sværet hans Charakter og Færd endnu mere end alle hans Bagvaskere under Restaurationen, Keiserregjeringen, Directoriet og de øvrige Regjeringsformer, der bestode før denne, tilsammentagne.

Fabrikvarer. Her kan man nu passende anvende lidt Bagvaskelse for at sliule Hullerne i dette brøstfældige Philosophiske System. Jeg har seet, hvorledes de engelske Blade i det sidste Aars Tid angreb Amerika med Bitterhed, fordi Amerikanerne vilde have, at Seiladsen paa St. Lawrence skulde være fri, medens man paa samme Tid sværte Hollænderne saa meget som muligt, fordi de ønskede at spærre Rhinen! Cui bono? — vil De spørge — kan alt dette Uvæsen føre til noget? Det kan, og det kan ikke; Folk affkye det og ere bange for det. Hvor det kun opvækker Forbittrelse, der skaber det; men naar det indjager Frygt, kan det vistnok bidrage til at opnaae det tilsigtede Diemed. Vigesom en stor Mængde Draaber kan udhule en Steen, saaledes kan man ogsaa undergrave en Mands Agtelse ved at sætte enhver af hans Handlinger i et slet Lys. Kun saa Mænd endog blandt dem, der ere istand til at domme rigtigt, sælbe overhovedet en selvstændig Dom; men der ere endnu langt Færre, som kunne danne sig en klar Forestilling om udmærkede Mænds og fremmede Nations Character. De som ere nøiere bekendte med Forholdene, interessere sig sjældent for at sætte Sagen i det rette Lys, og omvendt de, som ønske det, ere sædvanligt ikke i Stand dertil. Enthusiaster have kaldet vor Tid „en høihiertet Tidsalder,” men jeg formener, det vilde være mere overensstemmende med Sandheden

at give den Navn af „den bagvaskende.“ Antallet af Blade tiltager bestandigt, og skiondt Skribenterne i Almindelighed begynde deres litteraire Løbebane med Maades hold og med det oprigtige Ønske at bevare en passende og værdig Tone, maa den største Deel af dem dog snart følge Strømmen og bidrage sit til Smagens yderligere Fordærv. Det bedste Beviis paa, hvorvidt det er kommen i denne Henseende, er, at man finder Blade, hvis eneste Formaal er at fortiene Penge ved at sværte Folk, uden Hensyn til, hvem det er, eller Maaden, hvorpaa det skeer. Endog det forslidte og tomme Paaskud, at man vil forbedre Verden ved at rive Masken fra Laasens Masyn, bliver anseet for overflødig, og i Sandhed, hvis Bladene vilde forbedre, maatte de nødvendigvis afholde sig fra enhver Personlighed. England og Amerika ere de eneste Lande, hvor man kender Blade, som bestaae ved stadige Angreb paa Folks private Character. Tyder dette ikke hen paa noget Giendommeligt ved disse to Nationers Character?

England er vor Anfører paa Frihedens Bane; det har ogsaa først gjort sig skyldig i de Misbrug, som synes at være en uundgaaelig Følge af Uttringsfriheden. Vi have fulgt det i Hælene; og skiondt vor Presse i Almindelighed er i Hænderne paa mindre dannede Folk end den engelske, og det, den leverer, følgerlig mere nærmer sig det Middelmaadige end den sidstnævnte, er det

bog langt fra, at den hidindtil har behandlet Folk saa skaanseløst som den engelske.

I Frankrig har Pressens Herredomme først nu begyndt at gjøre sig gieldende; seierlig vil den tiltage i Bølge og understøttes af Forstand og Ret;* men den vil blive fordærvet ved sit Held, og istedetfor at holdes indenfor de rette Skranke ved den dannede Smag, som med Rette har gjort det franske Navn anseet, vil den tilsidst fordærve Smagen, og Bagvaskelse vil da indtage Sandhedens Plads. Overalt synes Trykkefriheden at være bestemt til at begynde med at tilintetgjøre sine Fiender, og tilsidst af Mangel paa bedre Seire tilintetgjøre sig selv.

For at komme tilbage til Hr. Huskinson og Handelsfrihed, man enhver Upartist indremme, at denne Herre i det mindste er temmelig inconsequent i sit System. Han opstiller en Theori, som ikke vel kan bringes i Harmoni med de Interesser, som han forsvarer, og naar man forekaster ham, at hans Theori og Praxis ere i Strid indbyrdes, saa vender han sig til sit Bud-

* Forf. skulde maaskee tage i Betænkning at bekendtgjøre en Spaadom, efter at den er gaaet i Opfyldelse; men han kan ved en Correspondence, endog ældre end 1828, fuldkomment godtgjøre, at han har havt denne Idee længe før end Revolutionen i 1850.

get og siger: vore Kornlove, vore Afgifter af Tobak, Tommer og en Mængde andre Gienstande ere os uund-
 værlige som Indtægter betragtede, hvorimod I,
 som ere frie for disse Paalæg, bør følge de vigtige
 Grundsætninger, om hvis Sandhed vi overbevise Eder,
 men som vi selv ikke ere istand til at udøve. I Læn-
 kerne sœier han endnu til, uagtet han ikke udtaler det,
 „og I ere forpligtede dertil, endskiødt de Indskræn-
 kninger i den frie Handel, hvortil vi ere nødte, gjøre
 Eder Afbræk, og uagtet I ville skabe Eder endnu mere
 ved under de nærværende Omstændigheder at antage
 dette Princip, eftersom det vil have til Følge, at vore
 Fabriker, der nu allerede have blomstret i lang Tid, ville
 kunne ruinere Eders, som endog under de bestaaende For-
 hold neppe kunne holde sig.“ Man maa, medens man
 læser dette Raisonnement, ikke tabe den Kiendsgierning
 af Sigte, at hele det engelske Toldprincip alene gaar
 ud paa at skabe en Magt, som enhver maa finde unat-
 urlig, og at gjøre en D ved Europas Rygt til Herre
 over en stor Deel af Verden; først da er Sagen op-
 lyst fra alle dens Sider.

De, som forlange Handelsfrihed, kunne vel frem-
 komme med den Indvending, at de Inconsequentser og
 Modsigelser, hvori Englands Politik har hildet sig, ikke
 kunne røkke en Grundsætning, der støtter sig paa Læn-
 ningens almeengyldige Love; thi det er en Selvfølge,

at ingen moralsk eller fysisk Sætning kan tabe noget af sin Beviiskraft ved, at Mange kun da følge den, naar de troe at kunne have Fordeel deraf. Det er ikke min Hensigt her at gaae ind paa Realiteten af denne Sag, men da jeg nu engang har indladt mig paa at criticere de engelske Dagblades Færd i denne Sag, saa beder jeg Dem tillade mig, at tilføie endnu et Par Ord.

Principet for Handelsfrihed er efter min Mening rigtigt, naar man betragter det i dets Almindelighed eller som en Sag, der alene vedkommer de enkelte isolerede Handelsinteressers. Dette er lige saa vist, som at en Mand løber lettere uden end med Bænker; men Nationerne ere, hvad deres Interesse angaaer, i høi Grad afhængige af Omstændighederne. Ligesom man ikke kan høre alle Borgerne i en Stat til det samme Trin af Lykke og Velstand ved at give dem alle lige Rettigheder, saaledes kan man heller ikke frembringe en saadan Egebægt mellem flere Nationer ved at give dem eens Love. Naturen selv forhindrer det. Hertil kommer endnu, at man dog i det mindste kan tænke sig det muligt at bringe alle Borgerne i een og samme Stat til den samme Høide ved at befordre Nogles Virksomhed og hæmme Andres, efter Owens Princip s. Gr.; men da enhver Nation vilde have sin egen Maalestok, afpasset efter de concrete Omstændigheder, vilde det væ-

re fuldkomment umuligt at tilveiebringe den attraaede Harmoni mellem flere forskellige Folk. Et Folk bør saavidt muligt benytte de locale Forhold, ligesom et hvert Individ i sin Kreds maa stræbe efter at drage den størst mulige Fordeel af de Goder, der ere faldne i hans Lod. Den Mand handler vistnok daarligt, som er karrig i sit private Liv; thi sund Politik foreskriver stedse en liberal Fremgangsmaade, som den fordeelagtigste, og det samme gielder om Nationerne i Forhold til hverandre. Men den, der vilde sammenkalde alle sine Naboer, hvergang han havde Vellyst til at foretage en eller anden lucrativ Forretning, og opfordre dem til at tage Deel i Entrepriisen mod at erholde lige Andeel i Gevinsten, vilde snart gjøre den Erfaring, at han var bedre Nabo end Kiebsmand. Det Folk, som producerer taalelig Hvede, maa hellere lade sig noie med den, end kaste den bort for at kobe fortrinlig Hvede af Andre, hvis Lande ere frugtbarere. Jeg vil forresten kun gjøre den Bemærkning, at de, som forsvare Handelsfriheden, hidtil kun have bevist, at tusinde Misgreb og vilskaarlige Vaand, som de slette Regjeringer have paalagt Handelen, have været Kiiden til en stor Mængde Folks bestemmelse, der ikke engang befordrede Nationens egen Fordeel. Men det er ikke sagt, at Principet er urigtigt, fordi man anvender det urigtigt — dog nok herom for denne Gang!

Revenons à nos Suisses. Man bliver træt alene af at betragte en Mængde forskiellige Gienstande, selv om man ikke behøver at anstrænge sig synderligt for at faae dem at see. Naar Phantasten i længere Tid er i Virksomhed, og naar man ideligt bliver begejstret ved Synet af henrykkende, forhen ukjendte Egne, vil man føle, at Begjæret ligesaa vel bliver flovet som Vandet. Jeg glædede mig derfor over, at jeg nu skulde vende tilbage til Bern efter denne lille Tour og faae Ro til i Tanken at gjentage den herlige Reise, som jeg nu snart havde tilendebragt. Jeg havde nu i tolv Dage været stilt fra mine Venner; i den Tid havde jeg vandret over trehundrede engelske Mile og besøgt nogle af de skønneste Dale i Schweiz. Jeg besluttede derfor at standse her, eller rettere sagt, at vende tilbage til Bern.

Den næste Dag toge vi igjen med en Postbaad over Thuner-Seen. Man kan aldrig blipe fæd af denne yndige Se. Det var nu første Gang, jeg satte over den, og om jeg end ikke nu blev saa frapperet som første Gang, saa gjorde dog Seen et endnu behageligere Indtryk paa mig end tilforn.

I Thun saae vi en betydelig Afdeling af det schweizeriske Ryttteri samlet. Landet har ingen staaende Armee undtagen nogle faa Compagnier, der have fast Station i et Par Cantoner, hvor de ere et Slags Gend'armier; iøvrigt antager man Landvæbnet for tilstrækkeligt Forsvar

mod udbortes Fiender. Det er bekendt, at Schweiz's Politik endnu begaaer det Misgreb at tillade Andre at hverve Soldater i Cantonerne. Dette foregaaer under offentlig Authorisation, saaledes som det tractatmæssigen er reguleret, og Forbundet erholder en Godtgjørelse derved; desuden har Schweiz Ret til i Nødstilfælde at kalde disse Regimenter tilbage. Hvis saaledes Republikken skulde erklære Frankrig Krig, er dette Rige forpligtet til (efter Tractaten i det mindste, om end dets Politik vilde kræve en anden Fremgangsmaade) at indvilge i, at denne Deel af dets Krigsmagt vendte tilbage til Fienden. Efter flige Tractater have Schweiz'erne for nærværende Tid Regimentet i fransk,* spansk, neapolitanisk, østerrigsk og romersk Sold. Hr. de Batteville, hvis Division deltog i den sidste nordamerikanske Krig, er fra Bern, og Oberst Fischer, som var med ved Beleiringen af Fort Erie, hører ogsaa til Kristocratiet i dette store Canton; for Dieblillet er endog En af hans Familie avoyé.* Herved ere Schweiz'erne ogsaa komne lidt i Berøring med os, uagtet Batteville's Corps hverken var udsendt ifølge nogen Tractat, eller engang udelukkende bestod af Schweizere. Udsalbet og Angrebet af Fort Erie, hvorved disse Linier

* Frankrig har nu afskediget Schweiz'erne, og Cantonerne ere alvorligt betænkte paa at udrydde dette Uvæsen.

** Der ere to avoyés, som stiftes til at præsidere.

tropper lede betydeligt Tab, have gjort Opsigt blandt de smaa Coterier i Bern; jeg hørte ogsaa engang en breidende Hentydning til de amerikanske Hiorteagel, som om vi vare et særdeles foragteligt Folk, fordi vi formentligen skøde paa vore Fienner med Bly, skøbt i Rugler, hvoraf der gik hundrede paa Pundet. Men jeg er desværre gammel nok til at kunne erindre, at vor Nationalcharakter i sin Tid blev bittert dædlet, fordi vi under Revolutionen vare saa uartige i Slagesne at sige, før vi skøde! Hvormange Bagvaskelser har det stakkels Amerika ikke maattet bære, fordi det vilde være frit og lykkeligt!

Jeg var vel for ung til at høre Noget til disse Bestyldninger i Krigens Tid; men jeg troer, at enhver Amerikaner, som i de nærmest følgende tyve Aar havde Beilighed til at blive bekendt med Englændernes Sindelag paa den Tid, vil kunne bevidne Sandheden af disse Linier.

Der var dengang en stor Afdeling af det schweitzeriske Cavaleri forsamlet i Thun; dets Dragt var den samme, som den Borgerne i Almindelighed ere iførte, naar de ere under Vaaben. Jeg havde megen Eyst til i egen Person at holde Revue over disse Dropper, thi det naturlige Ønske opstod hos mig at see, om vore Egne skøde langt tilbage for dem. De vare heldigvis under Vaaben, da jeg ankom; jeg bestilte derfor

en Vogn til at følge med mig og begav mig tilføds til
 Sletten, hvor Monstringen fandt Sted. Angaaende des
 res Holdning vil jeg allene bemærke, at de vare vort
 egen ringeagtede Militz saa lige som to Draaber Vand
 hinanden. Deres Linie var ligesaa krum som vor; jeg
 fandt her den samme Eyslighed og totale Mangel paa
 Subordination som hjemme; Officiererne maatte ogsaa
 her rette sig efter de Gemene. Dog kan jeg ikke sige,
 at jeg saae et fuldkomment Pendant til den berømte
 Maneuvre i Philadelphia, ved hvilken et Regiments
 Musik gik ned ad een Gade, Obersten ad en anden og
 Mandskabet selv ad en tredje. Da jeg gienkændte min
 Ven Capitainen i Spidsen for sin Peloton, fulgte jeg
 i den Overbeviisning, at Ingen vilde have noget deris
 mod, et Stykke Vel med ham for at faae Noget at
 vide om mine Venner; De seer altsaa, at jeg har haat
 den Tre i nogen Tid under et Felttog at gjøre Tienest
 i Schweighernes Linier. Min Indrullering fremkaldte
 mange spøgefulde Indsald af Folkene, især forbi jeg
 gik med en Alpestok; det syntes overhovedet, som om
 jeg forstyrrede Egeværkten, thi den ene Ende af Pelotonen
 havde megen Eyst til at forene sig med den anden,
 medens vi samtalede; den yderste høire Fløi viste deris
 mod en ægte republicanst Begierlighed efter at vide,
 hvad deres Anfører kunde have at sige en Fremmed,
 som havde en Rejsehue paa, og som gik med en Alpe-

stot paa de flade Marker. Vognen kom ikke; da jeg
 spurgte om Ursagen, erfarede jeg, at den Gæst af
 en Kudst havde erholdt et talrigere og følgerigt for-
 delagtigere Selskab, og altsaa havde ladet mig i Stik-
 ken midt paa Balpladsen, medens han roligt travede
 til Bern ad en anden Vej. Jeg fortæller dette, fordi
 de simple voituriers i Schweiz saa ofte bære sig saales-
 des ad; jeg fik her et nyt Beviis paa, at man ikke
 kan stole paa Folks Ord, saa længe man er kom-
 men i løselig Berøring med dem. Min gamle Weivis-
 ser blev forbittret over Kudstens Troløshed, og da
 han hidintil ikke havde gjort synderligt andet Gavn end
 bære mit Tøi, syntes han nu med Begierlighed at
 gribe denne Leilighed for at give mig et Beviis paa Regie-
 ringens Nødsærdighed. Han straffede mig snart en an-
 den Befordring, og da vi vare ankomne til Bern,
 lede han til Politiet for at faae sat paa Delinquenten,
 medens jeg lod mig sætte over Nar til la Lorraine.
 Vi vare, Gudstelo! begge heldige. Jeg traf det lille
 amerikanske Selskab, der med Glæde paa ny gav sig
 ind under min Protection; og min Weivisser fik sat
 paa den Gæst, som heller vilde have femten Franker
 end tolv. Den gamle Mand lod ham straffe efter Lo-
 vens hele Strængbed og beviste saaledes, at Urlighed
 varer længst. Han vendte derpaa i Triumph tilbage
 fra Retten, hvor han paa een Gang havde været An-

giver, Actor og Vidne. Jeg gav ham til Belønning for hans Iver, der uden tvivl var vel meent og uegen-
 nyttig, hvad han havde oppebaaret for Retten, hvilket
 beløb sig til en meget god Daglon for en af hans
 Haandtering, som ikke var nogen Jurist af Faget.
 Derpaa tog han Afsted med mig, og vi skiltes ad for
 bestandig. Ved den Frimodighed og Familiaritet, som
 finder Sted under en Vandring paa Biergene, opstod
 et fortroligt Forhold mellem os, som nu paa eengang
 blev aldeles afbrudt, og uagtet hans elendige Fransk,
 blinde protestantiske Iver, Uerbødighed for Aristokrater
 og Kiærlighed til Kirschwasser, skiltes jeg fra ham med
 den samme ubehagelige Følelse, som naar man maa
 cassere en gammel Sko, der slutter beqvemt til Fo-
 den. Jeg vendte tilbage for at betragte de fierte
 Bierge og blev stedse mere og mere overbevist om, at
 de ere skønneste, naar man seer dem i Grastand som en
 samlet Heelhed. Maaskee det Indtryk, de nu gjorde
 paa mig, ogsaa af den Grund var dybere, fordi jeg nu
 var bleven mere bekendt med dem; thi nu kunde min
 Phantasi fremtrylle et Billede af deres virkelige Stor-
 hed, majestætiske Gensomhed og hoitidelige Ro, uagtet
 jeg selv var sexten franske Mile fra dem.

Tre og tyvende Brev.

Tiden man behøver for at see Schweiz. — Afreise. —
 Murten. — Det schweizeriske Grevsh. — Trøffel hos Ebel. —
 Det gamle Aventicum. — Rømerste Antiquiteter. — Aven-
 che. — Yverne. — Anekdote. — Bertha af Burgund. —
 Afstikker til Lausanne. — Schweizerisk-amerikansk Landskab. —
 Jeg tager mig en Vogn i Lucens. — Samtale med en mun-
 ter Waadtlanderinde. — Europæisk Misgreb. — Ankomst til
 Lausanne. —

Min kjære — —,

At hvile et Par Dage efter den sidste Tour be-
 kom mig særdeles vel. Men jeg havde endnu saa Meget
 tilbage, som jeg skulde see, at jeg kom til den Overbeviis-
 ning, at man ikke tilgavns kan lære dette overordent-
 lige Land at kjende, med mindre man udelukkende op-
 offerer to Sommere derpaa. Vi vare nu i Slutningen
 af September, og man havde raadet os at forlade
 Schweiz i Midten af October, thi paa den Tid begyn-
 der Veiret at blive i høieste Grad ubehageligt. Der
 var altsaa ingen Tid at give bort, og den fire og ty-
 vende forlod jeg tillige med nogle Andre af vort Sels-
 kab igien Bern og begav mig paa Veien til Murten.

Egnen her ligner den store Dal ved Nar, som jeg
 allerede ofte har omtalt; dog havde vi tillige en her-
 lig Udsigt over Alperne paa vor venstre Haand, Top-

pene forandrede deres Form, efterhaanden som vi drog videre frem og lignede mere uhyre Bierg-Skeletter — hvis de ellers kan danne Dem nogen Forestilling herom — end da jeg saa dem fra la Lorraine.

Murten, der er saa berømt af det Slag, som stod under dets Volde mellem Schweizerne og Burgunderne, anførte af deres navnkundige Hertug Carl den Dristige, tager sig herligt ud, naar man nærmer sig det. Dets Fæstningsværker ere i den samme gamle Stil som Lucerns; her er ingen af de almindelige Bastioner, Skanser, Grave, Halomaaner, Glacis osv., men en god, gammeltdags, af en Grav omgiven Muur, der er forsynet med runde og firfandede Taarne i et Buestuds Afstand fra hverandre, saaledes som De ofte seer dem afbilledede i Bøger, og som ved en mig selv usforklarlig Ibee-Association stedse erindre mig om Jerusalem og Jericho fra min Bibels Historie. Saaledes gif det mig ogsaa nu, da jeg kastede Diet paa Murten.

Byen er ikke stor; det synes heller ikke, at den har forandret sig noget i denne Henseende i de sidste Aarhundreder, thi den har ikke udvidet sig udenfor Voldene, ligesom man heller ikke finder ubebyggede Grunde indenfor dem. Den ligger lige ved Bredderne af en So af samme Navn, der er fem Mile lang og noget over en Miil bred. Denne er uden Tvivl den mindst smukke af alle de Soer i Schweiz, som jeg har seet,

ligt, at Murten ligger midt inde i det Burgund, om hvilket De og jeg først for nylig have hørt tale; men dette synes ikke tilstrækkeligt at undskyldte Hertugen af Burgund, om hvem enhver veed Noget, for hans Indfald i Landet.

Kort efter Slaget samlede Schweizerne de Faldne Been og opbevarede dem i et Beenhuus, der saaledes blev et Begravelsessted og en Trophæ paa en Gang, indtil Franskmændene kom og ødelagde det. Denne usle Daad fik dog sin fortiente Løn, thi paa Grund af denne asfægtige Hævn bliver nu enhver Reisende nøiere bekendt med Slaget, end af Historiens Beretning derom. Da Tiden havde udslettet Erindringer om dette Nederlag, burde vel ogsaa Franskmændenes Forbitrelse være forsvunden; men nu vaagnebe begge ved denne ligesaa taabelige som uretfærdige Handling. Schweitserne have ogsaa fornyligt samlet de adspredte Levnings og opreist et Monument i Nærheden af det gamle Beenhuus, lige ved Landeveien, for at denne Begivenhed kan komme til Alles Kundskab. En udmærket, fransk Forsætter har for kort Tid siden gjort sig al mulig Umage for at berøve Republikanerne i det 13de Aarhundrede en Deel af deres Hæder; og Republikanerne i 1798 havde saa lidet Agtelse for dem og deres Bedrifter, at de snarere behandlede dem som Hunde end som Mænd.

Jeg er Hr. Ebel Taft skyldig, fordi han fik os til at gjøre en lang Spadseretour i en brændende Solhede op ad en Hoi for at tage et Vindetræ (tilleul) i Dieslyn, der efter hans Beskrivelse skulde være sex og tredive Fod i Giennemsnit. Hvad kan man dog ikke bilde en Rejsende ind! Vi gjorde selv denne besværlige Tour for at erfare, at vi burde have læst „circonférence“ istedetfor „diamètre.“ Jeg vilde ønske, man havde fundet denne Trykfeil rettet i hans Bog istedet for i min. Imidlertid tog Murten sig dog herligt ud fra Foden af dette Træ, og det forekom mig, at Byen, seet fra denne Side, havde megen Lighed med Jericho.

Veien til Avenche var saa god, at vi tilbagelagde den i mindre end en Time. En Miil fra denne Landsby (thi saa dybt er Avenche nu sunket) tiltrak Ruinerne af en Muur, der strakte sig tvers over en Slette og op ad en Hoi, sig vor hele Opmærksomhed ved deres veltalende Taushed. Saavidt havde det gamle Aventicum uden al Tvivl strakt sig, og her laae Mindeesmærker om Oldtidens Bygningskunst skjulte af Græs og Buske! Paa en Hoi til Venstre stod endnu en Deel af Taarnene paa Bolden; jeg saae ogsaa Ruiner af Muren, som vare fiorten til femten Fod tykke og ligesaa høie.

Aventicum skal efter nogle Historiefriivere have været Vespasians Fødeby; idetmindste er det vist, at

han bidrog meget til dens Flor, og at Titus af sønlig Kierlighed fulgte hans Exempel. En iøvrigt obskur Nation, Burgunderne, en Blanding af Sachser, Geller og Schweizere, edelagte Byen i Slutningen af det tredie Aarhundrede og stiftede selv et Rige her. Endelig kom Hunnerne og edelagte Alt, hvad hine havde skaaet.

Fra disse Ruiner førte Vrien os over en enest, en Mill lang, Stiette, der naaer lige til den Høi, paa hvilken Avenche nu ligger. Lidt udenfor Byen staaer en isoleret corinthisk Soile, i det mindste fyrretyve Fod høi, og overst oppe paa denne findes en Storkered. Græsset voxede frodigt ud af denne gamle, fortabte Rede, der var bleven en Ruin, og dets Blade slyngede sig smukt om Soilen. Harde en Architect været her, saa vilde han maaske have benyttet dette Capital til derefter at danne en ny Soileorden. Det var længe siden, nogen Stork havde haft sin Rede her; derimod slagrede en stor Mængde Smoafugle omkring og ventede formodentlig paa, at Aene skulde blive modne. I Nærheden laae et Stykke af en pragtfuld Garnis, som uden tvivl engang havde hørt til det Tempel, hvori Soilen havde staaet.

Det forundrede mig at see slikt i Schweiz. Vi vide alle, at Romerne engang beherskede Landet; men her bekymre vi Amerikanere os kun om at see de stionne Egne og saae et Begreb om Hyrbelivet; det falder os slet ikke ind at tænke paa Rom og Oldtidens Konst.

Avenche er omgivet af Mure. Vi kom ind i Byen giennem en stærk befæstet Port, der formodentlig blev opført for tre eller fire Aarhundreder siden — omtrent paa samme Tid som Amerika blev opdaget. Jeg husker, at jeg for et Par Aar siden overraskede en Engländer ved pludseligt at vise ham Bandsaldet ved Cohoes.* Da han havde betragtet Bandsaldet et Par Minuter, yttrede han, at hvis jeg havde indbildt ham, at det var Niagara, vilde han dog have fundet, at det svarede til hans Forventning. Saaledes gik det nu ogsaa mig med Avenches Mure og Taarne; jeg kunde have antaget dem for stærke nok selv for det gamle Rom, hvis jeg ikke havde vidst det bedre af de Beskrivelser, jeg har læst herom. I alderstid skal i det mindste eet af Taarnene være meget gammelt. Vi havde ikke Tid til at opsøge Levningsstier af Bandlebninger og Amphitheatre, som vel eksistere endnu, men dog i saa ringe Mængde, at der hører gode Dine og megen Taalmodighed for at finde dem.

Vi toge igiennem Avenche (en By paa en to, tre tusinde Sieler) uden at opholde os videre her, og naaede efter en Times Forløb Payerne, Maalet for vor første Dagreise. Denne Sted er ogsaa befæstet og har ovenikøbet sin egen Historie. Næstsidste Winter

* Der var netop dengang meget høit Vand i Floden.

var jeg engang i et Selskab, som en russisk Dame i Paris gav i Anledning af en festlig Begivenhed. Foreløbigen maa jeg bemærke, at de indfødte Russer naturligvis ere yderst stinske paa de Fremmede, som Regjeringen af Politisk anbetroer civile og militære Embeder. Grev Capo d'Istria, der ligeledes var tilstede, har vel gjort sig yndet af sine adopterede Medborgere ved sin Tilbageholdenhed og ualmindelige Retskaffenhed; men han er ogsaa næsten den eneste, med hvem dette er Tilfældet. Den omtalte Aften var jeg tilfældigvis kommen til at sidde ved Siden af en meget berømt Russer, hvis Navn det næsten var umuligt at udtale, og som selv baade med Hensyn til Tænkemaade og Extraction var ægte russisk. Det var mig paafaldende, at General — —, som stod ligeover for os, havde noget Italiensk i sine Ansigtstræk, og jeg spurgte derfor min Nabo, om han vidste, hvem det var. Russeren og jeg stode paa en temmelig fortrolig Fod med hinanden, og han svarede mig meget frit og udførligt. Han begyndte med at beskrive General — — som en Lykkeridder, der engang havde skrevet en Bog; først havde han tjent under Bonaparte, derpaa under Alexander — fort han tjente Gud og Mammon paa en gang og havde til Balgsprog: „point d'argent point de Suisse,” men dog havde Keiseren af Svaghed præget ham fremfor andre dygtigere Mænd, som tilmed vare

Landets egne Born. Efterhaanden blev Russeren hestig; og, idet han vendte sig om, tilsoiede han, som en Art Climax, følgende udtryksfulde Tirade: „Hort! han er født i en fattig, elendig, smudsig lille Landsby i Schweiz, som hedder Payerne.“

Det er unægteligt, at General — — fortiente en stor Deel af denne Dadel, uagtet Russeren i sin Iver malede med altfor stærke Farver. Payerne var ikke desto mindre engang en kongelig Residentstads, og, hvad der er langt vigtigere for vor Tid, dens fornemste Giestgivergaard er endnu en af de bedste i Schweiz. Ikke desto mindre er Folket langt mere stolt af en vis Prindsesse ved Navn Bertha, end af sin frimodige, høflige Bert og alle hans herlige Bagtler. Det er mig desværre ikke muligt at give Dem en omstændelig Beretning om denne Dronning Berthas politiske Virksomhed og Familie-Forhold. Hun regjerede, saavidt jeg veed, over Burgund, og hendes fornemste Residentstads skal netop have staaet paa det Sted, hvor General — — først saae Dagens Lyb. Gondemar, den sidste Hersker af et af dette Riges Dynastier, blev Aar 534 stødt fra Thronen af Glodewichs Sonner. Seierherrerne deelte hans Lande mellem sig og lode ham selv tilbringe Resten af hans Liv i Fængsel. Da jeg fandt disse Bemærkninger hos Picot ved en flygtig Giennemlæsning, troede jeg allerede at være kommen paa det Rene med denne indviklede Sag; men det

var langt fra! Der fremstod en ny Kongeslægt, og denne Dronning Bertha levede og regierede i nogen Tid, omtrent Aar 1100; dog vil jeg ikke indestaae for, at jeg ikke har forregnet mig et hundrede Aar. Hun stiftede et Kloster i Payerne, tilbragte en stor Deel af sin Tid her og red af Verbødighed for den hellige saalste Lov i en Sadel, der vilde have passet lige saagodt for en Mand som for et Fruentimmer. Kongeriget, Klosteret, Paladserne, og saagodt som hele deres Historie er forsvunden, men Sadelen er endnu i Behold!

Hvor ofte har jeg ikke hørt Dem forbande gamle Sadel; men her er en, der næsten er tusinde Aar gammel, og dog roser Enhver den. Lange Kioler og tvetydige Ridedragter, kort alle de Opsindelser, som de Damer kiende, der, naar de ride, vende den Sætning om: „forenebe staae vi fast, adskilte falde vi,“ blive giorte til Skamme ved denne simple Sadel, som var forsynet med et Slags faste Støvler for de kongelige Been. Hun pleiede at tage en Spinderox med sig paa Sadelhommen — thi dengang kiendte man endnu ikke Maskiner — og skul, efter Sagnet, paa denne Maade have rebet og spundet paa eengang. Bevist for denne Histories Sandfærdighed forevises i Landsby-Kirken for alle Vantroende mod at erlægge „ti og sex Pence Stær

ling," som Hallet vilde have sagt. Nær ved Sadlen hviler den spindende Bertha sødt.

Den følgende Dag toge mine Rejsesæller i vor Bogn til Freiburg og forlode mig bogstaveligt talt midt paa Landeveien. Jeg lod en Reisetaske blive liggende hos Berten, for med Posten at faae den til Lausanne, og begav mig munter paa Veien ud i den vide Verden.

Egnen var om Morgenen indhyllet i Taage, og jeg gik ti stive (engelske) Mile uden at see Andet end de nærmeste Marker, enkelte Bøndergaarde, den hyppelige Bei og nu og da en Hund eller en Kat. Landet var næsten aldeles fladt, og de Bøndergaarde og Marker, som jeg undertiden kunde øine, røbede, at Indbyggerne vare velhavende. Jeg fik at vide af Ebel og af Korset, to Benner som jeg aldrig forlader, og som siældent forlade mig, at jeg var i en af de Dale, i hvilke Rømerne havde fortsat deres Linie af Forstædsninger; ovenikjøbet havde jeg den Fornøjelse at vide, at hele Omegnen vilde have været overordentlig skøn, hvis man blot kunde have faaet den at see.

Klokken 10 fordeelte Taagen sig og forsvandt saa hurtigt som en Svale, der i et Nu forsvinder af vor Synsfæds. Saa snart Veiret var blevet klart, saae jeg en Dal, der havde stor Lighed med Slettterne i de ældre af vore Stater: en lille Flod snoede sig giennem den, herlige Forpogtergaarde, yndige Kratstove og højt og

her en Landsby forskionede den; men ligesom i Tils gift fik jeg her ofte Die paa Bakker, der vare kronede med Glotte og Ruiner. Egnen var vel nydelig; men havde just ikke nogen schweizerisk Charakter, og hverken Alperne eller Jura vare synlige. Man kunde som sagt meget godt have antaget denne Egn for en af de bedre amerikanske, naar man kun vilde oversee nogle enkelte lokale Egenheder, som Ruiner, og Borge og maa- stee, at Landsbyerne her laae nærmere ved hverandre.

Tilsfods naaede jeg Lucers, en By med et smukt gammelt Slot, der rager betydeligt frem over den. Her satte jeg mig op paa en Vogn, der kørte til Lausanne. En livlig, lille, sortøiet Waadtlanderinde var i den, og da hun syntes at have lyst til at converseere, kom vi snart i en levende Samtale. Jeg har glemt at sige, at vi nu vare i Waadtland; Payerne ligger i dette Kanton.

Det varede ikke længe, førend min Reisesælle gjorde den sædvanlige Bemærkning: „Apparement, monsieur est Anglais?” Hun blev glad, da hun hørte, at jeg var en Amerikaner; thi hun ønskede at faae Noget at vide om dette Land, efterdi En af hendes Familie havde bosat sig der. Hendes Cousine havde givet hende en udførlig Beretning om de ubehageligheder og Udsavn, der vare forbundne med hendes nye Stilling, saavel som om de nye, hidtil ukjendte Glæder,

hun nu nød. I disse Beskrivelser havde hun naturlig-
 vis især dvælet ved de mærkelige Tildragelser i sit Liv;
 thi hvorledes kunde det vel falde Nogen ind at sende
 Breve fra Amerika til Hjertet af Europa, hvilke alene
 angik Hverdags-Begivenheder! Men Livet, sagde jeg
 til min lille Waadtlanderinde, bestaaer netop i Sum-
 men af hvad der hænder os hver Dag, hvor lidet ro-
 mantisk det end er; og den, der lader de daglige Glæ-
 der og Sorger gaae uændsede forbi, giver en falsk
 Skildring af sit Liv. „Mais, monsieur,” sagde den
 muntre Schweigerinde, „i Amerika kender man jo neppe
 Fabrikker af Navn!” „Smidlertid betale vi dog over fem
 hundrede Millioner Franker om Aaret for de Fabrikva-
 rer, som vi indføre fra Udlandet, og dobbelt saa meget
 for det, vi selv fabrikere.” „C'est etonnant cela!” Min
 Cousine fortæller mig, at hun endog har ondt ved at
 faae Knappenaale.” „Det er meget muligt, i Schweiz
 kan man ogsaa paa sine Steder lede længe efter en
 Knappenaal! „Ou donc?” spurgte hun saa hurtigt som
 et Lyn. „Ih! paa Toppen af Mont Blanc for Exem-
 pel. Troer De, der er noget Sted høit oppe paa
 Alperne, hvor man kan faae Knappenaale, Baand eller
 endog kun Snustobak tilkøbs?” „Assurément non, mon-
 sieur, men Amerika er jo intet Alpeland.” „Men paa
 vore Stepper vore heller ikke Knappenaale. De siger
 selv, at deres Beninde har nedsat sig 20 Mile fra no-

gen By, lige ved Grændsen af et Steppeland; at hendes nærmeste Nabo boer fem Mile fra hende, og at hun endog har ti Mile til den nærmeste Mølle."

"Oui; tout cela est vrai." "Nu vel! jeg lever ogsaa i Amerika, men den Gade, i hvilken jeg boer, bestaar af otte hundrede Huse, to hundrede Boutiker, hvor man efter al Sansynlighed kunde faae flere Millioner Aale tilkøbs og i en By, der ikke alene har flere Indbyggere, men endogsaa flere Knappenaale, end alle Schweiges Hovedstæder tilsammen." "Monsieur plaiante!"

"Jeg skal vel vogte mig for at tage mig en saadan Frihed med Dem, madame! Vi have et uhyre stort Territorium, og Folkemængden er i betydelig Tiltagende; men naar Folk, bestemme sig til at nedsætte sig paa Stepperne, skulde de dog ikke glemme den Forskiel, der er mellem deres egen isolerede Stilling og de bedre Aar, som falde i deres Lod, der foretrække at leve blandt deres Medmennesker." "Ah, ma cousine a tort!"

"Jeg troer gierne, madame, at deres Cousine ikke har fortalt Andet, end hvad der er sandt, uagtet hun formentlig ikke har berettet Dem hele Sandheden. Hun har skildret Amerika paa samme Maade, som naar jeg havde fortalt mine Venner, at jeg forgiæves havde ventet paa en Kæret paa Toppen af Grimsel, thi i Løbet af sex Maanedes havde jeg ikke seet en eneste der." Min lille Waadtlanderinde loe og tilfod, at hun

nu begyndte at forstaae mig, „pourtant,” tilfoiede hun, „monsieur en a trouvé une, sur la grande route, entre Payerne et Lausanne.” — „C'est cela.”

Saaledes gaaer det med Halvdelen af Europæernes Fabler om Republiken og de „tolv Millioner,” der ikke blive udsprede af Ondskab. Kilderne til de Opdigtelser, der udbreides i den Hensigt at forvanske Sandheden, ere lige saa mange som Folks Lidenheder og Interesser. Det er isærbelesshed hos engelske Skribenter, man støder paa saadanne Skildringer, der vel i og for sig ere sande, men som de benytte til Basis for falske Slutninger. Træffe de sammen med en Mand, der efter Udseendet at domme er en uafhængig Borger af den høiere Middelstand, og som har mere Interesse for Politik, end de ere vante til at finde hos ubemidlede Folk i deres eget Hiem, saa fortælle de strax deres Læsere, at de have giort Bekjendtskab med en amerikansk Gentleman, og gjøre sig al mulig Umage for at forevige enhver af hans Bemærkninger — hans demonstratiste crachats* og hans Mangel paa Sølvgasler.

* Jeg beder om Forladelse, fordi jeg omtaler denne affuelige Methode. Der er intet Spørgsmaal om, at den bliver benyttet paa en uforsvarlig Maade; men de fleste engelske Forfattere omtale den med en Parvenu's heftige Iver og Forstillelse.

Den muntre lille Waadtländerinde og jeg naaede snart Lausanne, hvor jeg strax saae mig om efter et godt Logie.

Fire og tyvende Brev.

Lausannes Omegn. — Byen, — Usædvanlig Larm. — Carl den Tiende. — Storfyrstinden Hefene og hendes Datter. — Gensersøen. — Lausannes Havn. — Gientendessen. — Democratist Afgtelse for et kronet Hoved. — Demokratiet og Haderstegn. — Anecdote. — Hr — —'s Decorationer. — Seiltour paa Gensersøen. — Viskaalige Indretninger. — Jeg lander ved Genf.

Min Kiære — —,

Jeg var endnu bestandig i Schweiz, men jeg saae det her fra en ganske anden Side end hidtil. Eggen var saa ziirlig, som en pyntet Herre eller Dame; ikke alene Alt det, for hvilket man maatte takke Naturen, var grandioest og pragtfuldt, det forekom mig endog, at Civilisationen her stod paa et høiere Trin end i de fleste

af de Egne, som jeg i den sidste Tid har bereist. Hvad jeg her siger, gielder især om Udsigten fra Lausanne. Landet hæver sig regelmæssigt og gradviis fra Lemansøens Bredder til en Høide af omtrent fem eller sex hundrede Fod, og danner saaledes en Række af Høie, Terrasser og Fordybninger, som frembringe en behagelig Variation. Man er her overalt omgivet af Landsteder, Forpagterboliger og Landsbyer; hist og her findes ogsaa Skove, uden hvilke Engene maaskee vilde blive lidt eensformige.

Endog den Grund, hvorpaa Lausanne ligger, er meget ujævn, og selv Hovedgaderne gaae ofte steilt i Beiret. Naar man staaer oppe paa disse Bakker, seer den Deel af Byen, som ligger lavere, ofte ud som en ganske anden Verden; dog havde Byen i det Hele et venligt Udseende, og man bemærkede ved første Nærmest, at Indbyggerne vare flittige, reengjorte og velhavende. Den store Mængde Fremmede, som stedsse opholder sig her, bidrager ogsaa betydeligt til at nære Sanden for det Skionne og fremmer overhovedet i høj Grad Stadsens Opkomst.

I Vertshuset var Alt i Bevægelse, og Alles Blikke vare henvendte mod Høien, der begynder at hæve sig tæt ved Huset og som derpaa strækker sig hen imod Genf. Tjenerne vare i travl Virksomhed, da jeg gik ud for at gjøre mig en Spadsjeretour omkring i Egnen,

og jeg sandt dem ligesaa bekieftigede, da jeg kom hjem. Man behøver kun at stirre længe hen paa et Sted for at faae Andre til at gjøre det samme, selv om der aldeles ikke er Noget at see; og saaledes stillede jeg mig ogsaa blandt Tilskuerne her, uden at vide, hvad man gabede efter. „La voila,” løste imidlertid snart Gaaden. To Reisevogne kom tilsyne i Dalen (saaledes kan man med Grund kalde denne Fordybning, uagtet den laae midt i Byen) og kiørte langsomt op ad Heien. Den forreste blev trukken af sex Heste, hvilket paa Europas Fastland, og jeg kan nu næsten sige overalt, er et Tegn paa, at der ere kongelige Personer i den; thi, tallet være Hr. Mac Adams Opfindelse, denne Art Befordring er nu ogsaa gaaet af Brug i England.

Her stode vi nu, en Hob republikanske Snyltegæster, som „Quarterly Review” vilde have sagt, og stirrede med opspilede Dine paa en forstelig Vogn. Jeg har tilforn med stor Beundring betragtet Carl den Tjendendes meteoragtige Toure, da jeg i Sommeren 1827 var saa heldig regelmæssigt at see ham en eller to Gange om Ugen fare forbi paa Veien mellem Paris og St. Cloud. Der var noget Sublimt ved denne hurtige Kiørsel. En „piqueur,” der forekom mig kun med yderste Nød at kunne undgaae, at blive overkiørt; Landsenerer, som i tætsluttede Rækker galopperede forbi; gardes da corps; pragtfulde Vogne med otte, flum-

menbe Heste for; Skarer af Dienere i Liberi, farende henad Veien, ventre à terre — Alt dette bidrog til at gjøre disse Reiser til et interessant og mærkværdigt Skuespil. Jeg erindrer engang at have mødt Hans allerchristeligste Majestæt i Spidsen for et saadant Tog, der bestod af sex Karether og to fourgons med otte Heste for, fire Bogne med sex og ligesaa mange med fire Heste, og omtrent fyrrethve Domestiquer tilhest foruden en Mængde gardes du corps, Kyrasseer og Pandfenerer. Ved denne Leilighed bestod Toget af over tre hundrede Heste, alle af udmærket Skienhed; thi Kongen begav sig dengang hen til Marsmarken for at overvære Bæddeløbene.

En Konge maa kiøre hurtigt og steds med en lige stor Hastighed, hvis han ønsker at imponere Mængden. Herom blev jeg fuldkomment overtydet ved den snegleagtige Langsomhed, hvormed det nærværende Tog nærmede sig. En Mængde Mennesker strømmede sammen udenfor Bertshusets Port, saa snart de Reisende nærmede sig, og da jeg havde al mulig Ansig til at antage, at de vilde tage ind her, hvor man siensynligt ventede dem, ilede jeg hen til et Huus ligeoverfor, hvis rummelige Port indbydende stod aaben uden at være ændset af Rogen. Lige for denne Bygning standsede Wognen, og to Herrer, bedækkede med Ordener,

bleve staaende i Porten, saa at jeg kom i Fare for at maatte agere Hofmand mod min Villie.

En „chasseur“ løstede først en lille Pige paa tre eller fire Kar ud af Vognen og satte hende saa ærbødigt som muligt ned i Porten; denne Tiener havde saa store Knebelbarter og Battenbarter, at han saae ud som en Biern; men da den smukke lille Pige sendte ham et venligt Diefkast, medens han holdt hende i sine Arme, opklaredes hans Ansyn ved et taknemligt Smil. Den lille Person var Storfurstinde Maria, en Niece til Keiseren af Russland. Derpaa steg hendes Moder, Storfurstinde Helena ud af Vognen. Det var en smuk Dame, een eller to og tyve Kar gammel, der ligesom de fleste af hendes Familie udmærkede sig ved sin raske Holdning og adle Træk. Hun er en Prindsesse af Würtemberg og altsaa nær beslægtet med det engelske Kongehuus; hun ligner ogsaa Flere af denne Familie. Nu blev jeg endelig vaer, at jeg netop havde pladseret mig der, hvor jeg ikke skulde være, af Frygt for at komme til at staae i Veien; der var selgetigt intet Andet for mig at giøre end at trække mig hurtigen tilbage. Dette udførte jeg saa godt som muligt, idet jeg bukkede dybt og sneg mig forbi, midt i mellem de høie Reisende. Udspejlninger vare her ligesaa lidt paa deres rette Sted, som jeg selv.

Lausanne ligger, som jeg allerede har fortalt Dem, omtrent fem hundrede Fod over Soen. Fra den offentlige Spadseregang, mont Bénon, har man en yndig Udsigt over alle de skionne Partier, som omgive denne Blandflade, der af Voltaire ansaes for den skionneste i hele Schweiz. „Mon lac est le premier.“ Jeg paa-
 staaer ikke, at han har Ret heri, med mindre vi skulde vende tilbage til Distinctionen mellem „beau“ og „pittoresque.“ Gensersøen horer dog i det mindste til de smukkeste, selv om den ikke er den smukkeste af dem alle. Seer man mest paa Averbier, da fortjener den unægteligt den første Priis; thi nægtet den er mindre bizar end Lucerner=Soen, træder her dog Forskiellen mellem det Majestætiske og Yndige tydeligere frem. Dens Form ligner, som bekendt, en Halvmaane, og naar man fra dens Afsløb nærmer sig det Sted, hvor den begynder at danne sig, kan man bemærke en regelmæssig Overgang fra yndige Egne til saadanne, der i høi Grad imponere. Jeg vil ikke afgjøre, om man her kan finde noget Sted, der er lige saa skiont, som de skionneste Partier af Zürich=Soen, eller saa majestætisk, som Lucerner= og Wallenstädt= ja endog som Thuner= og Brienz=Soen ere paa de fleste Steder; men, som sagt, betragter man Gensersøen som et Hele, da finder man her mærkeligere Contraster end ved nogen af alle de andre. Søens Form gjør det

umuligt at oversee den hele paa noget enkelt Punkt. Maafee ligger Lausanne i denne Henseende lige saa beqvemt som noget andet Sted, og her er dog Søens vestlige Ende aldeles stult formedelst Omboiningen. Kan man end ikke see Søens Afløb her, saa ligger Indløbet til den derimod aabent for Tilskuernes Blik og danner et af de mest majestætiske Landskaber, der findes i dette det herligste af alle Lande paa Jorden. Her kneiser Savoyens Bierge ligesom Granitvolde; Rhonedalen kan man forfølge længer og længer tilbage, indtil den forsvinder i et helligt Mystorium. Hvorhen man end vender sit Blik, mod den udstrakte Riede af Høie, mod Landsbyerne, Bliinbjergene, Klipperne eller den blaa Sø, kommer man dog tilsidst tilbage til dette Sted, hvor grandiose og yndige Naturscener danne det skønneste Hele, jeg nogetsteds har været Vidne til.

Lausannes Havn hedder Duchy; det er en Landsby lige ved Søen omtrent en engelsk Miil fra Staden; den følgende Morgen spadserede jeg derhen. Havnen er omgivet af nette, smaa Landsteder, hvor man fandt Repræsentanter fra alle kristelige Nationer samlede i en venskabelig Congress. Der var ogsaa iblandt dem et Par Deputerede fra Amerika. Til Værn mod Vestenvinden er her opkastet en Dæmning, de nærliggende Høie hindre Nordens og Nordost-Vinden fra at gjøre Skade, men mod Syd er den lille Havn

næsten aldeles aaben. Nogle Baade, tiltakkede som
 Felukker, laae for Anker indenfor Dæmningen.

Storforstinde Helena var Emnet for enhver
 Samtale. Man havde indbudet hende til at giøre en
 Tour til den østlige Ende af Soen, og da Dampskibet
 strax skulde forlade Havnen for at føre den høie Giest
 derhen, maatte vi Reisende finde os i med allerunderda-
 nigst Taalmodighed at vente til hun kom tilbage.
 Idet jeg banede mig Vej imellem den forsamlede Mængde,
 søgte jeg mig mere eensom, end da jeg vandrede over
 de ubænede Alper. Der kunde jeg dog steds betroe
 den hertige Natur mine Tanker; men her saae jeg lut-
 ter fremmede Ansigter, og alle disse Folk vare altfor
 meget besjæftigede med deres egne, ubetydelige Affairer,
 til at de skulde bekymre sig, om der tilfældigviis var en
 Reisende meer eller mindre iblandt dem. De forstyrrede
 mig kun i Nydelsen af den deilige Natur; men Ingen
 tænkte paa at give mig nogen Erstatning istedet. Jeg
 begyndte allerede at blive fied af Mængden, da mit Die-
 saldt paa et Ansigt, som jeg havde seet forhen. Schweit-
 zeren og jeg gienkiendte hinanden i samme Dieblik,
 uagtet vi ikke tilforn havde giort hinandens personlige
 Bekiendtskab. Vi havde engang boet i samme By i
 en anden Verdensdeel og jeg havde tilfældigviis været
 tilstede i en lille Forsamling, for hvilken han havde
 prædiket paa Fransk; her havde vore Dine i det

mindste vænnet sig til hinandens Ansigt. Dette var mig Bekendtskab nok i et saadant Dieblif, og jeg hilste med Glæde paa ham.

Storforstinden afbrød min Samtale med ham, og Sværmen trængte sig om hende, medens hun gik ombord. Nu kom en høist phantastisk klædt Person til syne med en Waadsmandspibe og en Sømandshue af rødt Tøi. Han opførte sig og var klædt som Helten i et Melodrama; idetmindste lignede han ligesaa lidt som en saadan nogen af de Søfolk, som jeg hidintil har truffet. Imidlertid viste det sig dog, at han førte Skibet. Denne Pyntedukke førte derpaa Hendes kongelige Høihed ombord, Hiulene bleve satte i Bevægelse, og Skibet styrede mod Beven.

Fleere af Waadtlandets Embedsmand i fuld Uniform og decorerede med fremmede Ordener havde indfundet sig for at modtage den russiske Prindsesse. Jeg troer, De vil erkiende, at jeg ikke i Almindelighed af demokratisk Gensidighed gjør Ophævelser over Smaating; men jeg kan ikke nægte, at dette Syn var mig i høieste Grad imod. Det er fuldkomment i sin Orden, at de høieste Authoriteter i en Republik (og Waadts Forfatning er virkelig demokratisk) vise Opmærksomhed imod et agtværdigt Medlem af en kongelig Familie, og det er dobbelt Pligt, naar den Paagjældende er en Dame. Jeg indseer ingen Grund

til, at vi skulde være mindre belevne, end man er i et Monarchi eller Aristocrati; det forekommer mig heller ikke, at det strider mod en republikansk Statsforfatnings Aand at belønne en Borger med personlige Hæderstegn og Ordener, naar de kun ikke ere arvelige. Vi handle ogsaa selv efter dette Princip ved at uddøle Raarder, Medailler, Gæddiplomer og andre lignende Udmærkelstestegn. Det eneste Farlige herved ligger i, at det saa let kan blive misbrugt; men dette gielder nu engang om alt Menneleværk, og denne Fare maae vi uagtet alle vore kunstige Præservativer udsætte os for i Soger af langt større Vigtighed. Men naar en Nation eengang har taget den Beslutning, at den hverken vil meddele Nogen abelig Rang eller Ridderorden, og at den alene vil belønne Fortienester ved Folkegunst og Penge, anseer jeg det for høist uklogt og upassende at tillade de høieste Statsembedsmænd at modtage flige Decorationer af fremmede Magter. Enten have de noget Bærd eller ikke. Er det Sidste Tilfældet, opofferer man et Princip uden nogen Grund; antager man det Første, udsætter man en Statsliener for den Fristelse at blive utro for at naae et Maal, hvortil man har afskåret ham Udgang i hans Fædreland, fordi det formentlig er farligt og skadeligt for Staten. Schweizjerne ere fornemmelig i den Grad udsatte for, at fremmede Stater kunne faae Indflydelse paa deres Alig-

gender, at det synes mig, de have endnu mere Grund til at være aarvaagne end vi selv.

Ved denne Leilighed vil jeg fortælle en Anecdote, for hvis Sandhed jeg kan indseaae, og som i det mindste er ret mærkelig, selv om man ikke vil tillægge den større Betydning. Under vort Ophold i Paris gjorde vi Bekendtskab med Familien B — —; de vare særdeles sandhedstjærlige og retfærdige Mennesker. Med Hr B — —, der er Ridder af Æreslegionen, disputerede jeg flere Gange om Ordenstegn. En Dag erkyndigede han sig meget omstændeligt om Forholdene og Anstuelserne i Amerika med Hensyn til politiske Siensstande og isærdeleshed angaaende dette Punkt. I sit Svar paa mine Bemærkninger overraskede han mig ved pludseligt at vttre, at jeg var en langt bedre Republikaner end Hr — —, en af vore Landsmænd, som nu er død, men som engang var et udmærket Medlem af det gamle Federalparti; en indfødt Amerikaner, vel at mærke, og ikke Noget af disse indvandrede Patrioter, der komme for at søge Fortieneste hos os og opstaa sig selv til Organer for den offentlige Mening. Jeg var nysgjerrig efter at faae at vide, hvorledes Hr B — — var bleven bekendt med Hr — — og om hans politiske Meninger. Denne Gaade var let at løse. De havde tilfældigt gjort hinandens Bekendtskab, og da de sandt Betrag i hinanden, havde de fortjat deres

Om gang. „Hr. — — var jo dog meget anseet i Deres Fødeland?“ sagde Hr. B — —. „Det var han og det med Rette, fornemmelig i sit Kald, thi heri lagde han baade Driftighed og Talent for Dagen.“ „Han yndede dog ikke deres Forsatning, og spaaede bestandigt, at den ikke kunde bestaae.“ Der opstod en lille Pause; Hr B — — lo og tilføiede: „hans Son, der var i Huset hos ham, angav engang i min Nærværelse som Grund til denne Ugunst den Omstændighed, at den offentlige Mening i Amerika ikke tillod ham at gaae med hans Ordener.“ „Ordener! hvilke Ordener var det dog muligt, Hr — — kunde bære?“ „Han havde to; den ene havde han faaet af Kongen af Preussen, den anden — om jeg husker ret — af Kongen af England, som Konge i Hannover.“ „Mais, Monsieur B — —, dette maa have været en mauvaise Plaisanterie af hans Son?“ „Aldeles ikke; han viste mig selv Ordenstegnene, og jeg forsikrer Dem: jeg har haft dem begge i Haanden.“

Jeg fortæller Dem denne Begivenhed, aldeles som den tilbrog sig, og jeg søier atter til, at Hr B — —s Alder og Character maatte forjage enhver Tanke om Mystification. Jeg nærer ikke den ringeste Tvivl om, at hvad han dengang fortalte mig var bogstaveligt sandt, skøndt det vel er muligt, at han — som han selv indrømmede — kan have taget feil af den Ritbe,

fra hvilken den ene af disse Ordener kom. Rigtignok er der intet Ulovligt i, at en amerikansk Borger — forsaavidt han ikke beklæder noget offentligt Embede — har Brystet bedækket med Ordener, naar han kan faae dem; men af hvilken Grund erholdt Hr. — — dem? Han udmærkede sig hverken som Kunstner, Videnskabsmand eller Kriger. Jeg kan ikke finde nogen anden Grund, end at de af hvis Sag han tog sig saa varmt, ved i Amerika at forsvare Principer, som stemte overeens med deres egen Interesse, ønskede at belønne ham paa den Maade, som de formodede han vilde ansee for den behageligste. Man kan meget vel antage denne Anekdote for sand, uden derfor at troe, at det store politiske Parti, hvortil Hr. — — hørte, vilde fremkalde en Revolution eller indføre en monarchisk Regieringsform; men paa den anden Side nærer jeg ikke den mindste Tvivl om, at der vare Mange iblandt dem, der havde dette for Øie. De veed, at jeg er opdraget af dette politiske Parties Tilhængere, og at jeg havde den bedste Leilighed til at lære deres Grundsætninger at kiende; jeg kan derfor med Sikkerhed paa staae, at vel den største Deel af dem alene drømte om at bortskjære, hvad de kaldte skadelige Udværter af Demokratiet, men at derimod Enkelte af dem, der stode i Spidsen for Partiet, arbejdede paa hos os at gienindføre det gamle System. Til dem formoder jeg Hr. — —

borte, thi endt jeg ikke kiendte
Belønning herfor forærede man
han ikke engang vove at være

Det var næsten mørkt, f
bage; jeg gik med ombord og
ste Gang paa denne Søes bla

Vi vare snart paa Reiser

Antal var 40 til 50, for
Endnu før det blev Nat, naa

Montblancs isolerede og majestætiske Top var synlig.
Bierget er langt mere fremragende end de høie Toppe
i Oberland; thi de lavere Biergmasser, som ere leires
de rundt om dets Fod, kunne ikke svække det Indtryk,
som dets majestætiske Gensomhed frembringer.

Vor melodramatiske Skipper gav os en Prøve
paa sine isolerlige Indfald, endog førend det blev rig-
tigt mørkt. Farten paa Søen foretages i Almindelig-
hed om Dagen, saa at et Compas naturligviis er tem-
melig unødvendigt, naar det ikke regner eller er taaget.
Men idag vare vi nødt til at seile flere Timer i
Mørket; der blev da paa Grund af denne vigtige Om-
stændighed foretaget en høitidelig og fantastisk Indvielse
af Kompasset, hvortil jeg idetmindste ikke erindrer no-
gensinde tilforn at have været Vidne. En god halv
Time gik hen med at bringe Instrumentet i parallel
Linie med Kiolen; thi man opfyldte denne Pligt med

en Mængde
vare for
de m-
ty

fra hvilken den ene af disse Ordener kom. Rigtignok er der intet Ulovligt i, at en amerikansk Borger — forsaavidt han ikke beklæder noget offentligt Embede — har Brystet bedækket med Ordener, naar han kan faae dem; men af hvilken Grund erholdt Hr. — — dem? Han udmærkede sig hverken som Kunstner, Videnstabsmand eller Kriger. Jeg kan ikke finde nogen anden Grund, end at de af hvis Sag han tog sig saa varmt, ved i Amerika at forsvare Principer, som stemte overens med deres egen Interesse, ønskede at belønne ham paa den Maade, som de formodede han vilde ansee for den behageligste. Man kan meget vel antage denne Anekdote for sand, uden derfor at troe, at det store politiske Parti, hvortil Hr. — — hørte, vilde fremkalde en Revolution eller indføre en monarchist Regieringsform; men paa den anden Side nærer jeg ikke den mindste Tvivl om, at der vare Mange iblandt dem, der havde dette for Sie. De veed, at jeg er opdraget af dette politiske Parties Tilhængere, og at jeg havde den bedste Vilighed til at lære deres Grundsætninger at kiende; jeg kan derfor med Sikkerhed paa staae, at vel den største Deel af dem alene drømte om at bortskjære, hvad de kaldte skadelige Udværter af Democratiet, men at derimod Enkelte af dem, der stode i Spidsen for Partiet, arbejdede paa hos os at gienindføre det gamle System. Til dem formoder jeg Hr. — —

horte, skøndt jeg ikke kiendte ham personligt; og til Belønning herfor forærede man ham lidt Legetoi, som han ikke engang havde at være bekiendt.

Det var næsten mørkt, førend „Leman“ kom tilbage; jeg gik med ombord og befandt mig nu for første Gang paa denne Søes blaa Bølger.

Vi vare snart paa Reisen til Genf; Passagerernes Antal var 40 til 50, for største Delen Englændere. Endnu før det blev Nat, naaede vi et Punkt, hvorfra Montblancs isolerede og majestætiske Top var synlig. Bierget er langt mere fremragende end de høie Toppe i Oberland; thi de lavere Biergmasser, som ere leires de rundt om dets Fod, kunne ikke svække det Indtryk, som dets majestætiske Ensomhed frembringer.

Vor melodramatiske Skipper gav os en Prøve paa sine løierlige Indfald, endog førend det blev rigtigt mørkt. Farten paa Søen foretages i Almindelighed om Dagen, saa at et Compas naturligviis er temmelig unødvendigt, naar det ikke regner eller er taaget. Men idag vare vi nødte til at seile flere Timer i Mørket; der blev da paa Grund af denne vigtige Omstændighed foretaget en høitidelig og fantastisk Indvielse af Kompasset, hvortil jeg idetmindste ikke erindrer nogenfinde tilforn at have været Vidne. En god halv Time gik hen med at bringe Instrumentet i parallel Linie med Kielen; thi man opfyldte denne Pligt med

en Mængde Dmsvob og med Grimasser, som aldrig før vare forekomne i min Praxis, uagtet de forresten passede meget godt til Seiladsen paa en Sø, der er syvtyve Mile lang og mellem sex og otte Mile bred. Efter alle disse Forberedelser styrede vi langs med Kysten, der snart laae os saa nær paa begge Sider, at man kunde have troet at see Bredderne af en af vore egne brede Strømme.

Vi fik ikke Lov til at løbe ind i Genf's Havn, da vi ankom! Smaa Stater pleie ligesom ubetydelige Mennekter at være meget nøielseende og punktlig. Hvad vilde vi tænke, naar det f. Ex. blev besaet, at intet Skib efter Kl. 9 om Aftenen maatte løbe ind i Nya Yorks Havn? Man vilde da snart see en Flaade af Skibe, Dampbaade, Kystfarere og Østersfiskere samlede, næstendeels stor nok til, som Matroserne sige, at heise den hele Genferstat.

Vi kunde ikke trodse Lovene, men da vi fandt en Ankerplads mellem et Dusin Baade, der saae ud som Felukker, og som vare blevne „affaarne“ ligesom vi, lykkedes det dog vor Prinds af Gandango at bringe sit Skib i Sikkerhed. Vi satte over til en lille Landingsplads udenfor Portene, og efterat vore Pässe vare afleverede og behørigt undersøgte, droge vi glennem Raveliner og Vindebroer, over Grave og Volde ind i Galtvins og Jean Jacques ærværdige Stad.

V a n d r i n g e r

i

Schweitz.

Efter det Engelse

ved

J. C. Magnus.

Siette Hefte.

Kjöbenhavn.

Forlagt af og trykt hos S. Trier.

1839.

Fem og tyvende Brev.

Steder i Europa, der ere mærkelige i historisk Henseende. — Genf.
— Binduespeile. — Havnen. — En pensioneret Dampbaad.
— Udsigt fra Volden. — Samtale med Hr. Simond. — Bes
førelsen og Regjeringsform. — Fernel. — Voltaires Bo
lig. — En Kirke, opført af ham. — Interessant Bestem
melse i hans Testamente. — Jeg vender tilbage til Lausanne.
— En Kudsts Bedrageri. — Reise til Bern. — Kudstens
Straf ved min Ankomst til la Lorraine. — Det gamle Aven
tium.

Min Kiære — —

Naar en Americaner reiser giennem Europa, kommer
han til visse Steder, som stedse gjøre et dybt Indtryk
paa ham, og som opfriske Kiære Minder. England er
især rigt paa saadanne, — skjøndt man ogsaa paa
Festlandet jevnlige støder paa dem. Genf er et af disse; jeg
ilede giennem denne Stads Gader med en Nysgjerrighed og

(for at bruge et i Amerika giængs Udtryk) en Hestighed,* som jeg ikke havde sporet hos mig, siden jeg betraadte Paris's Gader. Jeg kan hverken sige, at Byen mishagede mig, eller at mine Forventninger bleve skuffede. Uhyre store, bedækkede Gange, som meget ligne de saakaldte „piazze,** der saa ofte findes foran vore egne Giestgivergaarde paa Landet, vanzire vel i høj Grad nogle af Gaderne; men de ere dog unøgteligt til stor Gavn om Vinteren. Jeg kan som sagt ikke rose deres Skønhed; man sige iøvrigt hvad man vil om Nytten af dem.

Den ærværdige og berømte lille Stad er bygget paa begge Sider af Rhone, og en betydelig Deel af den

- * Amerikanerne høre til de mindst heftige Nationer paa denne Jord, skøndt de bestandigt tale derom. Vi have en Mængde Selskaber, i hvilke Folk ansøres i politisk, religiøs og social Henseende, men hermed er ofte forenet en usforstammet Indblanding i Andres Ansiggender.

- ** Jeg troer denne Betydning af Ordet er egen for dette Land, hvilket i en vis Henseende ogsaa kan siges om Sagen selv. Piazza betyder paa Italiensk en Plads eller et Torv. I mange italienske Byer ere Torvene omgivne med „Arcader,** der have nogen Lighed med de amerikanske Buegange; dette har uden tvivl givet Anledningen til det omtalte uegentlige Navn. En verandah er, saa vidt jeg veed, egentligt en dækket Allan.

ligger paa en meget ujevn Grund. Der ere mange Gader, ad hvilke man med langt større Lethed kan gaae ned end op, og nogle af dem ere næsten aldeles ufremkommelige for Vogne. Det er i det Hele en velbygget Stad, skjøndt Forbringerne i architectonisk Henseende ere bestedne, og Husene ere vel solide og rummelige, men ikke synderligt elegante. Jeg saa meget saa Hoteller eller portes-cochères, hvilke sidste nok ere et Kiendetegn paa hiint Slags Bygninger, uagtet den franske Skik at besørge sine huslige Syssler under aaben Himmel ogsaa her synes at være almindelig.

Nogle Huse vare forsynede med smaa Reflectionsspeile, saaledes som man hyppigt seer dem i Holland. Det forundrede mig at see dem i en By som Genf, hvis Indbyggere ere bekjendte for deres Smag og Intelligents. Jeg har steds betragtet det som et sikkert Tegn paa aandelig fattigdom og Mangel paa sand Dannelse, naar ogsaa den bedre Deel af Indvaanerne i en By bestandigt seer ud af Vinduet og giver sig til Pris for Alles Blikke. Dette er en Regel, som efter min Mening i Almindelighed maa antages for at være sand; thi hvorledes kunne de almindelige Hverdagsbegejstrelser paa en Gade i længere Tid tiene til Udspredelse for den, som selv har et Forraad af Tanker og Kundskaber at ty til i eensomme Diebliske? At kige ud af Vinduet og at strikke forekommer mig lige upas-

sende for den Dannede. Foruden at disse Vinduespælle
 bebude aandelig Tomhed, ere de ogsaa Tegn paa en
 ussel Forsængelighed; thi ved Hjælp af dem kan man
 ubemærket tilfredsstille sin smaalige Nysgierrighed. De
 kunne være ret behagelige for Børn, men man maa
 faae et underligt Begreb om en Mand eller en Da-
 mes Smag, naar man hører, at de fra Morgen til
 Aften sidde og see ud af Vinduet. Dog — min Da-
 del er vel for stærk, thi i Genf er det ingenlunde no-
 gen almindelig Skik, og jeg er overbevist om, at den
 kun findes hos den Klasse, som ikke vil naae noget høit
 Dannelsesstrin, forend vi komme det bevidste Aartusinde
 en heel Deel nærmere, end vi for Dieblirket synes at
 være.

Genfs Havn — dette hellige Sted, hvor man ei maa
 komme efter Kl. 9 om Aftenen — er dannet ved en
 dobbelt Række af nedrammede Væle; her laae to Damp-
 skibe, en halv Snees Fartøier og en Mængde flydende
 Vaskerhuse for Anker. Da Strømmen er temmelig stærk
 nær ved Udløbet af Søen, ligge disse „Vaske-Pla-
 blissementser“ ganske bekvemt for nogle hundrede raske
 og snaksomme Damer, der synes at opholde sig her en
 heel Deel længer end netop i deres Fritid. I Amer-
 rika hører man vel meget tale om en Vask, men man seer
 kun lidt til den; paa hele Europas Fastland derimod synes
 Vasken at foregaae offentlig ved en Udstrøvning en masse,

som om det var en militair Parade. Seine er oplivet ved interessante Grupper af blanchisseuses; jeg troer ikke, at de paa nogen Maade svække Indtrykket af det Pittoresque, uagtet jeg formoder, at Alvens Anklage mod Sammet vilde finde hyppig Anvendelse paa dem.

Vi høre meget om Pensioner paa denne Side af Atlanterhavet; men det groveste Exempel paa Misbrug af denne Art, hvorpaa jeg endnu har truffet, laae — det være sagt til Skændsel for Democratiet — for Anker i Havnen ved Genf. Hvad synes De om at pensionere en Dampbaad? Idag viste man mig dog een, som man i fuld Alvor tillagde dette besynderlige Navn, og, hvad der er endnu mærkeligere, den er aldeles ikke Gienstand for Spot og sarcastiske Bemærkninger, hvilket derimod er Tilfældet med dem, som betale. Sagen lader sig imidlertid fortælle med faa Ord.

En af vore egne Landsmænd lod den første Dampbaad paa Genfersøen bygge. Foretagendets heldige Udsald bevægede Nogle til at indgaae et Compagni og at bygge talrige Dampskibe. I den Hensigt at blive fri for Concurrence med vor Landsmands utrættelige Seiler, toge de deres Tilflugt til den gamle, prøvede Sætning, at Enhver er tilfals for sin Priis, der som sædvanligt heller ikke her slog feil. Det gamle Skib damper og arbejder nu ikke længere til Skade for det omtalte Compagni, men erholder sin Napoleond'or

om Dagen under den Betingelse, at det ikke mere maa udsætte sig for at blive udelukket fra Genf's Haan. Da denne Baad, som en ægte Annuitant, under disse Omstændigheder formodentlig vil blive meget gammel, og da det hele Fartoi ikke er meget større end en Rødbestkal, er det let at indsee, at det har været en god Speculation for vor Landsmand.

Genf er ikke alene omgivet med Mure, men endog befæstet *secundum artem*; dens Volde danne herlige Spadseregange, og Udsigten fra dem er paa nogle Steder meget smuk. Jeg gjorde en Tour næsten heelt rundt om Staden, og blev rigeligt belønnet for min Uleilighed. Uagtet man kan see Montblanc, har man dog ikke her nogen Udsigt over Bierge, der kan udholde nogen Sammenligning med Heilandet i Bern. Omegnen er yndig; begge Bredderne af Soen ere i en Strækning af flere Mile bedækkede med Byskeder og Haver. Man mærker her kun lidt til, at man er i Schweiz; men Genf har kun i saa kort Tid været et Canton, at man ei kan forlange, det allerede skulde være aldeles schweitzerist.

Imellem Hr. Louis Simond, den bekjendte Rejsende, og en Deel af min Familie havde tidligere fundet et saa fortroligt Forhold Sted, at jeg besluttede at tage en Bogn og aflægge et Besøg hos ham paa hans Landsted. Jeg var ikke kommen en halv Miil fra Porten, da jeg

var saa heldig at træffe ham paa Veien til Byen. Jeg forestillede mig for ham, vendte tilbage til Genf i hans Selskab og fik en lang Samtale med ham om Amerika. Han sagde, at han erindrede, hvorledes Ny-York saae ud, da det ikke var større end Genf; og han studsede, da jeg fortalte ham, at det for Die-blikket har otte Gange saa mange Indbyggere som denne By. *) Det lod til som om han slet ikke at kunne begribe, hvorledes det gik til, at vi gjorde saa store Fremskridt; thi jeg kunde godt mærke, at han havde ventet, at det vilde gaae Amerika ganske anderledes. Vi kom i en venstabelig Disput angaaende denne Gienstand: han helsede til den Mening, at vi gik fremad uagtet vort Democrati; jeg derimod paastod, at dette saa foragtede Element i det amerikanske System netop indeholdt Grunden til, at vi ved vor stigende Vælde kunde gjøre alle almindelige Beregninger til Skamme. Den Maade, hvorpaa han argumenterede, var mig paafaldende; den røbede en Synsmaade, der meget almindeligt findes hos dannede Mand, skøndt den efter min Mening er et Exempel paa en meget falsk Livsphilosophi. Det forekom mig, at han forvekslede siin Følelse og Grundsatninger. Gud veed, at Amerikanerne vilde blive

*) Dette var for otte Aar siden. Nu er den, Brooklyn iberegnet, tolv Gange saa stor.

vurderede temmelig lavt, hvis de ubeslukkende Skulde bedømmes efter deres Smag, men et politisk System bør ei forkastes fordi dets Tilhængere bruge Skræa, eller prisen, fordi de have bon ton. At slutte saaledes vilde være det samme som at dable et Fjerde=Julis Gilde, fordi ingen Aadelig var tilstede derved. Giin Folelse indbringer sielvent Penge, men hvor der er Penge, lægger dog ogsaa tilsidst en forædlet Smag sig for Dagen, uagtet der rigtignok for Dies blikket kun er liden Udsigt dertil. Han sluttede Discussionen paa en Maade, som forbausede mig; thi han sagde: „Jeg er bange for at komme frem med en Spaadom for Dem, da De var den Eneste, som har forudsagt Udsaldet af Søslagene i den sidste Krig med Stor=Britanien.“ Jeg var formodentlig ikke den eneste Prophet, som ved denne Heilighed talte Sandhed; men jeg erindrer vel, at han i Aaret 1812 loe af mig for disse Spaadomme, og anførte General Moreau som en Auctoritet mod mig. General Moreau var unægteligt en god Soldat; men jeg kan vistnok uden at træde Bestedenheden for nær antage mig selv for en bedre Somand end han.

Jeg har læst en heel Deel om, at Canton Genf ved Tractaten af 1814 blev betydeligt udvidet; men naar man betragter Kortet, kan man fristes til at spørge, ikke alene hvad der er bleven af Tilvæerten, men endog af Cantonet selv. Der er kun en eneste af Forbundsstaterne, nemlig Zug, som har et mindre Glædeindhold,

end dette. I Henseende til Folkemængde derimod har
 det en høiere Rang paa Grund af Stadens Størrelse;
 thi denne er den folkerigste i hele Landet. De Can-
 tonner, som ere svagere befolkede, ere Schweiz, Glarus,
 Schaffhausen, Unterwalden, Zug og Uri. Canton Genf
 har en uregelmæssig Figur paa begge Sider af Soen;
 men dets største Udstrækning i Længden er ikke engang
 tiorten engelske Mile og dets største Brede er ikke syv.
 Hele Folkemængden er omtrent 44,000 Siæle, af hvilke
 25,000 leve i Staden. Desforuden opholder næ-
 sten tusinde Reisende i Giennemsnit sig her. Regjeringen
 er i Hænderne paa et Aristocrati af Borgere, som i
 det Hele taget styrer Staten vel, om man end ikke
 ganske kan frikende det for Intolerance i Religionsager.
 Jeg kender ikke Noget til Gienstanden for denne Strid;
 men jeg er tilbøielig til at formode, paa Grund af
 nogle Uttringer af dem, der forsvare det
 Bestaaende, at det er en Kamp mellem Fanatisme
 og Besindighed, og at man neppe vilde være tilbøielig
 til at underkaste sig Apostlernes Kiendelse. Paa
 Grund af den nøie Forbindelse, der finder Sted mel-
 lem politisk og religiøs Frihed, vil De vist ikke undres
 over, at Troen i religiøs Henseende paa denne Hemis-
 phere i Almindelighed er underkastet en Tvang, der
 passende kan sættes ved Siden af den militaire Dis-

ciplin. Derfor ere religiøse „martinets“ langt mere almindelige end „Tappre“ og „Hoihiertede“.

Dagen efter min Ankomst reiste jeg til Jersey; Veien gik igiennem en deilig Egn, hvor man ikke kunde see Andet end Landskeder med tilhørende Antag. Hele Veien er vel kun fem Mile lang, men den ferte os ikke desto mindre ud af Schweiz. Paa Grændsen have Franskmændene opreist et skønt Kors, der næsten seer ud som en Udfordring til deres fiatterste Naboer. Det er ganske nyt og uden al Tvivl opreist under den nærværende fromme Regiering, eftersom Kirken nu pludseligt har gienærholdt Noget af sin gamle Glæde ved Hjælp af en ny Suite af Mirakler.

Landsbyen Jersey maa takke Voltaire for sin Tilværelse. Den er ualmindeligt net og vel bygget, men har ikke desto mindre Meget af det Uhyggelige ved sig, som er de franske Landsbyer eget. Slottet — som Voltaires Hus kaldes — er en lang, smal, laterneagtig Bygning, lidt større, end „the Hall“ i Gen vilde være, hvis den blev afdeelt paa samme Maade. Forsiden har syv Binduer. Anlægene ere meget store, og alle i stiv fransk Smag. En Vuegang fører til Huset, men overhovedet er den hele Bygning kun saare lidt smagfuld og uden al Tvivl endnu mindre hyggelig. Her fød Voltaire, og — som han pleiede at sige — „rystede sin Paryk og bedækkede Republiken med

Stov, et Kunststykke, der var mindre vanskeligt i hans Tid, da Parykkerne vare saa store og Republikkerne saa smaa, end det fornærværende Tid vilde være. Egnen her er aldeles ikke udmærket, thi Søens Bredde er i det Hele taget lave, og Træerne staae saa tæt ved hverandre, at de affliære al videre Udsigt. „Mon lac est le premier,” kan muligens være sandt, naar man tager Hensyn til dens skionnestes Partier; men det kan ikke gielde om den Deel af Søen, som man kan see fra Ferney.

Vi gik ind i Huset saa ugenert som om det var et Værtshuus. Her traf vi ogsaa flere Reisende, som vare komne i samme Hensigt som vi; og skal jeg bemme efter hvad jeg var Vidne til, saa maa jeg næsten antage, at Bygningen især paa denne Aarstid er aldeles ubrugbar til Beboelse. Værelserne ere smaa. I Salen ere flere Copier af gamle Mestere og et Maleri, som skal være et Bærk af den berømte Philosoph selv. Det er et mislykket allegorisk Stykke, hvis udførelse aldeles har qvalt det Vittige i Ideen. Vi her af kristelig Kiærlighed antage det hele Arbejde for en Spøg; uagtet Voltaire vistnok var i høieste Grad forsængelig. Hans Sovekammer er prydet med nogle flette Kobbere, og hans Seng er knap en Daler værd.

Kirken, som har erholdt en sørgelig Navnkundighed, er en lille Bygning tæt ved Buegangen, langt

mere passende for den, der lod den opføre, end for det høieste Væsen, til hvem den var indviet. „Deo erexit Voltaire!“ „Skriv først Gud“ siger Dogberry, „thi Gud forbyde, at Gud ikke skulde gaae foran slige Skurke.“ Dette er en Hyldest, som en Skabning bringer sin Skaber, en Skabning, som ikke kan forudsæe, hvad den næste Time bringer, som ikke veed, hvad Livet er, eller hvad Døden vil blive, som ikke begriber et eneste Phænomen ved sin Existence — til den Alvise, der styrer og behersker Alt! Som af bitter Forsagt over en saa vanvittig Forsængelighed og unaturlig Anmasselse, har man udslettet Indskriften, og for nærværende Tid er Kirken indrettet til deri at glemme Kartofler. Her var denne Dvergang netop paa sin rette Plads.

Nedens jeg taler om Voltaire, vil jeg fortælle Dem en ret interessant Begivenhed, som jeg glemte at omtale i mine Breve fra Paris. De veed, han døde i Paris i Aaret 1799. Efter hans sidste Villie skulde det Huus, han eiede i Quai Voltaire, henstaae ubeboet i halvtredsinde Aar efter hans Død;* først efter dette Tidsrum

* Da Forfatteren i 1830 kom tilbage til Paris, var den af Voltaire fastsatte Periode udløben. Hotellet blev aabnet og sat i beboelig Stand, og uden at Tvivl har man undersøgt den Udsdeds Manuskripter. Dette skete 1829 under Carl den Tiendes og Jesuiternes Herredømme. Voltaire, hans Lestæ

Forløb skulde det blive aabnet, og visse Documenter, som fandtes der, blive publicerede. Den naturlige Forsmodning var, at disse Manuscripter vare skrevne i den Aand, som han troede vilde være den herskende i vor Tid i religiøse og politiske Materier. Tiden til denne store Spaadoms Opfyldelse er forhaanden, og vi skulde snart have Feilighed til at erfare, hvor vidt denne „esprit,” som er „partout,” vil lade dens Besidder flue ind i den ubekjendte Fremtid, eller hvad „Voltaire crexit Deus.”

Genf ligner en stor Boutik hos en Juveler. Her forfærdiges „bijouterie” for hele Christenheden, og man kan neppe besøge denne By uden at betale den Tribut. Jeg købte et Uhr for at faae et Paaastub til at tage Etablissementerne i Diesyn; det Interessante ved dem ligger imidlertid mere i den overordentlige Driftighed, som hersker her, end i brillante Udstillinger. Man kan købe til hvilket som helst Beløb og erholde Artiklerne mente, Meninger og Ønsker syntes at være aldeles forglemte; thi Alt, hvad man fik at vide, var, at Hotellet ikke længer var lukket og ubeboet. Dersom der ikke er nogen Feil i Tidbestemmelsen, har formodentlig Regjeringen forbudt Trykningen af hans efterladte Papirer. Imidlertid er den trampeagtige religiøse Tver forbi, og afløst af en anstændig politisk Frihed; nu synes Baa at bekymre sig om Voldtire, hans Kirke, Spaadomme og Forgudelse.

udleverede i Paris, trods den dobbelte Toldlinie. Gens-
ferne fortælle med stor gusto følgende Anecdote, som
nyligen er passeret.

Medens en af de høieste franske Statsembedsmænd
(Hr. de St. Ericq, troer jeg) var paa en Inspection's
reise langs med denne Grændse, forlod han plud-
selig sin egentlige Reiseroute, og giestede Staden
Genf. Førend hans Ankomst var bleven bekendt, be-
gav han sig hen til en Juveler og købte paa den
nysomtalte Betingelse Barer til et betydeligt Beløb,
imod at deponere en bestemt Sum. Saasnart han
havde afsluttet denne Handel, forlod han Byen ligesaa
hemmeligt, som han var kommen, og vendte tilbage til
Paris, efterat have instrueret vedkommende Officianter
om at være paa deres Post, naar den forventede Pak-
ke ankom. Nogle Dage derefter forlangte en Fremmed
Audients hos ham i hans Kabinet. Personen kom ind,
afleverede Juvelerne og præsenterede ham en Regning
for den resterende Købesum. Pengene bleve sieblikkeligt
udbetalte, og den forbausede Minister, som havde givet
de strengeste Ordre til at anholde disse Sager, lovede
Agenten en anseelig Belønning, hvis han vilde fortælle
ham, paa hvilken Maade de vare indsorte i Paris.
Denne modtog Tilbudet, og sagde, efterat have erholdt
den udløvede Sum: „Monsieur, vi kende Dem og
sandt Leilighed til at sende Barerne over Grændsen med

Deres egen Bagage." Grunden til, at vi nu først afleverede dem, var alene for at friule den Maade, hvorpaa de bleve indsmuglede.*

Efterat have opholdt mig to Dage i Genf uden at have en eneste Bekendt (thi her taber man sig meget let i Brimlen), vendte jeg med Dampstibet tilbage til Lausanne. Som sædvanligt havde vi en Mængde Englændere ombord, og iblandt dem var En, som efter sin Tale lod til at være en Methodist. Man fortalte mig, at hans Troesbrødre antoges at staae i Spidsen for den store religiøse Sect i Genf. I et og samme Aandebånd klagede han over Øvrighedens Indblanding i Religionsager og hoveede over den gode Sags Fremgang, bestaaende med den asmaaale, didactiske, stolesmæssige Tone, som levende erindrede mig om den store Klasse af vore egne religiøse Svømmere i Amerika, en Klasse, hos hvem kristelig Kiærlighed imidlertid ikke udgjør nogen Cardinaldyd.

Vi ankom betimeligt til Lausanne, og jeg traf Foranstaltninger til den følgende Dag at vende tilbage til Bern. Det er aldrig behageligt at mindes de flette Streger, som Folk spille os paa en Reise; men jeg vilde ikke løse den Opgave, jeg har foresat mig i disse Breve, dersom jeg med Taushed vilde forbigaae et Be-

* Forfatteren erholdt tidligere Betræktelse paa denne Historie fra Chæfen for de franske Douaner.

drageri, for hvilket jeg ved denne Leilighed var Offeret. En Tiener i Giesfigivergaarden førte en Person ind til mig, der meldte sig som En, der søgte Retour til Bern. Jeg gjorde den udtrykkelige Aftale med ham, at vi skulde tage bort den følgende Dag. Neppe var han ude af Døren, førend han vendte tilbage med det Spørgsmaal, om jeg havde Noget imod, at han tog en Reisesfælle med. Jeg svarede, at jeg aldeles Intet havde derimod, naar han kunde træffe paa en anstændig Person, og kun medtog En. Med denne Bested gik han.

Den næste Morgen kom Rubsten for at hente mit Reisetoi, og undskyldte sig, at han ikke holdt lige for min Dør, da det var vanskeligt at vende i den smale Gade. Jeg fulgte med ham hen til Vognen, og fandt den allerede besat med fire Reisende foruden to, som vare i Bente. Karlen vægrede sig ved at udlevere mit Toi, og kiorte efter en kort Ordstrid bort med det. Denne uforstammede Fremfærd foregik midt paa Gaden i en Snees Menneskers Nærværelse, uden at en Gæstehysets at bekymre sig det Mindste derom. Jeg forlangte at føres til Ørigigheden, til Politiet, til hvem det saa var, der havde Myndighed at standse en saa aabenbar Forurettelse; — man viste mig frem og tilbage, uden at jeg traf paa Noget, indtil jeg begyndte at mærke, at Alle i Giesfigivergaarden vare i Complot sammen. Det var unægteligt den mest uforstnyldte og aabenbare

Forurettelse mod en Reisende, som er kommen til min Kundskab, og jeg havde ikke desto mindre megen Meie med at finde Noget, der endog kun vilde vise mig hen til Øvrigheden.

Da jeg maatte opgive alt Haab om at faae nogen Satisfaction i Lausanne, bestilte jeg en anden Vogn og begav mig paa Veien til Bern. I Payerne pralede Skurken med, at han havde beholdt en Engländers Reisetoi, fordi denne havde snydt ham for hans Penge. Men jeg stolede paa „Borgerstabs“ Politi og fulgte roligt efter ham den følgende Morgen. Saa snart jeg kom til la Lorraine, opsogte jeg strax, uden at spille et Diebtik, Bedrageren og bragte ham for Politiet. Da jeg ikke kunde tilveiebringe noget Beviis for min Sigtelse, tilstod Dommeren mig reent ud, at, da Karlen benægtede Alt, kunde han ikke staae mig nogen Erstatning, uagtet han ikke nærede den mindste Tvivl om, at min Klage var grundet. Her var jeg i en slem Forlegenhed! Endeligt kom Skurken under Forhøret til at modsigte sig selv, og da han saae, at han var falden i en Fælde, begyndte han at tale i en saa usforstammet Tone til Dommeren, at Sagen snart tog en for mig heldig Vending. Rudsten kom fiorten Dage i Fængsel, jeg fik mine Effecter tilbage og blandt dem min Dagbog, som har været den fortrinligste kilde til mine Breve til Dem. Saaledes endte denne ubehageige Affaire..

Dette er anden Gang, jeg under mit Ophold i Schweiz blev bedragen paa denne Maade. Grunden hertil maa man søge i den momentane Forbindelse, som opstaaer mellem dem, der ubekiendte reise igiennem et Land, og dem, som leve der af at udplyndre hine efter bedste Gode. Det vilde være ubilligt at brændes mærke en heel By, fordi et Par Mennesker begik en slet Streg; men den Eigegyldighed, som Værten, hans Folk og Alle i Giestgivergaarden i Lausanne ved denne Leilighed udviste mod mig, maatte nødvendigviis bevirke, at jeg med megen Uvillie tænker tilbage paa mit Ophold i denne By. Jeg kom ved denne Leilighed til at tænke paa de udtænkte Bedragerier, som omtales i Gil Blas; og meer end engang var jeg ligesaa meget oplagt til at lee over den hele Historie som til at angive den for Retten.

Dette Bedragerie bragte mig iøvrigt til at ile lidt for meget. Jeg burde have standset ved Avanche, som jeg paa Tilbagereisen til Bern tog lidt noiere i Diesyn. Man siger, at man kan opdage Spor af den gamle Byes Volde paa en betydelig Strækning, hvilke i sin Tid endog skulle have haavt tre engelske Mile i Omfang. Dette er vel ikke nogen meget betydelig enceinte; men man maa erindre, at militaire Stationer i Almindelighed blive indknebnede saa meget som muligt, og at altsaa Rummet var opfyldt med en forholdsmæssig meget stor

Folkemængde. Man vilde ikke engang ansee Rom for nogen særdeles stor Stad, naar man ubelukkende tog Hensyn til Størrelsen af det Rum, som indesluttedes af dens Mure, hvis Udstrækning man endnu paa det Nøieste kiender. Efter Rngtet skal Murten=Soen, som nu ligger en god Miil herfra, tilforn have bestyret Aventicums Mure. Landet et saa fladt og Soen saa lav, at jeg gjerne vil troe det.

Jeg fulgte Sporet af den hensuldbrende Dyrge Tegls og Kampestene, af hvilke Bolden tilforn havde bestaaet, og gik op ad en Høi, paa hvis Top der findes et Taarn, som jeg har omtalt i et tidligere Brev. Bærker af den Art see omtrent eens ud, hvad enten de ere byggede i Italien eller i et barbarisk Land. Taarnene ere smaa Bastioner, som kunne bestrnge Cortinerne, da de formedelst deres Høide og Brede aldeles beherske dem paa et Bueskuds Længde. De ere for det Meste aabne paa den Side, som vender mod Byen. Taarnet ved Aventicum er meget simpelt og har formodentlig aldrig vaet halv saa megen Opmærksomhed, da det var besat med romerske Soldater, som nu, da det er et atten Aarhundreder gammelt Mindesmærke.

Sex og tyvende Brev.

Forberedelser til en Reise mod Syden. — Overeenkomst med en Kudst. — Schweiz's og Amerikas Clima. — Afsted fra la lorraine. — Payerne. — Bagtler. — Engelske Reisende. — Moudon. — Et auherge inévitable — Fortryllende Udsigt. — Beveys Clima. — Fouragerende Postillion. — Trilles scene. — Følelse af rolig Tilfredshed. — En amerikaners Bolig. — Slottet Chillon. — Prøve paa et Dampskibs Hurtighed. — Villeneuve.

Kære — —,

Ugen efter at jeg var kommen tilbage fra Genf, anvendte jeg til at gjøre de nødvendige Forberedelser til en Reise mod Syd; thi de Reisende forlade Biergene, ligesom Fuglene, alle paa samme Tid. Veiret begyndte at give os Vink om, at det var Tid at drage bort. Da jeg har bestemt at besøge Cantonerne endnu en gang, førend jeg reiser hjem, vil jeg opsætte mine almindelige Bemærkninger til de følgende Breve og nu uden Afbrudelse fortsætte den simple Fortælling om vor Reise.

Man har saa mange frygtelige Historier om de itolienste Gavnpe, deres Postmestre og vetturini ere saa berygtede, at jeg i den sidste Uge gjorde mig meget Uleilighed for at erholde en sikker og beqvem Be-

forbring til Florents. Jeg havde nylig havt et Exempel paa, hvad man risikerer ved at tage med en Leilighed, som man undervejs træffer paa; jeg anvendte derfor al mulig Forsigtighed. Jeg havde under mit Ophold i Bern erholdt Heste til Leie af en Mand, som ogsaa var voiturier, og som var vel anseet i Byen. Med ham afsluttede jeg derfor en Contract angaaende denne høist vigtige Sag. De vilde smile, naar De saae det „Certeparti,” som blev nøiagtigen opfat imellem os, og hvori ethvert Punkt blev saa omhyggeligen afsluttet in forma legis, som om det havde været en Contract om at føre en Ladning Thee fra China til New-York. Der blev vel ikke tegnet Assurance, det er sandt; men dette kunde jo netop være et Beviis paa Ladningens større Værdi.

Den Ene af Contrahenterne forpligtede sig til at føre den Anden trygt til Florents i Løbet af elleve Reisedage, hvorimod le dit sieur lovede at betale saa og saa meget om Dagen, samt for ethvert Ophold, der alene hidrørte fra hans souveraine Villie og Forgodtbefindende, saa meget som ovenfor var bestemt. Jeg erholdt fire smaa livelige Heste, som bleve spændte for min egen Reisevogn, og Kudsten skaffede endnu desforuden en fourgon eller Bagagevogn, med to Heste for, til mine Domestiquer og mit Reisetøj. Dette var en ganske fortræffelig Indretning, thi nu kunde alt mit

Toi med Undtagelse af noget Rattoi blive bevaret under Laas og Lukke, indtil jeg skulde bruge det i en eller anden stor By til min Toilet, eller det blev transporteret bort en masse af Banditter. Da det var første Gang, jeg prøvede at reise efter en skriftlig Contract, var jeg meget nysgierrig efter at see, hvorledes det vilde gaae, endstjondt jeg ikke vovede paa en Gang at gaae saa vidt, at betinge le dit sieur baade Koft og Befordring under Eet.*

Vi forlode la lorraine den ottende October, og det var allerede ret behageligt at have Vidt i Kælets ovnen. Vi undrede os meget over den Lighed, der finder Sted mellem Climatet her og i vore egne Biergs egne, stiondt vi efter min Mening have det Gode fremfor Schweizerne, at den behagelige Kærtid hos os varer længere. Der er ingen synderlig Forskjel mellem Genf's og G—n's Høide over Havet, men hiin ligger under $46^{\circ} 57'$ og vor egen Landsby derimod under 45° .

Med Bedrøvelse toge vi Afsted med de brave Folk i la lorraine, og mange Taarer bleve udgydte af Sildigere reiste Forf. paa denne Maade for at prøve, hvilket den har Fortrin; men han kan ikke raade Noget til at gjøre det, saalange han har Raad til at betale sin Midt-dagsmad. Rudsken fra Bern opførte sig løvrigt som en ret spectabel Mand, og begge hans Postillonere vare troe og redelige Folk.

„Qvindekjønnet.“ Hr B — —'s Familie havde stedsse
 vlist sig forekommende, aabenhjertig og velvillig; det
 er siældent, at man kommer en Reisende imøde paa
 en saadan Maade, og denne Familie havde snart vund-
 det vor Høiagtelse. Den brave Capitains Aristocrati
 var saa mildt, at jeg kun ønsker, mit eget Democrati
 var lige saa besindigt, og jeg troer ikke, vore smaa
 Discusssioner havde værre Følger end den, at Enhver
 af os blev endnu mere bestørkede i sine Grundsætninger.

Luften var skarp og Himlen skofuld, da vi kørte
 giennem Berns stumle Gader. Den hele Egn saae
 kold og vinterlig ud, og jeg mærkede, at vi ikke vel
 kunde have opsat vor Reise en eneste Dag. Paa Weien
 til Murten begrændsede Alperne vor Synskreds til Ben-
 stre; de saae bistrere ud og truede med Storm. Det
 var mig ubehageligt at betragte dem; thi de forekom
 mig at ligne en Ven, der begynder at blive fremmed
 mod os. Uagtet disse majestætiske Bierge ere bedæk-
 kede med Is og Sne, er det dog saa langt fra, at
 de i Almindelighed gjøre et ubehageligt Indtryk, at
 de tvertimod maae interessere Enhver i høi Grad; men
 idag kunde man ret komme til at gysse, naar man kaa-
 stede Diet paa dem. Maaſkee laae Grunden hertil især
 i det uhyggelige Veir.

Vi tilbragte Natten i Payerne, og jeg kan til-
 ſætte for vor brave Bertinde forſikre, at jeg aldrig

har spist saa fortræffelige Bagter, som dem, hvormed hun tracterede os. De veed, at disse Fugle ere meget mindre i Europa end hos os, og at de i flere Henseender ere forskiellige fra dem; de amerikanske Bagter have derimod megen Lighed med Agerhønsene her, kun at de ere mindre.

Der vare den Aften to Reiseselskaber i Giestgivers gaarden, som interesserede mig og B — — meget, medens vi tilbragte en halv Times Tid sammen med dem i Spisestuen. De bestode begge af Englændere. Det ene Selskab reiste i en Vogn, paa hvilken en Grevekroner var malet: det andet kom i en Reisevogn uden noget Baaben (et sieldent Syn i England). Den førstnævnte Equipage var omgivet med et hemmeligt hedsfuldt Stør, som jeg i Begyndelsen antog for la morgue aristocratique; thi endog Tjenerne syntes at vare mere umælende og tvære end engelske Tjenere i Almindelighed, og det vil dog sige meget, da de jo have „un si grand talent pour le silence.“ Men jeg har siden tilfældigviis erfaret, at en stor huslig Sorg havde bandlyst al Munterhed fra denne Familie. Jeg har mærket mig denne Begivenhed for ei at sælde saa raske Domme herafter.

Det andet Selskab var virkelig udsøgt. Det bestod af to Herrer og en Dame, som reiste i en nydelig londonst Vogn, der var saa lakeret og ferniseret, at

den saae ud som et Speil. Disse Reisende generede sig ikke, uagtet de ogsaa fandt Behag i at være ordknappe. Deres talens pour le silence kunde ikke forhindre, at vi vare Vidner til en Consultation, som blev afholdt i vor Nærværelse, og hvorover stakkels B — — nær havde leet sig ihjel. De havde bestilt Middagsmad og debatterede nu om, hvad de skulde drikke til deres Mad. De forlangte at see Biinkortet, og En af Herrerne bemærkede haanligt, at det ikke indeholdt Andet end det sædvanlige „Skyllevand.“ Efterat Herrerne forgæves havde overlagt Sagen, satte de den ribberlige Beslutning at overlade Valget til Damen, der strax erklærede sig for Brændeviin. Jeg har ingen Anelse om, hvem disse Folk vare, men jeg troer, jeg kan giette Deres Tanker derom og forsikre, at de ikke vare Dienes Fesolk.

Ved Daggry begave vi os atter paa Veien, og tierte rast giennem den yndige Dal, jeg nyligen har beskrevet; nu var den oplivet ved Solens Straaler. I Moudon spiste vi Frokost; jeg omtaler dette, alene fordi jeg nu tre Gange i det samme Huus har spist Ret og maattet betale, hvad jeg fik, i dyre Domme.* Denne „ecorceur“ af en Giestgiver veed, at hans Værtshuus er hvad Franskmændene kalde „une auberge inevitable“ og han undlader ikke at benytte sig af denne Omstændighed.

* Forfatteren havde det samme Held i 1832.

Klokken elleve blev Veiret overordentligt smukt, og vi droge glade videre, idet vi dreiede af fra vor Vei til Lausanne og kiorte til en Landsby ved Navn Carouge. Efter at have tilbagelagt et Par franske Mile i en smuk men aaben Egn, kom vi til en lille Sø, som ligger oppe paa det Hoiland, der hæver sig fra Genfersøens Bredder; denne Sø er paa Kellers Kort angivet at ligge ottehundrede Fod høiere end Bal-lenstädt=Soen. Her begynder Vrien at dale, og snart kunde vi see Genfer=Soen og hele den Deel af Waadt-landet, som lade imellem os og Jurabiergene. Vi fandt allerede denne Udsigt fortryllende; men medens vi saas ledes ilede afsted paa den haarde, jevne Vei, holdt Vognen pludseligt stille ved Randen af en Afgrund, da det var nødvendigt at hæmme Hiulene, og her udbrød vi alle, baade Gamle og Unge, i et uvilkaarligt Glædeskrig.

Det er neppe muligt at tænke sig noget deiligere Syn, end det vi nu havde. Næsten hele Soen var synlig. I en Strækning af tredive engelske Mile var den nordlige Kyst næsten skjult af Stæder, Taarne, Slotte og Landsbyer; Biergene i Savoyen hævede sig saa lodret som en Muur tre til fire tusinde Fod over Soen, og ved deres Fod laae eensomme Landsbyer, opbyggede paa en Grund, hvor det neppe syntes muligt for et Menneſte at faae Fodfæste. Den majestætiske,

herlige Biergkloft, som Rhonedalen her danner, og Floeden, der spinner som Selv, udgjorde Baggrunden; i Forgrunden havde vi ogsaa en Kyst med steile Klipper, Byer, som speilede sig i Søen, Slotte og Flækker, der tildeels skjultes af Frugttræer, en bred, to tusinde Fod høj Biergryg med uregelmæssige Terrasser, kort her manglede Intet, som kan forstionne et Maleri.

Dette Landskab var det første, hvor vi fandt Italiens glødende Varme forenet med Schweiz's varste Alvor. Bevey, som ligger lige under os, er berømt for sit milde Klima, og ligeledes antager man, at den Vin og de Frugter, som avles i Omegnen, egentligt høre hjemme under en flere Graders sydligere Brede. Grunden hertil ligger deels i, at Biergene rundt omkring give En, deels ogsaa i at denne Egn har en sydvestlig Beliggenhed. Den Omstændighed, at Solen beskinne dette Landskab, bidrog især til at fremhæve dets Skønhed. Panoramaet fik ogsaa endel Liv ved en tredive til fyrgetyve store Baade med latinske Seil og en eiendommelig italiensk Taffelads, som opvakte behagelige Minder hos mig om Middelhavet, hvilket jeg ikke havde seet i de sidste tyve Aar. Langsomt dreve de hen ad den blanke Sø, som om Claude havde anbragt dem der, for at tiene ham til Modeller. Betragtede man Baadene i og for sig uden Hensyn til de øvrige Gjenstande, og gjorde det blaa Element, paa hvil-

ket de fløde, til Horizonten, saa var Eigheden fluffende, naar man kun vilde betragte Sagen lidt poetisk, thi da jeg er Semand, kunde jeg rigtignok ikke lade være at tænke paa at en Genferbaad aldrig kan blive ganske lig med en genuesist Felukke. Her var imidlertid saa meget af det Skionne noget plump, at hine passede ret godt til det Hele; og i alt Fald ser det ved saadanne Leiligheder det Fornuftigste, at glemme alle smaalige Kunstsker og hengive sig til Skionhedens almindelige Indtryk, omendstiondt man i de nautiske Videnskaber bør gaae saa meget som muligt til Bunds.

Jeg tør ikke paastaae, at denne Udsigt var den skionneste, jeg har seet i Schweiz, men jeg troer vist, at den var En af de fortrinligste. Det var, som om man vilde sammenligne Goethe med Schiller, Milton med Shakspeare, Racine med Corneille. Paa enkelte andre Steder finder man en mere grandios Natur, mere imponerende Grundtræk og overhovedet en kraftigere Character; men jeg erindrer ikke nogen Egn, hvor Hovedtrækkene ere saa vilde og imponerende, og hvor dog de mindre væsentlige Gienstande have en saadan Fylde og ere behandlede med den Delicatesse og mestertige Smag som her. Havde Bygningssmaaden og Husenes Ydre været lidt mere italiensk, og Skibene noget bedre construerede, saa vilde denne Scene meget vel have kunnet taale en Sammentigning med mange af de skionneste Egne paa hiin Side Alperne.

En god engelst Mil skulde vi nu fiøre ned ad Bakkén, og næsten hele denne Strækning saae vi Intet uden terrasseformede Wiinbierge. Vor Postillon, Caspar, som havde tient i Napoleons Krige som Dragon, red nu giennem de skionnesté Egne med en Mine, der røbede den samme Egegylldighed og Kulde, som om han endnu var en vidette; han havde derimod en afgiort Tilhøielighed til at fouragere, og han forstod ved Hielp af et Par Sous, som han erholdt af mig, — hvilke jeg troer han glemte i sin egen Tobaksbåse — at forstaae os en Mængde yndige Druer. Saaledes fiørte vi ned ad Bakkén og nærmede os efterhaanden til Lemansøens blaa Flade, indtil endelig Bognen tilsidst kom lige ned til dens Bredder.

Giennem Beven fiørte Caspar i stærkt Trav med en Postillons fiérté, og kom derpaa ud mellem Wiinbierge og Frugttræer paa en Bei, der var saa god og snorlige som de bedste i England. Veien fulgte Søen flere franske Mile, undertiden var den lige ved Vandet, paa andre Steder gik den derimod over Høie, men overalt løb den parallel med Stranden. Den hele Scene var fortryllende! Dette var Rousseaus Egn; Meillerie og St. Gingoulph laae roligt ved Bredden af den spejklare Sø under de steile Savoyer Bierge lige over for os.

Wiinhøsten var begyndt, og bidrog ligeledes sit til at

forstionne den herlige Egn og det yndige Weir; thi vi sympathiserebe i hel Grad med den Gølelse af Glæde og Fylde, som denne Aarstid steds opvækker, og hvorefter til vi ogsaa nu vore Vidner. Uafslægt møbte vi Bøgne med Better, fulde af Druer; rundt omkring os i Wiinbjergene saae vi Mand og Qvinde vandre om med Kurve, der vare oversyldte med den yppige Frugt. Gaspar vedblev, uden at Landmændene lagde Mærke dertil, at fouragere fra dem, i det vi drog forbi dem; da han saae, at jeg iagttog hans Kunstgreb, raabte han med et Postillonsblik til mig: „Allerede nu ere de ikke at foragte, Monsieur, men de ville blive bedre plus tard.“ Han sigtede til Vinen.

U — — og jeg sad paa Rudskefædet og frydede os ret ved at kjøre gjennem denne Trylle-Egn. Det var just ikke nogen støiende Glæde, som vi sølte; men snarere en rolig og stille Tilfredshed. Det var som om vi havde betraadt et ganske nyt Land, da vi kom op paa Toppen af Heien; den pludselige Forandring, den høie Ro, der var udbredt over Naturen, Egnens overjordiske Skønhed og rige Variation saavel som dens klassiske Minder gave os saa megen Grund til Glæde, at den uden tvivl var stegen til Begeistring, hvis ikke Materiets høie Ro vilde have afgivet en altfor stærken Contrast til en amerikansk Opbrusning. Maaskee jeg kommer Sandheden endnu nærmere, naar jeg siger, at

vi vare i en ægte amerikansk Sindstemning, som vi gierne vilde ansee for den høieste Grad af Begeistring, medens den i Virkeligheden kun var en Følelse, lig den, vi komme i, ved at høre en yndig og melodios Musik. At vi hurtigt og uden Afbrydelse ilte giennem dette Fæe-Land, hidrog uden Tvivl meget til at forhøie vor Fryd; thi denne kunde, ligesom alle andre menneskelige Glæder, ogsaa let være bleven fordunklet, naar en eneste Sky havde trukket op.

Da Gaspar var en gammel Reisende, bad jeg ham gjøre mig bekendt med de forskjellige Gienstande, vi kom forbi; Veien var her saa god, at man neppe kunde høre Vognen røse. Han opfyldte denne Pligt paa den meest profaiske Maade af Verden, men med en Postillons Indsigt og en Dragons Korthed. „*Meilleurie,*“ „*St. Singoult p h*“ — ledsaget af en Bevægelse med Pibsten, var Alt. Da han opregnede alle de forskjellige Navne saa nøiagtigt, som en Commandeersergeant ved en Rynstring, medens jeg havde Kortet aabent foran mig, troer jeg ikke, vi gik tabt af Noget, som man kan faae Feilighed til at bemærke paa en saa iilsfærdig Reise. „*Blonay, meinheer,*“ raabte ci-devant Dragonen, idet han pegede paa et malerisk Slot, som laae i Baggrunden paa Toppen af en grøn Biergrug. „*Chate-lard!*“ sagde han og pegede paa et isoleret, massivt, men ærbørdigt Taarn, som var beliggende paa en

Høi. „Clarens,” en Landsby, til hvilken vi netop ankom. „Montreux,” en anden paa Bierget lige over for os. „Villeneuve,” en By paa hiin Side en Bugt af Søen, til hvilken vi nu storede vor Courb saa hurtigt, som fire raske Heste kunde trave. — — !” udbød A — —, da vi kiørte ned ad en Høi og nærmede os Indgangen til et Landsted, ved hvilken der stod en Mand med Haanden i Lommen og med en Mine, som om han var Herre i Huset. Den Person, som saa uventet havde afbrudt vor brave Caspar i hans Nomenclatur, var fra Ny-York og lidt i Familie med A — —. Da hans Fader havde arvet en Familieeiendom og en Titel i sit Fædreland, var han „reist hjem,” som disse Folk sige; men nu lod det til, at dette Lem af Familien igien var „reist udenlands.” Han lagde megen Smag for Dagen i Valget af sin Bolig; thi det vilde ikke let have været muligt at finde en yndigere Plet imellem Kiøbenhavn og Neapel, end netop her, hvor vi flygtigt fik Die paa denne Mand, for hvem saa Mange af vort Reiseselskab maatte føle Interesse. Paa vor venstre Haand laae langs med Søen en Række smaae Bystæder, hvilke afvexlende tittebe frem mellem Bustene og Frugttræerne, idet vi kiørte tæt forbi dem. Paa vor højre Haand derimod var der ikke Plads til noget Landsted, og ofte var der kun nogle faa Aken mellem Bognen og den blaa Sø.

Efterat vi saaledes havde tilbagelagt flere Mile, dreiede vi lidt af fra Søen. Her ophørte Wiinbjergene, og vi kom nu igiennem en Røddeskov; derpaa førte vi ned ad en Bakke, forbi en steil Klippe, og vendte tilsidst igjen tilbage til Vandet. Afvekslingen mellem Wiinbjergene og den friere Natur bidrog til at vedligeholde vor Interesse, og vi vare netop i Begreb med at udtale os herom, da vi pludseligt opdagede Taarnene paa en uregelmæssig Bygning imellem Træerne i en Afstand af omtrent hundrede Yards. „Chillon!“ raabte den utrættelige, methodiske Caspar. „Arrêtez,” svarede jeg. Den lydlige Rude holdt lige udenfor dette berømte Slots Porte. Men Solen var allerede bag Biergene, og Caspar bemærkede, at man kunde see en Dampbaad, som styrede mod Villeneuve, og at der i denne By kun var een Giestgivergaard, hvor man kunde tilbringe Natten. Det lod ogsaa til, at hans Groastimler trængte til godt Foder og Staldrum. Under disse Omstændigheder besluttede vi at forlade denne i historisk Henseende mærkelige Borg i Haab om at kunne tage den nærmere i Oiesyn en anden Gang. Imidlertid kunde vi uden at modsætte os vor gamle Caspars Duster besundre saavel dens Ydre som dens Veliggenhed. Den er opført i en raa og simpel Stil paa nogle Klipper, der hæve sig over Søen; næsten overalt er den omgivet af dybt Vand; kun en enkelt, lav Sandflit, over

hvilken der har været bygget en kort, smal Bro, forbinde Sobredderne med Klippen.

Den øvrige Deel af Veien gik umiddelbart langs med Søen, under en høj Klippemuur; vi ilte omkøbe med Dampskibet for at naae Vertshuset. Som det saa ofte gaaer ved vigtigere Begivenheder, seirede heller ikke her den Stærkeste i Kampen og den Hurtigste i Bæddeløbet. Skibet ankom noget før os; men da der hverken var en Havn eller en Skibebro, var det nødt til at kaste Anker, og imedens vore ubekjendte Modstandere gik iland, lagde vi Beslag paa de bedste Bæreller. Da jeg fortalte Caspar, at vi havde seiret, knipsede han med Fingeren og sagde, at man kunde prise „les bateaux-à-vapeur“ saa meget man vilde, der var dog Intet, som kunde sættes ved Siden af et Par gode Heste. „Napoleon havde ingen Dampbaade,“ sagde den gamle Dragon med en triumpherende Mine. „Det kan vel være sandt; havde han kjendt dem, havde hans Skiebne maaskee været anderledes.“

Jeg har Intet at fortælle om Villeneuve, uden at min Vogn henstod Natten over under Kirke-taarnet, og at den blev transporteret derhen af de ugubelige Staldfærle, da man ikke havde nogen mere profan Remise.

pb og tyvende Brev.

Afreise fra Billeneuve. — Ver. — Dent de Morcles. — Du
Midi. — Vigtigt Biergvas. — St. Maurice. — Cretinerne.
— Betragtninger. — Indvaanerne i Vallis. — Beshynderlig
Gremitholig. — Et Boveskifte. — Følgerne af et Skybrud.
— Rhonedalen. — Vandfald. — Martigny. — Byen Sion.
Ødelæggelse ved Naturrevolutioner. — Frygtelige Bosiger.
— Simplons Begyndelse. — Brig. — Salinen. — Udstrakt
Udsigt. — Afstanden mellem Brig og Domo d'D'scola.

Caspar fandt os ved Daggry alle opstillede i Parade,
og efterat han havde opraabt vore Navne, og hver af
os havde faaet en Kop café noir, brøde vi op. Nogle
Mile gik Veien midt imellem Enge, hvilke bogstaveligt
talt ere saa flade som et Stuegulv; Grunden hertil er,
at de ere fremkomne ved en Oversvømmelse. Dalen er
vel her en fransk Mil bred; men den seer ud, som
om den var meget smalere, da de Bierge, som omgive
den, ere af en betydelig Høide. Floden kunde man endnu
ikke see. Vi vare som sædvanligt omgivne af Lands-
byer, Kirker og Ruiner; efter et Par Timers Rørsel
ankom vi til en temmelig anseelig Flække ved Navn
Ver. Efterhaanden nærmede Biergene sig mere til
hverandre; flere Gange hævede de nøgne Klippetoppe
sig til en svimlende Høide og overstuede den hele Alpe-

række foran sig, ret som om de skulde være Landets Vogtere. Disse Klippetopper kaldes „Dents;“ denne Biergkæde, der begynder ved le Dent de Morcles lige ved Ber, har jeg allerede tilforn omtalt som den, der adskiller Oberlandets Bierge fra Mont Blanc, begge St. Bernhards, St. Gotthard, Monte Rosa og alle de andre paa Grændsen af Italien. Dens Nabo og Tvillingbroder, le Dent du Midi, ligger paa den modsatte Side af Rhone, og er noget nær den yderste Forpost for Hovedarmeen ved Mont Blanc.

Et Par Mile fra Ber nærme Biergene sig saa meget til hverandre, at der kun er meget liden Plads mellem dem og Floden. Veien er saa nær ved Klippes væggene, at der neppe synes at være Plads til at komme forbi dem. Her er der paa begge Sider af Floden en Port og nogle Fæstningsværker; Naturen har selv gjort det let at forsvare dette Pas. Naar disse to Porte ere lukkede, er Canton Wallis (som begynder her) bogstaveligt talt under Laas og Lukke; thi vil man komme ind i det giennem Dalene, saa er der ingen anden Wei end denne. Dette Punkt er derfor meget vigtigt, og da begge St. Bernhards, Simplons saavels som St. Gotthards og Splügens forskjellige Passet meer eller mindre staae i Forbindelse med det, vilde en Haandsfuld Soldater med en dygtig Anfører i Spidsen være tilstrækkelige til her at standse en heel Armeé.

Da vi vare komne giennem Porten, passerede vi over Rhonesfloden ad en Bro, der hvilede paa en eneste Bue. Midt paa Broen staaer et Taarn, giennem hvis Porte vi ligeledes maatte kjøre; thi her er den egentlige Indgang til Wallis. Ved Broens vestlige Ende støde de to Hovedveie over Simplon sammen; den ene, som Napoleon har anlagt, slynger sig langs Søens sydlige Bred, den anden var den, ad hvilken vi kom. Landsbyen St. Maurice, ved Foden af Bierget, udgjør kun en eneste lang Gade; paa flere Steder danner endog Bierget Bagsiden af Husene. Her gjorde Caspar Holdt, og vi bestilte Frokost.

Efterat have nydt cotelettes og café au lait, gif jeg i Forveien med A — — for at faae lidt Motion. Harde vi tænkt paa det affyelige Syn, som vi her maatte have for vore Øine, saa havde vi rimeligviis opsat vor Spadseregang. Wallis har i lang Tid haft en sorgelig Ravnkundighed for en Race uhyggelige Vælsener, som kaldes Gretinere; deres Udvortes har en modbydelig Liighed med andre Mennesker, de udgjøre en egen Afart af dem, og i Almindelighed ere de ogsaa i høi Grad berøvede Fornuftens Brug. St. Maurice er den Deel af Cantonet, som meest er hiensogt af dette Onde. Medens vi havde ondt ved at komme frem i den smudsige Gade (her er intet Spor af Schweitzerens sædvanlige Reenlighed), saa vi maaskee over tyve

af disse Ulykkelige ligge og sole sig, med opspilede, matte Dine, blege, saglende Læber, modbydelige goitres og alle andre Tegn paa legemlig og aandelig Sløvhed.

Jeg har kaldt Gretinerne en Race; men dette Udtryk er maaskee ikke aldeles rigtigt, da de fleste af dem fødes af sunde Forældre. Man tilskrives de nærliggende Sumpe denne Sygdom, og man fortæller, at dette Onde er astaget betydeligt, siden man har begyndt at sende Modrene, førend de føde, op paa Biergene og lade Børnene tilbringe deres første Aar der. Efter mit Skion maae dog flere Aarsager samvirke til at frembringe denne frygtelige Ulykke, thi der ere ogsaa andre Lande, ja endog andre Egne i Schweiz, som ere ligesaa sumpige, uden at der hviler en saadan Forbandedelse over dem.

Formodentlig vare vi ved denne Leilighed forfulgte af et særdeles Uheld; thi det havde været meget koldt om Morgen, men nu, da Solen opvarmede Klipperne, havde uden Tvivl de fleste Gretinere samlet sig der; det er nemlig en af deres største Nydelser at sole sig. Nogle af dem ere døvstumme, Andre have et Organ, der er ligesaa afskyeligt som deres Udseende. Hvad vilde der blive af vor Sæl og af vor Forstand, paa hvilke vi ere saa stolte, hvis et tilfældigt Sammenstød af Omstændighederne bevirkede, at en Race af saadanne Væsener opstod! At saavel de aandelige som

legemlige Giendommeligheder gaae i Kro, er utvivlsomt, og det vilde saaledes ikke være vanskeligt at udfinde Genealogien for flere af de endnu temmelig ubekjendte Dyr i Africa, naar man vilde benytte en Theori, som følger af disse Præmisses. Endskiødt Forbindelsen mellem det Kandelige og Legemlige er saa overordentlig stor ved vor Organisation, bevise dog netop disse Ulykelige, at en partiel Adskillelse kan finde Sted; og hvorfor skulde ikke Naturen, af Ræde til sine frugteløse Anstrængelser, tilsidst kunne beslutte, at Afsondringen skal være fuldstændig? Da Gud skabte Mennesket i sit Billede, skænkede han ham en Deel af sin Aand, men ikke sin ydre Form. Han er kun en Aand, og ved ham klæber intet Legemligt. De, som besolke Himlen, ligne ham endnu mere; men der er ingen Grund til at antage, at de have et saadant Legeme som vi. Den Forskiellighed, som finder Sted imellem os i fysisk Henseende, beviser fuldkomment, at der efter Forsynets Villie ikke skal være en absolut fysisk Identitet, og Afvigelserne, som overalt findes saa hyppigt, tyde paa, at Fornuften i det mindste ikke med Nødvendighed træder en vis, bestemt, legemlig Skikkelse til Bolig.

Picot tillægger dette Cantons Beboere en ganske egen Character. „Les Valaisans,” siger han, „loin de désirer d’attirer l’attention du monde, sont jaloux de leur obscurité, de leur ignorance et de leur pau-

vreté même, qu'ils croient nécessaire à leur bonheur." Det kunde vel ikke være saa ilde, naar man kunde blande lidt americanst Blod med deres; det vilde uden tvivl fuldkomment fordrive den sidstnævnte Særhed. De Stakler! De have endnu ikke lært, at Pengegridskhed er en Dyd, at Lyst til at boe bedre end sine Venner kaldes Vergierrighed, Bedrageri mod sin Nabo Genie og umættelig Havssøge Energie. Hvor uvidende de end ere, trodsede de dog de romerske Legioner i Kampen for deres Rettigheder; forjog deres Tyranner fra Landet — ikke med Energie, thi dette Ord passer nu kun paa den, der staaer bag Disken — men med den uroflørlige Fasthed, der gjør en Mand værdig til Frihed; og satte sig i Aaret 1790 paa det Tappreste til Modværg imod de mægtige Franskmænd, indtil de tilsidst bleve udmærkede ved Hungerenød, da deres lille Commune med ikke fuldt 80,000 Indvaanere neppe havde det Nødvendige til at friste Livet. Ulykkelige Folk! — som hverken vilde have Rigdom eller dens herlige Følgesvende, "Energie" og "Vergierrighed," og som dog ikke sik Lov til at være Herrer over deres egen Fattigdom og efter eget Godtbefindende tilfredsstille deres bestedne Ønsker! Men Napoleon lod den store Landevei gaa midt igiennem deres District; han hentede Folks Opmærksomhed paa Simpons Fortrin, og nu, da de Nige daglig tiere forbi dem i Karetter, tør man vel haabe, at bedre Følgeser

ville opstaae i deres Bryst, og at de ikke for bestandigt ville blive i Uvidenhed om den interessante og aandsofløstende Sandhed, „at i vor Tid hersker Handelsaristocratiet.“

I Nærheden af St. Maurice er en ældgammet, meget mærkelig Eremitbolig, der ligger øverst paa Skraanten af en Klippe med en saa steil Afgrund under sig, at Diet neppe kan opdage nogen Vej, ad hvilken man kan nærme sig den. Jkkedestomindre er den beboet, og, efter hvad man fortalte, er den forrige eller den nuværende Beboer (jeg erindrer ikke ret hvilken) ovenikøbet blind! Forrigt er en Mand, der er berøvet sit Syn, maaskee sikkrere her, end den, der har den fulde Brug af denne Sands. Det er meget muligt, at den, der sætter sin hele Lid til en Sands, som yder ham den samme Hielp om Natten som om Dagen, kan med mindre Fare hente sig sine Fornødenheder i de omliggende Dale, end naar han i Tillid til sit Syn vandrer dristigt omkring. Jeg har hørt om en vis Person, fra hvem vi begge nedstamme, og hvis Navn vi have deelt ligesammen imellem os, at han, uagtet han i sin Alderdom var blind, desuagtet vedblev at besøge en af sine Paa-rørende, hvis Eiendom laae nærved hans egen, og at han paa disse Vandringer maatte følge en Fodsti, der førte til en dyb Strøm, over hvilken man maatte vandre paa en eneste Planke. Da disse Patriarker levede

i det forrige Aarhundrede og fulgte den Tids Skik og Brug, pleiede vor utrættelige Slægtning stedse at udføre dette Boveslykke om Natten, og i lang Tid gik det godt; naar hans Fætter derimod skulde gjøre Gienbesøg, var han nødt til at gjøre en Omvei af een eller to engelske Mile for at undgaae denne Fare, uagtet det dengang ingentunde var en ligegyldig Sag, om man kiorte een Mil meer eller mindre. Enden blev dog her, som med Krukken, der gik saa ofte tilbunds, til den kom hankeløs hjem; vor blinde Slægtning satte tilsidst Livet til paa en af sine nattige Vandringer, skiondt ikke paa det Sted, hvor der var meest Fare.

Ikke langt fra Gremitholigen kom vi forbi et Sted, der har undergaaet en Udelæggelse, liig den ved Golbau, skiondt i formindstet Maalestok. Denne ulykkelige Begivenhed, som er foregaaet i den sidste Tid, blev forarsaget ved en sac d'eau, som det her kaldes, en af de mange Farer, der bestandigt true Alpelandets Boere. En saadan sac d'eau indtræffer ved et pludseligt Toveir, og naar en betydelig Ismasse ved et eller andet Tilfælde styrter ned i et Gvalg mellem Bierg^s toppene. Her samler da en betydelig Vandmasse sig, og naar denne bliver for tung for Bierget, giver dette efter, og i et Nu styrter den hele Masse ned i Dalen. Paa en Strækning af næsten en halv Mils Brede, lige fra Foden af Biergene til Rhonesløden, saae man

her de yndigste Enge aldeles bedækkede med et flere
 Fod tykt Lag af Stene; de fleste af dem viede eet eller
 to Pund, og hist og her fandt man endog en Mængde
 Klippeblokke, der ubestvivt vare adskillige Tons tunge.
 Omendskiødt der ikke omkom Nogen ved denne Feiligh-
 ed, kan det dog betragtes som en National-Ulykke i
 et Land, hvor nogle hundrede Acres Land mere eller
 mindre ikke er nogen Ubetydelighed. En Kone, som
 fortalte os denne Begivenhed, udbrød med inderlig Tak-
 nemmelighed: „det var dog en stor Lykke, at det ikke
 skete om Natten; de Omkringboende vare ellers blevene
 meget forkrækkede!“ Hun levede der i tilsyneladende
 Tryghed saa Alen fra det Sted, hvor Odelæggelsen
 skete, og det saa roligt, som om der ikke over hendes
 Hoved var nogen Million Cubitfod Ismasser, der be-
 standigt truede med en lignende Fare. Men vort Liv-
 ligger et Document, som, idet vi satte vort Navn der-
 under, dagligt udsætter os for Farer, uden at vi ere
 meget opmærksomme med den egentlige Værdi af det, vi
 faae som Præmie.

Vognen med vort Reiseselskab indhente os netop,
 da vi vare komne forbi disse débris; vi stige ind og
 fortsatte Reisen i et rask Trav. Den store Dal er om-
 trent nitten engelske Mile lang; fra Gletscherne til det
 Sted, hvor Rhone falder i Genfersøen, daler Landet
 omtrent fem tusinde Fod, dog saaledes, at det sænker sig

mest i den østlige Deel af Cantonet. Her derimod var Beien aldeles horizontal.

Omtrent halvveis imellem St. Maurice og Martigny er der et Bandsald, der ret synes egnet til et Maleri af den flamske Skole. Det er meget bekiendt, hvilket vel mere kommer af, at det ligger tæt ved en særdeles befaret Bei og har en tilfældig Liighed med Teniers Malerier, end af, at det er i Besiddelse af nogen ualmindelig Skønhed. Efter min Mening indtager det kun en underordnet Plads blandt Bandsaldene i Schweiz.

Ved Martigny begynder Dalen at sænke sig mod Nordost, og danner derved en ret Vinkel med den øvrige Deel af Bassen. Mont Belan ligger lige over den første Hoi og tager sig godt ud, naar man ser det fra Bevey. Beien til store St. Bernhard dreier her af til Venstre; vi drog derimod til den modsatte Side uden at standse et Dieblis i Martigny, da der i denne Landsby ikke er det Mindste, som er værd at se. En smuk, gammel Ruin paa en nærliggende Klippe havde dog et ret imponerende Udseende, men vor ei-dovant Dragon forsikrede os om, at hans étape var nøiagtigt udregnet, og at vi enten strax maatte begive os paa Beien til Sion, eller blive Natten over, hvor vi vare.

En betydelig Strækning af Rhonedalen paa hiin

Side Martigny bærer Spor af, at den tilforn har staaet under Band, og efter al Sandsynlighed har her tidligere været en Indsø. Dette kan dog kun have fundet Sted i de allerældste Tider, thi Stedet har været kiendt og beboet næsten lige fra den Tid, vi have historiske Efterretninger.

Jeg var glad over, at jeg endelig kom ud af denne liebsommelige, eenesformige Dal, hvor der ikke var anden Afveksling end enkelte høie Bierge, der i Almindelighed laae fire eller fem engelske Mile fra hverandre; iøvrigt vare ogsaa her de steile Klippetoppe for det Meste prydede med gamle Ruiner. Nu derimod kom jeg til en Egn, hvor man overalt saa vilde Klipper; langs med de steile Afgrunde havde man opført Mure, Taarne, Skanser og Volde, som bidroge til at forhøie Naturens Skønheder. Akropolis kan ikke have sig mere majestætisk midt i Athenen, end disse Bierge ligeoversfor det bestedne Sion; ikke heller kan den atheniensiske Borg — uagtet den rene og klassiske Stil, i hvilken den end er opført — efter min Mening imponere halvt saa meget, som de simple smaa Næder, der ere adspredte her mellem de vilde Fjælde. Den Interesse, jeg sætte for dem, var endnu saa meget større, fordi de næsten alle var Ruiner; uidentvivel vare ogsaa deres bevingede Beboere nu uddøde.

Den Deel af Dalen, hvori Sion ligger, er den

bredeste; dens Udstrækning er her i det mindste ti Mile, og Egnen er frugtbar og vndig. Byen er meget gammel; den skal i hele tolv Aarhundreder have været Sædet for en Biskop, og dog havde den længe været i Romernes Besiddelse forend den Tid. Kommunerepræsentanternes Møder holdes i en af de omtalte, simple Bygninger. Den øverste lovgivende Forsamling bestaar af Repræsentanterne fra de saakaldte dizains (tretten i Antal), i hvilke Landskabet er deelt omtrent ligesom Graubünden, der bestaar af flere lignes. Da Cantonet er udelukkende og strengt katolsk, har Biskoppen Sæde paa Landdagen, hvor han altsaa paa Grund af sin geistlige Stilling har Stemme ligesom ethvert dizain. Men jeg kommer for langt bort fra min Fortælling, og indlader mig her paa Noget, som jeg har bestemt siden at udvikle omstændligere.

Vi tilbragte Natten paa dette vndige Sted mellem en Sværm Reisende, der ligesom vi skulde til Italien, og den næste Dag ved Solens Opgang fortsatte vi Reisen. Dalens Skønhed og Frugtbarhed forsvandt snart, da Rhone undertiden ligesom Rhinen, forend den træder ind i Bodensøen, ved sine Oversvømmelser udsletter ethvert Spor af Cultur. Hvor man er omgivet af saas d'eau, Biergstrømme, Oversvømmelser og Laviner, er det ingen let Sag at dyrke Jorden tilbørligt. Her laae Biergene atter nærmere ved hverandre, og Egnen

antog en barskere og mere frastødende Charakter. Endnu vare disse øde Egne dog beboede; nogle Hytter laae begravne i Biergklosterne, andre syntes at svæve i Luf-
ten oppe paa Klippetoppene; dette gjaaldt især om den nordlige Biergkjaede, paa hvilken der laae en Deel mørke klumle Hytter, der stod i fuldkommen Samklang med den vilde Natur. Maaskee jeg begyndte at blive lidt træt af uophørligt at see disse uhyre Granitmasser; maaskee Kulden og den skyfulde Himmel, som Værsiden medførte, bidroge til at svække min Interesse for Egnen; men hele Rhonedalen tilfredsstillede mig ingentunde, og de nøgne, barske Klipper havde i mine Dine et mere grelt Udseende end noget andet Sted i Schweiz. Biergene syntes ligesom at være sammensmeltede med den øde Natur, og dog vare de ikke høie nok til at imponere alene ved deres Storhed. Imidlertid ere de dog saa anseelige, at det vel var værd at opholde sig her en Tid lang, naar blot Omegnen havde noget mere Tillokkende.

Midt om Eftermiddagen opdagede vi, at Veien slynge sig op ad et Bierg, paa hvilket vi bemærkede nogle nøgne Græsgange; dybt nede i Dalen laae en „bourg“ sammentrængt i et snævert Rum. Her begyndte det vidtberømte Simplon, og dette var Byen, der ligger ved dets Fod.

Vandringer i Schweiz, 6 H.

Vi naaede Brig saa betimeligt, at vi gierne kunde have fortsat Reisen til den første Station paa Bierget, men det var ikke muligt at erholde de nødvendige Heste til at supplere Caspars Kavalleri. Vi havde intet Valg, men maatte tage Natteleile her og søge Trost ved en god Aftensmad; vor uovervindelige Dragons étapes vare imidlertid langt bedre belavede paa en Gæst, der spiste og drak paa hans iilsfærdige Maneer, end paa det Mandskab, der var indrolleret under ham. Efterat have opfoldt denne behagelige Pligt, gik jeg ud for at recognoscere.

Brig, Brigg eller Brieg er en ubetydelig By ved Foden af det berømte Pas, skiondt Weien egentlig begynder ved den nærliggende Landsby, Glys. Byen er et Asyl for Jesuiterne; de have her et Seminarium, der dog mere udmærker sig ved sin Størrelse end ved sin Skionhed. Bygningerne ere opførte af Glimmersteen istedetfor Skifer, og heraf faaer Byen et koldt og vinterligt Udseende. Indbyggerne mene, at den derved faaer en Glæde som Sol, men jeg troer albrig, jeg kunde komme til at tænke paa Sol ved at betragte Brig, derimod kunde jeg ei lade være at sammenligne det med et Egen. Nogle skumle Geistlige snege sig omkring ligesom Spøgelses, men det lod til, at de stode i stor Anseelse. En Bæk ved Rayn Sattine styrter ned fra Bierget igiennem en lang Klost; det Mærkelige

ste ved den er dens Størrelse, thi isøbrigt er det langt fra, at man kan blive overrasket ved Synet af den. Giennem dette brede og dybe Svælg kan man see Porten oppe paa Toppen af Passet. I Begyndelsen berører Weien aldeles ikke denne Kløst, derpaa løber den nogle Mile langs med Randen af den, og tilsidst falde de ganske sammen. Det er saa langt fra, at Weien ved Brig løber langs med Passet, at den endog danner en ret Vinkel med dette. Den slynger sig op ad Biergets brede Ryg giennem aabne, golde Enge, og følger bestandigt de Steder, hvor det er lettest at stige i Weien ret. Næsten fem engelske Mil kunde man see Weien, men derpaa bliver den skjult af Bærketrærne, som her naae en betydelig Høide. Afstanden mellem Byen og det øverste Punkt af Kløsten, der tillige er det høieste Sted ved hele Biergpasset, er ikke over sex engelske Mile, hvis den ellers er saa stor; Skraaningen er heller ikke saa betydelig, som jeg havde forestillet mig. Derimod maa man paa Grund af Weiens Krumninger tilbagelægge en Strækning af omtrent tretten engelske Mile.

Fra Brig af bliver Rhonedalen meget smalere, og man har her en herlig Udsigt over en Gletscher ved Navn Fischerhorn, en af de høieste Biergtoppe i Oberlandet, der ligger lige ovenfor Byen. Dette Punkt naaer en Høide af omtrent 2400, Fod over Havet. Som sagt er Weilængden til Toppen af Passet omtrent

tretten Mile; til Landsbyen Simpelon atten; til den italienske Grændse tre og tyve; til Grovela eller til den nærmeste Slette i Italien een og tredive; og til Domo d'Osola, der er den almindelige Station, fire Mile; saa at hele Distancen er omtrent fem og tredive engelske Mile, af hvilke dog de tre eller fire sidste gaar igiennem en aldeles flad Egn. Da jeg havde indhentet disse Oplysninger, vendte jeg tilbage til Bertshuset, hvor jeg gik tidligt i Seng, da den utrættelige Caspar næste Dag vilde blæse til Opbrud allerede Klokken tre om Morgen.

Otte og tyvende Brev.

Afreise fra Brig. — Simplons Bestigelse. — En munter Pige ved et Toldsted. — Simplons Top. — Redfart til Boen Simplon. — Det nordlige Simplons Charakter. — Overdrivelser. — Redfart fra Simplon. — De berømte Biergkøster. — Det Eiendommelige ved Simplon-Beien. — Et herligt Landskab. — Beundringsværdig Construction af Beien. — Farlige Klipper. — Fortsat Redfart. — Den italienske Grændse. — En stærktbefolket Biergstræde. — Nye Egne. — En uhyre Marmorsoise. — Stater af Indbyggerne i dette Fjelddrag. — Ankomst til Domo d'Osola.

Min fiære. — —

Paa den bestemte Tid vare vi alle forsamlede i Bertshuset.

husets Kioffen rundt om en god Isd for at nyde en café noir til Hiertestyrkning, førend vi begyndte vort Dagværk. Da vi lykkeligt havde tilendebragt denne Forretning, begave vi os paa Veien; Morgenluften var kold, og det var endnu saa mørkt, at vi ikke kunde see de forreste Heste. Gaspar tændte Bognlygterne, og nu først kunde jeg see, at vi havde faaet sex Heste og endnu een Postillion. Vor fourgon var ved samme Leilighed bleven forfremmet, saa at den nu var forspændt med fire Heste. Alle disse Forberedelser bleve foretagne med en Betænkksomhed, der gjorde os lidt overgivne; jeg troer næsten, vi vare ligesaa muntre nu, da vi skulde forlade Schweiz, som da vi først betraadte dets Grund. Dette var en behagelig Omstændighed, thi den melanholiske Udsigt i Wallis havde udbredt en saadan Kulde over mig, at jeg virkelig paa Grund af denne Apathi begyndte at frygte, jeg var bleven lidt blasé.

Opgangen ved Simplon begynder egentligen ved den Landsby, som jeg allerede har omtalt; vi havde kiørt forbi den om Astenen, een eller to Mile førend vi kom til Brig, men her pleier man ikke at holde, naar man sætter Priis paa et godt Logi. Vi maatte derfor ad en Sidevei kiøre over en halv Mil op ad Valløen i Mørket, førend vi kunde komme ind paa Hovedveien. Det er let nok, poetisk at udmale, hvorledes man træder op og ned ad denne berømte Landevei; men vore

ser Heste syntes ikke at være synderligt oplagte til disse Anstrængelser. Det er vel sandt, at de gjorde det paa enkelte Steder, men den største Deel af Veien tilbageslagde de Skridt for Skridt.

I de to første Timer, vi vare paa Reisen, foresaldt Intet, som er værd at omtale; Veien opad Bierget var jevn, men temmelig steil. Jeg troer, at vi, medens det endnu var mørkt, kom forbi et af de Punkter, som blive anseete for de skønneste paa den Deel af Veien, der gaaer giennem Schweiz's Gebet; men det er vel et Spørgsmaal, om Udsigterne paa denne Side af Bierget virkelig ere saa imponerende, som de efter Rygtet skulle være. Ved Solens Dpgang besandt vi os tæt ved en Afgrund, som kaldes Ganter; snart derefter kom vi til det højeste Punkt af den, og her tager Veien pludseligt en ganske ny Direction. W—— og jeg stige nu ud af Vognen og gik op til Biergets Top, uden at det kostede os synderlig Anstrængelse, thi vi bestandigt vare forud for Vognen; hvilket tilstrækkeligt beviser, at Hestene ikke travede synderligt. Postillionerne stige ogsaa af og gik den meste Tid ved Siden af deres Heste. Jeg troer imidlertid ikke, at det er nødvendigt at hæmme Piulene undtagen paa en ganske kort Strækning; og overhovedet er det vistnok aldeles ikke forbundet med nogen Fare at tiære ned ad hele denne Bakke i et jævnt Trav.

Vi kom nær ved den øverste Deel af den omtalte
 Afgrund forbi et isoleret Vertshuus, hvor nogle engelske
 Reisende havde overnattet. Ikke langt fra denne
 Giesfigvergaard ligger en Skov, giennem hvilken vi
 fiorte. Veien gik derpaa en corniche langs Randen
 af en endnu dybere og bredere Klost; her flyder Sal-
 tine, som jeg allerede den foregaaende Aften havde seet.
 Mange Forsattere give en frugtelig Bestrivelse af disse
 to Afgrunde: hvorledes Træerne næsten vore parallelt
 med deres Sider, hvor uhyre dybe disse Svælg ere, og
 hvorledes det sortner for Ens Dine, naar man stuer
 ned i dem. Alt dette sandt jeg i høieste Grad over-
 drevent. Fra Brig til den høieste Top har jeg ikke
 seet et eneste Punkt, hvor det vilde være forbunden
 med store Banfæligheder at anlægge en Wei, eller no-
 get Sted, hvor man ikke med den største Eigegyldighed
 kunde nærme sig den yderste Rand af Veien. Ikke
 desto mindre ere Biergene colossale; Weianlægget røber
 uden tvivl en høj Grad af Sagkundskab og meget Ta-
 lent; Klosterne ere, selv om de ikke indgyde Frygt,
 dog gabende og meget dybe; og det kan ikke være
 Tvivl underkastet, at paa mange Steder Biergstrom-
 me, Jordstreb, Raviner og nedsturtende Klipper af og
 til anrette store Ødelæggelser. En af de sidstnævnte
 Ulykker har endnu i denne Sommer gjort betydelig
 Skade, men den Reisende mærker Intet til disse Farer,

medens han drager opad Bierget. Hift og her staaer en lille Hytte af Steen ved Siden af Veien, for at man der kan søge Ly om Vinteren og i Stormveir; dette tyder ogsaa paa, at Veien undertiden kan være meget besværlig at befare.

Kort forend vi naaede den sidste Afgrunds høieste Punkt, havde vi en herlig Udsigt over den store Dal; Bierget forekom os at ligge meget nær, men dets Udseende var dog lige saa stummelt som sædvanligt. Veien tager en ny Retning paa det Sted, hvor Afgrunden ophører, og den øvrige Deel af Biergtoppen begynder ogsaa her at optaarne sig til en steil Spids, der er kronet af en Gletscher. Her har man maattet anlægge et Stykke af Veien under Jorden og bygget et Tag af Stene over den, for at lede Sneelavinerne ned i Afgrunden. Det er en mørk og stummel Hvalsving, og mig forekom den idetmindste at være for svag til at kunne udholde nogen særdeles betydelig Nedstyrtning af Sneen. Imidlertid kan man vist være temmelig rolig for, at den fuldkomment opfylder sin Bestemmelse.

B — — og jeg naaede Toldstedet henimod Kl. 9, hele tyve Minuter forend Vognen ankom, omendstiondt Caspar igien var stegen op i Vognen og havde forsøgt at faae Hestene til at gaae i Trav det sidste Par Mile. At see os alene og tilfeds, forundrede høilighen den gode Kone, som kom ud for at hilse paa os; hun

Kunde slet ikke begribe, hvorledes vi kunde have ivær-
 sat denne Rejse, forend hun ved at see ned ad Wien
 opdagede det øvrige Selskab, som majsommeligt ar-
 bejdede sig op ad Bierget. Imidlertid havde vi Lei-
 lighed til at gjøre nogle Spørgsmaal, som hun be-
 svarede hurtigt og vel ogsaa med Indsigt. Blandt An-
 det fik vi at vide af hende, at de aarlige Repara-
 tioner paa Wien koster 30,000 Francs, og at Ind-
 tægterne af den i Almindelighed ere under 25,000.
 Da jeg spurgte hende om, hvad der var bleven af alle de
 Milepale, som omtales i Rejsebeskrivelserne, loe hun
 hierteligt og svarede, „at hun ogsaa havde læst om
 dem, men nu havde hun boet sexten Aar paa Bier-
 get, uden at hun nogensinde havde været saa heldig at
 see en eneste af dem!“ Paa denne Maade bliver Publi-
 cum taget ved Næsen af de Gautyres, som leve af at
 skrive Bøger! Denne Kone var ligesaa livelig som den
 Luft, hun indaandede, og der fandt en ret morsom Sam-
 tale Sted mellem hende og den muntre Kaspar, da
 han ogsaa ankom og gav sig tilkiende som en gammel
 Bekendt. Der opstod dog en venstabelig Ordstrid
 imellem dem angaaende Størrelsen af den Told, som
 han havde at betale for sin „fourgon,” som hun hen-
 regnede til Fiædervogne —, hvorimod ci-devant Dra-
 genen forsikrede, at han havde kiørt mange Mile med
 den uden at have den mindste Anelse om, at der var

Noget, som lignede en Fiæder, paa nogen Deel af denne Klobseede Mastine. „Spørg denne unge Dame,” sagde Gaspar og pegede paa det Fruentimmer, som red ved Siden af ham, „om hun troer, den har nogen Fiæder; og hvis hun siger, at der er flere end i dette Bierg, vil jeg betale det Doppelte af hvad De fordrer.” Ved denne Skiemt sloge de en Latter op, som man i stille Veir vilde kunne have hørt i Brig, og hvori den stakkels Lucie imod sin Billie maatte tage Deel. En lille Strækning fra Toldstedet staaer et Kors, som nøiagtigt angiver den høieste Top. Her er man 6690 Fod over Havslæden og 4000 over Brig. Ikke langt fra Korset er et „hospice” opført for at kunne yde de Reisende Ly. En gammel Bygning af samme Art, der langt fra ikke er saa anseelig, ligger i en lille Dal tæt ved; men den er nu forladt og forfalden. Denne var uden Tvivl en privat Stiftelse, men den nye Bygning tilhører Augustinerklosteret paa Store St. Bernard.

Simplons Top frembyder ikke noget synderligt interessant Skue. Den er kun en meget stor Klippe-masse med nogle Græsgange; enkelte Gletschere kan man vel ogsaa se, men de ere ikke synderligt smukke. Veien nedad Bierget til Simpel er ikke steil, dens Bærgde er omtrent fem Mile; man kan meget vel henregne hele denne Strækning til Biergets Top, thi vel ligger

Gospicet ser til syv hundrede Fod høiere end Simplon, men den egentlige Redfart begynder dog først ved dette Sted. Landsbyen er ubetydelig og Bertschuset lille og uanseeligt. An reste er det dog altid Noget, at være i en By, som ligger 1000 Fod over Havet.

Her bleve vi to Genser vaer, de første Dyr af denne Art, som vi havde seet levende. De bleve holdte i en Stald og vare saa tamme, at man godt kunde nærme sig dem; men deres Blik røbede desuagtet en heftig Vængsel efter Frihed. Disse Dyr vare ikke større end et halvoxent Lam; men de vare unge og havde maastee endnu ikke naaet deres fulde Hoide.

Med Hensyn til den nordlige Deel af Simplon vil jeg endnu gjøre den Bemærkning, at den efter min Mening ingenlunde er saa majestætisk og frugtelig, som man skulde vente efter de Beskrivelser, vi ikke alene havde hørt, men ogsaa læst derom. Veien forekommer ikke den Reisende og er heller ikke nogetsteds saa farlig, som den Miils Wei, De er vant til at besøge, mellem Vissonbiergets Top og Deres lille Landsby; dog er Strækningen meget længere, og Alt er her anlagt efter en langt større Maalestok. Naar De vil gjøre Dem den Uleilighed at forestille Dem otte Vissonbierge, det ene ovenpaa det andet, og derpaa tænke Dem en Wei, kun halv saa steil som den ad hiint Bierg, i en jevn Skraaning slynge sig

op ad dets brede Bryst, saa vil De faae en ret god
 Ider om den schweizeriske Side af Simplon.

Hvor forstieilig er denne dog ikke fra den, der
 vender mod Italien! — Hele den nordlige Alpeklæde er
 som jeg allerede har fortalt Dem, meget mindre steil
 end den sydlige; Dette maa dog ikke gjøre Dem til-
 boielig til at troe, at de phantastiske Skildringer, vi
 have hørt om det Indtryk, som det gjør paa fiendtlige
 Soldater og Reisende at see Italiens Sletter fra Top-
 pen af disse Biergpasser, er Andet end poetisk Udsmyk-
 ning. Da de høieste Alpetoppe ere synlige fra Lombards
 diets Dale, følger det af sig selv, at man kan see Lom-
 bardiet fra de høieste Punkter paa Alperne (skiondt det
 paa Grund af den store Afstand maa være meget utyde-
 ligt); men det kan kun lykkes en Gensfejger eller en
 enkelt Eventyrer at nyde denne Udsigt. Fra Spidsen
 af Simplon=Veien betvioler jeg, man endog kun kan see
 nogen Klippetop i Italien. Biergene ligge altfor nær
 ved hverandre, til at man skulde kunne øine Noget, der
 ligger udenfor den Dal eller Kloft, i hvilken den Rei-
 sende befinder sig. Jeg har ikke alene læst, at man
 klorer i Trav med Karerther op ad Simplon, men endog
 hos enkelte Forfattere, at man i Almindelighed traver
 ned ad det uden at hamme Piulene. Den forsigtige
 Gaspar havde ganske andre Anstuelser af Sagen. Medens

vi spiste Frokost, underrettede han mig om, at vi ikke vilde have nogen Nytte af vor Jern=Slæbesto naar vi vare ved den italienske Grændse, hvis vi alene benyttede denne, og at man i Kroen kunde erholde Slæbestoe af Træ til billig Priis, hvorved Redfarten blev mere økonomisk. Jeg købte strax en af dem, og for at gjøre det endnu mere indlysende, hvor nyttig denne Indretning er, vil jeg endnu bemærke, at den var bleven saa tynd som et Knivsblad, da vi tilsidst kasserede den. Efter at have gjort dette høist nødvendige Indkøb forlode vi Landesbyen imellem Tolv og Et.

Allerede den første Mål traadte den betydelige Forskiel mellem Nord= og Syd=Alperne skarpt frem. Veien gaaer meget brat ned, uagtet den slunger sig i en Mængde Krumninger om Biergvæggen for at gjøre Redfarten mindre farlig. Der er vist Intet i Veien for, at man kan tilbagelægge en Deel af denne Redfart i Trav ved Hielp af Slæbestoen; saameget mere som man i Amerika er vant til at fare ned ad steilere Bakker med fuldtbelæssede Bogne, uden at hæmme Hiulene. Men at hæmme en Vogn paa denne Maade, eller overhovedet at hæmme Noget, er, som bekendt, uhørt i Amerika; — Nationens Tilfærdighed kan ikke finde sig deri. Een eller Anden kunde jo komme forbi den, der standsede for at sætte en Slæbesto under et Hiut!

Vi kom snart til den første af de berømte Guler, der ogsaa høre til de Træk ved denne Reise, som efter min Mening i Almindelighed blive overdrevne i Reiseskildringerne. Det er vel ret interessant og overraskende at fiøre giennem disse kunstige Hvalvinger, omgiven af truende Klippeblokke og stummende Biergstømme, og dog være paa en Wei, der er saa jevn og sikker som en Havgang; men som Kunstværker betragtede ere disse Kløfter ikke synderligt mærkelige. Urner-Gulen er noget ganske lignende, og tilmed meget ældre, thi den rigtignok er endeel snævrere. Hvis man aldeles havde sprængt Klipperne, vilde disse Pässe have opvakt langt mindre Beundring og langt fra ikke have tiltrukket sig den Opmærksomhed, som nu, og dog vilde naturligviis Omkostningerne og Arbeidet have været meget betydeligere. De kan bedst giøre Dem en Forestilling om dette Værk, og maaskee ogsaa om det Indtryk, det gjør paa Diet, naar jeg opgiver Dem dets Dimensioner. Den største af Hvalvingerne er lidt over sex hundrede Fod lang, omtrent tyve Fod høi og tolv Fod bred. Klippen bestaaer af en tæt Granitmasse med saa Næse. Alene Anlægget af Gries-Kanalen i Nærheden af Fock's port er langt betydeligere end alle Udgravninger og Sprængninger af Alpe-Pässene tilsammentagne, uagtet der nu ere to andre Vandveje, hvilke næsten ere ligesaa

anseelige som den simplonske, hvis der ellers er nogen Forskiel mellem dem *).

Uagtet alle de Overdrivelser, der ere foranledigede ved unøjagtige Beskrivelser, poetiske Følelser og almindelige Bildforelser, er det dog unægteligt, at Overgangen over Alperne steds opvækker en stolt Følelse, og at den paa enkelte Næstider endogsaa kan være forbunden med Livsfare. Den majestætiske Natur, som omgiver dette Biergpas, og den betydelige Udstrækning, Veien over Simplon har, ere imidlertid det meest Charakteristiske ved den. Der er maaskee ikke et eneste enkelt Punkt paa den hele Route, hvad enten man saa vælger de underjordiske Hølvinger, Broen eller selve Veien, uden at man jo andre Steder i Schweiz kan finde et Sideskylt til det, for hvilket det maa staae tilbage. Ingen af Broerne er saa klæk, saa let og saa svimmelhøi som Broen over Reuß i Nærheden af Ursen; ligeledes ere paa det smærvante Sted endnu større Klippeblokke sprængte; og dog bærer denne Bei ned ad Simplon Spor af saamegen Flid, Indsigt og Driftighed, at jeg paa denne hurtige Nedfart ikke kunde hengive mig til Betragtningen af Enkelthederne, men lod mig noie med at erholde et fuldstændigt Totalbillede af det Hele. Man tilbringer undertiden flere Timer i de skønneste og meest majestætiske

* Senere er her anlagt en fjerde Bei over St. Gotthard, og en femte ved Nizza.

Egne i Europa, og maaskee i hele Verden, og kun faa Mennesker give sig Tid til at undersøge de Midler, der samvirke til at opvække det Indtryk, som Alle føle.

Kort efter at vi havde forladt Landsbyen, begyndte, som sagt, Redfarten ad en Wei, der slog en stor Bugtning, og efterat have tilbagelagt een eller to Miles Wei ankom vi til Klippehævningen. Her var der ikke saa steilt; vi kunde derfor tiere et Stykke Wei i jevnt Trav. Svælget, giennem hvilket Wei'en gaaer, tiltager i Dybde, jo længere man kommer ind, og tilsidst rage Klipperne uden Tvivl meer end tusinde Fod over det. Egnen her var vild, for ikke at sige gyselig, og Enhver maa føle sig underligt tilmode ved at reise giennem disse frøgtelige Kloster ad en Wei, der er saa jevn som et Stues gulv.

Jeg kan neppe give Dem nogen nøiagtig Angivelse af Distancerne, thi Tiden gik hurtigt og jeg havde min Opmærksomhed altfor meget henvendt paa Egnen til at ændse Veilængden. Jeg troer dog, at vi endnu ikke havde tilbagelagt to franske Mile fra Landsbyen, da vi kom til det Sted, der, som Konstaværk betragtet, meest satte mig i Forundring. Her maatte man stige ned fra en Høide til en anden, der var betydeligt lavere. Denne Redfart havde Ingeniurerne været nødt til at anlægge paa et meget lidet Rum, og tilmed paa en ujevn og steil Klippeflade. De havde løst denne Opgave ved et

give Veien Figur af en kort Sigzal; og her havde de med saa megen Kunst beregnet Straaningen og Omdreiningerne, at Caspar kunde lade sine Graaskimler løbe hele denne Strækning i Trav, og det med en saadan Punctlighed, at ingen Esquádron Dragoner kunde have gjort det bedre. Den Skionhed, Røiagtighed, Styrke, Sindrigheid og Indsigt, som Veianlægget paa et saa vanskeligt Sted lægger for Dagen, bragte os alle til lydeligt at yttre vor Beundring.

Da vi havde tilbagelagt denne Strækning, kom vi til en Biergstrøm, som vi et langt Stykke Wei havde hørt bruse i vor Nærhed. Vi satte over den ad en høist mærkværdig, dristig Bro og kom ind under opstaarnde, svimmelhoie Klippemasser. Synet af disse Fielde bragte os strax til at tænke paa en af de Farer, for hvilke de Reisende mest ere udsatte paa en Alpetour. Foruden Sneelavinerne om Kors- og Esteraaret var her en betydelig Strækning, hvor Klippestykker, af en Vægt mellem eet og tolv Pund, hvert Dieblif truede med at falde fra en Høide af flere hundrede Fod ned paa de Forbigaaende. Jeg saae over hundrede saadanne Steenmasser, som Krosten havde løsnet fra deres oprindelige Veie, saa at de nu i en Høide af næsten tusinde Fod hang ud over vore Hoveder; og ved Siden af Veien laae smaa Steenhobe, der for kort Tid siden vare bortryddede af Arbejderne. Engang faldt der endog et lille Stykke

ned lige ved Galeschen, idet Bognen kørte under Klipperne; det var imidlertid saa lidet, at det ikke engang kunde have gjort nogen Skade, om det havde truffet den. Vor gamle Caspar saae i Veiret og rystede paa Hovedet, da vi kom ind under disse Klipper; han gjorde den Bemærkning, at det var heldigt for os, at vi nu ikke havde Foraars, eftersom dette var den farligste Aarstid. Thi foruden Sneemasserne blive da ogsaa betydelige Stykker af selve Klipperne løsne ved den bestandige Afverling af Frost og Tø.

Enhver har en nogenlunde tydelig Forestilling om, hvad det vil sige, at drage ned ad en stor Føi; men enhver anden Redfart er at ansee som en Ubetydelighed i Sammenligning med en Reise over Alperne. I hele Tiden gik vi, bogstaveligt talt, uafslædt og uden at standse, ned ad Bakke, og jeg troer ikke, vi nogetsteds paa den hele Strækning fra Simpelu af steg en Fod i Veiret. Det var ogsaa meget sjældent, hvis det ellers overhovedet nogetsteds var Tilfældet, at Veien gik aldeles horizontal.

Imidlertid bleve Klosterne stedse dybere og dybere, og paa enkelte Steder lignede Veien gabende, frygtelige Abninger, som førte ned til „Jordens Indvolde“. Vi kom forbi en stor og smuk, syv Etager Steenbygning, som var ubeboet, og et hospice, hvis Tag uden Tvivl Sneen havde ført med sig. Disse vare noget nær de

eneste Spor af Menneskehænder, som paa flere Miles Længde oplivede denne vilde Egn; thi her saae man intetsteds, saaledes som paa den nordlige Side af Biergene, Græssange eller noget som helst Andet, der kunde bevæge et Menneske til at nedsætte sig mellem disse golde Klipper.

Endeligt kom vi forbi et lille Kapel i en Klippehule; Gaspar smeltede med sin Pidsk og udbød i det fortryllende Udraab: „Italie.“ Jeg tog af Verbødighed min Hue af, og neppe var der Nogen blandt os, hvis Hjerte ikke bankede lidt stærkere end sædvanligt, medens vi kørte over Grænsen. Dette var dog alene en Virkning af Indbildningskraften, thi endnu var der Intet at see, hvoraaf man havde kunnet formode, at vi havde betraadt et fremmed Lands Grund, med Undtagelse af det lille Kapel, jeg nys omtalte. Omfjerder naaede vi dog en lille Landsby, ved Navn Isella, som er et Biskopstede og en Poststation. En halv Snees Postilloner, i smukke nye Liberier, holdt paa Reien og oppebiede en fornem Persons Ankomst; vi erfarede, at det var Erkehertuginde Helena. Toldofficerterne vare meget høflige og gjorde os ingen Uleilighed; de tillode sig kun at bemærke, at en fourgon pleiede at betale en anstændig Douceur.

Vi fik i nogen Tid, efterat vi havde forladt Isella, en Fortsættelse af de samme Naturscener, indtil

vi pludseligt saae en lille grøn Plet foran os, som skien-
kede os en Forsmag paa Italiens Herligheder. Dalene
aabnede sig, og Biergene bleve mindre steile, saa at de
tildeels kunde opdyrkes og beboes. Dette var vel endnu
kun Tilfældet med en meget lille Strækning, en Bierg-
ryg paa to eller tre tusinde Aker; men her fandt vi
ogsaa alle Kiendetegn paa Civilisation i Mængde. Den
hele cote dannede et friskt og vppigt Løvværk, og over
dette hævede Tagene paa Hytter sig overalt, hvor en
Hytte kunde faae Plads. Hoie, slanke Kirketaarne
tittebe frem mellem disse yndige Træer og viste sig her
i en saadan Mængde, at man baade fik en Idee om,
hvor betydelig Folkemængden var, og hvor stærkt Til-
løbet var til de catholske Kirker. Dette skionne Syn
varede kun kort; men det efterlod et levende Indtryk
hos os om Grundtrækkene i de italienske Egne og om
Folkets sociale Charakter.

Biergene rykkede igjen nærmere sammen, og vi
førte atter nogle Mile ned ad en betydelig Skraaning;
vi kom giennem flere ret imponerende Fjeldkløfter, skiondt
ingen af dem i Vildhed kunde sammenlignes med de
Forrige. Her havde man slaaet flere yndige Broer over
Floden, hvilke kun vare bestemte for Fodgængere eller
i det Hoieste for Pakheste. De vare af hugne Stene,
og deres Buer løb med et overordentligt let og flækt
Sving sammen i en Spids. Af een eller to af dem

vare ifkun Ruiner tilbage — dette syntes at tyde paa deres Velde, og bidrog derfor til at forøge vor Interesse for dem.

Omfrider ophørte Nedfarten af Biergene, og en stor udstrakt Slette aabnede sig strax for os. En Dal udbredte sig tværs over Svælgets Nabning, og en stærkbygget Bro førte over Strømmen i en Retning, som dannede en ret Vinkel med Veien. Den gamle Gaspar knalbede med sin Pidsk, og et Dieblisk efter befandt vi os i en ganske ny Egn. Endnu vare vi i Alpelandet, og navnlig var den Dal, i hvilken vi nu kiorte ind, aldeles indesluttet af høie Bierge; ubemærket var Egens Barskhed forsvunden, og i dens Sted var en yndigere Natur med en større Farvepragt indtraadt; endog de nøgne Klippers Udseende var her mindre alvorligt og frastødende end ved Rhonens Bredder. Vegetationen var naturligviis yppigere og havde lidt mindre af Frost, Frugterne vare langt fortrinligere, og alle de Nydelser, Civilisationen skænker os, vare her i større Mængde, og, om jeg saa maa udtrykke mig, af en mere aandelig Natur. Forandringen var unægteligt paafaldende, og dersom man kunde have seet disse Gienstande fra noget af Alpepaßerne, saa vilde jeg slet ikke tvivle om, at Hannibals Soldater udbrøde i lydelig Jubel. Men saaledes som Forholdene i Virkeligheden ere, er det at formode, at de først hoversede, da de kom ned paa Slet-

terne, og at de kun ved en digterisk Frihed atter bleve hensatte paa Biergtoppene.

Idet vi fra *Daveria* = Svælget kom ind i Dalen *Toccia*, kjørte vi forbi en uhyre Marmorsoile, som halvt fuldført laae ved Siden af Klippen, fra hvilken den var tagen. Dette var et passende Sindbillede paa Italien, og det blev heller ikke ubemærket af os. Broen over Strømmen var ogsaa opført i en Stil og efter en Maalestok, der maatte opvække vor Beundring, og jeg troer, det forekom os Alle, som om vi havde gjort et vigtigt Skridt fremad paa den Vej, der skulde føre os en højere Grad af Civilisation imøde, idetmindste i hvad der angik Luxus, selv om det ei gjaldt om det højere aandelige Liv.

Det var Søndag og Veien var bedækket med Bønder i festlig Dragt. Bønderpigerne stussede paa en behagelig Maade vor Forventning, thi der vare mange særdeles smukke iblandt dem. Række Figurer og blaa Dine vare almindelige, og den syblige Solvarme syntes at indgyde dem Liv. Her bar Ingen sin Fattigdom til Skue, men Alt aandede Munterhed og Tilfredshed. Da vi kjørte ind i Byen *Doma d'Osola*, vrimslede der af Mennesker, som Bierne i en Kube, og Caspar var, bogstaveligt talt, nødt til at lade Hestene gaae i Skridt, for at der ikke skulde hende en Ulykke.

Hvor ulig var ikke dette Bertshuus fra de almins

delige? Bærelserne vare store og luftige, min Seng næsten syv Fod i Kvadrat, Tienerne flinke og særdeles høflige; lutter Egenheder, som vi snart derefter med Glæde vilde have ombyttet med den Redelighed, som sædvanligviis udmærker den schweizeriske garçon, uagtet han som oftest er meget tilbøielig til at criticere de Reisendes Fransk.

Pi og tyvende Brev.

Rygte om et Røveri paa Simpson. — Frugtesløse Undersøgelser. — Forbrydelsernes Skueplads. — Lago Maggiore's Bredder. — Det første Indtryk af Landskabet. — Behagelig Forandring i Klima. — Baveno. — De borromeiske Øer. — Isola Bella. — Isola Madre. — Seiltour. — Egnens Charakteristie. — Arona. — St. Carlo Borromeos Statue. — Den sidste af Alperne. — Ticino.

Min Kiære — —

Jeg var endnu levende giennemtrængt af Glæde over, at jeg var i Italien, da vi den følgende Morgen ved Daggry forlode Domo d'Ossola. Denne Følelse var dog ikke ublandet, thi for fiorten Dage siden var her begaaet et Røveri og en Mand bleven skudt, og nu

nærme vi os netop det Sted, hvor Forbrydelsen var begaaet. Røgtet om dette Røveri erfarede jeg først i Lausanne paa Tilbagereisen fra Genf, og da sagde man, at Stimændene havde overfaldet deres Bytte paa Simplon. Da mit Reiseselskab var saa talrigt og dog saa hjælpeløst, var jeg lidt urolig, da vi nærme os Bierg-passet; jeg søgte derfor at udfritte Tjenerne i Vertshusene angaaende denne Gienstand. Men det var ikke muligt at faae Noget at vide af dem; thi det var af yderste Vigtighed for Mænd, Kvinder og Børn i Wallis, at Simploner-Beien ikke skulde miste sit gode Reputée. Efter som jeg troede, at man i Brig maatte have nogen Kundskab om Sagen, benyttede jeg et gunstigt Dieblif, da jeg ved en Samtale om allehaande Gienstande havde erhvervet mig Rokkens Fortrolighed, og spurgte denne vigtige Person om de nærmere Omstændigheder ved Røveriet. Han indbømmede, at en saadan Forbrydelse var foresalden et eller andet Sted i Italien, men det var ham ikke bekendt, i hvilket Rige det var skeet, og med Hensyn til det af mig benyttede Udtryk „assassins“ benegtede han paa det Bestemteste, at Morderne vare assassins; de vare ifølge hans Paastand „alene Folk (des gens), som vilde dræbe le maître de poste.“ Han antog formodentlig, at da jeg ikke var nogen maître de poste, kunde jeg nok være tilfreds med denne Erklæring.

B — — og jeg undersøgte vore Pistoler, da vi
 drog op ad Simplon, og fandt dem saa utienstdygtige
 som en Borgervagt; paa vor Redfart af Bierget der-
 imod vare vi altfor begejstrede til, at Nogen af os
 kunde stænke en saa lav Gienstand, som en Røver, et
 Diebligs Opmærksomhed. I Domo d'Osola erfarede
 endeligt den aarvaagne Caspar, som havde en instinc-
 t-mæssig Omhu for Postillonernes Sikkerhed, at den
 hele Affaire ikke var Andet, end at en af hans
 Baugsbrodre var stukket ned af Hesten og hans Herstab
 bleven udplyndret. Røveriet var begaaet omtrent for
 tre Uger siden ved en lille Cump i Nærheden af Domo
 d'Osola. Det var en saa aabenbar Urimelighed at
 antage dette Sted for farligere i saa Henseende end
 hvilketsomhelst andet, at jeg opgav at Tanke om Frygt,
 og det saameget mere, som denne Begivenhed nødven-
 digviis maatte have henvendt Dørlighedens Opmærksom-
 hed paa dette Sted, og Misdæderne altsaa, idetmindste
 for en Tid, maatte forlade denne Egn. Caspar be-
 tragtede Sagen med andre Dine, thi, da vi nærmede
 os Stedet, rettede han sig i Sadlen, som om han hvert
 Dieblis ventede at blive truffen. Forbryderne havde
 iøvrigt været heldige i Valget af det Sted, hvor de
 vilde ligge i Baghold, thi Skuepladsen for deres Udaad
 var en eensom Fjeldkløft, hvor der ikke var nogen Bos-
 lig i Nærheden, og hvorfra man ikke kunde see dem i

nogen Frastand paa begge Sider. Den gamle Gaspar recognoscerede paa det Omhyggeligste, medens han kom forbi; han iagttog ogsaa den Forsigtighedsregel at pidske paa Hestene det bedste, han havde lært, saalænge der var den mindste Mulighed for, at Hogen kunde ligge i Baghold og styde paa ham.

Dette lille Eventyr havde idetmindste den gavnlige Virkning, at vi, da den første Skrak havde sat sig, havde et vaagent Die med Alt, og at jeg ikke længere ændse alle de Historier om Røvere og om farlige Biergpasser, som de Reisende saa ofte høre i Italien. Vi kom uskadt giennem Mosen, og jeg vilde netop ønske Gaspar til Lykke, da vi pludseligt ankom til Lago Maggiore's Bredder, et Skuespil, der bragte mig til at glemme alle Tanker om Røvere og ubehagelige rencontres.

Her indaandede vi ret den varme italienske Lust. Uagtet Dalen ved Domo d'Ossola paa en Maade havde forberedt os paa Overgangen, var Forandringen dog stor og uventet. Vi vare næsten i et Minut blevene henslyttede fra en isoleret Egn til et Sted, hvis Indbyggere siensynligt særdeles betydeligt med den øvrige Verden. Det var endnu et Alpelandskab, men Biergene traadte her mere i Baggrunden og bannede en pragtfuld Række om Materiet. Søen derimod, som Solen opvarmede, dens Kyster, der vare bedækkede med Stæder, Villæer, Landsbyer, Kirker og Slotte, dens

Landingssteder, hvor der myldrede med Mennesker, Derne, Dampskibene, der pleiede den himmelblaa Sø, den Mængde, som strømmede sammen ved Gæstgivergaardene, Wiinbjergene og Olivenstovene vare Hovedtrækkene i dette deilige Landskab. Overalt var der Liv og Bevægelse, men intetsteds saa man nogen forceret Anstrængelse. Den livsriste frugtbare Egn syntes at ernære de mange Tusinder ene og alene ved sine frivillige Gaver; Hovedtrækkene i Bøndernes Charakter var munter Sorgløshed, og man saa tydeligt, at de vare lykkelige og fulde af Fortrøstning til Forsynet. Dette var den første Scene, hvortil jeg blev Vidne efter denne hurtige Redfart fra Schweizets Bierge; den var fuldkommen italiensk, uagtet den laae lige ved Grændsen af dette vidunderlige Land!

Forandringen i Climaet var overhovedet saa stor, at man i Almindelighed maa reise hele Uger, førend man kan opdage en saa betydelig Forstiel. Thi vel havde vi haft godt Veir, lige fra vi forlode Bern, med Undtagelse af en Deel af den første Dag; men Veiret var dog altfor raat og koldt, til at vi ikke bestandigt skulde være forberedte paa en Forandring, og af og til vare vi Vidner til, at et Sneefog eller en Regnbyge styrtede ned i Bjergklosterne omkring os. Uagtet vi stedse vare saa heldige at undgaae slige Uveir, minde de os dog om Climats Ustabighed. Her derimod

folte man sig saa fuldkommen sikker, at det slet ikke faldt os ind at frygte for nogen Forandring i Veirliget. I denne Henseende lignede Esteraaret det amerikanske, dog var Luften her endnu mildere og skønnere. Vi havde saaledes ikke alene naaet Syd siden af Alperne, men vare ogsaa komne ned til en Dybde, der næsten var lige med Havets Overflade, og alt dette var kun nogle faa Timers Værk.

Boguen holdt ved Landsbyen Baveno, der ligger tæt ved Spen, ligeoverfor de Borromaiske Øer. Endogsaa Vertshuset var et i sit Slags klassiskt Værk, aldeles uligt dets schweizeriske Naboer. Ved Porten holdt atter en Mængde pntede Postilloner, som ventede paa Storsyrstinden. Alle disse Skurke forsikrede paa det Heitideligste, at de ikke havde hørt det mindste om noget Røveri.

Efterat vi havde spist Frokost, befalede vi Gæstene at følge efter os, og toge selv i en Baad til Isola Bella. Denne Ø er altfor ofte bleven beskrevet, til at jeg skalde give en detailleret Fremstilling af det Charakteristiske ved den: strængt taget er den neppe bleven skønnere ved de besynderlige Arbejder, ved hvilke man har villet komme Naturen til Hielp. Der er et stort Huus, som Italienerne kalde et Palads, opført i den sædvanlige blandede, tildeels pragtfulde, tildeels uale Smag, som karakteriserer de fleste Privathbygninger i

denne Deel af Italien; Formerne og Forholdene ere heldige, men Udførelsen er med Undtagelse af Billedhuggerarbeidet aldeles forfæilet. Her er ogsaa en Have, der bestaaer af en eneste Pyramide, som dannes af en Mængde Terrasser; dette Anlæg kan vel overraske og mere den første Gang, man seer det, men det vidner ingenlunde om nogen reen Smag eller Skionhedsfand. Haven skal have kostet betydelige Summer, og efter Follis Sigende skal her ogsaa være en meget sielig og kostbar Samling af Planter; men den hele Idee forekom mig særdeles uheldig midt i denne Klippeegn. Man kan vel ikke nægte, at disse Der tage sig godt ud, seer fra Kysten; men naar det første Indtryk er forsvunden, vilde efter min Mening Enhver heller ønske at see en Landsbykirke, en Ruin eller en simpel gammel Borg paa denne Ø end disse kunstlede borromaiske Anlæg. Tæt ved Isola Bella ligger en Ø, som er aldeles bedækket med simple Kisterhytter; den forekom mig virkelig langt smukkere end hiin. Der ere de, som brænde Contrasten mellem disse to Der; mig derimod syntes det, at den var altfor skarp og affstikkende; det var som en Bonde i et elegant Selskab eller en Hofmand i Galladragt og med Kaarde til et Bondesgilde.

Lidt længer borte ligger Isola Madra, og denne ukunstlede Ø bidrager ved sine Bakker og sin

eensomme Villa langt mere til at forstionne Egnen end dens Medbeiler med alle sine Paladser og Terrasser. Ikke bestomindre er der Noget saa originalt og mærkeligt ved Isola Bella, at det er ganske interessant for en Rejsende at tilbringe et Par Timers Tid her; og de, der sætte høi Priis paa Penge og som en Følge heraf betragte enhver, selv den utimeligste, Anvendelse af dem med Beundring, maae vist kunne more sig meget godt her selv i længere Tid.

Man viste os omkring i Bygningen, og uagtet det var den 13de October, var det dog ret behageligt at udhvile lidt i nogle af Grotterne. Kongen af Sardinien havde for kort Tid siden tilbragt nogle Dage i denne Egn.

Det var ret behageligt at roe lidt, efterat vi havde kiørt saa langt. Vi vendte ikke tilbage til Bertshuset, men landede først et Par engelske Mile derfra, for ret at nyde denne Fornøielse; hele den øvrige Deel af Dagen kiørte vi derpaa langs med Søen. En Skare forthaaerede, solbrændte Drenge laae her paa Luur, og forsøgte at stille os ved nogle Franks, idet de overlode os Druer og andre Frugter til en Priis, der sædvanligt var tre eller fire Gange for høi.

Det vilde være forgiæves at sildre Dem det Siendommelige ved hele denne Egn, igiennem hvilken vi kom den Dag; thi det Charakteriske ved et italiensk Landskab

bestaar netop i dets overordentlige Variation. De vil imidlertid nogentunde kunne danne Dem en Forestilling om Egnens Skønhed, naar jeg meddeeler Dem nogle af Grundtrækkene. Indsøen har en uregelmæssig Figur; dens Bredder danne en Mængde Bugter og Krumninger, og ofte strække Klipperne til ud i Søen; den er næsten fyrrethve engelske Mile lang og dens Brede varierer imellem fire og sex. Bredderne optaarne sig ikke saa brat over Vandet, som ved de skønnere Søer i Schweiz, men deres Former er dog ligesaa fiælle, og overalt danne Alperne en herlig Baggrund. Væsen langs Stranden er temmelig bred, og ikke bestomindre seer man af og til en Landsby eller en lille Stad, der ligger sammentrængt mellem Vandet og de nærmeste Høie. Hvorhen vi vendte Blikket, opdagede vi Landstæder mellem Frugttræerne, Borge og Klostre paa Landtunger eller Bakker, Stæder, der vare saa tæt bebyggede, at de syntes kun at bestaae af en eneste uhyre Bygning, utallige Landsbyer ved Søen, der laae saa nær ved hverandre, at man næsten kunde betragte dem som en eneste Flette. Hvad enten man beskuer hver enkelt Gienstand i og for sig selv, eller man sammensatter det Hele til et Totalbillede, maa man beundre denne Egn's Skønhed. Medens nogle Fisterqvæser glide hen ad den speitglatte Sø, ligge andre for Anker ved Fisterleierne; men de danne dog alle saa yndige Grupper, som om det var

deres Bestemmelse at overføres paa Tærret; rundt omkring paa Sandet ligge Baade i yndig Uorden, og mellem dem bliver man Qvinder i rige, brogede Klæder vaer, der give hele Panoramaet Liv og Varme. Hele Landskabet var indhyllet i en svag, drømmeagtig Taage, der gjorde de skarpe Omrids blødere, idet de usformelige Biergmasser derved mere traadte i Baggrunden.

Om Eftermiddagen stige vi ud af Vognen og vandrede ad en herlig Vei op til Toppen af en Fjeld; her begyndte en stor Slette, som strakte sig langs med Søens vestlige Bred. Dette er Borromeernes Familie-Ejendom; den lille By, Arona, hvor San Carlo di Borromeo er født, ligger ved Foden af Forbierget et Par engelske Mile fra Vien. Paa dette lille Høiland eller denne Terrasse er der opreist en Statue for Helgenen, forestillende ham i fuld Ornat som Kardinal. Ligesom Isola Bella, der tilhører den samme Familie, overraster dette uhyre Værk Beskueren langt mere, end det indtager ham. Jeg kan just ikke nøie angive Statuens og Piedestals Høide, men jeg anslaaer dog begge tilsammen til over eet hundrede Fod. Statuen alene skal være halvfierdsindstyve Fod høj. Jeg gik op ad en Stige til den og overtjede mig om, at den var af Kobber; men derpaa steg jeg ned igien, da jeg aldeles ikke var begierlig efter den Vre at kunne fortælle, at jeg havde staaet i San Carlos Næse og bestuet Om-

egnen giennem hans Dine. Dette kan man forresten let gjøre, thi inde i Statuen staaer en Stige, for at enhver, der ønsker det, kan faae denne barnagtige Lyft tilfredsstillet.

Udsigten fra Terrassen, paa hvilken Statuen er opreist, er isovrigt meget vidt udstrakt; og foruden de Gienstande, som Deres egen Phantasie nu maa kunne fremstille for Dem, havde den ogsaa det forud for de fleste Landstaber ved schweizeriske Søer, at her var saa utallige Spor paa menneskelig Flid.

Veien fulgte bestandigt Søens Bredder, og Høiene smeltede umærkeligt mere og mere sammen med Sletterne, indtil de omsider aldeles forsvandt; det var de sidste Alper! Ege i Skumringen ankom vi til Bredderne af Floden, der bannede Udløbet af Lago Maggiore, og som flød giennem en fuldkommen Slette. Paa den modsatte Bred laae en By, og snart kom en Baad tilsyne for at modtage os. Vognene bleve bragte ombord og langsomt satte vi over Ticino, en Biflod til Po. Byen hedder Gesto Calende. Nu forlode vi Piemont, og betraadte Kongeriget Lombardiet, som tilhører Keiseren af Østerrig. Her havde vi lidt Uleilighed med vor Bagage; dog var det ikke videre, end hvad der vel er nødvendigt for at varetage en stor og mægtig Stats Interesse.

Tredibte Brev.

Den lombardiske Slette. — Yppig Vegetation. — Kirketaarnene. — Befolkningen. — Vi nærmede os Mailand. — Det Indtryk Byen gjorde paa os ved vor Ankomst. — Den hellige Madvere af Leonardo da Vinci. — Mailands Kathedralkirke. — Bygningsmaaden. — De talrige Spiir og Statuer. — Bygningens betydelige Omfang. — Sammensigning med de amerikanske Byer. — Udsigt fra Taget af Domkirken i Mailand. — Afsted fra Schweiz.

Kiære — —

Vi toge bort førend det blev Dag; men det var snart saa lyst, at vi kunde overbevise os om, at vi havde taget Afsted med de grandiose Egne, og at vi nu befandt os i et Land, som vor Franskmand kunde have kaldt „beau“, uden at det var „pittoresque“. Her begyndte Lombardiets Slette, som strækker sig fra Alperne til Apenninerne og fra Biergene ved Genua til Sumpene ved det adriatiske Hav. Denne Strækning var i Siennemsnit omtrent hundrede og halvtredsindstyve engelske Mile lang fra Nord til Syd og næsten lige saa bred. Den straaner lidt efter lidt ned mod det adriatiske Hav, i hvilket alle dens Floder have deres Udløb: men Faldet er saa ubetydeligt, at den Reisende aldeles ikke kan bemærke det. Vi befandt os endnu paa Grænd-

sen af dette Lavland; men en Time tidligere vare vi allerede saa dybt inde mellem dets Frugttræer og Biinranke, at vi, naar vi vilde domme efter Udsigten, maatte antage, vi allerede havde naaet Hjertet af dette Land.

Vegetationen var saa yppig, at den hele Egn lig-
nebe en Have; iøvrigt kunde her aldeles ikke vare Tale
om nogen udstrakt Udsigt, da Biinranke og Træerne
endog skjulte de nærmeste Aagre. Den lette, sandede
Leerjord er frugtbar og varm, endog under Trærnes
Skygge trives Korn og allehaande Grønt fortrinligt.
Det forekom os næsten, som om vi uasbrudt kiorte igien-
nem en Landsby; høie, smale, firkantede Kirkeetaarne
knejsede mellem de utallige, lave Træer; det er bog-
staveligt sandt, at der vare Sneise af Taarne, som saae
saa flue, tynde og eensformige ud som Præsterne af den
gamle Skole i Ny-England. B — — fandt ret Be-
hag i denne Sammenligning, der blev foranlediget ved,
at En af vort Selskab bemærkede, at Taarnene saae
ud som dogmatiske Skilbvagter, der knejsede for at kunne
oversee deres hele Hiord. Mange af dem vare opførte
af Teglsteen og derpaa overstrøgne med Gips. De øv-
rige Bygninger, vi bleve vaer, bestode for det meste af
raae, kalkede Mure.

Indbyggerne her vare langt mindre af Væxt og
havde heller ikke saa interessante, livfulde Physiognomier

som Piemonteserne. Mændene saae i Almindelighed ud til at være smaa og kraftløse, og uagtet de fattige neppe lede nogen Nød, var deres Udseende dog høist sorgeligt. Vi bleve ikke meget overhængte af Liggere, men Bonderne vare alvorligere og flittigere end vi havde ventet.

Efterat vi havde opholdt os lidt i en Landsby for at spise Frokost, fortsatte vi Reisen til Mailand. Landet var saa overordentligt fladt, at vi ikke kunde opbage noget som helst Kiendetegn paa, at vi nærmede os til en Hovedstad, førend vi ikkun vare et Par engelske Mile fra den, da Kathedralkirkens Taarne med deres hvide, opheiede Arbeide kom tilsyne mellem Trærne. En aaben Plads som et Glacié, en halvsuldført Bue til Minde om Simplonveiens Tilendebbringelse, Voldene og Porten bebudede os nu, at vi nærmede os Hovedstaden.

Mailand forekom os at være en reentlig, livelig By, og Indbyggerne saae vel ret ordentlige ud, men vare dog ikke saa muntre og forekommende, som vi havde ventet. Husene vare meget lave, og derved fik Staden overhovedet et temmelig ubetydeligt Udseende og kom til at ligne en Provindsby. Desuagtet saae den ret net ud og lod til at have mange fortrinlige Privatbygninger. Saaledes var det første Indtryk, Byen gjorde paa os ved vor Ankomst.

Hotellerne vare opfyldte, og det var forbundet

med en heel Deel Vanskeligheder for os at erholde saamange Bærelser, som vi ønskede, og det endda i en Giestgivergaard af anden Rang. Her toge vi et Bad og sloge os til Ro for at hvile ud, efterat vi nu i sex Dage uafbrudt havde været paa Reisen.

Den følgende Dag solte vi os allerebe i den Grad styrkede, at vi kunde opfylde de Reisendes sædvanlige Pligter. Først foretog vi os at see det berømte Maleri af Leonardo da Vinci, som forestiller den hellige Nadvere. De veed uden Tvivl, at det er et Freskomaleri*, som er udført paa Væggen af Refectoriet i et Kloster. Farverne ere meget falmende, og det lader ikke til, at man har været synderlig omhyggelig for Maleriet; men vi fandt ingen Spor til den ilde Medfart, som det Gustave skal have lidt ved Franskmændene, der endog skulde have skudt paa Figurerne. Derimod var der et eller to Steder nede under Maleriet, hvor Væggen for nyligt var bleven overkalket, og le laquais du place forsikkrede, at man virkelig havde truffet dem med Rugler. Han var imidlertid en ivrig Bona-

* Til Freskomalerier bruger man Vandfarver paa grøn Cement. Da man ikke kan udsætte Noget, som man engang har malet, udfordres der en overordentlig Færdighed i Benyttelsen af Farverne saavel som en høj Grad af Sikkerhed i Tegningen, hvis det skal lykkes. Det er en Eftersølse, at man gior Skizzen og det første Underlag, før end Kalken kommer paa.

partist og troede formodentlig, at naar han gjorde Folk opmærksomme paa disse Steder, saa vilde han lettere faae dem til at troe, at man ikke havde bestadiget Beonardos Værk. Jeg for min Part troer heller ikke, at Materiet har lidt en saadan Overlast. Over dette Kunstværks Etionhed behøver jeg ikke at udbrede mig, thi dets almindelige Charakter kjender Enhver, og de finere Nuancer, som i Almindelighed udmærker Originaler fra Copierne, have Tiden og den samvittighedsløse Behandling gjort ukiendelige. For dog at kunne bevare en Facsimile arbejdede man i den samme Stil paa en pragtfuld Copi, og denne bidrog ved sine friske Farver ydermere til at svække Indtrykket af den store Mesters Kunstværk.

Derpaa begave vi os til Kathedralkirken. Af Interesse for Bygninger i den Stil havde jeg den foregaaende Eftermiddag og Aften staalet mig til at aflægge den et Besøg, og fornemmelig ved at see den i Maaneskin havde jeg erholdt en Forsmag paa den Nydelse, som nu ventede mig, da jeg fuldstændigt skulde bestue denne uforlignelige Bygning. Jeg siger: uforlignelig, thi den er aldeles original i sit Slags.

Mailands Kathedralkirke er endnu ikke fuldført. Man begyndte paa den 1386, og den har folgeligt i henved fem hundrede Aar været under Bygning. Den er opført af hvidt Marmor i en blandet gothisk Stil.

Naar vi betænke den Tid, der er hengaaet siden Grunden blev lagt, kan man vel med Føie antage, at man ikke strængt har holdt sig til den oprindelige Plan; iøvrigt ere de Bygninger i Europa, som ere opførte i den skønneste og rene gothiske Stil, i Almindelighed fra det tiende Aarhundrede, skøndt der ogsaa ere enkelte, høist mærkelige Kunstværker i architectonisk Henseende, som skyldes en tidligere Periode.

Kirkens Front er i en reen græs Stil, uagtet Bygningen forøvrigt er gothisk. Men den er dog saa forskiellig fra de sædvanlige gothiske Bygninger, at denne Disharmoni forekom os mindre paafaldende, end vi havde ventet. Denne Forandring i Stilen er ubestrikt fremkommet ved en Afbigelse fra den oprindelige Plan. Det meest Characteristiske ved Kirken er imidlertid den store Mængde Spirer, der ligesom omvendte Drøpstone overalt omgive dens Tinde. Disse Spirer give Bygningen et mønstragtigt, phantastisk Udseende, uagtet dens christelige Character er bevaret ved Anbringelsen af nogle rettroende Helgene paa ethvert af dem. Det er desuagtet ikke troeligt, at der skulde være saa mange Statuer inden i denne Kirke og ovenpaa den, som Folk paastaae: thi efter nogle Angivelser skulde de endog være mange tusinde i Antal. Disse Billedstøtter svække ikke i den Grad, som man skulde troe, det Indtryk selve Bygningens opvækker; thi Forholdene ere saa vel bevarede, at

Statuerne ikkun indtage en meget underordnet plads. Overhovedet bidrage de mere til at hæve end til at svække Virkningen af Pirater og Snorkler, som ere saa karakteristiske for denne Stil.

De fleste af disse Spiir ere undergaaede en Hovedreparation, efterat Napoleon kom paa Thronen; de have derfor en renere og friskere Farve end den øvrige Deel af Bygningen; W — — sammenlignede Kirken ret træsfende med Alperne, der forneden bestaae af graa Granitblokke og oventil af hvide Gletschere.

Med Hensyn til Kathedraalkirkens Omfang skal jeg gjøre Dem opmærksom paa følgende Betyndertlighed. Jeg har saa godt det lod sig giøre, paa Grund af Kirkens uregelmæssige Figur, beregnet dens cubiske Indhold; ved dernæst at anslaae Kirkerne i Ny-York til hundrede i Tallet og derefter beregne deres omtrentlige Cubikindhold, er jeg kommen til det Resultat, at Mailands Domkirke er betydeligt større end alle, til Gudstieneste bestemte, Bygninger i vort stolte Manhattan tilsammen! Den er næsten fem hundrede Fod lang; dens Brede varierer mellem hundrede og halvfemsfndstye og næsten to hundrede Fod; indeni er dens Høide mellem firfndstye Fod (i Kapellerne) og to hundrede og halvtredsfndstye (under Kuppelen), og Hovedspiret, hvorpaa den hellige Jomfrues Statue er anbragt, er næsten fire hundrede Fod høit. Jeg har anstillet denne Sam-

menligning, forbi jeg efter min Formening derved bedst kunde overtøye Dem om, hvor urigtigt det er at anvende Tillægsord som: stor, majestætisk, elegant og pragtfuld, naar Taler er om en amerikansk Bygning. Det sidstnævnte Prædicat bruge vi især ved alle mulige Leiligheder, uagtet der neppe er et eneste Kunstværk fra Georgia til Maine, som man med Føie kan kalde saa. Jeg kender ikke et eneste Bygning i de forenede Stater, som paa Grund af sin Skønhed og Størrelse staaer høiere end de herværende architectoniske Værker af tredje Rang; og det er endda kun een eller to, der rangere saa høit. Derimod have vore Bestræbelser med Hensyn til Udførelsen været heldigere; thi vi have idetmindste enkelte Copier, der ere saa feilsri som nogen Bygning i Europa. Vore Landsbyer, Flækker, ja endog vore Provindsstæder, overgaae maaskee i det Hele taget de europæiske; men naar Taler er om vore Hovedstæder og om Brugen af de nævnte Tillægsord, tør man ikke glemme, at der ikke er nogen Stad i de forenede Stater, som ikke i høieste Grad ligner en Provindsby; og dog ere de i Almindelighed ikke engang i Besiddelse af noget Kunstværk, som man træffer saa overordentligt hyppigt endog i de mindre Byer i Europa; ligesaa lidt besidde vore Stæder et eneste offentlig Bygning, som man med Rette kan kalde pragtfuld.

Vi bestøge Taget af denne Domkirke, som lignede

en Terrasse eller et lille Bierg. Udsigten var til alle Sider, paa een nær, saa udstrakt som midt paa Oceanet, — med Velbehag hvilede Diet paa en uhyre Strækning frugtbare Sletter, beklædede som sædvanligt med Frugttræer, blandt hvilke de smukke Kirketoarne kneisende hævede deres Hoved, som aarvaagne Giraffer. Men mod Nord begrænsede de graa Alper Landskabet og syntes med Glæde og Tilfredshed at stue ned paa det. Monte Rosa saae man tydeligst; her fik jeg for første Gang en klar Forestilling om dets overordentlige Størrelse. Gletscherne vare pragtfulde, men tilflorede; her var deres Blik ikke langer isnende; thi endog de evige Sneemasser syntes at antage en mildere Tone, naar man beskuede dem i det varme, oplivende Italien.

Gorgiæves anstrængte jeg mine Dine for mod Syd at kunne opdage et svagt Omrids af Apenninerne. Hvis man ellers nogeninde kan see dem fra Mailand, saa maa der have været en Taage i Atmosferen, der ved denne Velighed skjulte dem for mig. Men uagtet mit Syn var indskrænket, var min Phantasi dog fri. Den førte mig fra denne tilsyneladende uendelige Slette hen til Nedre-Italien, der er den egentlige Gienstand for vor Længsel; og lod mig saaledes forud nyde alle de Glæder, som et Ophold i dette Land kan forskaffe, der, ganske anderledes end dets alvorlige Raho, stedse indtager os mere og mere, indtil det tilsidst bliver os

uendeligt dyrebart. Lader os derfor tage Afsked fra Helvetien, fra dets Huler og evige Gletschere, dets Vandfald og grønne Biergrugge, dets Hyrdehytter og frumme Biergstier, dets lette Broer og underjordiske Hvalvinger, dets mørke Bækketrær og talrige Biergtoppe; og lader os nu ile til Parthenopes solbeskinnede Dale og purpurfarvede Klipper! —

Ende.

Indhold af anden Deel.

Femtende Brev.

Side

Stanz. — Uvindeligt Dragt. — Tre Reisende. — Veien til Stanzstadt. — Lucerner-Soen. — Stanzstadt. — Fart med en Baad til Brunnen. — Baaningers farlige Veligheden. — En Hændelse i Weggis. — Districtet Gersau. — Brunnen — Grütli. — Walther Fürst's Sammensværgelse. — Lucerner-Soens Farer. — Staden Schwyz. — Scenen. — En ulykkelig Begivenhed i Goldau. — Rothenthurm. — Elsäßer Pilegrime. — En Sanct-Peters Kirken i Rom lignende Bygning.

3

Sextende Brev.

Sagn om Helgenbilleder i Einsiedeln. — Overtro hos de høieste og laveste Klasser af det menneskelige Selskab. — Pilegrimenes Ankomst. — Kirken. — Andægtige Følelser. — Uvindeligt Skjønheds Sjældenhed. — Uansæendige Stikke. — Seilighed til at blive Martyr. — Forhenværende Capeller. — Viid Udfigt. — Indig Tour. — Den leiede Vogn. — Den belærende Opvarter. — Canton Glarus. — Vispen af Chur. — Byen Glarus. — Schrabesteger Ost. — Reise til Wesen.

32

Syttende Brev.

Eggen mellem Wallenstädtersøen og Zürichersøen. —
 Wesen. — Byen Wallenstadt og Søen af samme
 Navn. — Sargans. — Slottet. — Veien til
 Italien og Tydskland. — Forandring i Rhinens
 Lob. — Borgruiner. — Dyb Biergkloft. — Ba-
 det ved Pfeffers. 55

Attende Brev.

Badene ved Pfeffers. — Den Maade, hvorpaa de bru-
 ges. — Deres velgjørende Virkning. — Afreise
 fra Badet. — Udsigt i Nærheden af Abbediet.
 — Fyrstendømmet Lichtenstein. — Et udmærket
 Sted. — Kanton Graubünden. — Maleriske Ud-
 sigter. — En leiet Phaeton. — Chur. — Tydsk
 Reiseselskab. — Reichenau. — Ober-Rheins og
 Unter-Rheins Forening. 69

Tittende Brev.

Afreise til Rhinens Kilde. — En Bei, der ikke var
 anlagt ved Konst. — Ubekjendtskab med den rette
 Bei. — Virkningen af hvide Bygninger. — En
 Træore. — Vi finde igjen Landeveien. — Trins.
 Glims. — Car. — Vi fare vild. — Glans. —
 Sproget i Graubünden. — Ode Egn. — Religio-
 nen i Graubünden. — Trens. — Skjon Udsigt.
 — Dissentis. — Et Dilemma. — En Panto-
 mine. — En Tolk. — En Bægter for at for-
 hindre Jiblos 86

Thvende Brev.

Abbediet i Dissentis. — Det første Slot ved Rhinen.
 — Jeg træffer atter sammen med Veiviseren. —
 Rhinens Brede er aftagen. — Juf. — Ode Dal.
 — Sne og Storm. — Jeg paatager mig Veivise-
 rens Forretning. — Oberalp. — Billederne til de
 schweizeriske Floder. — Romantisk Udsigt medens
 jeg steg ned af Bierget. — Hospitalet. — An-
 dermatt. — Urserner-Dalen. — Betaling til Veiviseren.
 — Neuf. — Mork Hule. — Dievels-
 broen. — Passet ved St. Gotthard. — En ny
 Bei. — Mærkeligt Landskab. — Gedehorde. . 103

Get og thvende Brev.

Hospital. — Nealp. — Bestigelse af Furka. — Gur-
 tig Redfart. — Udsigt over Oberalperne. — Steen-
 hytter. — Canton Wallis. — Gallenstock. —
 Rhonegletscher. — Høitideligt Skuespil. — En-
 gelst Reiseselskab. — To store Opdagelser. —
 Rhones Billeder. — Organg til Grimsel. — Do-
 dens So. — Hospital. — Rædsel. — Gradvæis
 Nedgang. — Malerisk Bro. — Gamled. — Nars
 Vandfald. — Tog af Pakke. — Ankomst til
 Meyringen. 120

To og thvende Brev.

Disput angaaende det vestindiske Slaveri. — Betaling
 for at leie en Vogn til Brienz. — Interlachen.
 — Gemsejægerne naae Jemfruens Tor. — Un-

terseen. — Galignani's Messenger. — "De tolv Millioner". — Den nye Tarif. — Egenhed ved den engelske Charakter. — Grunden dertil. — Engelsk Politisk. — Folger af Dadselhyge. — Pressen i England. — Amerika og Frankrig. — Hr. Gustafson og Handelsfrihed. — Jeg er tied af Udsigter. — Afreise fra Bern. — Thuner-soen. — Leietropper. — Det schweizeriske Ryttteri i Thun. — En Rudts Troloshed. — Afsted med min Beiviser. — La Corraine. 135

Tre og tyvende Brev.

Tiden man behøver for at see Schweiz. — Afreise. — Murten. — Det schweizeriske Gresshy. — Trykfeil hos Ebel. — Det gamle Aventicum. — Romerske Antiquiteter. — Uenche. — Pay-erne. — Anecdote. — Bertha af Burgund. — Afstikker til Lausanne. — Schweizerisk-ameri-kanisk Landskab. — Jeg tager mig en Vogn i Lucens. — Samtale med en munter Waadt-læn-derinde. — Europæisk Misgreb. — Ankomsf til Lausanne 157

Fire og tyvende Brev.

Lausannes Omegn. — Byen. — Usædvanlig Larm. — Carl den Tiende. — Storfyrstinde Helene og hendes Datter. — Genfersoen. — Lausannes Havn. — Gienkiendelsen. — Democratiske Agtelse for et kronet Hoved. — Democratiet og Hæders-tegn. — Anecdote. — Hr. — —'s Decorationer.

Seiltour paa Genfersoen. — Vilkaarlige Indretninger. — Jeg lander ved Genf. 172

Fem og tyvende Brev.

Steder i Europa, der ere mærkelige i historisk Henseende. — Genf. — Vinduesseile. — Gabnen. — En pensioneret Dampbaad. — Udsigt fra Bolderen. — Samtale med Hr. Simond. — Befolkning og Regjeringsform. — Ferney. — Voltaires Bolig. — En Kirke, opført af ham. — Interessant Bestemmelse i hans Testamente. — Jeg vender tilbage til Lausanne. — En Kudsks Bedrageri. — Reise til Bern. — Kudsks Straff ved min Ankomst til La Corraine. — Det gamle Abdicamentum. 189

Ser og tyvende Brev.

Forberedelser til en Reise mod Syden. — Overenskomst med en Kudsks. — Schweiz's og Amerikas Klima. — Afsked fra La Corraine. — Payerne. — Dagter. — Engellske Reisende. — Moudon. — Et auherge inévitable. — Fortryllende Udsigt. — Berens Klima. — Fouragerende Postillon. — Tryllescene. — Høielse af rolig Tilfredshed. — En amerikansk Bolig. — Slottet Chillon. — Prøve paa et Dampskibs Hurtighed. — Villeneuve. 208

Syv og tyvende Brev.

Afreise fra Villeneuve. — Ber. — Dent de Moreles.

— Du Midi. — Vigtigt Biergpas. — St. Maurice. — Grotterne. — Betragtninger. — Indbaanerne i Vallis. — Besynderlig Eremitbolig. — Et Dobestykke. — Følgerne af et Skibbrud. — Rhonedalen. — Gandsfald. — Martigny. — Byen Sion. — Odelæggelse ved Naturrevolutioner. — Frygtelige Boliger. — Simplons Begyndelse. — Brig. — Salinen. — Udstrakt Udsigt. — Afstanden mellem Brig og Domod'Osola 223

Otte og tyvende Brev.

Afreise fra Brig. — Simplons Bestigelse. — En munter Pige ved et Toldsted. — Simplons Top. — Redfart til Byen Simplon. — Det nordlige Simplons Charakter. — Overdrivelser. — Redfart fra Simplon. — De berømte Biergkloster. — Det Giendommelige ved Simplon-Beien. — Et herligt Landskab. — Beundringsværdig Construction af Beien. — Farlige Klipper. — Fortsat Redfart. — Den italienske Grændse. — En stærktbefolket Biergstrømt. — Nye Egne. — En uhyre Marmorsoile. — Skarer af Indbyggerne i deres Fesdragt. — Ankomst til Domod'Osola. 238

Ni og tyvende Brev.

Nygte om et Roberi paa Simplon. — Frugtesløse Undersøgelser. — Forbrydelsens Stueplads. — Lago Maggiore's Bredder. — Det første Indtryk af Landskab. — Behagelig Forandring i Klima. — Baveno. — De borromeiske Der. — Isola

Vella. — Isola Madre. — Seiltour. — Gguens
 Charakteristik. — Arona. — St. Carlo Borro-
 meos Statue. — Den sidste af Alverne. — Li-
 cino. 257

Tredjote Brev.

Den lombardiske Slette. — Indig Vegetation. —
 Kirketaarnene. — Befolkningen. — Vi nærme
 os Mailand. — Det Indtryk, Byen gjorde paa
 os ved vor Ankomst. — Den hellige Madvere af
 Leonardo da Vinci. — Mailands Kathedralkirke.
 — Bygningsmaaden. — De talrige Sviir og
 Statuer. — Bygningens betydelige Omfang. —
 Sammenligning med de amerikanske Byer. —
 Udsigt fra Taget af Domkirken i Mailand. —
 Afsked fra Schweiz. 268

